

Institut pro kriminologii
a sociální prevenci

Martin Cejp a kol.

Společenské zdroje vývoje organizovaného zločinu

Společenské zdroje vývoje organizovaného zločinu

Martin Cejp
Šárka Blatníková
Lucie Háková
Jakub Holas
Ivana Trávníčková
Jiří Vlach

Autorský kolektiv:

PhDr. Martin Cejp, CSc. (kapitoly: I. 1, 2., II. 3., III., IV. 1., 2., 3., 5., 6., 7., 8., VI. 2., 3., VII.)

PhDr. Šárka Blatníková (kapitoly II. 1., 2., VI. 1., 4.)

Mgr. Lucie Háková (kapitola V.)

Mgr. Jakub Holas (kapitola VI. 5.)

PhDr. Ivana Trávníčková, CSc. (kapitola IV. 10.)

Mgr. Jiří Vlach (kapitoly IV. 4., 9.)

Recenzenti:

PhDr. Petr Pojman, Ph.D. (FSV UK Praha, Pražský institut bezpečnostních studií)

pplk. PaedDr. Petr Přecechtěl (Policejní akademie ČR)

Technická spolupráce:

Irena Piloušková

Redakční úprava:

Lucie Černá

Obsah

I. Úvod	9
I.1. Rekapitulace výzkumné činnosti IKSP v dané oblasti	9
I.2. Předmět a cíl výzkumu	11
II. Pojetí organizovaného zločinu	15
II.1. Organizovaný zločin z pohledu kriminologie	15
II.1.1. Vymezení organizovaného zločinu	16
II.1.2. Znaky a charakteristiky organizovaného zločinu a organizovaných zločineckých skupin	18
II.1.3. Vybrané modely, typy a koncepce organizovaného zločinu	20
II.1.4. Dělení kriminálních (zločineckých) skupin	20
II.2. Organizovaná zločinecká skupina a organizovaná skupina pachatelů	25
II.2.1. Organizovaná skupina pachatelů	25
II.2.2. Organizovaná zločinecká skupina	26
II.3. Souvislosti a odlišnosti organizovaného zločinu s některými dalšími formami trestné činnosti	30
III. Výzkumné metody a techniky	37
III.1. Analýza a komparace poznatků z odborných publikací (včetně studií IKSP)	37
III.2. Statistické přehledy a evidence „zainteresovaných institucí“	37
III.3. Analýza dokumentů a dalších pramenů	37
III.4. Případové studie	37
III.5. Expertní šetření	38
III.6. Výzkum veřejného mínění	40
III.7. Využití informací z tisku	41
IV. Identifikace společenských kriminogenních (rizikových) faktorů	43,
IV.1. Možná rizika vyplývající pro Českou republiku z mezinárodního vývoje	43
IV.2. Možná rizika spojená s vnitřní politikou České republiky	51
IV.3. Možná rizika spojená s ekonomikou	58
IV.4. Možná rizika v oblasti práva a justice	63
IV.5. Možná rizika v oblasti státní správy	68
IV.6. Možná rizika u Policie České republiky	73
IV.7. Rizikové faktory v oblasti samosprávy	79
IV.8. Možná rizika týkající se obyvatelstva	80
IV.9. Možná rizika v rámci médií	83
IV.10. Vliv hodnotových preferencí na organizovaný zločin	86
V. Jak jsou organizovaný zločin a s ním spojené rizikové faktory vnímány veřejným míněním	93
V.1. Organizovaný zločin ve výzkumech veřejného mínění – sekundární analýza	93
V.2. Organizovaný zločin pohledem české veřejnosti – výzkum z roku 2013	102
V.2.1. Oblasti zasažené organizovaným zločinem podle veřejnosti	102
V.2.2. Nelegální aktivity organizovaných zločineckých skupin podle veřejnosti	104
V.2.3. Kriminogenní faktory a organizovaný zločin v očích veřejnosti	105
V.2.4. Cizinci (a Češi) v organizovaném zločinu podle veřejnosti	108
V.2.5. Opatření proti organizovanému zločinu podle veřejnosti	110
V.3. Závěry k výzkumu veřejného mínění	111

VI. Vývoj organizovaného zločinu	115
VI.1. Oficiální statistické přehledy a evidence	115
VI.1.1. Trestný čin účasti na zločinném spolčení/organizované zločinecké skupině	115
VI.1.2. Trestný čin spáchaný členem organizované skupiny nebo ve spojení s organizovanou skupinou ve více státech	120
VI.2. Vývoj struktury a forem organizovaného zločinu ve sledovaném období v návaznosti na období od počátku devadesátých let	125
VI.2.1. Stupeň organizace zločineckých skupin	125
VI.2.2. Externisté	126
VI.2.3. Ženy	128
VI.2.4. Cizinci	130
VI.2.5. Činnosti skupin organizovaného zločinu	133
VI.2.6. Nejčastější aktivity zahraničních skupin	137
VI.3. Pravděpodobný vývoj organizovaného zločinu k horizontu roku 2020	142
VI.4. Kazuistiky k vybraným formám organizovaného zločinu	153
VI.4.1. Nigerijská organizovaná skupina: omamné a psychotropní látky (organizovaná skupina pachatelů)	153
VI.4.2. Čínsko-česko-slovenská skupina: organizování transportu ilegálních migrantů (zločinné spolčení)	155
VI.4.3. Vietnamská zločinecká skupina: organizování prostituce a vydírání (zločinné spolčení)	156
VI.5. Specifika vývoje organizovaného zločinu v regionech	157
VII. Závěr	161
Resumé	165
Summary	177
Použité prameny	189
Přílohy	197

I.

Úvod

Závažná trestná činnost, zejména terorismus, organizovaný zločin a ekonomická kriminalita se realizují na širokém teritoriu, překračujícím hranice států i světadílů. Celosvětově způsobují nejen ohrožení bezpečnosti, ale i devastaci celých společenských systémů. Narušují oblast politiky, ekonomiky, justice, státní správy a samosprávy, poznamenávají sociální strukturu, zpochybňují kulturní hodnoty civilizovaného světa. Plodí nedůvěru k politickému, ekonomickému, správnímu i právnímu systému, mohou narušit důvěru v demokratické uspořádání společnosti. Světové společenství se proti tomuto ohrožení brání. Opatření, zaměřená proti závažné trestné činnosti, jsou činěna nejen v národním, ale i v mezinárodním měřítku. Zejména OSN, RE a EU iniciují mnohá protiopatření.

Vzhledem k České republice představuje nadnárodní organizovaný zločin nejen vnější ohrožení, ale znamená i ohrožení vnitřní bezpečnosti. Nadnárodní zločinecké skupiny realizují v České republice svoji činnost, používají naše území jako tranzitní, někdy i jako zdrojové, mohou si zde vytvářet předpolí pro expanzi do jiných zemí, mohou se zde pokoušet o legalizaci zisků z trestné činnosti. Vnitřní situace v oblasti organizované kriminality v České republice může být v globálně propojeném světě ohrožujícím faktorem pro některé jiné země.

Aktivity organizovaných zločineckých skupin nepředstavují pouze bezprostřední ohrožení bezpečnosti občanů, ale zejména vedou k ochromení celé společnosti a jejích institucí. Mohou mít značné dopady na politiku, ekonomiku, právní systém, státní správu i soukromý sektor, sociální strukturu, média a další složky společnosti. Organizovaný zločin ohrožuje společnost také tím, že se snaží získat spolupracovníky z řad odborníků, jak v různých řemeslných profesích, tak v oblasti ekonomiky, informatiky, práva. Snaží se získat policejní specialisty a také ty, kdo mohou ovlivňovat mínění veřejnosti. Vzhledem k tomu, že organizovaný zločin si chce pravidelně zajišťovat obrovské zisky z poskytování nelegálního zboží a služeb, podílí se na vzniku, šíření a růstu řady patologických jevů ve společnosti.

I.1. Rekapitulace výzkumné činnosti IKSP v dané oblasti

Řešení výzkumného úkolu v oblasti organizovaného zločinu pro léta 2012–2015 navazuje na relativně dosti rozsáhlou výzkumnou činnost IKSP, která byla této oblasti věnována. Problematika organizovaného zločinu je soustavně zkoumána od začátku 90. let. Po shromáždění poznatků z odborné – zejména zahraniční – literatury a zvážení možnosti použití výzkumných metod v této oblasti, jsme se pokusili o pracovní definici a o vytvoření pravděpodobného modelu aktivit organizovaného zločinu. Vstupní poznatky jsme shrnuli v teoreticko-metodologické studii (Cejp, 1993). V roce 1993 jsme začali se soustavným výzkumem. Za první období vznikla první souhrnná publikace (Scheinost & kol., 1994). Jako druhá souhrnná publikace byla studie vzniklá pod vedením M. Scheinosta (Scheinost & kol., 1997). Třetí souhrnná publikace vyšla v roce 1999 (Cejp & kol., 1999).

Kromě charakteristik o struktuře skupin a o jejich aktivitách, které jsme zkoumali pravidelně každý rok, jsme se podrobně zaměřili i na pašování a distribuci drog (Gawlik, 1994), organizování a provozování prostituce (Trávníčková, 1995), nelegální migraci (Scheinost, 1995), krádeže starožitností a uměleckých děl (Gawlik, 1995), násilnou kriminalitu (Marešová, 1995) a vydírání (Cejp, 1995). Zabývali jsme se organizovanou trestnou činností občanů České republiky (Scheinost, 1997) a také podílem cizinců (Scheinost,

1996). Soustavně bylo sledováno působení organizovaného zločinu ve finanční oblasti (Baloun, 1999), zabývali jsme se hospodářskou kriminalitou, a to zvláště praním špinavých peněz (Kadeřábková, 1999) a problematikou úmyslného kráčení daní (Marešová, 1999). Pravidelně byla posuzována účinnost specifických právních prostředků, které byly za účelem boje proti organizovanému zločinu ustaveny a aplikovány (Karabec, 1997).

Zjišťovali jsme i širší společenské souvislosti. Byly to právě ty, které mají být významnou součástí současného výzkumného úkolu. Koncem 90. let jsme ve společenském systému hledali kriminogenní faktory, které by mohly organizovanému zločinu umožňovat realizaci jeho aktivit a získávání spolupracovníků nebo klientů pro nelegální zboží a služby (Cejp, 1999). V rámci pokusu o prognózu vybraných druhů kriminality jsme stanovili problémové i rozvojové skutečnosti, které mohou v příštích letech působit v oblasti boje proti organizovanému zločinu (Cejp & kol., 2000).

Ve výzkumném projektu na léta 2000–2003 jsme kontinuálně systematicky sledovali další vývoj organizovaného zločinu na území České republiky. Zaměřili jsme se na analýzu kriminogenních faktorů v životě společnosti, na vývoj, aktuální stav i předpověď týkající se struktury skupin a výskytu forem činností. Podrobněji jsme analyzovali nejfrekventovanější aktivity, průběžně jsme vyhodnocovali účinnost právních prostředků. Dosavadní – převážně hypotetické modely, vyplývající z dosavadního poznání – jsme chtěli verifikovat na základě konkrétních zaznamenaných a uzavřených případů. Porovnáním detailních konkrétních zjištění s celkovými obecnými modely jsme pak chtěli obecné poznatky potvrdit a zároveň názorně ilustrovat. Záběr výzkumu jsme oproti devadesátým létům příliš nerozšiřovali. Spíše jsme se zaměřili na sledování změn v základních charakteristikách. Zároveň jsme se pokusili o rámcovou prognózu. Závěrečná studie (Cejp & kol., 2004) obsahovala – kromě úvodních, a závěrečných kapitol tyto dílčí kapitoly:

Pojetí organizovaného zločinu a jeho vztah k dalším kategoriím kriminality (Scheinost),
Skupiny organizovaného zločinu (Cejp),
Odhad míry výskytu nejrozšířenějších forem činností (Cejp),
Vývoj opatření proti organizovanému zločinu v České republice (Scheinost),
Shrnutí hlavních opatření proti organizovanému zločinu ze strany světových a evropských společenství a jejich uplatnění (Karabec),
Pohyb finančních prostředků uvnitř skupin v rámci světa zločinu, a mezi světem zločinu a ostatním světem. Korupce uplatňovaná organizovaným zločinem (Baloun),
Násilí uplatňované organizovaným zločinem (Marešová),
Výroba, pašování a distribuce drog (Trávníčková),
Krádeže automobilů (Scheinost),
Organizovaný zločin a obchod se ženami (Trávníčková),
Ekonomická kriminalita v kontextu organizovaného zločinu (Trdlíková),
Organizovaná finanční kriminalita, projevující se v oblasti bankovníctví, kapitálových trhů, pojišťovnictví, pyramidových her, družstevních záložen ap. (Baloun)

V období let 2004–2007 jsme rozšířili výzkumný záběr a organizovaný zločin jsme zkoumali spolu s ekonomickou kriminalitou, korupcí a terorismem jako závažné formy trestné činnosti. Zaměřili jsme se hlavně na ohrožení, které tyto typy zločinu společnosti působí a na opatření, která může společnost proti organizovanému zločinu využít. (Cejp &

kol., 2009) Současné byly – v rámci pravděpodobných scénářů vývoje kriminality – vypracovány i scénáře, týkající se organizovaného zločinu. (Cejp & kol., 2008).

Scénáře vycházely z analýzy problémů a hypoteticky modelovaly situace, které by mohly nastat, kdyby se problémy úspěšně řešily, respektive kdyby zůstaly neřešeny.

Řešení současného výzkumného úkolu navázalo i na téma „Výzkum a analýza závažných forem trestné činnosti“, které bylo zkoumáno v letech 2008–2010. Součástí tohoto výzkumu bylo pět dílčích témat:

Český organizovaný zločin v mezinárodním kontextu. (Scheinost & Netík, 2010)

Vývoj organizovaného zločinu na území České republiky. (Cejp, 2010)

Sexuální vykořisťování jako forma závažné organizované kriminality. (Blatníková, 2010)

Kriminální kariéra pachatelů drogové kriminality. (Trávníčková & Zeman, 2010)

Sexuální vykořisťování jako forma závažné organizované kriminality. (Blatníková, 2010)

Účinnost právních nástrojů proti organizované kriminalitě (použití agenta). (Karabec, 2010)

Výsledky většiny z XXII. expertiz zaměřených na základní ukazatele o organizovaných zločineckých skupinách a jejich činnostech byly pravidelně publikovány v každoročních analýzách trendů kriminality vznikajících pod vedením A. Marešové¹ (Marešová & kol., 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014)

V rámci řešení tohoto výzkumného projektu, který se týkal každoročního sledování a analýzy vývoje kriminality v ČR, včetně sledování vývoje organizovaného zločinu a dalších forem závažné kriminality, vznikla jako součást úkolu studie Petra Pojmana Ruský a ukrajinský organizovaný zločin. (Pojman, 2013) Studie je zaměřena na charakteristiku, hrozby i rizika a prostor je věnován i společenským okolnostem vzniku a fungování organizovaného zločinu. Kromě analýz základních charakteristik a měnící se koncepce ruskojazyčného a souvisejícího organizovaného zločinu v historických souvislostech i v současném Rusku a současné Ukrajině je ruskojazyčný organizovaný zločin analyzován jako globální hrozba a důraz je kladen na ohrožení působení ruskojazyčného organizovaného zločinu v České republice.

1.2. Předmět a cíl výzkumu

Předmětem výzkumu byla závažná trestná činnost, probíhající na území České republiky, která má znaky organizovaného zločinu, je takto vnímána (nemusí být jako organizovaný zločin nutně prokázána)

Cílem výzkumu byla:

- identifikace možných (tj. potenciálních – ne tedy nutně prokázaných) společenských (ne tedy osobnostních) vlivů a rizik (kriminogenních faktorů) v oblasti

1 Tyto publikace byly pravidelně vydávány od roku 1993. V odkazu uvádíme ty, které byly publikovány po roce 2000. Je možné v nich dohledat podrobná data o organizovaných skupinách a jejich činnost. V souhrnných publikacích byla data uváděna spíše souhrnně k doložení obecných trendů.

světového vývoje, vnitřní politiky, ekonomiky, právního systému, státní správy, regionů, života obyvatelstva, médií, které mohou být světem zločinu zneužity k páchání trestné činnosti, k získávání informací, spolupracovníků, kontaktů, k zajišťování beztrestnosti, k ovlivňování rozhodovacích procesů, k vytváření poptávky po nelegálním zboží a službách. Šlo o faktory ve společenském systému existující i o faktory světem zločinu záměrně vytvářené.

- kontinuální sledování základních kvalitativních a kvantitativních charakteristik skupin organizovaného zločinu na území České republiky a nástin pravděpodobného dalšího vývoje k časovému horizontu 2020
- zpracování kazuistik k jednotlivým formám organizovaného zločinu
- analýza specifického vývoje organizovaného zločinu v regionech.²

2 K analýze byly využity údaje o organizované kriminalitě v regionech, pokud by se objevily v rámci řešení úkolů IKSP Politický radikalismus a mládež (2014) a Současný stav a výhledy preventivní práce na území krajů (2008) (řešitel: Jakub Holas)

II.

Pojetí organizovaného zločinu

II.1. Organizovaný zločin z pohledu kriminologie

Organizovaný zločin nabízí a poskytuje zboží nebo služby, realizuje aktivity, které nejsou legální, jsou regulované nebo jsou obtížně dostupné. Společností jsou ale takové aktivity žádané. Lze tedy říci, že organizovaný zločin využívá lidských (latentních) tužeb a slabostí, které jsou do určité míry v rozporu s právním systémem či veřejnou morálkou dané země (Finckenauer, 2005, str. 67). Samotný sortiment „služeb“ a „zboží“ nabízený organizovaným zločinem je velmi široký (Obrázek 1), přičemž se vždy jedná o aktivity, které přinášejí vysoké zisky, bez ohledu na legálnost. Ekonomický profit je primárním cílem a veškeré aktivity jsou realizovány právě proto, aby došlo ke zvětšení (či zvýšení) zisků plynoucích zejména z nelegálního podnikání. Takové činnosti či aktivity pokrývají oblast obchodu s návykovými látkami, obchodu s lidmi (včetně organizování prostituce nebo převaděčství), nelegálního obchodu se zbraněmi, zasahuje do oblasti finanční kriminality (tzn. praní špinavých peněz, pojišťovací podvody, podvodné konkurzy, krácení daní, hazard nebo lichva), patří sem také činnosti odpovídající násilné kriminalitě (jako jsou vraždy, únosy, vydírání, loupežná přepadení), internetové (cyber) a počítačové kriminalitě, padělatelství (peněz, dokumentů, dokladů aj.), vymáhání tzv. výpalného (racketeering), patří sem aktivity korupce nebo jde o pronikání do legální sféry obchodu a podnikání (Obrázek 1).

Obrázek 1: Organizovaný zločin – nabídka služeb a aktivit

Nabídka ilegálních služeb	Nabídka ilegálních věcí/produktů	Pronikání do legálních obchodů
• Komeracionalizované sexuální aktivity • Ilegální gambling • Obchodování s lidmi • Dodatkové služby: dumping (vývoz za nižší tržní cenu), nezákonné obchodování s chráněnými druhy zvířat, lidskými orgány, vraždy na objednávku • ...	• Obchod s narkotiky • Kradené zboží • Padělání (osobních dokumentů, softwaru, atd.) • ...	• Vydírání a racketeering • Praní špinavých peněz/legalizace výnosů z trestné činnosti • Podvody (investiční podvody, phishing aj.) • ...

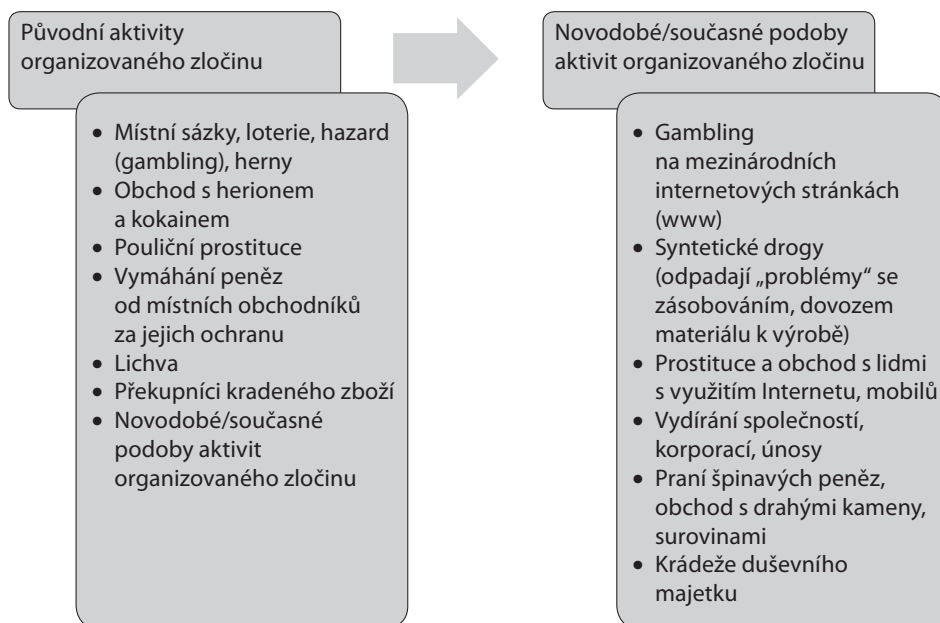
Jak bylo uvedeno, v oblasti poskytování ilegálních **služeb** je cílem uspokojit veřejnou poptávku např. po hazardu, sexuálních službách, levné pracovní síle, převaděčství nebo jiných službách, které společnost legálně neumožňuje. Organizovaný zločin tedy poskytuje služby od vydírání, vymáhání výpalného přes hazardní hry, prostituci, vývoz ekologicky závadného odpadu do třetích zemí, ilegální obchodní transakce až po nájemné vraždy apod.

Nabídkou a poskytováním ilegálního **zboží** organizovaný zločin uspokojuje veřejnou poptávku po produktech, které nemohou být získané legální cestou. Jde např. o drogy, doklady, cestovní pasy, víza, umělecké předměty (kradené zboží), pornografii, zbraně, radioaktivní materiály, levnou pracovní sílu, padělané peníze, dokumenty či doklady nebo

nabízí napodobeniny světových značek, kradené automobily a jiné. Dále pak korupční aktivity, **infiltrace** do legální sféry obchodu a podnikání „dopomáhají“ k závažnosti a nebezpečnosti tohoto fenoménu. Podle Bezpečnostní a informační služby představuje organizovaný zločin vážné bezpečnostní riziko, které ohrožuje politickou i ekonomickou stabilitu demokratických zemí právě „vládou peněz, výlučností, často mezinárodním charakterem a brutalitou“. Ideologií je zde váha a síla peněz a z nich vyplývající moc. V tomto pojetí je organizovaný zločin charakterizován zejména jako systém nadřazenosti a výlučnosti, kdy jediným cílem je podmanění, ovládnutí a manipulace. K dosažení cílů zneužívá otevřenost svobodné společnosti, svými aktivitami napadá hospodářské struktury a snaží se infiltrovat i do státní moci. Ve své vysoce organizované formě vytváří pevnou hierarchickou strukturu a zcela ignoruje – nebo si masivní korupcí a vydíráním přímo kupuje – zákony a instituce státu (BIS, 2013).

Pohled na organizovaný zločin jako na „doplňek legálního trhu“ odkazuje na jeho „poslání“, tj. uspokojit poptávku po zboží a službách a své aktivity samozřejmě přizpůsobuje poptávce, která se s dobou a v souvislosti s vývojem společnosti proměňuje (Obrázek 2).

Obrázek 2: Schéma změny/posun v kriminálních aktivitách organizovaného zločinu

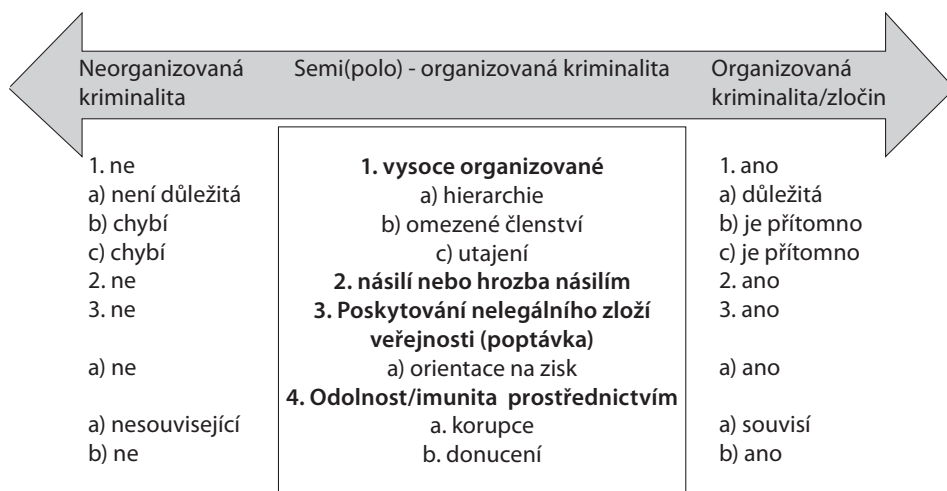
II.1.1.Vymezení organizovaného zločinu

Při studiu odborné literatury zabývající se tématem organizovaného zločinu se může zdát, že vymezení pojmu se mění podle názoru či podle zkušeností jednotlivých států, výzkumných organizací či jednotlivých expertů.³ Přitom je zřejmé, že vydefinování toho, co je a co není organizovaný zločin, patří k základnímu kroku, pokud chceme tento fenomén

³ Různá vymezení nabídl např. www.organized-crime.de/OCDEF1.htm

popsat či jej analyzovat. Hagan (2006, str. 300) uvádí, že aby bylo možné použít označení „organizovaný zločin“, musí být kriminální aktivity (trestné činy) spáchány organizovaně a organizovanou zločineckou skupinou. Vymezení kriminality z hlediska „organizovanosti – neorganizovanosti“ v pojetí Hagana (2010) na základě vybraných znaků, přibližuje následující schéma (Obrázek 3).

Obrázek 3: Kontinuum neorganizované a organizované kriminality (Hagan, 2010)

Definice organizovaného zločinu, v kriminologickém pojetí, jsou vedeny snahou charakterizovat organizovaný zločin jako specifickou kategorii kriminální činnosti, a okruh jevů, které lze takto označit, zřetelně ohraničit s použitím více či méně charakteristických znaků či kritérií (Cejp, 2004, str. 20–21). Je ale zřejmé, že samotné kriminální skupiny jsou spíše dynamickými než statickými entitami, které se mění společně s charakterem a rysy kriminálních skutků, které skupina aktuálně realizuje. Jednotlivé znaky by tedy měly být vzájemně propojeny tak, aby vytvořily určitý celek. Takové definice pak „obsahují“ obecné povědomí o povaze organizovaného zločinu a zároveň ve výčtu znaků reflektují empirickou zkušenost.⁴ Finckenaue a Voronin uvádí, že kriminální organizace, jejíž existence vykazuje v průběhu času a napříč zločiny soustavnost a které systematicky používají násilí a korupci jako podpůrný prostředek svých kriminálních aktivit, se dopouští organizovaného zločinu. Takové skupiny mají různou (odlišnou) schopnost způsobit ekonomickou, fyzickou nebo sociální/společenskou škodu. Čím větší je jejich schopnost škodit, tím větší je jejich nebezpečnost pro společnost.

V rámci výzkumných studií realizovaných v IKSP je organizovaný zločin definován **jako opakující se (soustavné) páchání cílevědomě koordinované závažné trestné činnosti (a aktivit tuto činnost podporujících), jehož subjektem jsou zločinecké skupiny nebo organizace (většinou s vícestupňovou vertikální organizační strukturou), a jehož hlavním cílem je dosahování maximálních nelegálních zisků při minimalizaci rizika (zajišťovaného prostřednictvím kontaktů v rozhodovacích společenských strukturách)** (Cejp, 2004, str. 18).

4 Pozn.: takové definice jsou flexibilní a mohou se doplňovat podle aktuálních trendů.

II.1.2. Znaký a charakteristiky organizovaného zločinu a organizovaných zločineckých skupin

Jak již bylo uvedeno, jednou z možností, jak vytvořit definici organizované zločinecké skupiny (ale i vodítko k její analýze), je výčet jednotlivých znaků. Prvky či charakteristiky organizovaných zločineckých skupin jsou významné nejen pro popis organizovaného zločinu, ale i pro vymezení jednotlivých seskupení, které se touto činností zabývají (viz dále v textu). Samotný výčet kriminálních skutků, které byly realizovány skupinami pachatelů, nám sám o sobě nedá odpověď na otázku, zda šlo či nešlo o organizovaný zločin. Finckenaue (2005) ve svých studiích zdůrazňuje slovo „organizovaný“ a „zisk“. Mezi elementy, které utváří celkový základní rámec organizovaného zločinu, patří také: absence ideologií, organizovaná hierarchie či struktura organizace, kontinuita aktivit, užití násilí, síly nebo hrozby násilím, omezené členství, ilegální podnikání, pronikání do legální ekonomiky a schopnost korupce (Finckenaue 2005, str. 65). Přehled jednotlivých komponent nabízí přehled níže (Obrázek 4).

Obrázek 4: Organizovaný zločin – komponenty

Organizovaný zločin - komponenty								
velikost	struktura	aktivity	přeshraniční charakter	identita	násilí	míra (schopnost) korupce	politický vliv	spolupráce

Hierarchie ve skupině, která mj. určuje **strukturu zločinecké skupiny**, je přítomna v každém takovém seskupení a rozhodně patří mezi ty důležité znaky. **Velikost skupiny** je dána aktuálním počtem všech osob – tedy i těch, které jsou zapojeny v různých subskupinkách. Komponenta nazvaná „**přeshraniční charakter**“ sleduje počet zemí, ve kterých je skupina aktivní. Mapuje se také etnický⁵ nebo sociální původ/background skupiny – **identita**. Zjišťuje se úroveň či míra násilí, které skupina používá (a jakou podobu toto násilí má). Schopnost **korupce** znamená ochotu skupiny používat tuto „metodu“ k dosažení svých cílů. **Politický vliv** – zejména míra vlivu na lokální, regionální, státní či nadnárodní úrovni je dalším sledovaným znakem. S tím souvisí i schopnost skupiny pronikat do legální ekonomiky. Míra **spolupráce** s jinými organizovanými skupinami je dalším bodem, který se při studiu organizovaných skupin sleduje a analyzuje (Chatterjee, 2005).

Operacionalizace jednotlivých znaků, s přihlédnutím ke „kvantitě a kvalitě“ proměnných (viz Tabulka 1) byla použita mj. při analýze 40 kriminálních skupin, které poskytly základ pro sestavení jedné z typologií zločineckých skupin (viz kapitola II.1.4).

5 Problematika etnicity je v souvislosti s organizovaným zločinem studována nejen jako „pouto“ či základ při tvorbě skupin, ale také jako tzv. etnické dědictví (*ethnic succession*).

Tabulka 1: Charakteristiky kriminální/zločinecké organizované skupiny (UNODC, 2002)

I. Struktura	A – Přísná/rigidní hierarchie
	B – Přenesená (decentralizovaná) struktura (hierarchie s přenesenou působností)
	C – Jádrové kriminální skupiny
II. Velikost ⁶	A – od jednoho do dvaceti členů
	B – od dvaceti do padesáti členů
	C – Od 50 do 100 členů
	D – víc jak 100 členů
III. Kriminální aktivity/činnosti	A – Skupina realizuje jednu primární/hlavní činnost, ostatní ilegální aktivity jsou ve vztahu k hlavní činnosti jako podpůrné
	B – Dvě až tři hlavní kriminální aktivity
	C – Vícenásobné činnosti
IV. Míra přeshraničních operací (aktivit)	A – limitovaná (1 až 2 země)
	B – střední (tři až čtyři země)
	C – extenzivní (pět a více zemí)
V. Identita	A – organizace bez výrazné sociální nebo etnické identity
	B – organizace založená na příslušnosti k sociální skupině (<i>social-based organization</i>) – je tvořena členy ze stejného sociálního prostředí nebo členy, kteří jsou spojeni stejnými „sociálními zájmy“ (<i>common social interests</i>)
	C – organizace založená na etnické nebo rodinné příslušnosti (<i>ethnic/family-based</i>) tvořená členy výhradně ze stejné rodiny, etnické skupiny, regionu nebo země
VI. Míra používaného násilí ⁷	A – nízká nebo žádná míra násilí
	B – občasné, nepravidelné použití násilí
	C – násilí je základem pro kriminální aktivity dané organizace (pro dosažení svých cílů)
VII. Míra / použití/využití korupce	A – Malé nebo žádné využití/použití korupce
	B – Příležitostné/občasné korupční jednání
	C – Korupce je hlavní složkou (je nezbytná) k realizaci primárních aktivit organizované kriminální skupiny (k akumulaci zisku).
VIII. Politický vliv – úroveň „intervence“ na vnitrostátní úrovni (politický, státní vliv)	A – žádný
	B – na místní/regionální úrovni
	C – na národní úrovni (v rámci státu/země)
	D – v zahraničí
IX. Pronikání do legálních ekonomických aktivit (přechod mezi zákonnými a nezákonnými aktivitami)	A – žádné nebo jen minimální (omezené)
	B – část zisku z organizovaného zločinu investována do zákonných aktivit
	C – rozsáhlé (extenzivní) směřování legitimních a nelegálních aktivit.

6 Sem patří nejen hlavní členové, ale všichni, kteří jsou do činnosti skupiny nějak zapojeni a spolupracují s ní.

7 Násilí jak uvnitř skupiny, tak zaměřené mimo skupinu („externí“ násilí).

X. Míra/úroveň spolupráce s dalšími kriminálními skupinami	A – žádná spolupráce
	B – spolupráce v rámci jedné země/státu
	C – externí spolupráce se zahraničím
	D – spolupráce se skupinami v rámci domovské země i se zahraničními skupinami

II.1.3. Vybrané modely, typy a koncepce organizovaného zločinu

Otázka, jak je organizovaný zločin „uspořádaný“, má pro mnohé praktiky i teoretiky klíčový charakter, přičemž studovat a analyzovat je ho možné z různých úhlů pohledu, a s využitím různých metod a přístupů (více ke koncepcím a modelům např. (Cejp, 2004, str. 15–18).

Velmi často se pozornost badatelů a expertů zaměřuje na analýzu struktury kriminálních organizací a pro její popis používají **koncepce pocházející z oblasti tržní ekonomiky**, obchodu či logistiky. Sleduje se vznik a utváření organizované zločinecké skupiny nebo její dynamika, jakým způsobem se skupiny „pohybují“ v prostředí ilegálního podnikání.

Dalším možným přístupem ke studiu organizovaného zločinu je **analýza jednotlivých odvětví zločinu** (např. pašování kradených aut či převaděčství), a to z hlediska různých logistických postupů, s ohledem na analýzu trhu či chování organizací v rámci tržních transakcí.

Jiným přístupem ke studiu organizovaných zločineckých skupin je **analýza sítí**. Tento přístup reflektuje určité změny, které nastaly v podobě organizovaného zločinu v průběhu času, a předpokládá, že organizovaný zločin je produktem překrývajících se a vzájemně souvisejících (interagujících) sociálních vztahů a vazeb. Pojmem kriminálních sítí zde do určité míry nahradil termín kriminální organizace (např. Finckenauer & Waring, 1998, str. 10–17). Analýzu sítí prosazoval pro deskripci organizovaného zločinu také např. Von Lampe (2006, str. 82) a její přínos vidí nejen pro popis, ale právě i pro analýzu organizovaného zločinu.

Například metoda PEST (*Political, Economical, Social, Technical*) pomáhá analyzovat a popsat prostředí či „prostor“, kde dochází k činnostem kriminálních skupin. Jde o jakýsi strategický audit vlivu makroprostředí, jehož podstatou je hledání odpovědí na otázky typu které faktory mají vliv, jaké jsou možné účinky těchto faktorů nebo které z nich jsou v budoucnosti pro organizovaný zločin nejdůležitější apod. Naproti tomu „známá“ SWOT analýza (*Strength, Weaknesses, Opportunitites, Threats*) pomáhá studovat faktory uvnitř skupin organizovaného zločinu. V tomto případě se sleduje např. struktura zločineckých skupin, mezinárodní dimenze (přesah) zločineckých skupin, používání násilí, využívání obchodních struktur a všeobecný vliv zločineckých skupin.

II.1.4. Dělení kriminálních (zločineckých) skupin

Každá zločinecká kriminální skupina má svou vnitřní strukturu. Některé zdroje uvádí, že podle struktury skupiny je možné odvodit, o jaký typ či druh trestné činnosti se jedná (například se uvádí, že čím více je skupina hierarchicky organizovaná, tím je větší pravděpodobnost, že se skupina také zabývá násilnou trestnou činností a násilí používá jako základní aktivitu ve svých činnostech a také že větší „přísnost“ vyplývající z přísnější

struktury, koreluje s vyšším sklonem ke korupci a s rozsahem přeshraničních aktivit. Střízlivějším pohledem na toto téma je spíše skutečnost, že sledování a studium hierarchie v dané skupině neposkytne okamžitou a přesnou odpověď na otázku, jaké kriminální aktivity skupina provozuje, ale spíše poskytne návod a relativně užitečného průvodce v tom, jak mohou být tyto aktivity vysledované či odhalené.

Odlišnosti ve fungování a ve struktuře (hierarchii) jednotlivých skupin dávají expertům z praxe i teorie impuls k vytváření nejrůznějších typologií, prototypů či kategorií. Můžeme se tak dočíst, že např. menší skupiny (co do počtu pachatelů) bývají tvořeny spíše členy rodiny (tzv. rodinné sítě) nebo mohou mít členové skupiny společný etnický (příp. sociální) background. Rozsáhlé kriminální sítě pak mohou snáze fungovat na mezinárodní úrovni a je obvyklejší, že také dohlíží (či kontrolují) na celý průběh „kriminální operace“. V dalším textu přiblížíme pět modelů organizovaných kriminálních skupin a typologii von Lampeho, která pracuje s termínem kriminálních sítí.

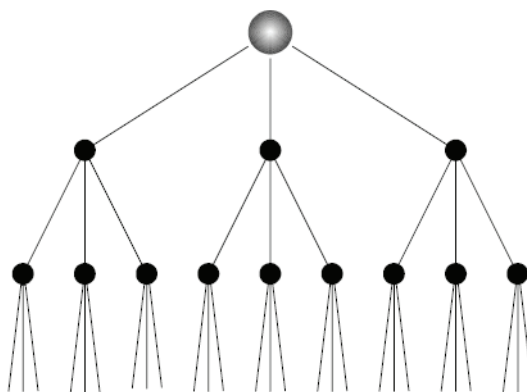
II.1.4.1. Zločinecké organizované skupiny – kriminální podniky

Před víc jak deseti lety nabídla studie Spojených národů (Global Programme Against Transnational Organized Crime, 2002) pět modelů (či typů) kriminálních skupin, které reprezentovaly – na základě empirické analýzy – čtyřicet zločineckých skupin z různých částí světa. Na základě odlišností uvnitř organizovaných kriminálních skupin (jejich vnitřní uspořádání) bylo vytvořeno pět modelů.

II.1.4.1.1. Standardní hierarchie organizované kriminální skupiny

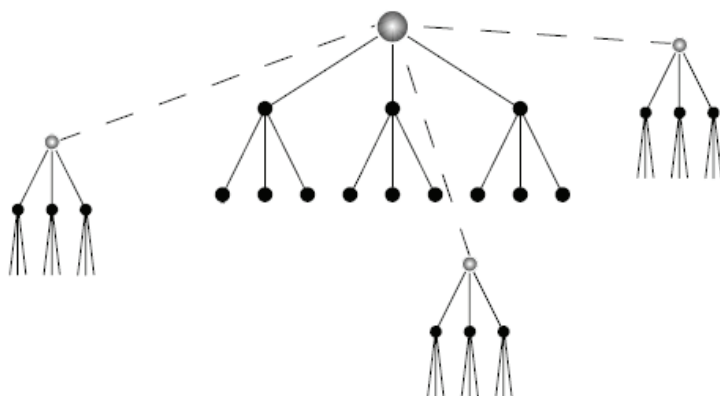
První a pravděpodobně nejznámější formou je standardní hierarchie, nazývaná také jako přísná či rigidní forma hierarchie ve skupině (Obrázek 5). Představuje velmi běžnou formu organizovaných kriminálních skupin, která je charakteristická jedním vedoucím ve skupině a relativně jasně definovanou hierarchií, podřazenými do několika buněk. Systém vnitřní disciplíny má striktní podobu a najdeme zde silnou sociální nebo etnickou identitu.

Obrázek 5: Standardní hierarchie

Charakteristickými elementy jsou zde: jeden vůdce (šéf), jasně ohraničená hierarchie, pevný systém vnitřní disciplíny, skupina má své „jméno“/název, pod kterým je známá, často zde tvoří background silná sociální nebo etnická identita, násilí představuje podstatný prvek jejich aktivit a často tento typ skupin má vliv nebo kontrolu nad daným územím (oblastí).

Obrázek 6: Hierarchie s přenesenou působností

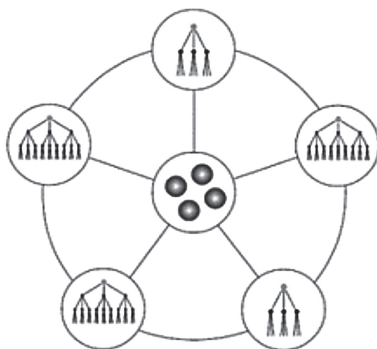
II.1.4.1.2. Regionální hierarchie/s přenesenou působností

V dalším uspořádání je důležitým znakem přenesení kompetencí. Často se jedná o jakési oblastní subskupinky, které mají svou vlastní hierarchii a určitou míru autonomie, co se týče jejich fungování. V tomto „přeneseném“ či regionálním systému řízení jde o organizovanou kriminální skupinu s relativně striktní linií centrálního velení, tzn., že regionální organizace jsou pod kontrolou hlavní (centrální) skupiny (Obrázek 6). Uvádí se, že klasickým zástupcem tohoto typu jsou italská („mafiánská“) seskupení, ale také organizované kriminální skupiny z Albánie, Ruska, Japonska nebo moto-gangy v Austrálii.

Tento typ hierarchie se vyznačuje: jedním vůdcem a hierarchickou linií příkazů – řetězec řízení vede z jednoho centra. Často mají tyto skupiny silnou sociální nebo etnickou identitu a na regionální úrovni existuje určitý stupeň autonomie. Skupinky se zabývají různými druhy kriminálních aktivit, přičemž nezbytnou součástí – pro realizaci jejich aktivit – je násilí.

Tato společenství kriminálních skupin, která mají své jedno řídicí nebo kontrolní těleso, mohou mít samy o sobě velmi rozmanitou strukturu. Můžeme je podřadit pod model standardní hierarchie, viz výše (proto označení hierarchický konglomerát). Je pro ně typické, že se skládají z několika skupin a že jsou tyto formace silně spojeny sociálním či historickým kontextem. Jedná se o relativně ojedinělá seskupení (Obrázek 7).

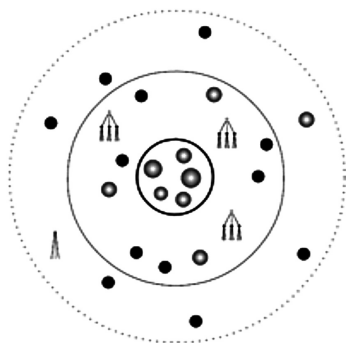
Obrázek 7: Shluky

II.1.4.1.4. Jádrové kriminální skupiny

Další typ, označený jako „jádrové“ kriminální skupiny, mají spíše menší počet aktivních jedinců a to hlavně na horizontálních pozicích (Obrázek 8). Pro realizaci kriminálních aktivit utvářejí relativně těsné a strukturované seskupení. Kolem takto vytvořené jádrové skupiny (*core*) může být celá řada dalších přidružených členů nebo i celých sítí (tzv. volná síť pachatelů). Tyto osoby jsou využívány podle potřeby a v závislosti na povaze aktuálně realizované kriminální činnosti. Malá velikost skupiny podporuje její vnitřní disciplínu – vše je zde pevně organizováno, málo strukturováno. Jen výjimečně zde najdeme prvek sociální nebo etnické identity.

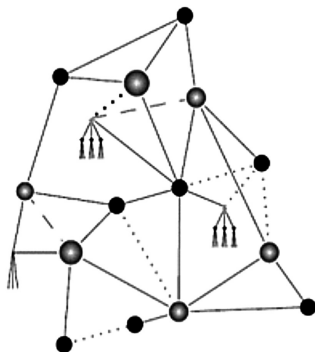
Obrázek 8: Jádrové kriminální skupiny

II.1.4.1.5. Organizované kriminální sítě

Posledním a pravděpodobně nejběžnějším typem organizované kriminální skupiny v dnešní době je kriminální síť (Obrázek 9). Sítě jsou definovány aktivitami tzv. klíčových jedinců. Role těchto specialistů, kteří často mění spojení, je určena jejich schopnostmi, dovednostmi, „kapitálem“ a kontakty, které do seskupení mohou přinést. Samy sebe přitom ani nemusí považovat za členy kriminální skupiny a nemusí být považováni za členy zločinecké skupiny ani okolí. Doba trvání kriminální sítě je dána konkrétními kriminálními plány dané skupiny, po odchodu klíčových jedinců se síť „reformuje“. Oddanost, věrnost, loajalita jedinců a vazby mezi členy jsou zde důležitější než sociální nebo etnická identita.

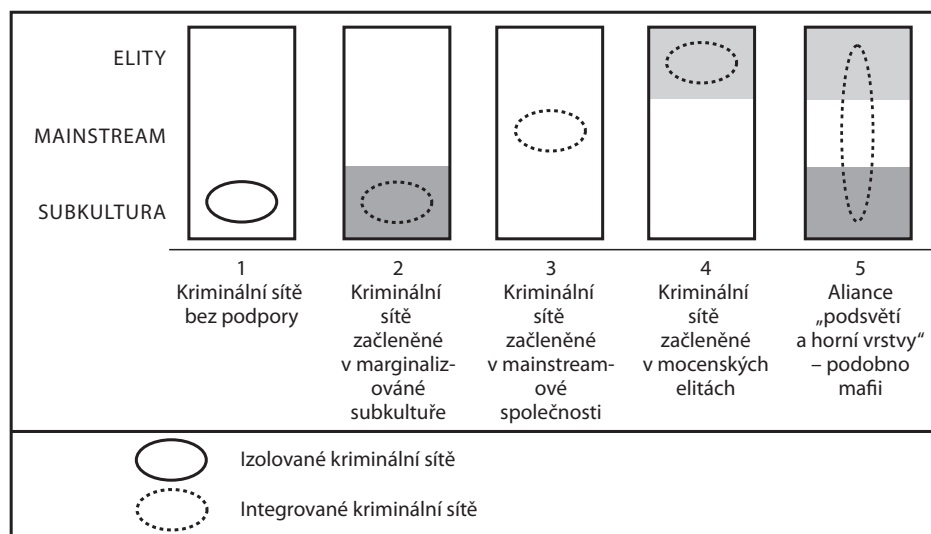
Obrázek 9: Organizované kriminální sítě

II.1.4.2. Typologie von Lampeho

Jedna z dalších typologií či klasifikací kriminálních zločineckých skupin, kterou nabízí Klaus von Lampe (2008), pracuje s termínem kriminálních sítí a je postavena na dvou předpokladech. Prvním je relativní sociální homogenita kriminálních sítí a pozitivní korelace mezi sociálním postavením zločinců a „kvalitou“ kriminálních příležitostí. Druhý předpoklad lze shrnout do konstatování: vyšší sociální pozice pachatele = vyšší, resp. závažnější dopad zločinu = nižší šance na usvědčení. Pro potřeby této typologie von Lampe v tomto duchu rozdělil společnost do tří vrstev, a to na marginální skupinu (subkulturu), mainstreamovou (tradiční) společnost, a na politické a ekonomické elity. Na základě toho pak rozlišil pět typů organizovaného zločinu (Obrázek 10).

Obrázek 10: Typy organizovaných zločineckých skupin (dle von Lampe, 2008)

První typ jeho typologie představují **kriminální síť, které nemají sociální oporu** v zemích, kde skupina organizovaného zločinu realizuje své aktivity (viz Obrázek 10, „Kriminální síť bez podpory“). Jedná se např. o gangy pachatelů, kteří mají svůj domov v zemích východní Evropy, a které loupežná přepadení „vyjíždí“ realizovat do zemí západní Evropy. Nábor a trénink členů těchto skupiny, formace jednotlivých týmů se uskutečňuje pod relativně „netečným“ dohledem orgánů činných v trestním řízení v zemích jejich původu. Tyto podmínky se zdají být příznivé pro vznik komplexních organizačních struktur, včetně hierarchie podobné vojenskému režimu a s dělbou práce uvnitř a mezi jednotlivými podskupinkami či týmy. Nedostatek sociální opory v zemích, kde realizují své operace, pak koresponduje s kořistnickou povahou zločinů a se zdánlivě ničím neomezenou ochotou k používání násilí proti osobám i proti majetku.

Druhý typ odkazuje na **kriminální síť začleněné v subkultuře** dané společnosti (Obrázek 10, „Kriminální síť začleněné v marginalizované subkultuře“). V těchto případech se pachatelé mohou při realizaci svých kriminálních aktivit spolehnout na sociální podporu marginalizované subkultury. V tomto případě jsou pachatelé dobře obeznámeni s „hostitelskou“ kulturou a fungováním společnosti, k tomu, aby mohli využít některou z výhod, kterou nabízí např. infrastruktura dané země. Příkladem může být

turecko-kurdský obchod s omamnými a návykovými látkami – resp. pašování a distribuce drog právě přes komunitu migrantů žijících v nejrůznějších západoevropských zemích. To do jisté míry podporuje i např. Pearson a Hobbs (2001), když uvádí, že pašování, přechovávání a distribuce heroinu je činnost typicky organizovaná přes sítě založené na rodinných/etnických vazbách.

Třetí typ von Lampeho typologie zločineckých skupin představují **kriminální sítě, které mají kořeny v mainstreamové/tradiční společnosti** (viz Obrázek 10). Najdeme zde aktéry, kteří nejsou omezováni reálnými nebo kulturními překážkami při využívání legitimní infrastruktury pro kriminální aktivity. Tyto sítě jsou zapojeny do deliktů, jako jsou investiční či pojišťovací podvody. V porovnání se sítěmi, které mají v základu „subkulturu“, mají několik výhod, jako je např. možnost „normální“ interakce s úředníky. Tyto kontakty pak mohou převést do kriminálních příležitostí nebo jejich postavení ve společnosti samo o sobě redukuje riziko odhalení.

Čtvrtý typ se týká **kriminálních sítí**, které jsou tvořeny **členy mocenských elit** (viz Obrázek 10). Na rozdíl od předchozích kategorií zde mají pachatelé přímý přístup k rozhodovacím procesům, které mají významný dopad na fungování společnosti. Příkladem mohou být skandály týkající se zneužívání nebo zneužití pravomoci za účelem vlastního obohacení či jiného. Najdeme zde také zapojení vedoucích činitelů v „tradičních“ kriminálních činnostech, jako je např. pašování (Griffith, 2004, cit. dle von Lampe, 2008).

Poslední typ jeho typologie v podstatě popírá předpoklad, že kriminální sítě vychází z jedné sociální vrstvy a z jednoho prostředí (Obrázek 10, „Aliance podsvětí a horní vrstvy“). V tomto případě je **aliance** vytvořena **mezi politickými či podnikatelskými elitami a „kriminálním podsvětím“**. Moc a síla se posunula mezi kriminální a legální sféru, ale zájmy obou stran jsou v podstatě stejné. Političtí vůdci, například, používají „násilné skupiny“ k podpoře jejich moci a jejich zájmů, výměnou za beztrestnost při jejich dalších nelegálních aktivitách (von Lampe, 2008).

II.2. Organizovaná zločinecká skupina a organizovaná skupina pachatelů

II.2.1. Organizovaná skupina pachatelů

Pojem **organizovaná skupina** (jako okolnost, která podmiňuje použití vyšší trestní sazby) je použit na řadě míst trestního zákoníku (nTZ)⁸. Přesto, stejně jako v předchozím trestním zákoně, ani nový trestní zákoník nepodává právní definici tohoto pojmu. Vymezení organizované skupiny je tedy i nadále otázkou justiční praxe (viz Tabulka 2, vlevo). Takové sdružení osob nemusí vykazovat vyšší stupeň organizovanosti a může fungovat i bez vůdčí osoby. Činnost organizované skupiny se ale projevuje určitou plánovitostí a koordinovaností. Tím se zvyšuje pravděpodobnost dosažení sledovaného cíle – provedení trestného činu – i nebezpečnost pro společnost. Skutečnost, že se pachatel dopustí trestného činu jako člen organizované skupiny (nebo ve spojení s organizovanou skupinou), nebrání tomu, aby za splnění dalších podmínek (viz dále, znaky organizované zločinecké skupiny, vymezené v § 361 nTZ) byl současně postižen jako pachatel trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny (Trestní zákoník (EVK), 2012, str. 1376–1379); viz Tabulka 2).

Tabulka 2: Organizovaná skupina a organizovaná zločinecká skupina

ORGANIZOVANÁ SKUPINA PACHATELŮ	ORGANIZOVANÁ ZLOČINECKÁ SKUPINA (§ 129 nTZ)
Je sdružením více osob (nejméně tři), v němž je provedeno určité rozdělení úloh mezi jednotlivé členy a které nemusí mít trvalejší charakter. - nemusí vykazovat vyšší stupeň organizovanosti s vnitřními vztahy nadřízenosti a podřízenosti, - může fungovat i bez vůdčí osoby, jež by přidělovala úkoly dalším pachatelům - zpravidla se jedná o sdružení krátkodobého charakteru	Organizovaná zločinecká skupina je společenstvím více osob s vnitřní organizační strukturou, s rozdělením funkcí a dělbu činností, která je zaměřena na soustavné páchání úmyslné trestné činnosti. - existuje vnitřní organizační struktura - existuje rozdělení funkcí v rámci skupiny - existuje dělba činností - zaměřena na soustavné páchání úmyslné trestné činnosti - relativně stálé seskupení - při založení existoval záměr soustavně páchat úmyslnou trestnou činnost

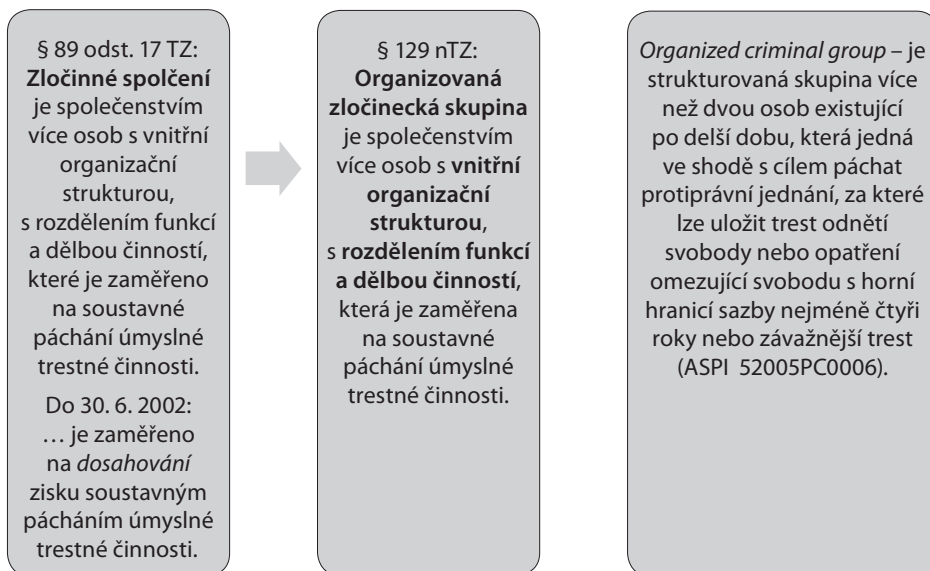
II.2.2. Organizovaná zločinecká skupina

Požadavek na jednotnou terminologii v oblasti organizovaného zločinu se objevil v Úmluvě OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu (OSN, 2000), kde byl také pojem organizované zločinecké skupiny (*organized criminal group*) definován (Obrázek 11). V souladu s tím se v trestním zákoníku objevil § 129 nTZ, který toto nové označení přinesl. Pokud se podíváme na definici organizované zločinecké skupiny, po obsahové stránce se neliší od zločinného spolčení, které bylo součástí Trestního zákona (TZ) srov. v přehledu níže (Obrázek 11). Spíše se zdá, že obsah § 129 nTZ „kopíruje“ předchozí ustanovení o zločinném spolčení. Přehled vybraných ustanovení obsažených v našem trestním zákoníku, která souvisí s organizovanou zločineckou skupinou, pachateli a jejich činností je uveden v přehledu v příloze (Příloha 10).

Zmiňovaná Úmluva OSN vymezuje organizovanou zločineckou skupinu (*organized criminal group*) jako strukturovanou skupinu tří nebo více osob existující po určité časové období a jednající ve vzájemné dohodě za účelem spáchání jednoho či více závažných trestných činů či trestných činů, za účelem získání přímého či nepřímého, či jiného hmotného prospěchu (článek 2 písm. a) (OSN, 2001). Dále jsou pak v tomto dokumentu vymezeny také další pojmy, jako je „závažný trestný čin“, čímž je myšleno jednání představující trestný čin postihnutelný trestem odnětí svobody v délce nejméně čtyři roky nebo závažnějším trestem nebo termín „strukturovaná skupina“. Tou se rozumí seskupení, které není náhodně utvořeno za účelem bezprostředního páchání trestného činu a které nemusí mít formálním způsobem definované funkce svých členů, ani nepřetržitost svého členství a ani rozvinutou strukturu (srov. s vymezením v našem trestním zákoníku, např. Tabulka 2).

8 Ustanovení obsahující znak kvalifikované skutkové podstaty – spáchání trestného činu členem organizované skupiny, příp. ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech – jsou uvedena v příloze (Příloha 9).

Obrázek 11: Pojmy: zločinné spolčení, organizovaná zločinecká skupina a organized criminal group

Evropská komise stanovila pro přesnější definici závazná a tzv. výběrová kritéria organizovaného zločinu, která byla Expertní skupinou proti organizovanému zločinu Rady Evropy (*Expert Group on Organised Crime of the Council of Europe*) dále upravena. Podle Evropské komise se jedná o organizovaný zločin při splnění nejméně šesti uvedených kritérií, z kterých musí být obligatorně naplněna alespoň čtyři kritéria závazná. Přehled jednotlivých znaků je uveden níže (Tabulka 3).

Tabulka 3: Kritéria organizovaného zločinu dle Rady Evropy

Závazná kritéria jsou:

1. spolupráce dvou a více lidí,
2. po dlouhou nebo neomezenou dobu (*indefinite*),
3. podezření nebo usvědčení těchto osob ze spáchání závažných trestných činů,
4. s objektivním cílem produkovat či dosáhnout zisku a/nebo získat moc.

Výběrovými či doplňkovými kritérii jsou:

5. každý účastník zapojený do zločinu má svou „speciální“ úlohu nebo roli,
6. používá určitou formy vnitřní disciplíny a kontroly,
7. používá násilí nebo jiné prostředky pro zastrašení
8. ovlivňuje politiku, média, veřejnou administrativu, orgány činné v trestním řízení, výkon spravedlnosti nebo ekonomiku pomocí korupce nebo jiných prostředků,
9. používá (využívá) komerční a podnikatelské struktury,
10. je zapleten do praní špinavých peněz,
11. působí na mezinárodní úrovni

II.2.2.1. Znaky organizované zločinecké skupiny

Znakem, který organizovanou zločineckou skupinu odlišuje od „běžné“ organizované skupiny (viz výše), je skutečnost, že organizovaná zločinecká skupina musí být zaměřena na soustavné páchaní úmyslné trestné činnosti. Není zapotřebí, aby k páchaní soustavné trestné činnosti již došlo, postačuje, že skupina byla založena s úmyslem na toto soustavné páchaní (viz Tabulka 2). Není vyžadováno, aby organizovaná zločinecká skupina byla zaměřena na dosahování zisku, což ale neznamená, že většinou je zisk (ziskový cíl) právě hlavním cílem těchto skupin. Jiným cílem může být např. destabilizace společnosti, soustavným pácháním úmyslných teroristických zaměřených činů sledovat dosažení určitých politických cílů, změnu režimu, extremistické aktivity, jejichž cílem je šíření rasové nebo třídní nenávisti nebo šíření náboženství aj.

Abys mohl být pachatel odsouzen za trestnou činnost spáchanou ve prospěch organizované zločinecké skupiny (§ 108), nebo za trestný čin účasti na organizované zločinecké skupině (§ 361), je třeba bezpečně prokázat každý z jednotlivých znaků organizované zločinecké skupiny tak, jak jsou uvedeny v § 129 (tzn.: *společenství více osob, s vnitřní organizační strukturou, s rozdělením funkcí a dělbu činností*, zaměřené na soustavné páchaní úmyslné trestné činnosti).

II.2.2.1.1. Znaky organizované zločinecké skupiny z pohledu expertů

V této souvislosti připojujeme výsledky získané v rámci expertního dotazování zaměřeného na problematiku organizovaného zločinu (realizované v letech 2012–2014)⁹, se respondenti mj. vyjadřovali k otázce obtížnosti v prokazování jednotlivých znaků organizovaných zločineckých skupin. Dotázaní experti udávali pořadí jednotlivých znaků organizované zločinecké skupiny tak, jak jsou vymezeny v § 361 nTz, z hlediska obtížnosti při objasňování, resp. při opatřování důkazů v těchto věcech¹⁰ (Tabulka 4). V tabulce jsou uvedeny jejich odpovědi, kdy hodnotili situaci v letech 2011 až 2013.

Tabulka 4: Výsledky expertního šetření

Ot.: „Ke kterým z následujících znaků organizované zločinecké skupiny se, podle Vaší zkušenosti, nejhůře či nejobtížněji opatřují důkazy?“

Znaky organizované zločinecké skupiny:	Za rok 2011 (N=29)	Za rok 2012 (N=33)	Za rok 2013 (N=27)
• společenství více osob	2,07	1,93	1,92
• zaměření skupiny je na soustavné páchaní úmyslné trestné činnosti	3,06	4,04	3,69
• existence rozdělení funkcí v rámci skupiny	3,12	3,67	3,38
• existence vnitřní organizační struktury	3,27	3,19	3,08
• existence dělby činností, rozdělení úkolů mezi jednotlivé členy	3,35	3,15	2,81

Pozn.: Číselné hodnoty v tabulce představují průměrné „známky“ na pětibodové škále – od nejjednodušší (1), až po nejobtížnější (5)

9 Expertní šetření, které každoročně realizuje IKSP u souboru expertů z bezpečnostních sborů, kteří se ve své činnosti věnují stíhání a odhalování závažné kriminality.

10 Hodnota „1“ znamenala „nejjednodušší z hlediska prokazování/opatřování důkazů“ a 5 znamenala „nejobtížnější z hlediska opatřování důkazů“.

Jednou z charakteristik zločinecké skupiny, který je nutno prokázat, je, že šlo v daném případě o **společenství více osob**. Podle právních předpisů je tím myšleno společenství nejméně tří trestně odpovědných osob, a to jak fyzických, tak i právnických (Šámal, 2012). Podle expertního šetření IKSP patří tento znak k těm, které se prokazují bez větších problémů, pouze občas mohou nastat obtíže v případech výměn osob ve skupinách.

Dalším rozhodným znakem organizované zločinecké skupiny je podle trestního zákoníku skutečnost, že skupina svou činnost musí realizovat po delší dobu, nesmí se jednat o jednorázovou aktivitu – **soustavné páčání trestné činnosti**. Podle trestního zákoníku je páčání úmyslné trestné činnosti soustavné, jestliže jednotliví pachatelé trestné činnosti ve prospěch organizované zločinecké skupiny jednají nepřetržitě, pravidelně nebo opakovaně po delší dobu, např. po několik měsíců, nebo tehdy, když navazují na předchozí obdobně páchanou trestnou činnost. Dále se předpokládá, že záměr soustavně páchat úmyslnou trestnou činnost byl již při založení organizované zločinecké skupiny. Pro trestní postih se ale nevyžaduje, aby již k takovému soustavnému páčání trestné činnosti došlo (např. organizovaná zločinecká skupina může být odhalena již při prvním trestném činu, nebo dokonce ještě předtím, než započala s páčáním trestné činnosti). Samotné páčání úmyslné trestné činnosti může být vlastním cílem organizované zločinecké skupiny, anebo může být jen prostředkem k dosažení jiných cílů skupiny (Trestní zákoník (EVK), 2012, str. 1376 – 1379).

Z expertního dotazování vyplynulo, že prokázání takové soustavnosti – na rozdíl od předchozího znaku – experti opakovaně vnímají jako jednu z těch obtížnějších činností (viz Tabulka 4, druhý řádek).

„...Obtíže nastávají v momentě, kdy se skupiny dlouhodobě zaměřují na páčání trestné činnosti na území jiných států, když se jedná o odlišnou kulturu (Asiaté), komplikace také nastávají, pokud jde o pachatele s rodinnou vazbou (např. případ Zádamských)...“

„...není to tak velký problém v případě využití všech dostupných operativně pátracích prostředků, odposlechů, sledování, včetně vlastního šetření. Je však jasné, že tyto případy vyžadují rozpracování, tzn. delší časové období... Je obtížné také prokázat, že skupina provádí činnosti stejným způsobem, soustavně u všech kriminálních činností (jednotlivých skutků), je-li zadokumentována jenom poměrná část skutků...“ (EXP.P.C.: 2012, EXP.P.C.: 2013).

Další znak – **vnitřní organizační struktura** je charakterizována vztahy nadřízenosti a podřízenosti (rozdělení funkcí), relativní stabilitou a přísným dodržováním pravidel (tzv. kodexu organizace). Z organizační struktury vyplývá i dělba činností u dané organizované zločinecké skupiny. Ve skupině tedy musí existovat stabilně uspořádané vztahy mezi jednotlivými členy skupiny, nejde zde o volné sdružení pachatelů za účelem *ad hoc* páchané trestné činnosti, ale o trvalou zločineckou organizaci, jejímž „předmětem podnikání“ je trestná činnost nejrůznějšího charakteru zaměřená na maximalizaci zisku (Trestní zákoník (EVK), 2012, str. 1376 – 1379).

Právě v nutnosti prokázat vnitřní organizační strukturu dané skupiny, dokázat, že jednotliví členové mají určitým způsobem rozděleny funkce a že v rámci organizace funguje dělba činností, spatřují experti z praxe i teoretici největší problém (Coufalová, 2009). V našem expertním šetření tak tento znak patřil opakovaně k těm obtížněji „splnitelným“

podmínkám (viz Tabulka 4). Jak již bylo uvedeno výše, **nepodaří-li se jednotlivé znaky zločinného spolčení prokázat, nelze tohoto institutu využít a pachatelé mohou být stíháni již jen např. jako členové organizované skupiny, což však dostatečně nevystihuje povahu a závažnost takového protiprávního jednání.**

II.3. Souvislosti a odlišnosti organizovaného zločinu s některými dalšími formami trestné činnosti

Vzhledem k častým polemikám o tom, zda konkrétní kauzy (většinou podvodného nebo ekonomického charakteru) patří nebo nepatří do oblasti organizovaného zločinu, považujeme za potřebné pojmově i obsahově rozlišit organizovaný zločin **od jiných forem trestné činnosti**. Na rozdíl od forem trestné činnosti, které jsou obvykle souhrnně vymezovány jako: majetková, ekonomická, násilná, mravnostní, ostatní a zbývající, a do nichž pak náleží konkrétní trestné činy, je organizovaný zločin způsob páchání trestné činnosti. Krádeže automobilů, organizování prostituce a nelegální migrace, výrobu, pašování a distribuci drog, daňové, úvěrové, pojistné a směnečné podvody, legalizaci výnosů z trestné činnosti (praní peněz), korupci, daňové, úvěrové, pojišťovací a směnečné podvody, bankovní podvody, zakládání podvodných a fiktivních firem, zneužívání prostředků EU, padělání dokumentů, peněz a mincí, nelegální výrobu a pašování alkoholu nebo cigaret, obchodování s lidmi, vybírání poplatků za „ochranu“, nezákonné vymáhání dluhů, zneužívání PC k trestné činnosti, porušování autorských práv a ochranných známek, padělání CD nosičů, krádeže uměleckých předmětů, hazardní hry, mezinárodní obchod se zbraněmi a výbušninami, bankovní loupeže, násilí, vraždy, nelegální dovoz a vývoz nebezpečných odpadů, kriminalitu proti informačním a komunikačním technologiím, podvody s nemovitostmi a další, mohou páchat jak jednotliví pachatelé, tak organizované skupiny i zločinná spolčení. O organizovaném zločinu hovoříme tehdy, je-li jakákoliv z těchto činností páchána zločineckou skupinou, která čítá tři nebo více osob, provozuje-li tuto činnost soustavně a jde o činnost závažnou. Případně by se mohly vyskytovat ještě další znaky, jako hierarchické uspořádání skupiny s dělbou rolí, používání některých forem disciplíny a vnitřní kontroly, použití násilí, ovlivňování politiky, médií, veřejné správy právních orgánů, administrativy korupcí a jinak, používání komerčních a obchodních struktur, zapojení do praní peněz, operování na mezinárodní úrovni. Vzhledem k tomu, že organizované zločinecké skupiny usilují o maximální zisk, zaměřují se především na ty aktivity, které jim aktuálně tento zisk zaručují. V těchto oblastech se pak pochopitelně snaží eliminovat konkurenci.

Složitější situace je ve vztahu organizovaného zločinu a **ekonomické kriminality**. Pokud bychom vymezili ekonomickou kriminalitu výčtem trestných činů, pak by se diskutovalo o tom, zda v konkrétním případě jde o ekonomickou kriminalitu nebo o organizovaný zločin, jeví se jako zbytečná, protože v případě konkrétního trestného činu výčtově spadajícího do oblasti ekonomické kriminality jde vždy o ekonomickou kriminalitu, někdy páchanou organizovanými zločineckými skupinami a někdy jiným způsobem. Jestliže Šmíd a Kupka dospěli k závěru, že *„dlouhodobější sofistikovanější (české) zločinecké struktury se v ČR soustředí především na hospodářskou trestnou činnost a penetraci legální ekonomiky ilegálním kapitálem nebo ilegálními metodami“*, (Šmíd & Kupka, 2011, str. 314) jde zcela jistě o ekonomickou kriminalitu, páchanou kriminálními skupinami, které mají do určité míry ne zcela pevnou a spíše horizontální organizační strukturu, ale nevykazují třístupňovou organizaci, skupin organizovaného zločinu.

Problém je, že organizovaný zločin vstupuje do ekonomického systému i jiným způsobem. Za účelem zisku nabízí i nelegální zboží a služby, a za účelem získání informací, zajištění beztrestnosti a různých pomocných služeb nabízí i získání finančních a jiných výhod. Investuje do legální ekonomiky zisky z trestné činnosti. Nekalou soutěží se snaží získat pro sebe výhodné státní zakázky, vytváří nerovné podnikatelské prostředí, poškozují bankovní systém, neplatí daně, legálně investuje nelegálně získaný a snadno disponibilní kapitál, *„Ekonomické subjekty dodržující zákony jsou pak v soutěži s organizovaným zločinem, i když nejsou napadeny přímo, znevýhodněny právě proto, že dodržují zákonem stanovená pravidla podnikání.“* (Scheinost, 2004, str. 32)

Ve Zprávě o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2014 (ve srovnání s rokem 2013) se konstatuje, že *„hospodářská kriminalita v ČR je jednou z oblastí, v níž organizovaný zločin způsobuje miliardové škody, působí zde již řadu let a stále úžeji se napojuje na organizovaný zločin v zahraničí. S těmito organizovanými formami kriminality jsou spojeny specifické korupční aktivity a snaha o uplatňování vlivu ve státní správě, samosprávě, policii a soudech.“* (MVČR. Zpráva: 2015)

V souvislosti s možností propojení ekonomické kriminality a organizovaného zločinu byla ve „Zprávě“ uvedena daňová kriminalita (zejména fiktivní faktury, krácení spotřebních daní a DPH z minerálních olejů), finanční kriminalita (zejména podvodné čerpání dotací od státu na určené rozvojové programy, podpory zaměstnanosti i např. dotací na odstraňování následků živelných pohrom, zmanipulované a vesměs předražené veřejné zakázky), legalizace výnosů z trestné činnosti (elektronické transfery, využívání virtuálního prostředí, zejména pak virtuální měny „Bitcoin“). Podstatnou část závažné trestné činnosti tvoří podle Zprávy internetové podvody (především podvodné inzeráty či e-shopy a phishingové útoky), podvody spočívající ve vylákání přístupu do elektronického bankovníctví na základě podvodné komunikace na sociálních sítích, podvody spočívající v doručení velmi věrohodných podvodných notifikací o změně bankovního účtu obchodního partnera. Dále bylo zmíněno vyvádění vysokého objemu finančních prostředků ze zahraničních společností. (MVČR. Zpráva: 2015)

Většina případů ekonomické kriminality nemá charakter organizovaného zločinu. Jde buď o pachatele, kteří zneužívají postavení spojené s určitou mírou rozhodovací pravomoci v legálních organizacích, případně mezery v zákonech k tomu, aby páchali vysoce kvalifikovaným způsobem ekonomickou trestnou činnost. Těmito pachateli mohou být jednotlivci nebo i skupiny. Ani jednotlivce, ale ani takovéto skupiny nemůžeme do organizovaného zločinu zařadit. Pokud se ekonomická kriminalita realizuje ve skupinách, *„je organizovaná spíše ve smyslu promyšlené a funkční návaznosti a uspořádání jednotlivých kroků a úkonů směřujících k cíli kriminální aktivity, nikoli v tom smyslu, že by páchaní tohoto druhu kriminality nutně vyžadovalo existenci kriminální organizace. Pachatelé mohou jednat jednotlivě, mohou pro svoji nelegální činnost zneužívat existující legální organizace a instituce, a to jak zvenčí, tak zevnitř, mohou spolupracovat na základě vzájemné prospěšnosti či korupce, aniž by nutně museli vytvářet stabilní organizované kriminální skupiny či zločinecké organizace.“* (Scheinost, 2004, str. 32)

Může však docházet k propojení obou oblastí. Organizovaný zločin se může napojovat na pachatele ekonomické kriminality a prostřednictvím vydírání, „ochrany“ nebo různých protislužeb odčerpávat jejich zisky, pachatelé ekonomické kriminality mohou hledat

u organizovaného zločinu podporu nebo ochranu. Mohou sami organizovat svoje skupiny jako zločinná spolčení, používat násilí, mezinárodní spojení, legalizaci nezákonných zisků. Akce se musí utajit, jsou podnikány kroky k odstranění svědků, stále se rozšiřuje okruh těch, které je nutné uplatit. Někdy si i sami aktéři začínou mezi sebou vyřizovat účty, vytvářet své ochranky a tím způsobem vlastně začít budovat kriminální organizace (nebo se na ně napojovat). Tak může dojít k postupnému prorůstání a přetváření této formy kriminality v kriminalitu organizovanou (Cejp, 1997).

Organizovaná trestná činnost není výsadou pouze zločineckých struktur, ale mohou se jí dopouštět i **dosud bezúhonní občané**. Svět organizovaného zločinu není uzavřený svět, vázaný pouze na podsvětí. Každý, kdo způsobem, charakteristickým pro tuto činnost, postupuje, se organizovaným zločincem stává. Takto se může realizovat takzvaná **kriminalita „bílých límečků“**, která je páchána převážně lidmi z vyšších sociálně ekonomických vrstev. V původním pojetí se týkala osob z vyšších sociálních tříd, které v souvislosti s výkonem své profese páchaly trestnou činnost. (Sunderland, 1949) V současné době jde podle Scheinosta zejména o využití či zneužití postavení spojeného s určitou měrou rozhodovací pravomoci. Nezřídka se jedná o rozsáhlou hospodářskou trestnou činnost, páchanou složitým a vysoce kvalifikovaným způsobem, při které aktéři využívají mezery v zákonech a jiné okolnosti. (Scheinost, 2004, str. 34) Do oblasti organizovaného zločinu tento druh řadíme pouze tehdy, jde-li o soustavné, předem plánované páchání trestné činnosti s jednoznačně prokázaným úmyslem. *„Musíme rozlišit dva typy. Tím prvním jsou gangsteři: mají svůj jazyk a kulturu, (...) jsou zpušní a silní (...). Pak je tu vyšší úroveň a ta je příznačná pro Rusko – ‚penetrace‘ zločineckého prostředí do politiky. Když tento typ lidí vyrazí do okolního světa, nechtějí být vnímáni jako gangsteři, ale jako ‚biznismění‘. (...) V jiných zemích jsou svět politiky a svět gangsterů přece jen víc odděleny.“* (Mark Galeotti, profesor Newyorské univerzity v rozhovoru pro Lidové noviny 23. 3. 2013)

Pokud se u takovéto činnosti neprokáže, že jde o činnost trestnou, nemůžeme ji jako zločin označit, tím méně pak jako organizovaný zločin. Můžeme ji však chápat jako možné riziko a v naší analýze bychom ji měli věnovat pozornost.

V souvislosti s organizovaným zločinem bývá někdy používán termín **„kmotrů“**. Jejich působení může někdy ohrožovat společenský systém a být tedy rizikovým faktorem, souvislost jejich působení s organizovaným zločinem se však neprokázala.

Politici, někdy i novináři, používají termín **„justiční mafie“**. Jde o podezření z machinací ve prospěch politických zájmů vládnoucí strany, případně zájmů osob, které mají na politické strany vliv – tzv. „kmotrů“. Pokud v těchto případech neprobíhá organizovaná trestná činnost, nejde o organizovaný zločin v pravém slova smyslu a není namístě použití termínu „mafie“. Výroky o justičních nebo dokonce státních mafích podlamují důvěru občanů ve státní struktury a bez konkrétních důkazů jsou nekorektní a představují bezpečnostní riziko.

Jedním ze znaků, jimiž je charakterizován organizovaný zločin, je **násilí**. V rámci organizovaného zločinu však nemusí být násilná trestná činnost vůbec použita. V zájmu dosahování maximálního zisku s minimem rizika se mu mnohé zločinecké skupiny raději vyhýbají. I tehdy, je-li násilí využíváno, děje se tak za různých okolností různou měrou. Násilí je poměrně často používáno uvnitř zločineckých skupin. Slouží k udržování kázně

a disciplíny, uplatňuje se proti členům skupin, kteří se nějakým způsobem provinili, nebo kteří se chtěli obohatit ve svůj prospěch. Druhý typ, kterým je násilí mezi konkurenčními zločineckými skupinami, může souviset se snahou získat monopolní postavení na trhu s nelegálním zbožím a službami na úkor jiných skupin. To je pro zločinecké skupiny riskantní, protože pokud k němu dojde, lze očekávat od jiných skupin odvetná opatření. Použití násilí tak vyvolává bumerangový efekt a vedení zločineckých skupin vždy důkladně zvažuje, zda přinese očekávaný výsledek a nepřinese-li naopak devastující ztráty. Současné organizované zločinecké skupiny se snaží pokud možno použití násilí buď úplně vyhnout, nebo ho omezit na nejnižší možnou míru. Problémy jsou řešeny prostřednictvím korupce a příslušných kontaktů daleko efektivněji. Třetí formou může být násilí proti těm, kdo mohou být pro organizované zločinecké skupiny bezprostřední překážkou, zejména proti policejním a justičním orgánům, v případě, že by byli vězněni i významní představitelé zločineckých skupin, pak i proti vězeňskému personálu. Čtvrtou variantou může být násilí – nebo spíše hrozba násilím – vůči představitelům politických, správních, obchodních a dalších kruhů. Hrozba násilím může vytvářet patřičnou atmosféru i při soutěžích o veřejné zakázky. Proti veřejným činitelům může být někdy násilí použito jako demonstrativní forma nátlaku. Zejména tam, kde veřejný činitel korupčním tlakům nebo snahám o navázání důvěrných kontaktů odolává, může pohružka být pobídkou ke spolupráci. Svět zločinu tuto cestu nedobrovolné spolupráce pod nátlakem raději nevolí. Má zřejmě dostatek dobrovolných a ochotných spolupracovníků. Vůči širší veřejnosti zločinecké skupiny násilí nepoužívají. Výjimkou by mohla být situace, kdy dojde k přestřelce mezi skupinami na veřejnosti nebo v rámci ozbrojeného odporu při zatýkání. Poněkud jiná situace nastává v případě, kdy se řadový občan ocitne v pozici nežádoucího svědka. Pak může být ohrožen i cíleně.

Organizované zločinecké skupiny operující na území České republiky se až do této doby použití hrubého násilí zatím spíše vyhýbají. Jsou zaměřeny na maximální zisk s minimem rizika, snaží se působit jako seriózní obchodníci a to, co potřebují, získávají jinak. Především prostřednictvím korupce a kontaktů. Skutečnost, že použití násilí se v souvislosti s organizovaným zločinem v České republice zatím příliš neprojevuje, by nemělo vést k podcenění tohoto fenoménu. Členové zločineckých skupin jsou téměř vždy ozbrojeni a lze předpokládat, že by – v případě potřeby – neváhali zbraně použít.

Pro organizované zločinecké skupiny je charakteristické, že v mnohem větší míře než násilí využívá k dosažení svých cílů rozsáhlou **korupci**. Organizovaný zločin využívá prostředky, které nabyt trestnou činností, k tomu, aby se pokoušel pronikat do politiky, ekonomiky, právního systému, státní správy a médií. Chce regulovat způsob jednání těchto institucí tak, aby to pro něj bylo výhodné. Chce získat důvěrné informace, ovlivňovat tvorbu norem, formulovat veřejné mínění, získat výhodné zakázky v legální ekonomice. V případě potřeby hodlá mařit soudní projednávání, ovlivňovat svědky, obvinít oběti, zorganizovat útěk pachatele. Organizovaný zločin používá korupci jako první stupeň nátlaku. Když příslušný činitel korupčnímu tlaku odolá, a úplatek odmítne, přechází k vyhrožování, očerňování, vydírání. Úředník nebo veřejný činitel může pak být tímto tlakem vážně ohrožen.

Měli bychom rovněž odlišit organizovaný zločin od **terorismu**. Současný organizovaný zločin usiluje provozováním nelegálních aktivit o dosažení maximálního zisku (v některých případech i o získání moci, ale i ta je prostředkem k dosažení zisku). Jde mu

tedy primárně o zisky. Ty se snaží dosáhnout s minimem rizika odhalení – tedy pokud možno nenápadně. Získává informace, snaží se ovlivnit rozhodující činitele, hojně používá korupci. Svoji nelegální činnost ve vlastním zájmu zastírá, násilí navenek se pokud možno vyhýbá. Nemá zájem o negativní obraz u rozhodujících činitelů i veřejnosti. Okatě manifestovaná síla, která byla charakteristická pro tradiční italské mafie, již není žádoucí. Jde přitom o vážnou hrozbu, která může destruovat celý společenský systém.

Oproti tomu terorismus využívá domnělé či skutečné pocity národnostního, náboženského, ekonomického ponížení k tomu, že se pasuje do role „mstitele“ a bojuje proti „stávajícím mocenským strukturám a jejich představitelům (...) s cílem tyto mocenské struktury narušovat a rozbít s perspektivou jejich konečného nahrazení jinými, které jsou chápány jako spravedlivější.“ (Scheinost, 2004, str. 34, 35) Násilí je prováděno manifestním způsobem. Teroristické skupiny se většinou k jeho provedení hlásí, mají zájem, aby bylo co nejrozsáhleji medializováno. Účelem je „narušit a znejistit společenský (řídící, mocenský) systém a vyvolat strach a nejistotu v celé společnosti“. (Scheinost, 2004, str. 34, 35)

Diskutabilní je otázka prolínání obou oblastí. Je pravděpodobné, že teroristé se snaží prostřednictvím organizovaných nelegálních činností (zejména drogové kriminality, případně nelegálního obchodu se zbraněmi) o získávání nemalých prostředků na svoji činnost. Na druhé straně by organizované zločinecké skupiny mohly v zájmu dosažení zisků využívat i spolupráci s teroristy. Vzhledem k tomu, že organizovaný zločin probíhá spíše skrytě a činnost teroristů je příliš zjevná a negativně vnímaná, se zatím tato skutečnost neprokázala. Poněkud jiné je zneužívání situace. Organizovaný zločin se například podílí na nelegální migraci a ke svému prospěchu využívá i jiné možnosti.

III.

Výzkumné metody a techniky

Při řešení úkolu jsme využili následující metody a techniky.

III.1. Analýza a komparace poznatků z odborných publikací (včetně studií IKSP)

Z publikací IKSP a dalších, které se o kriminogenních (rizikových) faktorech zmiňovaly, byly rekapitulovány a vyhodnoceny ty, které se týkaly období po roce 1990. Vzhledem k tomu, že se zabýváme organizovaným zločinem na území České republiky, zaměřili jsme se hlavně na nepočetné publikace českých autorů, sborníky z konferencí, odborné poznatky publikované v odborném tisku (odkazy na literaturu jsou uvedeny přímo v textu). Vzhledem k tomu, že šlo zejména o sledování trendů, vrátili jsme se k přehodnocení dosavadních poznatků z dosti četných publikací Institutu pro kriminologii a sociální prevenci. Po 22 letech soustavné výzkumné činnosti v oblasti organizovaného zločinu již bylo možné podívat se na ně s určitým odstupem a nahlédnout i obecnější souvislosti.

Zahraniční prameny jsme využili zejména při definování základních pojmů a obecných přístupů. Jako doplňující zdroje jsme využili některé zahraniční publikace, sborníky z konferencí. V této souvislosti je třeba připomenout, že zahraniční autoři se čs. zločinem nezabývají, a naopak očekávají, že tuto oblast budeme mapovat my. Hledat analogie může být ošidné, protože v každé zemi mohou být jiné podmínky. Dotazníková šetření RE, EU, OSN zaměřená na problematiku organizovaného zločinu, která probíhala ve druhé polovině 90. let, se po roce 2000 přestala konat.

III.2. Statistické přehledy a evidence „zainteresovaných institucí“

Přestože v případě organizovaného zločinu nepatří statistické údaje k významným zdrojům poznání, využili jsme údaje z veřejně dostupných statistik kriminality Policie ČR (Ministerstvo vnitra ČR) a z justičních statistik Ministerstva spravedlnosti ČR (neveřejná databáze CSLAV).

III.3. Analýza dokumentů a dalších pramenů

V této oblasti jsme využili přímé i nepřímé informace o možných kriminogenních faktorech z oficiálních mezinárodních dokumentů Organizace spojených národů, Rady Evropy, Evropské unie a dalších, jako usnesení, rezoluce, akční plány, charty, úmluvy, směrnice a dále příslušné vládní a resortní dokumenty jako hodnotící zprávy, koncepce, pokyny, rozborů apod. Dále byly využity informace ze **soudních spisů**.

III.4. Případové studie

V rámci výzkumu byly zpracovány **kazuistiky** ke třem případům, které byly řešeny soudy v České republice. Šlo o organizovanou skupinu realizující aktivity na poli obchodu s omamnými a psychotropními látkami, skupinu zabývající se převaděčstvím ilegálních migrantů a skupinu zaměřenou na organizování prostituce.

III.5. Expertní šetření

Proniknout k bezprostředním poznatkům o světě organizovaného zločinu je velice obtížné. Prostředí je zakonspirováno, nelegální aktivity jsou dokonale maskovány, konání je promyšleno tak, aby bylo právně nepostižitelné, pro případné zadržení jsou připraveny legendy, je mařeno vyšetřování, jsou zastrašováni svědci, případně je zorganizován útěk pachatele. Při výzkumu jsme proto poměrně často odkázáni na expertní odhady. Tato technika je nezbytná pro zjišťování údajů, které zůstávají skryty, a které můžeme pouze odhadovat.

Z expertních šetření, která v IKSP proběhla před zahájením řešení tohoto úkolu u pracovníků speciálních útvarů Policie ČR každoročně od roku 1993 do roku 2011, jsme využili poznatky o organizovaném zločinu hlavně k analýze trendů v základních charakteristikách o struktuře organizací a jejich aktivitách. (V odkazech uvedeno Exp. I.-XVIII.) Počet dotazovaných expertů byl v roce 1993 12, od roku 1995 se pohyboval okolo 30.¹¹ K analýze rizikových faktorů jsme zužitkovali i výsledky expertního šetření provedeného u odborníků (N=7) z oblasti společenských věd z roku 1998. (Označeno jako Exp.S.V.: 1998)

V průběhu řešení úkolu jsme využili každoroční expertní šetření XIX.–XXII., realizovaná prostřednictvím dotazníků v letech 2012–2015 (Označeno jako Exp.P.C.: 2012–2015) Jako experti byli dotazováni pracovníci speciálních útvarů Policie České republiky (Služba kriminální policie a vyšetřování, Útvar pro odhalování organizovaného zločinu, Národní protidrogová centrála, Útvar pro odhalování korupce a finanční kriminality, Krajské ředitelství policie Služby kriminální policie a vyšetřování Praha) a od roku 2012 i pracovníci Generálního ředitelství cel a Celního ředitelství Praha.

Konkrétně šlo o následující expertizy:

Expertiza XIX. (Exp.P.C.: 2012) (N=29)

V roce 2012 jsme měli k dispozici 29 vyplněných dotazníků. Dotázaní experti měli v průměru 18 let praxe u policie nebo jiné oslovené oblasti, 12 let praxe u kriminální policie a 8 let praxe v oblasti boje proti organizovanému zločinu.

Expertiza XX. (Exp.P.C.: 2013) (N=36)

V roce 2013 jsme měli k dispozici 36 použitelných dotazníků. Experti, kteří byli dotazováni v roce 2013, měli v průměru 21 let praxe u policie nebo u celní správy, 16 let praxe u kriminální policie nebo vyšetřování trestné činnosti a 11 let praxe v oblasti boje proti organizovanému zločinu.

Expertiza XXI. (Exp.P.C.: 2014) (N=27)

Experti, kteří byli dotazováni v roce 2014, měli v průměru 20 let praxe u policie nebo u celní správy, 15 let praxe u kriminální policie nebo vyšetřování trestné činnosti

11 Podle ověřené metodiky expertních šetření je optimální počet mezi 15–25 respondenty, lze tedy počet expertů, které oslovujeme, považovat za dostačující. (Viz například: Šulc, 1976, str. 42)

a 13 let praxe v oblasti boje proti organizovanému zločinu. Z ÚOKFK bylo 9 respondentů, z ÚOOZ bylo 7, z NPC 5, z KŘP SKPV Praha 2, z GŘC 2, z Celního úřadu 2.

Expertiza XXII. (Exp.P.C.: 2015) (N= 58)

V roce 2015 byl k dispozici nebývalý (cca dvojnásobný) počet 58 dotazníků.

Průměrná celková doba praxe v oblasti boje proti trestné činnosti byla 17 let, délka praxe v oblasti monitorování organizovaného zločinu 10 let. Z ÚOKFK bylo 11 respondentů, z ÚOOZ 18, z Celního úřadu 12, z KŘP SKPV Praha 11, z NPC 5, z Ministerstva financí (Finančně analytický útvar) 1.

V těchto šetřeních se pravidelně opakovala baterie otázek zaměřených na strukturu skupin a formy činností organizovaného zločinu. K základním kvantitativním údajům o skupinách patří data o stupni rozvinutosti, o míře účasti stálých členů a externistů, o účasti žen, účasti cizinců. Ke kvantitativním údajům o činnostech patří expertní odhady o tom, které aktivity organizovaných skupin byly v jednotlivých letech na území České republiky nejrozšířenější, které se pohybovaly na střední úrovni, které se objevily nově i ty, které postupně ztratily na významu. Podobně byly pravidelně sledovány i aktivity jednotlivých národnostních skupin.¹²

Do expertiz byly zařazeny i otázky týkající se obtížnosti v prokazování jednotlivých znaků organizovaných zločineckých skupin. Na rizikové kriminogenní faktory jsme se dotazovali v expertize z roku 2012 a 2015, na prognózu v expertize z roku 2015. V roce 2012 byly zařazeny otázky na hodnotové orientace. Otázky na kvantitativní a kvalitativní aspekty pravděpodobného budoucího vývoje byly zjišťovány v letech 1993, 2000, 2005 a 2015.

Expertní dotazníkové šetření mezi soudci a státními zástupci (Exp.S.Z.S.: 2013) (N=39). V rámci šetření rizikových faktorů jsme se obrátili na všechny předsedy krajských soudů a krajské státní zástupce s žádostí o distribuci dotazníků¹³ pracovníkům, kteří mají se zkoumanou problematikou profesní zkušenosti a mohli by se tak kvalifikovaně vyjádřit (k situaci v roce 2012). Takto se nám od soudců a státních zástupců podařilo shromáždit celkem třicet devět vyplněných dotazníků. Konkrétně se jednalo o dvanáct dotazníků vyplněných soudci a dvacet sedm dotazníků vyplněných státními zástupci. Průměrná délka praxe ve funkci soudce či státního zástupce činila u našich respondentů 18 let (19 let u soudců a 15 let u státních zástupců). Lze tak konstatovat, že se jednalo převážně o respondenty s bohatými profesními zkušenostmi.

Expertizy z jiných výzkumů IKSP

K analýze organizované kriminality v regionech byly využity výsledky expertiz ze dvou výzkumů IKSP. V rámci výzkumu „**Současný stav a výhledy preventivní práce na území krajů**“ (2008) byly osloveny primárně tyto 4 cílové skupiny expertů v oblasti prevence kriminality a bezpečnosti: manažeři prevence, příslušníci městské policie, příslušníci Policie

12 Zde je nutné poznamenat, že pokud se expert vyjadřuje například k tomu, jaké trestné činy páchají Vietnamci, nevypovídá o jím zaznamenaných konkrétních případech, ale vyjadřuje svůj názor. Mc

13 Dotazníky byly rozesílány v elektronické podobě.

ČR, pracovníci odboru sociálních věcí (N=622). Tento výzkum byl realizován formou on-line dotazování s CATI předrekrutací. Dotazování probíhalo ve všech regionech ČR a ve všech městech a obcích, které byly obsaženy v předané databázi kontaktů od MV ČR – šlo o 210 obcí s rozšířenou působností. Tyto obce jsou mezičlánkem přenesené působnosti samosprávy mezi krajskými úřady a obecními úřady. Oproti ostatním obecním úřadům mají některé oblasti působnosti navíc, a to nejen pro svůj vlastní, základní správní obvod, ale zpravidla i pro další obce v okolí. Cílem výzkumného projektu bylo mimo jiné stanovit nejdůležitější problémy lokality a situace v oblasti sociálně patologických jevů. Ve výzkumu IKSP **Politický radikalismus a mládež** (2014) byli dotazováni policejní specialisté na oblast extremismu (N=67).

V souvislosti s expertizami je nutné připomenout, že jde pouze o kvalifikované odhady, které neposkytují objektivní obraz skutečného stavu, ale pouze názor přesně definované skupiny odborníků na tento stav. Expertní šetření mohou být zatíženy subjektivními postoji dotazovaných expertů. Je nutné je kombinovat s dalšími výzkumnými postupy.

Při výzkumu rizikových faktorů jsme v letech 2012, 2013 od respondentů získali kvalitativní data ve formě více než stovky výroků. Původně jsme chtěli vyjmenované rizikové faktory ve druhém kole expertního dotazování (2014) hierarchizovat z hlediska míry ohrožení. Od tohoto kroku jsme posléze upustili proto, že některé kategorie měly obecnější charakter, jiné byly výrazně dílčí. Kvantitativně by byly tedy nesouměřitelné. Místo toho se v roce 2015 experti z policejních útvarů vyjádřili k aktuálním rizikovým faktorům. (Exp.P.C.: 2015)

Nabízela se rovněž možnost, obrátit se kromě policistů, celníků, státních zástupců a soudců i na experty z dalších oblastí společenského života: ekonomy, pracovníky státní správy, mediální experty. Dalo by se očekávat, že tito odborníci by měli být schopni nalézat ve svém oboru faktory, které by mohly být kriminogenní. Zkušenost s expertizou v roce 1998 ukázala, že experti z akademické sféry, kteří se problematikou kriminality bezprostředně nezabývají, hledají ve svých oborech kriminogenní faktory dosti obtížně. Také mediální odborníci, oslovení v roce 2014 se necítili oprávněni vyjadřovat se kvalifikovaně ke kriminogenním faktorům. Podobné zkoumání by asi muselo probíhat interaktivně, prostřednictvím dialogu expertů s kriminology a vyžadovalo by asi značnou trpělivost všech zúčastněných.

III.6. Výzkum veřejného mínění

V rámci tohoto výzkumu byla nejprve provedena **sekundární analýza** relevantních studií a dosavadních výzkumů veřejného mínění zabývajících se názory veřejnosti na organizovaný zločin. **Výzkum veřejného mínění**, zaměřený na to, jak veřejnost vnímá organizovaný zločin, jeho rizika a okolnosti, které mohou k jeho výskytu ve společnosti přispívat, se uskutečnil prostřednictvím agentury PPM Factum Research s.r.o., v září 2013 formou omnibusového šetření metodou osobního rozhovoru za použití osobního počítače (CAPI) na reprezentativním vzorku obyvatel České republiky starších 15 let. Výběrový soubor 1001 respondentů byl získán kvótním postupem.

Výzkumy postojů veřejnosti k problematice organizovaného zločinu nejsou příliš časté. Veřejnost se s organizovaným zločinem většinou přímo nesetkává, nejde o záležitost, která

by se života lidí bezprostředně týkala, lidé o této problematice bezprostředně neuvažují. Informace, které lidé mají, a na jejichž základě zaujímají postoje, jsou převážně zprostředkovány médii. Smyslem našeho výzkumu veřejného mínění nebylo získat nové poznatky. Spíše jsme chtěli konfrontovat, zda a jak se shodují či liší, a v čem se liší názory odborníků a názory veřejnosti. Nepřímo lze takto rovněž odvodit, jak přesně či nepřesně o této problematice informují média.

III.7. Využití informací z tisku

V některých případech zmůžeme zkoumat a třídit též informace z tištěných médií. Tento pramen nelze z výzkumného hlediska považovat za spolehlivý, protože většinou nemůžeme nijak ověřit jeho pravdivost. K informacím je nutné přistupovat obezřetně, protože jsou často zabarveny emocionálně a ve většině případů nejsou uváděny prameny, podle kterých by bylo možné výroky doložit. V některých případech však může být analýza informací z tisku určitým doplňkem. Novináři mohou získat některé nedostupné údaje. Publicisté, kteří se na danou oblast specializují, mají často spolehlivé zdroje a osobní archivy. V tisku je prezentována řada rozhovorů s odborníky na danou oblast.¹⁴

V našem případě nešlo o analýzu tisku zaměřenou na to, „*jak média informují a jak dodržují principy objektivity, pravdivosti, nestrannosti a další zásady*“, (Cejp, 2011) výroky z tištěných médií jsme použili zejména pro dokreslení nebo konkrétnější vyjádření toho, co říkali odborníci v rámci expertiz. Přednost jsme dávali autorským článkům odborníků, informacím z rozhovorů novinářů s odborníky. Původně shromažďované citace politiků a novinářů jsme v konečné verzi vypustili. Přestože byla v mnoha případech v jejich výroci vystižena určitá situace, nebylo možné je z výzkumného hlediska považovat za zcela objektivní. Nešlo o soustavnou analýzu, nesledovali jsme všechna tištěná média, výroky jsme namátkou vybírali sami. Využili jsme celou dobu řešení úkolu, takže ve studii jsou uvedeny jak faktory, které mezitím ztratily na aktuálnosti, tak faktory – s ohledem na užá-
věrku rukopisu – neaktuálnější.

14 I u tohoto zdroje je lepší, když si příslušnou informaci ověříme v odborných publikacích odborníků, protože v článcích může v zájmu čtivosti docházet k nepřesné interpretaci. Mc

IV.

Identifikace společenských kriminogenních (rizikových) faktorů

Kriminogenní (rizikové) faktory chápeme jako okolnosti, které vyvolávají, usnadňují nebo podporují páchaní trestných činů. Rozlišujeme kriminogenní faktory **individuální** (subjektivní), které souvisejí se strukturou osobnosti, s psychickými a fyzickými vlastnostmi a chováním jedince a **společenské** (objektivní), které působí v rámci společenského systému.

Ve výzkumu jsme se zabývali společenskými rizikovými faktory. Bylo nutné vzít v úvahu celý společenský systém, nezabývat se pouze kriminalitou, ale hledat širší souvislosti. Při nalézání kriminogenních faktorů jsme vymezili oblast politiky, ekonomiky, práva, státní správy a samosprávy, sociální struktury a sdělovacích prostředků. Vše pak bylo nutné nahlížet ve spojitosti s vývojem v zahraničí. Cílem bylo najít ve struktuře podmínek života společnosti možné zdroje, které může zločin využívat: jednak přímo k páchaní trestné činnosti za účelem zisku, jednak nepřímo k získávání informací, navazování kontaktů, zajišťování beztrestnosti a ovlivňování rozhodovacích procesů, k získávání spolupracovníků, k vytváření poptávky po nelegálním zboží a službách.

Kriminogenní faktory jsme chápali jako možné – spíše hypotetické – zdroje, které by mohly v negativním smyslu působit. Nešlo o jednoznačně prokázané působení. Pokud jsme na některé konkrétní skutečnosti upozornili, šlo vždy o princip. Upozorněním na možná rizika jsme nechtěli nikoho osočovat, nehodlali jsme zdůrazňovat nedostatky ve společenském systému. Chtěli jsme jen varovat, že ty a ty konkrétní okolnosti mohou být zločineckými skupinami zneužity. Nemohli jsme čekat, až se daná skutečnost prokáže nebo neprokáže.¹⁵ Považujeme za nutné upozornit rovněž na to, že většinou nešlo o vztahy jednoznačně determinované. Působení faktorů může být nepřímé, komplikované, nejednoznačné. V šetření z konce devadesátých let bylo nalezeno více než sto padesát faktorů, přesto nemůžeme nikdy říci, že byl jejich výčet úplný. Ve společenském systému dochází neustále ke změnám. I to nás vedlo k tomu, abychom se v současném výzkumu k této problematice po patnácti letech znovu vrátili a naše tehdejší poznatky aktualizovali.

IV.1. Možná rizika vyplývající pro Českou republiku z mezinárodního vývoje

Globalizace a integrace současného světa

Propojování všech systémů, mezinárodních obchodních a finančních sítí a všeobecná vzájemná závislost je nezbytným a v podstatě progresivním rysem současného světa. Zároveň však vede k tomu, že je globalizovaná společnost zranitelná. Globální systémy mohou být ve velkém rozsahu ohroženy, přitom regulace a kontrola je obtížná. Nastává „(...) *globalizace ekonomiky a z ní plynoucí vliv velkých korporací na ekonomiku, ale i politiku v jednotlivých státech a regionech, anonymita komunikačních sítí (internet) s někdy až devastujícím vlivem na jednotlivce, globální dosah internetu, který není řízen z jediného centra*“ (Exp.S.Z.S: 2013) Jednotlivé země ztrácejí hospodářskou a fyzickou autonomii. Richard N. Haass, americký diplomat, prezident Rady pro zahraniční vztahy, uvedl v rozhovoru pro Mladou frontu Dnes: „*Žádná země není zcela svým pánem. V dnešním světě se žádný stát na světě netěší úplné autonomii a nezávislosti. V takové či onaké míře jsou všechny závislé*

¹⁵ Většina „případů“ se řešila i několik let a v jejich průběhu se často měnila stanoviska.

na přístupu na zahraniční trhy, aby mohly prodat své zboží, zemědělské produkty, zdroje či služby – případně si je obstarat.“ (MfD, 30. 4. 2012)

Globalizace má i další sporné následky. Rizikem může být centralizování pravomocí do rukou nevolených aparátů, které se nezodpovídají svým voličům. Důsledkem je „nízká důvěra v nadnárodní instituce včetně projektu Evropské unie, vyplývající z nedostatečné schopnosti politiků vysvětlit nesporné výhody tohoto projektu (jako jsou ekonomický přínos, přínos při koordinaci právních úprav, spolupráce mezi státy, lepší vymahatelnost spravedlnosti), která plyne ze snahy politiků evropských institucí zavděčit se co nejširšímu domácímu publiku“. (Exp.S.Z.S.: 2013)

Zároveň s globalizací světa se prohlubují rozdíly mezi politickými systémy, mezi bohatými vyspělými zeměmi a zaostalými chudými regiony, mezi metropolemi a okrajovými sídly. Významné jsou i sociální rozdíly mezi lidmi, rozdíly podle vzdělání, postavení, věku, pohlaví a podobně. Rizikovým faktorem jsou sociální rozdíly a rozdíly politických systémů a z toho gradující politické napětí a často nekontrolovatelná migrace obyvatel z chudých oblastí do vyspělých zemí, v nichž se většinou neintegrují. (Exp.S.Z.S.: 2013) Nejde však jen o tyto extrémní případy. I v rámci Evropské unie do určité míry stále přetrvávají rozdíly mezi vyspělými a transformujícími se zeměmi. Podle zprávy ČTK z roku 2014 je na východě Německa 24 let po sjednocení země stále nižší produktivita práce a vyšší míra nezaměstnanosti. (MfD, 25. 9. 2014)

Globalizace by sama o sobě problémem nebyla. Problém je její zneužívání světem zločinu. I zločinecké struktury se stále více globalizují a pronikají do České republiky se snahou získání nálepky legální identity. (Exp.S.Z.S.: 2013) Organizované zločinecké skupiny operují na co největším prostoru. Čím větší prostor (pokud možno přes hranice států a světadílů), tím větší zisk a tím menší riziko pro vedoucí skupin (kteří nejsou ani přítomni v zemích, kde se konkrétní trestná činnost odehrává). Organizované zločinecké skupiny zvyšují díky působení na rozsáhlém území mnohonásobně svoje zisky. Mark Galeotti, profesor Newyorské univerzity, uvedl v rozhovoru pro Lidové noviny „Mezinárodní zločin se přelévá ze země do země podle toho, kde vidí dobré příležitosti.“ (Lid. nov., 23. 3. 2013) „Volný pohyb zboží a osob bez praktické kontroly nahrává organizovanému zločinu.“ (Exp. P.C.: 2012) Problémem je i to, že společnost se tomuto zneužití dostatečně nebrání. Existuje „diskrepance mezi úrovní globalizace ekonomiky a prevence kriminality.“ (Exp.S.Z.S.: 2013). Zneužití mohou být i informační a komunikační systémy.

V řadě případů je nebezpečí podceňováno a některá opatření ho zvyšují. Někteří experti například upozorňují, že „bezbřehý humanismus vede ke stěhování národů, včetně organizovaných zločineckých skupin, zejména z Východu, které dnes mají volný pohyb po celé Evropě,“ (Exp.S.Z.S.: 2013) a že „radikalizace islámských skupin na straně jedné a demokratický přístup západoevropské civilizace vnáší další riziko v bezpečnostní politice. Francie, Německo, Nizozemsko mají problém s tzv. 2. a 3. generací přistěhovalců“. (Exp.P.C.: 2012). Problém islamizace zmiňují i někteří další experti.

Volný pohyb přes hranice států

V souvislosti s globalizací, integrací i pádem „železné opony“ došlo k tomu, že hranice většiny evropských států ztratily svůj ochranný charakter a staly se spíše symbolickými.

Doprava a komunikace se mnohonásobně zrychlily. Dochází k volnému pohybu zboží, kapitálu, finančních prostředků, informací i k relativně volnému pohybu osob. Přes hranice se, díky moderním technologiím, celkem bez problémů pohybuje nelegální zboží a služby, zbraně, peníze ze zločinné činnosti a na zločinnou činnost, zločinecké skupiny, pachatelé, někdy i jejich oběti. Zločinecké skupiny mohou zneužívat informační systémy. Zneužívána je elektronická komunikace a internet (Exp.S.Z.S.: 2013) dochází ke „zneužití volného pohybu kapitálu, využívají se daňové ráje, porušuje se bankovní tajemství“. (Exp.S.Z.S.: 2013) Problém je i nedostatečná ochrana informačních systémů, únik informací z represivních složek (Exp.P.C.: 2012) V rozsáhlém mezinárodním měřítku se odehrává legalizace výnosů z trestné činnosti, finanční prostředky se ukrývají v daňových rájích. (Exp.P.C.: 2015) Zločinci může být zneužita i diplomatická imunita. (Exp.P.C.: 2012)

Poloha České republiky

Zmiňované nevýhody otevřených hranic pocítovala po roce 1990 Česká republika významněji než řada dalších států. Díky své geografické poloze se pro mezinárodní zločinecké skupiny stala významnou tranzitní zemí. Postupně získala význam i jako cílová země. Usadily se zde různé mezinárodní organizované zločinecké skupiny.

V roce 2015 upozornili někteří experti ze speciálních policejních a celních útvarů, že Česká republika je z hlediska strategického umístění – tranzitní a v některých případech i cílová země nelegálních imigrantů (Exp.P.C.: 2015). Pronikající zločinecké struktury se na území České republiky „velmi dobře adaptovaly (...) vytvořily si legální krytí své budoucí trestné činnosti a výtěžek z následné trestné činnosti kryjí pomocí ‚legálních‘ firem.“ (Exp.S.Z.S.: 2013)

Schengenský prostor

Před vstupem České republiky do Evropské unie byl jako významný kriminogenní faktor zmiňován problém začleňování zemí bývalého východního bloku do demokratických struktur. Byly obavy, že půjde o slučování nesourodých systémů. (Cejp, 1999, str. 13) Zároveň se očekávalo, že vnější hranice Evropské unie ochrání nově přijaté země před přílivem zločineckých struktur ze zemí mimo EU. Později se ukázalo, že sama hranice Evropské unie tento ochranný charakter nemá a že v plné míře jsou chráněny země začleněné do tzv. schengenského prostoru.

Po připojení České republiky, Litvy, Lotyšska a později i Bulharska a Rumunska k Evropské unii se však situace nevyvíjela očekávaným směrem a v současnosti hodnotí odborníci Schengen převážně záporně. Rizikové je „přijímání nových členských zemí – zejména z Balkánu do Evropské unie. V těchto zemích existuje vysoká kriminalita a ideální korupční prostředí“. (Exp.P.C.: 2012) Podle expertů uvolnění hranic v rámci schengenského prostoru velkou měrou usnadnilo prostor k páčání celé škály trestné činnosti (Exp.P.C.: 2012) a způsobilo možnost snadného a rychlého přesunu výnosů z trestné činnosti do jiné země. (Exp.S.Z.S.: 2013) Kromě toho: „Schengen staví Českou republiku do pozice tranzitní země, případně útočiště kriminálně závadových osob“. (Exp.P.C.: 2012)

Byl kritizován nekontrolovatelný vstup a kvůli průchodné vnitřní hranici i pohyb v rámci schengenského prostoru. (Exp.P.C.: 2012) Například Josef Kraus z Centra bezpečnostních

a vojenskostrategických studií, Univerzity obrany konstatoval v článku pro Mladou frontu Dnes, že „v schengenském prostoru se zboží, kapitál a především lidé pohybují rychleji a bez kontroly, jako nikdy v moderních evropských dějinách“. Uvedl, že bezpečnostní riziko „přináší zejména posílení mezinárodního organizovaného zločinu a mezinárodního terorismu, často islámské provenience“. (MfD, 9. 1. 2015) Experti policejních a celních útvarů konstatovali, že neexistuje účinný dohled Celní správy a Policie ČR na hranicích jednotlivých států EU a v příhraničních oblastech. (Exp.P.C.: 2012) Upozorňovali, že nejde jen o záležitost Policie ČR a Celní správy, ale problematické je zřejmě celkové pojetí této situace.

Podrobněji a zároveň shrnujícím způsobem vystihuje situaci následující výrok. „V rámci mezinárodní situace je nutné poukázat na existenci schengenského prostoru, který svým pojetím dává organizovanému zločinu nebývalé možnosti, jak v pohybu osob, tak v plánování a organizování trestné činnosti na sice uzavřeném, nicméně jinak nesourodém území, kde okamžitá spolupráce či přenos základních informací týkající se trestné činnosti je prakticky neproveditelná. Pro zadokumentování trestné činnosti organizované skupiny působící na celém území Evropské unie je nutné tvořit mezinárodní týmy, které ale jsou schopny monitorovat jen zlomek organizovaných struktur“. (Exp.P.C.: 2012)

Mezinárodní organizovaný zločin v současné době nemá na území Evropské unie žádné překážky. Velmi obratně dokáže využít principy Evropské unie – volný pohyb zboží a osob a pomalou reakci členských států na implementaci předpisů Evropské unie do národní legislativy. Dále je to neochota starých členských států Evropské unie tyto předpisy přijímat. Vážný problém jsou procesní postupy při zajišťování důkazů k trestné činnosti a velká zkosnatělost. Organizovaná skupina velmi migruje po členských státech a po zahájení rozpracování už působí jinde na území jiného státu. Vzájemná výměna informací mezi státy i mimo oblast trestní odpovědnosti o hospodářských subjektech, jejich kontroly, především finanční a daňové, jsou mizivé. Organizovaný zločin i v schengenském prostoru má naprostou volnost na rozdíl od orgánů činných v trestním řízení. Po vstupu na půdu Evropské unie v kterémkoliv státu je osoba či zboží bez kontroly. „Bohužel na vnějších hranicích jsou především málo spolehlivé země – Bulharsko, Rumunsko.“ (Exp.P.C.: 2012)

Vzhledem k tomu, že problematika schengenského prostoru se ukázala v mezinárodním kontextu jako zásadní, požádali jsme v roce 2015 experty ze speciálních policejních a celních útvarů (N=48), aby uvedli kladné i záporné stránky z hlediska ohrožení České republiky organizovaným zločinem.¹⁶

Případné klady zapojení České republiky do schengenského prostoru, které snižují rizika

Mezi pozitivy schengenského prostoru byla opakovaně uvedena zejména aktivní spolupráce mezi jednotlivými státy a lepší spolupráce mezi bezpečnostními složkami jednotlivých států. Výhodou je též přeshraniční spolupráce. „Společenský přínos je jistě větší, než váha rizik s tímto spojená. Navíc se zlepšuje úroveň mezinárodní spolupráce bezpečnostních sil.“ (Exp.P.C.: 2015)

16 Respondenti mohli vyjmenovat jak pozitivní, tak negativní okolnosti.

Pozitivní je i vzájemná informovanost, propojené informační systémy, rychlé předávání informací, možnost využití databáze ostatních členských států, zapojení do informačního systému SIS, biometrika, DNA, finanční pomoc. Výhodou je lepší kontrola nad osobami, které projíždějí schengenským prostorem. Celní kontrola na letištích. Přísná pravidla pro získání pobytu, cizinci raději přes ČR jen migrují do jiného státu.

Případné záporné zapojení České republiky do schengenského prostoru, které zvyšují rizika

Jako rizikový byl opakovaně zdůrazňován volný nekontrolovaný pohyb osob, jednodušší pohyb problémového zboží, kapitálu v rámci Evropské unie bez možnosti jakékoliv kontroly ze strany suverénních států. (Exp.P.C.: 2015) Hlavním rizikem jsou otevřené vnitřní hranice (nekontrolovaný pohyb cizinců ze třetích zemí), kde probíhají kontroly jen náhodně a do současné doby skoro žádné. Po expanzi nelegálních běženců z Balkánu dochází k zesílení kontrol na vnitřních hranicích ze strany cizinecké policie, jejíž stavy byly sníženy na minimum a jsou nedostatečné. (Exp.P.C.: 2015)

Experti upozornili, že Česká republika je z hlediska strategického umístění – tranzitní a v některých případech i cílová země nelegálních imigrantů. (Exp.P.C.: 2015). Rizikem je zapojení zemí jihovýchodní Evropy do Schengenského prostoru. Velké riziko přichází z Itálie a Španělska včetně Řecka.

Snadná prostupnost celým Schengenským prostorem je „zjednodušená nelegální migrační cesta do západoevropských zemí. Česká republika je přestupní stanice pro pašování uprchlíků. Otevřené hranice a nekontrolovatelný průjezd osob z třetích zemí, (...) nebezpečí průjezdu osob s jiným úmyslem než je politická či ekonomická migrace (terorismus, extrémismus, zavlčení přenosné choroby nebo nákazy“. (Exp.P.C.: 2015)

Problémem je ztížená možnost kontroly. Experti upozornili na volný pohyb osob bez možnosti kontrol (např. na letištích), zrušení kontrol a evidence při pohybu občanů mezi státy, na špatnou dohledatelnost osob skrývajících se v zahraničí, bezproblémový pohyb kriminálně závadových osob po celém území schengenského prostoru. Kvůli zrušení pasových a celních kontrol na státních hranicích se na území ČR mohou snáze dostat nelegální přistěhovalci. Nastává nekontrolovatelný pohyb lidí napříč Evropou, a to i cizinci z 3. států, pokud se jim jednou podaří překročit hranice; stejný pohyb zboží. Nulová kontrola pohybu osob a zboží mezi jednotlivými zeměmi.

Negativem byla i špatná spolupráce a informovanost mezi jednotlivými státy schengenského prostoru, špatné vyhodnocování informací. V rámci schengenského prostoru dochází k povolování pobytu a cestování mezi jednotlivými státy, aniž by byla osoba vstupující do ČR někde evidována. Konkrétně byl zmíněn problém s vietnamskou komunitou, kdy zápis osob do registrů je chybný, jen velmi těžce se lze dopátrat, co je jméno a co příjmení osoby, pokaždé je to zapsáno jinak. (Exp.P.C.: 2015)

Důsledkem je velké riziko nelegální a nekontrolovatelné migrace a pohybu podezřelých osob. Česká republika je prozatím destinace přestupní, ale může se vyvinout a může být více atraktivní. „Absence zrušených hraničních kontrol se výrazně podílí zejména na nelegální migraci ve vztahu k České republice. I když z pohledu nelegální migrace není Česká republika cílovou zemí nelegálních migrantů, je významným tranzitním místem pro

nelegální migraci do zemí se silnou ekonomikou jako Spolková republika Německo, Francie, Velká Británie. Chybí informace o pohybu osob, které do České republiky přicházejí, nebo přes ni cestují do dalších zemí.“ (Exp.P.C.: 2015) Z hlediska organizovaného zločinu způsobuje minimální kontrola pohybů a přesunů kriminálně závadových osob volný pohyb osob s nemožností kontroly a vstupu jednotlivých organizovaných zločineckých skupin přes hranice státu. Kromě toho volně průchodné hranice zapříčiňují absolutní nemožnost kontroly na státní hranici při potírání trestné činnosti na území České republiky s přesahem do ciziny. (Exp.P.C.: 2015). Obtížně kontrolovatelný je pohyb osob a zejména dohledání, kde se osoba nachází, nebo zda byla v dané zemi.

Hůře kontrolovatelný pohyb závadových osob znamená, že se vytváří i rozsáhlejší systém organizovaného zločinu. Pro organizovaný zločin to znamená snazší využití zahraničních osob jako externích spolupracovníků a také jako tzv. „bílých koňů“. S tím souvisí i následné prodlužování trestního řízení, neboť je problém tyto osoby následně dohledat a vyslechnout. Cizinci se stávají „bílými koni“, následně je velmi těžké je dohledat, protože např. členové Evropské unie nemusí hlásit pobyt Ředitelství cizinecké policie. Snadněji se dají převážet kradená vozidla, omamné a psychotropní látky a jiné nelegální zboží. Naprosto nerušený transport drog nebo prekurzorů, pašování lidí, ráno odcizené vozidlo je během pár hodin na druhém konci Evropy. Mezi zápory a rizika členství ČR v schengenském prostoru patří nárůst kriminality v příhraničí. Kriminogenním rizikem je i nedostatečná kontrola osob v pohraničních oblastech, absence kamerových systémů (např. systém LOOK). Problém je i snížení počtu policistů a celníků.

Negativa mají i širší politické a právní příčiny. Klientelismus, nulová kontrola pohybu osob a věcí v rámci Evropské unie, nefungující policejní, popř. právní spolupráce. „*Ústupky. Obecně. Ve všech oblastech.*“ (Exp.P.C.: 2015) Kriminogenním rizikem je i legislativní chaos, neschopnost flexibilně reagovat na měnící se mezinárodní situaci. Absence jednotného zákonodárství, což je základní problém Evropské unie, který se bohužel stává zřetelnějším. „*Schengen ano, ale pouze za situace, kdy by byla celá Evropa jednotná.*“ (Exp.P.C.: 2015)

Nestabilní politická situace v nějakém regionu nebo konflikty

Politická situace, nerespektování lidských práv, vojenské konflikty – tyto faktory podněcují a tvoří živnou půdu pro získávání zejména finančních prostředků cestou organizované trestné činnosti. (Exp.P.C.: 2015) Ve světě existují trvalejší i nově vzniklá ohniska různých konfliktů. Řešení těchto konfliktních situací komplikuje „*neschopnost některých států dosáhnout dohody s ostatními, jinak politicky orientovanými státy (Severní Korea x Jižní Korea, USA)*“ (Exp.P.C.: 2012) V roce 2013 se experti konkrétně zmínili o válečných konfliktech v Afghánistánu, Libyi a o napětí a násilí doprovázející politické změny v Egyptě. (Exp.P.C.: 2012)

U všech konfliktních situací existuje riziko, že se do nich nějakým způsobem, přímo nebo nepřímo zapojí organizovaný zločin. Experti se například zmiňují o tom, že různé válečné konflikty jsou financovány z drogových obchodů (částečně, Kosovo, Kurdové). (Exp.P.C.: 2012) Válečné konflikty může organizovaný zločin využívat i k obchodu se zbraněmi, ale i obchodu s lidmi a omamnými látkami. (Exp.P.C.: 2012) Jedná se především o politické, ekonomické situace v daných zemích a v současné době i válečné konflikty, které zneužívají organizované skupiny k organizování nelegální migrace, zneužívání osob k nuceným pracím, obchodu se zakázaným vojenským materiálem, drogovou

problematikou, padělání CD. (Exp.P.C.: 2015) Problém je, že dochází k vývozu zbraní a vojenského materiálu bez příslušných povolení a licence. (Exp.P.C.: 2012).

Od roku 2014 hrozí zneužití situace na Ukrajině. Podle expertů například „*různá embarga, vyhlášená vůči některým státům, umožňují zločineckým organizacím hledat způsoby jejich obcházení a tím výrazně zajistit své nelegální činy*“ (Exp.P.C.: 2012)

Na přelomu let 2014 a 2015 začala v souvislosti se stupňujícími se teroristickými útoky dominovat bezpečnostní hrozba ze strany radikálního islamismu. Již v roce 2013 upozorňovali někteří experti ze speciálních policejních útvarů, že rizikovým faktorem může být „*islamizace Evropy*“. (Exp.P.C.: 2012) Problém islámu je složitější a není smyslem této práce přidávat se k diskuzi příslušných renomovaných odborníků. Z našeho hlediska je důležité, jak souvisí hrozba radikálního islamismu se zločinem. Je možné, že podstatu bezpečnostního rizika můžeme spíše hledat v souvislosti se zločinem než s náboženstvím. Ředitel Orientálního ústavu Ondřej Beránek upozorňuje, že „*náboženská oddanost (...) nesouvisí s radikalismem*“ a konstatuje, že „*většina muslimů v Evropě je bezproblémová*“. Podle jeho názoru „*potíže přicházejí s pocity vykořeněnosti u některých potomků emigrantů. Pokud se u nich sejde několik faktorů, zejména nevyjasněná identita, vyrůstání v sociálně vyčleněném prostředí a zejména kriminální aktivity vedoucí k pobytu ve vězení*“ nastávají podle něj problémy. (Lid. nov., 7. 2. 2015)

Problematická může být i nenávist mezi náboženstvími. Rizikem je vzrůstající náboženský fundamentalismus, (Exp.P.C.: 2015) „*sílicí etnické a náboženské násilí v určitých regionech, kdy tyto se následně obracejí pod záminkou náboženského boje proti vyspělým ekonomikám, tedy i proti Evropě*“. (Exp.S.Z.S.: 2014)

Ekonomická situace ve světě, krize

Pro současnou dobu je charakteristická nepříznivá ekonomická situace, jejímž průvodním znakem je snižování životní úrovně obyvatel. (Exp.P.C.: 2012) Rozdíly v životní úrovni jednotlivých zemí a chudoba v zemích třetího světa vedou k ekonomické migraci. „*Bída v domovských státech nutí jednotlivé rodiny k vysílání zejména mladých mužů do západních zemí, kam se jako ilegální imigranti dostávají za cenu vysokých nákladů, přičemž zde nemají jakékoli zázemí. Jsou proto snadno využitelní zde působícími zločineckými skupinami krajanů k páčání trestné činnosti.*“ (Exp.S.Z.S.: 2013) Ekonomická migrace je tak zcela nepochybně rizikovým faktorem. „*Váleční a ekonomičtí běženci – nemají co ztratit, mohou jen získat.*“ (Exp.P.C.: 2015) Ekonom Pavel Kohout tvrdí, že „*imigrace neroste kvůli rostoucí míře chudoby ve třetím světě*“, protože „*Severní Afrika a Blízký východ za uplynulých 30 let zaznamenaly velmi slušný vzestup všeobecné životní úrovně a zároveň ústup extrémní chudoby*“. (MfD, 9. 5. 2015)

Dále je zde otázka dotací poskytovaných různými subjekty Evropské unie. „*Je zjevné, že tyto dotace jsou nabízeny za poměrně velkorysých podmínek i na nesmyslné projekty, u kterých lze stěží následně vyhodnotit jejich přínos (různé vzdělávací akce apod.), což může mít korupční potenciál*“. (Exp.S.Z.: 2013) Ve složité ekonomické situaci představuje riziko i existence tzv. daňových rájů.

Kromě toho má krize i řadu dalších důsledků. Roste nedůvěra ve vrcholové instituce. Polský ministr zahraničních věcí Radosław Sikorski řekl v rozhovoru pro Lidové noviny: „Tato krize se netýká jen zadlužení, ale především důvěry, přesněji řečeno důvěryhodnosti. (...) Zakladatelé sjednocené Evropy vytvořili systém, který může přivést k rozpadu každý z jejích členů, a on i ostatní za to zaplatí drahou cenou.“ (Lid. nov., 10. 12. 2011)

Rizikem je i, že „krizový vývoj ekonomiky v některých zemích vede ke snižování vynakládaných prostředků na bezpečnost“. (Exp.P.C.: 2012)

Riziko liberálního přístupu vůči organizovanému zločinu

Josef Kraus z Centra bezpečnostních a vojenskostrategických studií, Univerzity obrany konstatuje v článku pro Mladou frontu Dnes: „Omylem je teorie multikulturalismu, pokud nekriticky hlásá respekt ke kulturním odlišnostem a vybízí k jejich zachování. To vše napomáhá současnému stavu, kdy lidé narození v Evropě nepřijali za vlastní její historii, kulturu a společenské zvyklosti.“ (MfD, 9. 1. 2015) A pokračuje: „Pokud chce Evropa skutečně čelit současné hrozbě islámského extremismu a terorismu na svém území, nemůže donekonečna jen obviňovat sama sebe a ustupovat ze svých standardů a pozic. Je nutné jasně a rozhodně prohlásit, že radikální islám představuje globální hrozbu pro západní civilizaci a ta se proti ní musí bránit.“ (MfD, 9. 1. 2015)

Není cílem této studie analyzovat často protichůdná obecná východiska k imigraci, ale ve vztahu k organizovanému zločinu může být přílišná tolerance významným rizikovým faktorem. I když se výše uvedené citáty týkají extremismu a terorismu, mohou být platné i pro organizovaný zločin. Experti z řad státních zástupců a soudců zmiňují v souvislosti s organizovaným zločinem „příliš liberální podmínky k udělování pobytu cizincům“ a požadují „zprůsnění imigrační a azylové politiky ČR a EU“. (Exp.S.Z.S.: 2013)

Nejednotná právní pravidla boje proti organizovanému zločinu

Experti ze speciálních policejních a celních útvarů upozorňovali na to, že v různých zemích, v některých případech dokonce i v zemích Evropské unie, kde byly příslušné předpisy sjednoceny, není jednotná legislativa, existuje různé pojetí práva, je rozlišná trestní odpovědnost. (Exp.P.C.: 2012) Rovněž státní zástupci a soudci konstatovali, že je „nejednotnost (nebo „odlišná“ efektivita) postihu stejných jednání v různých státech“, (Exp.S.Z.S.: 2013) „což komplikuje zejména postihování organizátorů“ (Exp.P.C.: 2015) Experti upozorňovali i na nejednotný systém daní v zemích tvořících jednotný trh – nejednotnost zboží podléhajícího spotřební dani, odvod spotřebních daní v místě koncové spotřeby namísto odvodu v místě výroby. (Exp.S.Z.S.: 2013) V souvislosti s nejednotnou legislativní úpravou v rámci Evropské unie bylo zmiňováno například: znehodnocování zbraní, obchodování se zbraněmi, zbraně expanzní a jejich úprava a držení. (Exp.P.C.: 2015) Byla zmíněna rovněž nejednotná a nepřehledná legislativa v otázkách ekonomické kriminality. (Exp.P.C.: 2015)

Experti z oblasti justice upozorňují, že stát od státu se liší podmínky pro zařazení skupiny či činnosti do organizovaného zločinu a doporučují sjednocení pravidel boje s organizovaným zločinem, minimálně na úrovni Evropské unie a schengenského prostoru. (Exp.S.Z.S.: 2013) Kritizují, že „byť je většina států zapojena do různých paktů a spolků, (...)“

tak např. fiskální zájmy jednotlivých členů jsou jejich záležitostí, tudíž je poměrně jednoduché realizovat nekalé praktiky v mezinárodním měřítku.“ (Exp.S.Z.S.: 2013)

Mezinárodní spolupráce

V boji proti organizovanému zločinu je limitujícím faktorem současná úroveň mezinárodní policejní a justiční spolupráce. Experti z policejních útvarů upozorňují na nedostatečně pružnou mezinárodní spolupráci policie, komplikovanou spolupráci a výměnu informací s policejními složkami některých členských států Evropské unie. (Exp.P.C.: 2013) Experti z oblasti justice se zmiňují o nedostatečně široké možnosti přímého právního styku s cizinou, složité spolupráci orgánů činných v trestním řízení na mezinárodní úrovni, vysoce formalizovaném pojetí mezinárodní spolupráce v trestních věcech, zdlouhavý, liknavý až neochotný přístup k poskytnutí mezinárodní pomoci v trestních věcech někdy ovlivněný i postojem daného státu k problematice. (Exp.S.Z.S.: 2013) Zmíněna byla i neochota některých zemí v oblasti mezinárodní justiční spolupráce. Konkrétně uvedli experti, že je *„problematická justiční spolupráce se státy jižní Evropy (Kypr, Řecko, Itálie, Španělsko)“*. (Exp.S.Z.S.: 2013) Problematická spolupráce některých zemí je organizovanými zločineckými skupinami zneužívána, protože *„pachatelé sofistikovanějších trestných činů dobře vědí, které státy s Českou republikou nespolupracují“*. (Exp.S.Z.S.: 2013)

Odhalení pachatelů je ztíženo vyřizováním úkonů cestou právních pomoci, které trvají dlouho. *„Z pohledu soudce by mohla být spolupráce rychlejší – my se musíme obracet s dotazy nikoliv přímo na dotčený orgán, ale přes Sirene nebo Ministerstvo spravedlnosti České republiky.“* (Exp.S.Z.S.: 2013) Řešení by *„mohlo napomoci zavedení přímého styku mezi justičními orgány“* (Exp.S.Z.S.: 2013)

IV.2. Možná rizika spojená s vnitřní politikou České republiky

V této části považujeme za nutné důrazně upozornit, že jsme analyzovali možná rizika. Nehodlali jsme vyslovovat paušální soudy, nechtěli jsme hodnotit něco, co se ještě neprokázalo, nálepkovat konkrétní osoby nebo uskupení, nechtěli jsme přispívat k vytváření averze vůči politikům, která není podložena žádnými konkrétními argumenty. Chtěli jsme upozornit na možná rizika: K tomu nelze použít pouze obecné proklamace, museli jsme – alespoň hypoteticky – uvést i konkrétnější příklady. Pokud tedy byly například zmiňovány okolnosti „rychlého studia“, šlo nám – stejně jako u ostatních příkladů – o to, upozornit, že jde o rizikový faktor, který by mohli organizovaní zločinci zneužít.

Nedostatek politických koncepcí vývoje společnosti

Rizikovým faktorem je, neposkytuje-li politická reprezentace jasné koncepce a na ně navazující strategie. Podle expertů je problém, že v politice je nedostatek idejí. (Exp.S.Z.S.: 2013) Nekoncepční, administrativní přístupy, které řeší pouze okamžitou situaci a neberou v úvahu dlouhodobé důsledky, k žádoucímu cíli nevedou. Politika by měla směřovat k propojení jednotlivých prvků a eliminovat často protichůdné působení jednotlivých faktorů, měla by umět řešit současné problémy v souladu s představou poměrně vzdálené budoucnosti. (Cejp, 1999, str. 16) Kromě nezralých politických koncepcí a chyb, kterých se mohou dopouštět politické strany, mohou chybovat i jednotliví politici. Problematické je, když politici někdy vyjadřují povrchní a nedomyšlené názory, které mohou být zneužity,

nebo bagatelizují i takové případy, ke kterým by měli zaujímat jednoznačně odmítavé stanovisko. (Exp.S.V.: 1998)

Preferování vlastních zájmů stran nebo zájmů jednotlivých politiků před veřejným zájmem

Jako rizikový faktor bylo často zmiňováno nedostatečné oddělení veřejných funkcí a soukromých zájmů. Dochází-li k tomu, že politické strany preferují svoje vlastní zájmy před zájmy veřejnými, pokud je nedostatečné oddělení veřejných funkcí a soukromých zájmů, (Exp.S.Z.S.: 2013) prohlubuje se rozpor mezi politickou reprezentací a občany, což oslabuje akceschopnost společnosti při řešení problémů s potlačováním závažné kriminality.

Samostatným problémem je působení politických subjektů, které se odchylují od principů demokratické společnosti *„politických stran a hnutí, jejichž program není založen na demokratických principech, stavějících na populismu, neúčtě k morálním a etickým hodnotám, v nichž jednotlivým členům záleží pouze a výhradně na dosahování svého vlastního prospěchu a zisku“*. (Exp.S.Z.S.: 2013) Aktuálním problémem je, že tíživá ekonomická situace většiny zemí Evropy přináší laciné body pro extremistické politické uskupení. (Exp.P.C.: 2012)

U jednotlivých politiků se preferování vlastních zájmů projevuje tím, že zneužívají svoje politické funkce. *„Jedná se z naší praxe o nejzávažnější kriminogenní faktor ze všech zmiňovaných. Souvisí to zejména s motivací lidí, kteří do politiky vstupují – politické funkce jsou v zásadě nejsnadnějším (a v mnohých případech jediným) způsobem, jak se dostat k vysokému finančnímu ohodnocení, když tito lidé mají problém jinak se v reálném životě uplatnit, nezřídka je politika jediným jejich zaměstnáním již od studií, jiné profese se často ani nevěnovali.“* (Exp.S.Z.S.: 2013)

Nezájem řešit důsledně bezpečnostní situaci

Politická reprezentace musí poskytovat justičnímu a bezpečnostnímu aparátu dostatečnou podporu. Na začátku 90. let došlo v České republice k podcenění problému kriminality. Přestože veřejností byla kriminalita a dokonce jmenovitě i organizovaný zločin považovány jako problémové, žádná z politických stran neměla tuto oblast ve svých programech zařazenu mezi nejzávažnějšími. (Cejp, 1999, str. 20, 21) V 90. letech (až do voleb 1998) *„nepodnikly tehdejší politické strany (koaliční i opoziční) účinná opatření proti kriminalitě, včetně organizovaného zločinu. To mělo nepochybně vážné důsledky na celkovou atmosféru omezování kriminality a vážně ztěžovalo jak primární prevenci, tak vyšetřování a kladlo překážky i soudnímu postihu.“* (Exp.S.V.: 1998)

Od té doby se situace podstatně změnila, nicméně i v roce 2014 někteří experti z policejních složek konstatovali, že politická reprezentace neposkytuje dostatek podpory justičním a bezpečnostním složkám. Konkrétně uvedli, že je malá politická vůle k přijímání opatření zaměřených na potlačení zločinu (Exp.P.C.: 2012), že je nedostatečná pozornost věnována bezpečnostním rizikům, nízká podpora bezpečnostních zdrojů a oslabování společenského postavení. (Exp.P.C.: 2012) Míněno bylo asi společenské postavení policistů, protože s tím souvisí další stížnost, že ze strany politiků je *„absence respektu k policejní práci, k její schopnosti odhalit a usvědčit zejména korupci, která je hlavním vláknem v tomto prostředí.“* (Exp.P.C.: 2012) Naopak dochází k nátlaku politiků na policisty a je snaha zasahovat do činnosti orgánů činných v trestním řízení.

Organizovaní zločinci se pokoušejí navázat kontakty s těmi politiky, kteří jsou ziřtní, sledují pouze vlastní prospěch, příležitost ke kariéře a uchvácení moci, majetku, vlivu. Je otázkou, kdo získává při podobných transakcích výhody. Svět zločinu získává na základě těchto kontaktů informace, případně zastání od oficiálních kruhů. Politiky však svět zločinu zneužije a odvrhne. Neposkytne jim řádnou protihodnotu, a pokud ano, tak krátkodobou, kterou jim při nejbliřší příležitosti odebere. Navíc si mohou poškodit pověst.

Situaci vystihují dva citáty z expertiz. První je z expertizy mezi státními zástupci a soudci. „Je až s podivem, kolik kandidátů na politickou funkci investuje do svého zvolení nemalé finanční prostředky, které se mu z legální politické odměny (platu) nikdy nemohou vrátit, resp. takový příjem je zanedbatelný vedle jejich dosavadních příjmů. Je zřejmé, že po dosažení politické funkce očekává, že tato mu přinese takový ‚zisk‘, že se mu vložené ‚investice‘ vrátí.“ (Exp.S. Z.S.: 2013) Druhý je z expertizy mezi policisty ze speciálních útvarů. „Politická kariéra je motivována získáním majetkového prospěchu v budoucnosti. Politické strany, případně jednotliví politici pak svého postavení a pravomocí využívají k páchání zejména majetkové trestné činnosti (podvody, zpronevěra), případně k úplatkářství. Toto je zejména v těch oblastech, kde dochází k rozdělování a přidělování státních dotací, případně finančních prostředků poskytnutých ze zahraničí (různé evropské fondy). Jedná se zejména o různá výběrová řízení, předrařování zakázek. Vše se pak děje jen proto, aby jednotlivci, politické strany či různé zájmové skupiny získaly majetkový prospěch. Ze strany politiků následně dochází ke krytí či vycházením vstříc zločineckým skupinám na národní i regionální úrovni.“ (Exp.P.C.: 2012)

Nadřazenost, arogance politiků (veřejných činitelů)

Někteří politici se cítí bohorovní, nedotknutelní. Domnívají se, že si mohou dovolit vše a že jim všechno projde. Oni přece mají kontakty a nikdo si na ně nemůže nebo netroufne nic dovolit. Cyril Höschl v rozhovoru pro Lidové noviny řekl: „A ti lídři, to je přehlídka ambiciózních jednotlivců, většinou narcisistních povah, kteří zaprvé sami sobě přisuzují daleko větší význam a schopnosti, než objektivně mají. Za druhé sami sebe nadhodnocují a mají sami od sebe nadměrná očekávání. Takže posléze začnou i věřit tomu, co říkají.“ (Lid. nov., 5. 10. 2013)

Pocit nedotknutelnosti politiků přispívá k prorůstání organizovaného zločinu do struktur polických stran a státní správy (Exp.P.C.: 2012). Pozitivní je, že suverenita těch, kdo se domnívali, že si mohou dovolit vše, byla naruřena razantnějším postupy některých státních zástupců vůči některým z nich.

Nezodpovědnost

Rizikovým faktorem je jak v obecném smyslu míněná absence osobní odpovědnosti, politiků a politických stran za stav země, (Exp.P.C.: 2012) tak nízký pocit odpovědnosti za vlastní činy. (Exp.P.C.: 2012) Některí politici mohou i nevědomky poskytovat zločincům informace či prosazovat něco, co by mohlo být zneužito. Zranitelní jsou rovněž politici, kteří se v minulosti dopustili závažnějších prohřešků, i ti, kteří se jich stále dopouštějí.

Naivita, diletantství politiků (veřejných činitelů)

Politik naivní, který ani netuší, že někteří představitelé obchodních kruhů a další významní činitelé, s nimiž se kontaktuje, mohou pocházet ze zločineckého prostředí, se v současnosti vyskytuje mnohem méně než v 90. letech.

Kromě naivity může být rizikovým faktorem nekompetentnost politiků a jejich falešný přístup k ochraně společnosti před kriminalitou. (Exp.S.Z.S.: 2013) Nebezpečné je, pokud lidé bez zkušeností a předpokladů, ti, kteří se nestihli osvědčit na nižších úrovních, vstupují do politiky účelově a s vědomou snahou získat prospěch pro sebe. Experti z řad státních zástupců a soudců upozorňují, že nevzdělání lidé v politice nečiní státu dobře. (Exp.S.Z.S.: 2013) V důsledku nekompetentnosti některých politiků nastávají četné problémy. Diletantství působí značné ekonomické škody. *„Představy politiků a politických stran o řešení řady ekonomických a souvisejících problémů bývají často odtrženy od reality a tudíž jsou vlastně již od počátku odsouzeny k neúspěchu. Zde nutno podotknout, že v podání výše uvedených i zpočátku dobrý a smysluplný závěr se nakonec stane paskvilem, který nadělá více škody než užítku (viz např. fotovoltaické elektrárny – zde šlo ale hlavně o ‚byznys‘).“* (Exp.S.Z.S.: 2014) Nebezpečné může být to, že na odbornosti vlastně vůbec nezáleží. Rizikem je, že nekompetentní lidé houževnatě brání svoje pozice.

Podezřelé studium

V souvislosti s nedostatečnou odborností se objevuje rizikový faktor: podezřele rychlé a snadné dosažení vysokoškolského vzdělání a příslušných titulů. Na rozdíl od pracovníků státní správy, kteří jsou existenčně nuceni dodělat si vysoké školy, využívají někteří politici svoje postavení k tomu, aby získali diplom či titul jakýmkoli způsobem. Bezpečnostním rizikem se takovýto postup stává z toho důvodu, že takovíto politici mohou být vydíratelní a manipulovatelní. Vydírat je může kdokoli, kdo ukáže na podezřelé okolnosti studia, včetně neoprávněného použití jiných textů, manipulovat s nimi mohou ti, kdo jim takovýto studium zařídili nebo umožnili. Pokud by byl tento proces účelově organizován, mohla by zde být i souvislost s organizovaným zločinem, jehož bossové by si takto chtěli získat podíl na moci.

Izolovanost politiků

Rizikový faktor mohou představovat politici bez jakýchkoliv zkušeností. Mohou to být tací, kteří nevykonávali nikdy žádnou pracovní činnost. Ten, kdo se stal politikem hned po absolvování školy, nemusí svoji funkci vykonávat špatně, ale než vstoupí do vrcholové politiky, měl by mít zkušenosti s politikou na nižších stupních. K izolaci vede i to, že politici žijí v jakémsi uzavřeném světě.

Do izolace se může dostat i člověk zkušený, odborně připravený, empatický, komunikativní. Najednou se ocitne v jiném světě, který má jiná pravidla, a chce-li uspět, většinou se těmto pravidlům přizpůsobí. Na lidi, kteří jsou mimo tento svět, se začne dívat často úplně jinak. Příčinou izolovanosti může být i *„uzavření politických stran pro větší množství zájemců“*. (Exp.S.Z.S.: 2013)

Experti z řad státních zástupců a soudců uvádějí, že politici „nemají představu, co budují, pouze proti komu stojí“. S tím souvisí neustálé konfrontace, nedostatek diskuze a akceptace názorů jiných proudů, popírání možnosti přínosu postojů jiného než vlastního názorového proudu.“ (Exp.S.Z.S.: 2013) Přenášejí-li politici a politické strany svoje půtky, vycházející z často protichůdných strategických zájmů, mnohdy odlišných od veřejných zájmů a zájmů voličů, do oblasti státní správy jde o rizikový faktor. Znesvářenost politických stran, vzájemné veřejné a nepodložené osočování politiků, diskreditování těch, kdo proti zločinu mají bojovat, oslabuje akceschopnost a působí negativně na veřejnost. Nevhodné chování politiků má odpuzující účinek. Naštěstí si politici, kteří si v podobných střetech libovali, již uvědomili, že tímto počínáním v očích veřejnosti spíše ztráceli body.

Lobbistické vazby a „známosti“ v politice. Sítě přátel a klany

Experti upozorňovali, že rizikovým faktorem mohou být neprůhledné lobbistické a klientelistické vazby. (Exp.P.C.: 2012) Zmiňovali se o napojení politiků na různé zájmové skupiny ekonomické sféry, (Exp.S.Z.S.: 2013), působení politiků v různých soukromých a polo-státních společnostech. (Exp.S.Z.S.: 2013) Dochází k ovlivňování státních zakázek, lobbying funguje jako nástroj legalizace prosazování zájmů vlivných skupin, politika jako nástroj k zisku ekonomické výhody prostřednictvím politiků a politických stran. (Exp.P.C.: 2012)

V roce 2013 experti z řad státních zástupců a soudců upozorňovali, že absence zákona o státních úřednicích dovoluje politickým stranám při získání moci obsazovat rozhodující pozice osobami, které jsou politické straně proto zavázáni a dokáží finanční zdroje státu, jakož i Evropské unie, umně exploatovat ve prospěch nejen svůj, ale i politické strany, která je nominovala. (Exp.S.Z.S.: 2013) „Tento problém vyvstává zejména v komunální politice v středních a malých městech či obcích, kdy se nezřídká stává, že pár členů strany ovládá v podstatě celé město/obec, nezřídká jsou to také rodinní příslušníci, jen pár málo rodin, těchto pár lidí pak ‚vládne‘ rozpočtem i ve stovkách milionů korun. Souvisí s tím i v podstatě nefunkční zákon o úřednicích územních samosprávných celků, který sice dává zdánlivě úředníkům jisté jistoty a ztíženou možnost odvolání, ve skutečnosti tuto jistotu mají jakžtakž jen tajemníci městských úřadů, jinak jde zákon jednoduše obejít a reorganizací městského/obecního úřadu se zbavit jakéhokoliv úředníka (rozhodnutím rady města/obce), např. zrušením odboru, oddělení, slučováním odborů a oddělení a následné propouštění pro nadbytečnost. Tímto si politici mohou vynutit bezmeznou poslušnost, kdy úředníci bojící se propuštění s existenčními obavami jsou málo rezistentní vůči ‚přání‘ politiků. A pokud je úředník rezistentní, pak může být jednoduše nahrazen úředníkem loajálním.“ (Exp.S.Z.S.: 2013)

Cyril Höschl v rozhovoru pro Lidové noviny říká: „To je ostatně princip, jak vznikají mafie. Když táhneš s námi, máš se nadstandardně dobře. Když táhneš proti nám, tak se máš nadstandardně špatně.“ (Lid. nov., 5. 10. 2013) Při narážce na mafiánské praktiky musíme konstatovat, že je nesporné, že organizované zločinecké skupiny se snaží politiky ovlivňovat tak, aby konali v jejich zájmu. „Vlivné zločinecké organizace dokáží vytvářet cílený tlak na politiky, kteří slouží k prosazení jejich zájmů a to v různých oblastech.“ (Exp.P.C.: 2012)

Nemůžeme jednoznačně prokázat, že v sociálních sítích autoritářského typu dochází k propojení politiků s organizovaným zločinem. V každém případě vzniká naprostá závislost na skupině, která může být zločineckými strukturami zneužitá.

Korupce

Spolu s lobbingem uvádí řada expertů korupci a klientelismus. „*Současné politické prostředí je velmi silně ovlivněno lobbistickými tlaky a korupcí.*“ (Exp.P.C.: 2012) Korupci uváděli dosti často i experti v roce 2015. (Exp.P.C.: 2015) Organizované zločinecké skupiny používají prostředky, které nabyly trestnou činností, k tomu, aby se pokoušely zkorumpovat politiky. Chtějí regulovat způsob jejich jednání tak, aby to pro ně bylo výhodné, chtějí ovlivňovat tvorbu norem, formulovat veřejné mínění, získávat výhodné zakázky. Jde o „*prosazování zájmů kriminálních skupin prostřednictvím politických stran (změny zákonů, beztrestnost), skupování majetku, získávání informací (kdo, jak je šetřen)*“. (Exp.P.C.: 2012) V případě potřeby chtějí mařit soudní projednávání, ovlivňovat svědky, obvinít oběti, zorganizovat útěk pachatele. Korupčním praktikám dávají přednost před násilím nebo hrozbou násilí, protože je to pro ně z hlediska požadovaného výsledku efektivnější.

Někteří experti z řad státních zástupců a soudců uváděli návrhy, jak korupci u politiků omezit. Uvedli, že chybí jasně definovaná povinnost doložit majetková přiznání u všech článků, od obcí a obecních politiků a úředníků až po TOP politiky a úředníky. (Exp.P.C.: 2012) Navrhovali například možnost zmírnit např. povinným uváděním majetku před vstupem do politiky a po skončení veřejné funkce, (Exp.S.Z.S.: 2013) nebo „*prospělo by odstranění politické korupce, jakou je kupčení s posty, podléhání lobbingu ekonomicky silných subjektů*“, (Exp.S.Z.S.: 2013) či omezení vlivu politiků na procesy spojené s výběrovými řízeními (zakázky a zavedení zákona o státní službě. (Exp.S.Z.S.: 2013)

Neprůhledné financování politických stran

Netransparentní financování politických stran může zvyšovat riziko třeba i nevědomého propojení některých stranických sekretariátů se světem zločinu. Podobná situace může nastat, pokoušejí-li se politické strany využívat různé zdroje finančních podpor. Na rizika spojená s neřešením problému financování politických stran bylo poukazováno již od počátku 90. let. Například M. Potůček upozorňoval, že „*neexistují-li transparentní způsoby financování politických stran (...), je korupce politiků a politických stran, a tím i posunutí politického zprostředkování zájmů směrem k získání neoprávněných výhod movitými korumpujícími subjekty, v zásadě neodvratitelná*“. (Potůček, 1997: 134, 135).

I o šestnáct let později upozorňovali experti, že systém státních zakázek částečně slouží k financování politických stran. (Exp.S.Z.S.: 2013) a že rizikem je nedostatečná kontrola a pravidla transparentního financování politických stran. (Exp.S.Z.S.: 2013) Politici tak mohou být řízeni jejich sponzory. Financování politických stran uváděli dosti často i experti v roce 2015 (Exp.P.C.: 2015)

V rámci tohoto systému může konat i organizovaný zločin. Výnosy z organizované trestné činnosti mohou v řadě případů sloužit ke skrytému či otevřenému financování politických stran. (Exp.P.C.: 2012) Organizovaný zločinu se stává sponzorem politických elit. (Exp.P.C.: 2012)

Propojení politické moci s mocí ekonomickou

Problematická je i situace, kdy dochází k propojování moci politické s mocí ekonomickou. Jestliže se jednotlivé osoby, vztahy a zájmy mezi oblastí politiky a ekonomiky prolínají, pak nepůsobí pouze tržní principy, ale vnější vlivy, které zvýhodňují toho, kdo mezi politické špičky proniká, nějakým způsobem si je zavazuje či je jinak s nimi spřízněn. (Exp.S.V.: 1998) *„Prorůstání politiky a ekonomiky, neúcta a nerespektování práva, kdy vše je podřízeno ekonomickému prospěchu a zisku jednotlivce za každou cenu. To s vědomím, že odhalení trvá dlouho či k němu vůbec nedojde a získané finanční prostředky nebudou nikdy zabaveny.“* (Exp.S.Z.S.: 2013) V této oblasti se pak vytváří, navazují kontakty mezi politikou a ekonomickou mocí, které jsou čím dál více provázané. (Exp.S.Z.S.: 2013)

Rizikovým faktorem se může stát působení politiků v soukromých (případně polostátních) firmách, kde mohou využívat informací, kontaktů, svého vlivu k získání mocenských a ekonomických výhod, zároveň mohou k prosazování svých zájmů ovlivňovat tvorbu zákonů i podzákonných norem. (Exp.S.Z.S.: 2013) *„Dochází pak k tomu, že politik je více než představitelem lidu, spíše zástupcem firmy v politických orgánech, kde hájí zájmy firmy, případně zájmové skupiny. Po ukončení kariéry pak odchází do této firmy.“* (Exp.S.Z.S.: 2013) Může docházet i ke svázanosti politiků s nelegálním kapitálem. (Exp.S.Z.S.: 2013)

Prorůstání politiky s organizovaným zločinem

O možnosti propojení politiky a organizovaného zločinu musíme jako o vážném riziku uvažovat. Zcela nepochybně je iniciativa v tomto směru na straně zločinců. Svět zločinu se ve vlastním zájmu pokouší o udržování kontaktů s politickými špičkami. Na základě těchto kontaktů může získávat informace, případně zastání od oficiálních kruhů, aniž by musel sáhnout ke korupci nebo dokonce násilí.

Na nebezpečí prorůstání politiky s organizovaným zločinem je občas upozorňováno i v oficiálních či méně oficiálních dokumentech.¹⁷ Sdělení jsou však obecná, neadresná, někdy jsou jinými oficiálními orgány vyvrácena.^{18, 19} Také experti ze speciálních policejních útvarů varují, že může docházet k provázanosti politiků s organizovaným zločinem, (Exp.P.C.: 2012) a upozorňují, že skupiny organizovaného zločinu zneužívají politiky k zajišťování beztrestnosti, využívání politických vlivů k páčání trestné činnosti, navazování politických kontaktů, získávání informací. (Exp.P.C.: 2014). Zmíněno bylo i získávání informací a získávání beztrestnosti z řad represivních složek. (Exp.P.C.: 2012)

Nerespektování nebo zneužívání práva

Experti z řad státních zástupců, soudců i speciálních policejních útvarů považují

17 Zmínky byly například ve Zprávě o bezpečnostní situaci a veřejném pořádku, ve Výroční zprávě BIS, nepokrytě se o tomto jevu zmiňovala i tzv. Kubiceho zpráva.

V souvislosti s výzkumem rizik však jde o klíčový problém, na který upozorňují i experti.

18 Vzápětí však Vrchní státní zastupitelství popřelo Kubiceho zprávu o prorůstání zločinu do politiky.

19 Důkazy o tom, zda k prorůstání organizovaného zločinu s politiky dochází či nedochází, musí přinést orgány činné v trestním řízení. To není v kompetenci výzkumného pracoviště.

za rizikový faktor nerespektování platných právních norem politickou scénou, ale i valnou částí společnosti a nízkou míru vynutitelnosti práva. (Exp.S.Z.S.: 2013) Problémem je i nedůslednost. (Exp.P.C.: 2012) „Rovněž negativní je stav na úseku zákonodárství, kde jsou přijímány právní normy překotně, bez pohledu na stanoviska praxe, bez vzájemné provázanosti, kdy zákon ještě před jeho vydáním stihá řada novel, což vede k nejasnostem a prakticky znemožňuje běžným občanům, aby se v této změti orientovali a byla jim tak včas známa jejich práva a povinnosti. Těto skutečnosti využívají organizované skupiny zejména k sériím podvodů páchaných ke škodě občanů.“ (Exp.S.Z.S.: 2013) Od expertů z řad speciálních policejních útvarů zazněla i kritická připomínka. „Bezmyšlenkovité přijímání norem z Evropské unie do naší legislativy bez národních potřeb, s odůvodněním, že to podporuje Evropskou unii. Staré členské státy naopak jsou velmi zdrženlivé a někdy až laxní.“²⁰ (Exp.P.C.: 2012)

Konkrétně se ve výpovědích dotázaných státních zástupců a soudců objevily tyto neřešené oblasti: nedostatečný rozsah majetkových příznání politiků, neexistence právní regulace lobbingu, možnosti lobbingu při prosazování zájmů při tvorbě zákonů či obecně závazných předpisů. (Exp.S.Z.S.: 2013). Rovněž policisté ze speciálních útvarů uvedli v souvislosti s majetkovými příznáními, že rizikem je neochota přijmout zákon o prokazování podezřele nabytého majetku, který zjevně neodpovídá přiznávaným legálním příjmům a dále trvající neochota odstranit, aby společnosti s nejasnými vlastníky (akcie na doručitele a se sídly v daňových rájích) mohly získávat veřejné zakázky. (Exp.P.C.: 2012) Ta se projevuje zejména při veřejných zakázkách.

Nedůvěryhodnost politiků – všeobecná nedůvěra v politický systém

Jestliže politické strany preferují vlastní strategické zájmy před veřejným zájmem a zájmy voličů, prohlubuje se rozpor mezi politickou reprezentací a občany. Tento rozpor by oslabil akceschopnost společnosti při řešení problémů kriminality a zločin by mohl takového ovzduší využít jak proti politikům, tak proti občanům.

Pasivita občanů

Ze vzájemné nedůvěry a řady dalších okolností vyvěrá pasivita občanů. Lidé často nevnímají organizovaný zločin v širším významu jako ohrožení svého státu a jeho funkcí. Existuje obecná tolerance ke kriminálnímu jednání ze strany politiků, (Exp.S.Z.S.: 2013) a všeobecná tolerance k posuzování „lobbismu“ jako běžné živnosti. (Exp.S.Z.S.: 2013)

IV.3. Možná rizika spojená s ekonomikou

Ekonomický systém může být ohrožován tím, že jsou do něj vnášeny praktiky, typické pro zločinecké prostředí. Zločinci mohou pronikat do finančních kruhů pod zástěrkou legálního podnikání. Pokud zde uplatňují finanční prostředky, nabyté nelegální činností, mohou zvyšovat rozsah tzv. „šedé ekonomiky“ a způsobit značné ztráty v příjmové části státního rozpočtu, vyplývající z nezaplacených daní a odvodů. Tím, že se nelegálně nabyté peníze dostanou do legálního finančního oběhu, získávají ti, kdo je úspěšně „vyprali“,

20 Musíme však vzít v úvahu, že sjednocení legislativy bylo pro nově přistupující státy nezbytnou podmínkou pro přijetí do Evropské unie. (Mc)

konkurenční výhodu v hospodářské soutěži s legálně působícími podniky. Možnost legalizace výnosů z trestné činnosti byla experty často zmiňována. (Exp.P.C.: 2015)

Světová ekonomická krize

V letech 2012 a 2013 experti upozorňovali, že tíživá a nestabilní ekonomická situace většiny zemí Evropy a globalizace a silící vliv nadnárodních společností i nedostatek nerostných surovin (S.Z.S.: 2013) se mohou stát významným rizikovým faktorem. Může mít řadu důsledků, které ještě přímo s organizovaným zločinem nesouvisí. *„Tíživá a nestabilní ekonomická situace většiny zemí Evropy přináší laciné body pro extremistické politické uskupení“* (Exp.P.C.: 2012) a *„nepřímo podporuje snahy zájmových skupin a spekulantů“*. (Exp.P.C.: 2012)

K ohrožujícím faktorům patří existující a fungující vazby mezi soukromou sférou a politiky na všech úrovních a jejich vzájemná provázanost. (Exp.S.Z.S.: 2013) Někteří experti z oblasti justice hovořili o umožnění klientelistických vazeb mezi soukromou sférou a sférou politiky na všech úrovních. (Exp.S.Z.S.: 2013) Na propojování politiky a ekonomiky upozorňovali i experti ze speciálních policejních a celních útvarů. Jeho důsledky pak podrobněji rozváděli. *„Dochází též k pronikání ekonomických zájmů do politiky a následně do rozhodovacích struktur státu a k tolerování lobbingu jako standardního nástroje pro „tlačení“ vlastních zájmů.“* (Exp.P.C.: 2012)

Rizikovým faktorem mohou být i *„ekonomické zájmy tzv. elit, FED USA (Federální rizikový systém), Světová banka, MFF atd.“* (Exp.P.C.: 2015) a *„anonymita vlastnictví velkých majetkových uskupení s uměle složitou strukturou“*. (Exp.P.C.: 2015). Experti považovali za riziko i *„prolomení bankovních aplikací; snadné založení obchodních společností – bez např. založení bankovního konta (jako např. v zahraničí) atd.“* (Exp.P.C.: 2015)

Důsledky ekonomické situace pro ohrožení společnosti zločinem

Propojení politiky a ekonomiky je zneužíváno i organizovaným zločinem. Experti z řad policistů spojují tyto vazby s příliš benevolentním nastavením pravidel a uvádějí i přímé důsledky těchto spojení na kriminalitu. *„Celkově vysoce liberální prostředí se silnými vazbami mezi špičkovými politiky a představiteli ekonomických nátlakových skupin vytváří dobré podmínky zejména pro významný rozvoj ekonomických forem organizovaného zločinu.“* (Exp.P.C.: 2012) a *„umožňuje obohacování osob, které majetky získávají z trestné činnosti“*. (Exp.P.C.: 2012) Skutečně závažná ekonomická a organizovaná trestná činnost se spíše (...) zvyšuje úměrně se zvyšujícím se množstvím veřejných prostředků uvolňovaných do ekonomiky. (Exp.S.Z.S.: 2013) Nastává *„trvalé odčerpávání ekonomických zdrojů státu či veřejnoprávních korporací činností zločineckých skupin, které je kryto legálními či pseudolegálními aktivitami. Odčerpávání zdrojů je postupem doby stále častější, a klesá úroveň i aktivita při jeho zakrývání (finanční zdroje jsou vyváděny prakticky veřejně).“* (Exp.P.C.: 2012) Zločin a nejen ten organizovaný se jednoduše vyplácí, což samo o sobě způsobuje růst kriminality a ulehčuje samotné rozhodnutí se na zločinu podílet. Po odhalení by mělo docházet k automatickému zajištění veškerého majetku pachatelů, ať už tento majetek souvisí s trestnou činností nebo ne. (Exp.P.C.: 2015)

V souvislosti s tím, jak mohou zločinecké struktury zneužít chyby v ekonomice, byly nejčastěji zmiňovány státní/veřejné zakázky, případně i dotace Evropské unie. Experti dovozovali, že ekonomická krize způsobila, že zisk veřejné zakázky je atraktivním cílem pro širší okruh zájemců než dříve, znamená vyšší potenciál korupce a upozorňovali na netransparentnost výběrových řízení a tendrů, netransparentnost výběrových řízení a tendrů. (Exp.S.Z.S.: 2013) Výstižně tento faktor shrnul expert z oblasti justice. „*Momentálně je nejvýraznějším kriminogenním faktorem snadná dostupnost veřejných prostředků, ať to jsou státní zakázky nebo dotace Evropské unie. Nejde o nic nového, v evropských zemích s tradičními zločineckými strukturami se vysáváním veřejných zdrojů organizovaný zločin žije již od 60. let. Konkrétně v oboru lidské činnosti, jakou je tržní ekonomika, nelze boj proti zločinu usnadnit nijak, protože organizovaný zločin je s tímto ekonomickým systémem spjatý víc, než si lze připustit, tržní ekonomika je pro něj živnou půdou. Nejlépe a nejrychleji ze všech subjektů reaguje na ekonomické problémy, protože není svazován ani zákony ani morálkou.*“ (Exp.S.Z.S.: 2013)

Obecně jde o míru přerozdělování. Zřejmě platí, že nižší míra přerozdělování vede k nižší úrovni korupčního jednání. Zároveň se díky tomu vytváří i účinné protiopatření. „*Zostřený konkurenční boj v době ekonomické krize na jedné straně vede k nárůstu podvodů všeho druhu a ke korupčnímu jednání, do určité míry však i k větší ochotě upozornit orgány činné v trestním řízení na nelegální praktiky svých konkurentů a tím je vyřadit ze hry.*“ (Exp.P.C.: 2012)

K dalším rizikovým faktorům patří podle státních zástupců a soudců nedostatečně průhledná majetková struktura obchodních společností, snadný převod obchodních společností před nebo již v úpadku, podpora škodlivých aktivit (fotovoltaika, bionafta apod.), omezení takových fúzí, přeměn a rozdělení, účelové vytváření tzv. holdingů – matka/dcera, „existence akcií na doručitele. (Exp.S.Z.S.: 2013) V roce 2015 bylo experty z policejních a celních útvarů zmíněno i rozšiřování a vznik tzv. virtuálních měn. (Exp.P.C.: 2015) Experti z těchto útvarů též uvedli, že „*z pohledu hospodářské trestné činnosti je u organizovaných skupin problém s možností instalace neexistujících osob do pozic statutárních orgánů společností, anonymní příkazy k převodu finančních prostředků, použití bank a firem v daňových rájích mimo dosah justice, zapojení obrovského množství osob a finančních prostředků, špičkové technologie.*“ (Exp.P.C.: 2015)

Řada rizik je spojena s daňovým systémem. Experti viděli riziko v zahlcené daňové správě. (Exp.P.C.: 2015) Rizikovým faktorem byla i tolerance veřejnosti ke krácení daní a nedůsledná kontrola výběru a vyměřování daní. (Exp.S.Z.S.: 2013) S tím souvisí i tolerance k vyvádění peněz do „daňových rájů“, účelové přesídlení prosperujících firem tamtéž. (Exp.S.Z.S.: 2013) Daňové ráje byly též zmíněny v roce 2015. (Exp.P.C.: 2015) Jde o: „*nejistotu v daňové oblasti, nepřehledný systém pobídek a daňových výhod*“ (Exp.P.C.: 2013), „*nastavení spotřebních daní (alkohol, pohonné hmoty)*“ (Exp.S.Z.S.: 2013), „*výjimky z placení daní u rizikových komodit nebo obdobných produktů (např. minerální oleje, tabák, alkohol apod.)*“ (Exp.S.Z.S.: 2013).

Důsledky nestabilní ekonomické situace pro občany

Závažným důsledkem ekonomické krize je zhoršování životní situace občanů. „*Špatný stav ekonomiky má negativní dopad na občany – hrozí ztráta zaměstnání, předlužení apod.*“ (Exp.S.Z.S.: 2013) Nezaměstnanost byla jako rizikový faktor zmiňována i experty v roce

2015. (Exp.P.C.: 2015) Experti se zmiňovali o tom, že v důsledku ekonomické situace může dojít k zapojení sociálně slabých skupin do trestné činnosti. (Exp.P.C.: 2015) Problém je, že v současné době jsou ohroženy i střední vrstvy. (Exp.S.Z.S.: 2013) Jedním z důsledků ekonomické krize je nedostatečná státní podpora středního podnikání. (Exp.S.Z.S.: 2013)

To vše se může projevit zvýšením nebo změnou struktury kriminality. Ekonomický profit, ekonomický a finanční zisk je základním motivem trestné činnosti. (Exp.S.Z.S.: 2013) Probíhající ekonomická recese jen zvyšuje kriminogenní situaci, přibývá majetkových trestných činů směřujících k získání finančního prospěchu s násilným prvkem (loupeže, vydírání). (Exp.P.C.: 2012)

Otázkou je, zda existuje přímá úměra mezi nezaměstnaností a kriminalitou. Někteří experti naznačují, že může mít nezaměstnanost na růst drobné kriminality vliv. *„Kriminalita se může nepochybně zvyšovat v důsledku nezaměstnanosti či jinak se snižujícími příjmy nízkopříjmových skupin obyvatel, ovšem jde spíše o spíše drobnou kriminalitu – krádeže, vloupání do aut apod.“* (Exp.S.Z.S.: 2013) Žádný seriózní rozbor však tuto závislost nepotvrdil. Někteří experti připouštějí, že nedostatek pracovních příležitostí je nepochybně jedním ze zdrojů, z nichž organizované skupiny získávají osoby ochotné trestnou činností páchat. (Exp.S.Z.S.: 2013) Jedním z faktorů, které organizované zločinecké skupiny využívají, je tolerance podnikání s pohledávkami na úkor sociálně vyloučených. (Exp.S.Z.S.: 2013)

Jde o to, o koho mají organizované zločinecké skupiny zájem a komu dají příležitost a jakou. Lze souhlasit s výroky expertů, že *„tíživá finanční situace vhání ‚bílé koně‘ do spár organizovaného zločinu pod vidinou snadného výdělku!“,* (Exp.P.C.: 2012) i s tím, že díky *„horší ekonomické situaci obyvatelstva v některých regionech, zvláště v ekonomicky problematických oblastech země (severní Čechy, severní Morava a Slezsko) se snadněji získávají osoby pro nižší činnosti (kurýři, zloději vozidel, bílí koně apod.)“*. (Exp.P.C.: 2012)

Důsledky působení organizovaného zločinu na ekonomiku

Činnost organizovaných zločineckých skupin má značný dopad na ekonomiku. (Exp.P.C.: 2012) Podle expertů dochází k *„podvazování individuální aktivity“* (Exp.S.Z.S.: 2013) a *„omezení legálního trhu“*. (Exp.P.C.: 2012) V oblasti ekonomiky je hlavním problémem získávání zakázek ve výběrových řízeních. Zřejmě dochází k tomu, že firmy obcházejí výběrová řízení tím, že se předem dohodnou, která firma zakázku získá a jako odměnu za své vítězství ‚poraženým‘ část zakázky poskytne formou subdodávek. A v dalším výběrovém řízení se ‚dohodnou‘ na vítězství další firmy. V důsledku to vede k předražení zakázek. (Exp.S.Z.S.: 2013)

Organizované zločinecké skupiny poškozují ekonomiku i tím, že nabízejí lidem nelegální zboží a služby. *„V důsledku toho roste zejména obchodování s drogami, zbraněmi.“* (Exp.P.C.: 2012) Obchoduje se i se *„zakázanými komoditami (děti, orgány, tzv. bílé maso)“*. (Exp.P.C.: 2015)

Nepříznivá ekonomická situace se projevuje jako kriminogenní faktor i jinak, *„například snižováním počtu policistů z důvodu úspor“*. (Exp.P.C.: 2012)

Ohrožení ekonomiky bylo legislativně podceněno. Zákodárství včas nemyslí na možné zneužití a ochranu státních prostředků, prakticky postupně eliminuje kontrolní činnost na všech úsecích ekonomiky a vytváří se tak prostor pro zneužívání státních dotací a prostředků z Evropské unie, zcela v tomto směru postrádám kontrolu, pokud jde o užívání těchto prostředků obcemi. (Exp.S.Z.S.: 2013)

Legislativní proces může být ze strany organizovaných zločineckých skupin ovlivněn. „Legislativní proces jako takový je natolik lobován, že i nadále právní rámec ekonomických procesů je nedostatečný, respektive je vnitřně ovlivňován ekonomickými zájmy soukromých osob. Jedná se především o problém výběrových řízení, dotací či peněz z Evropské unie.“ (Exp.S.Z.S.: 2013) Problémem je i nízká míra vynutitelnosti práva a nedostatečná právní reglementace. (Exp.S.Z.S.: 2013)

Nedostačující analýzy a nedostatečná protipatření

Rizikovým faktorem je neschopnost nebo spíše nedostatečná schopnost Policie ČR analyzovat ekonomickou kriminalitu. Odhalování je obtížné, protože „v důsledku spolupůsobení řady faktorů (krize, složitost a rozsah stanovených podmínek pro legální podnikání, poměrně nezanedbatelná odvodová zátěž, extrémní množství podnikatelských subjektů, kdy řada z nich ani nevzniká za účelem provozování nějaké legální a smysluplné podnikatelské činnosti apod.) tzv. černá ekonomika kvete“ (Exp.S.Z.S.: 2013)

Rizikem, plynoucím z nedostatečných protipatření eliminujících zneužívání veřejných zakázek je netransparentní vyhlašování veřejných zakázek a rozhodování o nich. (Exp.S.Z.S.: 2013) Problematická je i „nedokonalá úprava postupu při veřejných zakázkách (ani současný trend nejnižší ceny není optimální, protože se vybírá nejnižší nabídka často bez ohledu na kvalitu díla, takže se stává, že i s nejnižší cenou lze dodat tak nekvalitní dílo, že je opět výrazně předraženo)“ (Exp.S.Z.S.: 2013)

Problémem je i neodpovědné nakládání se státním majetkem a zhroucení vnitřního a vnějšího kontrolního systému, nedostatečná kontrola financování z veřejných zdrojů nebo Evropské unie. (Exp.S.Z.S.: 2013) „V poslední době se jako problematickým jeví vliv dotací z Evropské unie. Jednak je problematickým proces jejich přidělování a čerpání (z mediálních informací lze dovodit, že tyto procesy trpí korupčními vlivy), jednak je problematické jejich cílení-velmi často na zbytné věci, např. různé cyklostezky, lanová centra, často projekty, které budou i v budoucnu závislé na dalších příspěvcích z veřejného sektoru, což může, pokud se počet těchto subjektů bude zvyšovat, vést k vyšší míře korupčních příležitostí.“ (Exp.S.Z.S.: 2013)

Rizikovým faktorem je tzv. šedá ekonomika. Problém je, že se alespoň nedaří omezit, když ne eliminovat velký rozsah šedé ekonomiky a eliminovat vykořisťování ilegálních zahraničních dělníků. (Exp.S.Z.S.: 2013)

Problém je legalizace výnosů z trestné činnosti. Banky a finanční instituce sice přijaly opatření, ale pozdě a nejsou dostatečná. (Exp.P.C.: 2012) Podle Mladé fronty Dnes uvedl v diskuzním pořadu České televize ředitel Finančního a analytického úřadu Ministerstva financí Libor Kazda že „Česko (...) sloužilo jako země pro vyvádění desítek až stovek milionů

korun zejména z firem s ruskými majiteli do daňových rájů, jako jsou Kypr nebo Hongkong“. Dále upozornil, že „investování výnosů do virtuální měny bitcoin (...) narostlo o 20 až 30 %“. (MfD, 23. 2. 2015)

Účinné opatření proti organizovanému zločinu spočívá právě v ekonomickém nástroji. „Jediným účinným prostředkem boje s organizovaným zločinem je zastavení toku finančních prostředků z této trestné činnosti, ať již v průběhu samotného páchání této trestné činnosti nebo před, tedy v rámci prevence – neumožnění dosáhnout na tyto finanční prostředky. Dokumentace trestné činnosti jednotlivé zločinecké organizace a její zadržení (zatčení) řeší jen tuto jednu organizaci, nikoli organizovaný zločin jako takový.“ (Exp.P.C.: 2015)

IV.4. Možná rizika v oblasti práva a justice

Nepřehlednost právního řádu a nesrozumitelnost právních norem

Již delší dobu poukazuje značná část odborné právnícké veřejnosti na přebujelou legislativu mající za následek nepřehlednost právního řádu. „Právo je zaneřáděno balastem. Důležitá pravidla přestávají být vidět.“ (Ginter & Svoboda, 2012). Není proto žádným překvapením, že již v předchozích expertních šetřeních byla respondenty v souvislosti s legislativními úpravami kritizována nesystémovost spolu s velkým množstvím dílčích novelizací. (Cejp, 1999, str. 51)

V průběhu 90. let bylo nutno prostřednictvím těchto novelizací urychleně reagovat na dynamické změny ve společnosti, což s sebou ale přinášelo také značné znepřehlednění velké části právního řádu.²¹ K další vlně překotné legislativní činnosti došlo pak po roce 2000 v souvislosti se vstupem České republiky do Evropské unie.

Postupně došlo k rekodifikaci některých klíčových právních norem (byl například přijat nový trestní zákoník č. 40/2009 Sb. či občanský zákoník č. 89/2012 Sb. a zákon o obchodních korporacích č. 90/2012 Sb.), jejichž cílem bylo mimo jiné přispět ke zvýšení přehlednosti právní úpravy. I přesto se však v odpovědích námi oslovených expertů objevují nepřehlednost právního řádu a nesrozumitelnost právních norem stále mezi významnými kriminogenními faktory, neboť lze i nadále riziko případného zneužití organizovanými zločineckými skupinami považovat za aktuální.

„Dlouhodobé rozpory mezi vládními stranami a v zákonodárném sboru vyúsťuje v nekvalitní legislativní proces, který přináší zákony, které je pak nutno často novelizovat a neustále opravovat jejich vady, což vede k nepřehledné právní situaci ve společnosti.“ (Exp.P.C.: 2013)

„Smršť neustálých novelizací, jejichž přínos není jasný, popírá zásadu právní jistoty. Neustálá snaha o zásadní reformy vede ke ztrátě kontinuity právních procesů a s ohledem

21 Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku k této problematice mimo jiné uvádí: „Iniciátory dalších dílčích změn občanského zákoníku byly zájem praxe nebo její potřeba o zkvalitnění právní úpravy. Často se ale stalo, že změny tohoto druhu byly v občanském zákoníku provedeny bez hlubší analýzy a bez zohlednění širších souvislostí, nejednou jen se zřetelem k zájmu nebo míře znalostí iniciátora novely. Výsledkem jsou změny v právní úpravě vedoucí k nedomyšlenostem, destabilizaci zákona a k právní nejistotě.“

na nedostatečný respekt k jiným názorům je nedostatečně stabilní – nemůže dojít k doladění judikaturou.“ (Exp.S.Z.S.: 2013)

„...na úseku zákonodárství jsou přijímány právní normy překotně, bez ohledu na stanoviska praxe, bez vzájemné provázanosti, kdy zákon ještě před jeho vydáním stihá řada novel, což vede k nejasnostem a prakticky znemožňuje běžným občanům, aby se v této změti orientovali a byla jim tak známa jejich práva a povinnosti. Této skutečnosti využívají organizované skupiny zejména k sériím podvodů páchaných ke škodě občanů... Přijímání právních norem je nepromyšlené, nepřihlíží se k názorům odborné veřejnosti, poslanci prosazují někdy své nebo lokální zájmy zasahováním do právních norem v průběhu jejich schvalování, přičemž řada hlasujících v podstatě ani řádně neví, o čem vlastně hlasují a jaké důsledky bude mít vydání právního předpisu v jimi schváleném znění.“ (Exp.S.Z.S.: 2013)

„Hypertrofie právních úprav všech oblastí života a nízká kvalita vytváří prostor k obcházení zákona těmi, kteří jej obejít chtějí. Přílišná konkrétnost a až kazuistika úprav současně nedávají příliš prostoru pro výklad právních norem a dále nutí k neustávajícím novelizacím...“ (Exp.S.Z.S.: 2013)

Tentýž respondent dále připouští, že některé nedostatky v právní úpravě nemusí být jen náhodného charakteru: „Legislativní proces dovoluje do předpisů vnášet slabá místa vyhovující partikulárním zájmům. Klíčové předpisy omezující moc stran a s nimi spojených osob nejsou buď vůbec, nebo bezzubé...“ (Exp.S.Z.S.: 2013)

Jeden z respondentů pak zmínil v souvislosti s problematikou nepřehledné právní úpravy jako významný kriminogenní faktor konkrétně „komplikované a neustále novelizované daňové zákony se spoustou výjimek...“ (Exp.P.C.: 2013).

V souvislosti s problematikou nepřehlednosti právního řádu a nesrozumitelnosti právních norem byla též zmíněna otázka nízké úrovně právního vědomí v české společnosti a absence respektu k právu. Tento jev však není nikterak překvapivý, neboť „normy se neustále mění. Ještě než vejde změna v účinnost, je již několikrát novelizována. Normy se vytvářejí na základě konkrétního nešvaru a na ostatní situace pak zcela nepřiléhají. Ani vysocí politici nerespektují zákony a rozhodnutí soudu.“ (Exp.S.Z.S.: 2013) Jeden z respondentů v této souvislosti označil za potenciální rizikový faktor „legislativní chaos“ v ČR. (Exp.P.C.: 2015)

Lobování při legislativním procesu (tj. účelově přijímané normy – zákony na zakázku)

Pozornosti organizovaného zločinu nepochybně neunikl také samotný legislativní proces. Prostřednictvím lobbingu se dle názorů řady oslovených expertů pokoušejí organizované zločinecké skupiny ovlivnit nově schvalované právní normy tak, aby jim v co možná největší míře umožňovaly prosazování jejich zájmů a zároveň aby bylo minimalizováno riziko trestního postihu. Skutečnost, že je tento jev našimi respondenty považován za významný rizikový faktor lze ilustrovat následujícími výroky:

„Organizovaný zločin se snaží působit na úpravu zločinů podle svých potřeb prostřednictvím lobbingu či korupce.“ (Exp.P.C.: 2013)

„Rizikovým faktorem jsou zákony tvořené na míru určitým skupinám podnikatelů (např. ohledně solárních elektráren).“ (Exp.S.Z.S.: 2013)

„Ovlivňování politiků při zákonodárném procesu takovým způsobem, aby přijatá norma nepoškozovala ekonomické zájmy pachatelů trestné činnosti. (Exp.S.Z.S.: 2013)

„Vlivem lobbistických skupin dochází k deformaci právních norem a účelovému přizpůsobování systému práva tak, aby byla činnost zločineckých skupin buď zakryta, nebo aby byla chápána jako zcela legální.“ (Exp.P.C.: 2013)

„Vlivné zločinecké organizace dokáží vytvářet cílený tlak na politiky, který slouží k prosazení jejich zájmů, a to v různých oblastech (vláda, parlament, ministerstva, ostatní orgány státní správy a místní samosprávy).“ (Exp.P.C.: 2013)

Jeden z oslovených státních zástupců ve svém vyjádření mimo jiné poměrně obsáhle a výstižně charakterizoval výskyt kriminogenních faktorů v oblasti legislativní činnosti: „...v legislativě, moci zákonodárné, se domníváme, že jde opět o značný kriminogenní faktor, a to zejména v případech poslanců Poslanecké sněmovny PČR. Když pomineme fakt různého přeběhlictví apod., který je sám o sobě fenoménem zasluhující samostatné studie, pak kriminogenním faktorem u poslanců může být to, že zákonodárnou iniciativu má každý jednotlivý poslanec a každý jednotlivý poslanec může dát pozměňující návrh, kterým může zásadním způsobem zasáhnout do textu zákona. Za zmínku stojí různé poslanecké změny probírané v médiích jako např. v případech solární energie. K tomu je nutno započíst nízkou odbornost a neprofesionalitu či nezkušenost značné části poslanců, která ztěžuje možné odhalení... Jedná se z naší praxe o nejzávažnější kriminogenní faktor ze všech zmiňovaných. Souvisí to zejména s motivací lidí, kteří do politiky vstupují – politické funkce jsou v zásadě nejsnadnější (a v mnohých případech jediným) způsobem, jak se dostat k vysokému finančnímu ohodnocení, když tito lidé mají problém jinak se v reálném životě uplatnit, nezřídka je politika jediným jejich zaměstnáním již od studií, jiné profese se často ani nevěnovali. U senátorů je riziko nižší, jednak pro nižší kompetence a jiný způsob volby, kdy nemusí tak držet „straničkou linií“, navíc jde o vyzrálejší osobnosti“ (Exp.S.Z.S.: 2013)

Ovlivňování činnosti justičních orgánů (Korupce v justici)

Získání vlivu v řadách policistů, státních zástupců či soudců stojí bezpochyby v popředí zájmu skupin organizovaného zločinu, neboť takovéto vazby činí jejich kriminální aktivity takřka nepostižitelnými. Již více než deset let se zmínky o snahách ovlivňovat činnost policejních a justičních orgánů pravidelně objevují ve výročních zprávách Bezpečnostní a informační služby: „...byly zaznamenány případy nestandardního jednání některých soudců a státních zástupců, jež představovaly ohrožení řádného výkonu justice. Nestandardní aktivity představitelů justice vykazovaly v mnoha případech znaky kriminálního jednání, které vzhledem k zákonnému vymezení postavení soudců a státních zástupců nelze odpovídajícím způsobem postihnout. Jednalo se mimo jiné o úniky informací z databází soudů či státních zastupitelství, korupční jednání nebo manipulace řízením před soudem.“ (výroční zpráva BIS za rok 2010)

Není proto jistě překvapením, že také námi oslovení experti (především z řad policistů) považují takovéto aktivity za jeden z významných rizikových faktorů: „*ovlivňování trestního řízení se posunulo od policejního orgánu ke státnímu zastupitelství a soudu.*“ (Exp.P.C.: 2013)

Rizikovým faktorem je „*vyšoká míra korupce v justici a neochota střílet do vlastních řad. Mít svého státního zástupce a soudce je základní kámen v činnosti organizovaného zločinu.*“ (Exp.P.C.: 2013)

Korupce se obecně vyznačuje vysokou mírou latence. „*Odhalování a prokazování korupce zejména v trestním řízení bude proto vždy náročné.*“ (Exp.S.Z.S.: 2013)

Jeden respondent z řad oslovených státních zástupců sice vyjádřil názor, že oblast justice nepředstavuje významný rizikový faktor, nicméně připustil, že „*kriminalita včetně korupce se jistě nevyhýbá žádné profesní skupině a čas od času se objeví i u soudců či státních zástupců, jde však spíše o závažná individuální selhání... Dokážeme si představit, že touha získat soudce či státního zástupce na svou stranu ze strany organizovaného zločinu může být značná, ovšem riziko neúspěchu/odmítnutí je taktéž velmi značné a navíc v podstatě automaticky spojeno s trestním stíháním, protože státní zástupci a soudci znali zákonných postupů by nepochybně v těchto případech konali tak, jak mají, tzn. věc okamžitě oznámili a řádně svědčili, což může být značně odrazující faktor.*“ (Exp.S.Z.S.: 2013)

Absence či obtížná využitelnost některých nástrojů boje proti organizovanému zločinu

Především experty z řad policistů byla zmiňována absence institutu tzv. korunního svědka, neboť pojetí v českém trestním právu zakotveného institutu spolupracujícího obviněného se pro účinné odhalování a potírání organizovaného zločinu jeví z pohledu praxe jako příliš omezující. (blíže viz Cejp, 2004, str. 66). Právní „*normy neodpovídají evropským standardům (v zahraničí např. použití tzv. „korunních svědků“)*“. (Exp.P.C.: 2013) „*Absence korunního svědka v podobě jakou má například Francie – tedy absolutní beztrestnost pro svědka (darebáka). Je to obtížné (osvobodit např. vraha), ale vysoce efektivní!*“ (Exp.P.C.: 2013)

Právní úprava odposlechu doznala v minulosti několik zásadních změn. Novelou č. 177/2008 Sb. došlo v trestním řádu ke změně právní úpravy odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu tak, aby již odposlech nemohl být využíván jako běžný způsob získávání informací v trestním řízení, ale teprve tehdy, nelze-li sledovaného účelu dosáhnout jinak, nebo bylo-li by jeho dosažení podstatně ztíženo. (viz Vláda ČR, 2007) Některými respondenty je aktuální právní úprava odposlechu vnímána jako omezující faktor v boji proti organizovanému zločinu a vyslovili se pro „*širší využití odposlechů*“. (Exp.P.C.: 2013)

Také právní úprava záznamu telekomunikačního provozu dle ustanovení § 88a trestního řádu doznala výrazných změn, především v důsledku nálezu Ústavního soudu Pl. ÚS 42/11 ze dne 20. prosince 2011²², kterým bylo zmíněné ustanovení § 88a trestního řádu uplynutím dne 30. září 2012 zrušeno. Na tuto situaci reagovali někteří z respondentů zařazením absence

22 vyhlášen pod č. 43/2012 Sb.

možnosti záznamu telekomunikačního provozu mezi významné rizikové faktory: „*absence § 88a odst. 1 trestního řádu má za následek zdiskreditování tohoto nástroje.*“ (Exp.P.C.: 2013) V nové podobě se ustanovení § 88a vrátilo do trestního řádu zákonem č. 273/2012 Sb. s účinností od 1. října 2012. Jeden z oslovených státních zástupců v něm po provedených úpravách spatřuje „*Omezování pravomocí Policie k využití záznamu telekomunikačního provozu.*“ (Exp.S.Z.S.: 2013)

Přetížení justičního systému (Nedostatečné personální obsazení soudů)

Často byla experty zmiňována „*špatná a pomalá vymahatelnost práva*“²³ (Exp.S.Z.S.: 2013), za jejíž příčiny bývají kromě již výše zmíněné nepřehlednosti právního řádu považovány též značný formalismus soudního řízení, nedostatečně materiálně, personálně a organizačně zajištěný chod justice, jakož i nízká úroveň právního vědomí veřejnosti. Respondent z řad státních zástupců ve své odpovědi mimo jiné k této problematice uvedl: „*Zřetelnost, předvídatelnost práva, rychlé a účinné nejen trestní řízení, ale i soudní řízení v obchodních i občanských sporech by jistě k potlačení této (myšleno organizované) trestné činnosti přispělo.*“ (Exp.S.Z.S.: 2013)

Nedostatečná mezinárodní spolupráce v boji proti organizovanému zločinu

Mezinárodní spolupráce policejních a justičních orgánů v boji proti organizovanému zločinu je považována za účinný a nezbytný prostředek tohoto boje, neboť ani organizovaný zločin se již v dnešní době neomezuje na působení pouze v rámci hranic jednotlivých států. (bližší viz Ministerstvo vnitra ČR, 2014) Nedostatečné využívání a další rozvíjení mezinárodní spolupráce lze proto zcela oprávněně považovat za jeden z rizikových faktorů. Dle jednoho z dotazovaných státních zástupců by bylo vhodné zvážit „*zjednodušení mezinárodní spolupráce, včetně justiční a policejní.*“ a dále též „*zavedení jednotného trestního kodexu pro nejzávažnější trestné činy v rámci EU*“. (Exp.S.Z.S.: 2013) Také někteří experti z řad policistů a celníků se přimlouvali za „*častější a efektivnější využívání mezinárodních smluv*“. (Exp.P.C.: 2013)

Jako rizikový faktor je též vnímána „*neexistence mezinárodních dohod mezi určitými státy, týkající se vzájemné spolupráce a mezinárodního práva*“ (Exp.P.C.: 2015), které by umožňovaly efektivnější potírání organizovaného zločinu.

Neexistence zákona o prokázání původu příjmů

Ministerstvo financí v současné době²⁴ pracuje na přípravě zákona o prokazování původu majetku. K přijetí tohoto zákona se vláda zavázala na základě prohlášení smluvních stran v koaliční smlouvě, kde je v kapitole 11.3 věnované boji s korupcí a organizovaným zločinem mimo jiné uvedeno: „*Chceme razantnější boj proti organizovanému zločinu. Zasadíme se o to, aby měl obviněný povinnost prokázat původ nabytého majetku ve všech případech podezření na závažnou hospodářskou a finanční kriminalitu a organizovaný*

23 Problematika špatné vymahatelnosti práva je zmiňována také v některých koncepčních materiálech Vlády ČR. Např. v dokumentu Strategie mezinárodní konkurenceschopnosti České republiky pro období 2012 až 2020.

24 stav k lednu 2015

zločin (zejména daňové, korupční, drogové zločiny, obchod s lidmi apod.). V případě, že by pachatel nebyl původ svého majetku schopen prokázat, byl by mu takový majetek zdaněn.“ (Vláda ČR, 2013)

Skutečnost, že tento zákon nebyl doposud přijat, považují někteří z námi oslovených expertů za jeden z významných rizikových faktorů usnadňující legalizaci výnosu z organizované trestné činnosti, neboť vnímají „nedostatky v prokazování majetku“. (Exp.S.Z.S.: 2013)

Další respondent z řad státních zástupců vyjádřil ve své odpovědi přesvědčení, že „... pokud není vůle přijímat zákony postihující organizovaný zločin na jeho majetku, zejména takové, které by přenášely důkazní povinnost o poctivém způsobu nabytí majetku na jednotlivce, jsou všechny úvahy o efektivitě práva v boji proti organizovanému zločinu celkem plané.“ (Exp.S.Z.S.: 2013)

Lze tedy s ohledem na výše uvedené poznatky konstatovat, že „Vznik právní normy vkládající věrohodné prokázání nabytého majetku.“ (Exp.P.C.: 2013) by byl patrně vhodným a vítaným nástrojem pro potírání organizované trestné činnosti.

IV.5. Možná rizika v oblasti státní správy

Stejně jako v ostatních oblastech se i zde zmíníme o rizikových faktorech, které by mohly být organizovaným zločinem zneužity. Nejde nám o to, dokládat, zda se možné stalo skutečným a podezření se prokázalo, chceme upozornit na skutečnosti, které by mohly být zneužity či opakovaně zneužívány.

Prorůstání organizovaného zločinu do státní správy

Organizovaný zločin se snaží proniknout do státní správy zejména proto, že potřebuje informace, obstarání dokladů, podporu či krytí svého konání. Korumpováním a zneužíváním kompromituje oficiální instituce a snižuje tak autoritu vlády, justice, policie, ministerstev.

V některých kauzách se objevují podezření, že organizované zločinecké skupiny by si mohly prostřednictvím důmyslné klientelistické sítě s kontakty na nejvyšších místech sjednat vliv ve státních firmách, získávat výhody při zadávání veřejných zakázek nebo legalizovat výnosy z trestné činnosti. Pokud by někdo, kdo je vysoce postaveným úředníkem, předával tajné zprávy z kontrarozvědky lidem podezřelým z organizované trestné činnosti, šlo by nepochybně o bezpečnostní riziko. Experti – zejména státní zástupci a soudci – potvrzovali, že dochází k prorůstání organizovaného zločinu. (Exp.S.Z.S.: 2013) Hovořili o propojenosti či ovlivnitelnosti státních zaměstnanců ze strany různých zločineckých skupin, o tom, že zaměstnanci jsou členy zločineckých skupin ovlivňováni. (Exp.S.Z.S.: 2013) Experti z řad policistů a celníků popisovali situaci podrobněji. „Vliv zločineckých skupin na rozhodování orgánů státní správy probíhá formou klientelistických vazeb a korupce, méně násilnou formou. Státní orgány či jeho pracovníci jsou motivováni buď jednat dle zadání zvenčí, či cíleně svou činnost nevykonávat (nízká kontrola a vyvození důsledků).“ (Exp.P.C.: 2012) Pracovníci státní správy mohou být využíváni k „získávání informací, navazování kontaktů, zajišťování beztrestnosti, získávání spolupracovníků i k páchání trestné činnosti“.

(Exp.P.C.: 2012) I experti z oblasti justice se zmiňovali, že „*samotní zaměstnanci jsou zapojeni do činnosti zločinecké skupiny*“. (Exp.S.Z.S.: 2013)

Organizovaný zločin nemusí jen prorůstat do státní správy – může v ní přímo vznikat. Stejně jako jakýkoliv trestný čin, může být i organizovaný zločin páchan nejen příslušníky kriminálního podsvětí, ale kterýmkoli dosud netrestaným občanem. Podle P. Kupky a T. Šmída by organizovaný zločin neměl být pojímán pouze jako „externí zlo“ provozované zejména zahraničními zločineckými skupinami. „*Organizovaný zločin neprorůstá do státní správy, ale přímo v ní vzniká.*“ (...) „*Netvrdíme, že se organizovaným kriminálním skupinám jakéhokoli původu nemá přikládat význam. Mimo to je však důležité identifikovat a pojmenovávat systém, který umožňuje existenci zločinného jednání přímo v centru tvorby veřejné politiky.*“ (...) „*Pokud setrváme u pojetí organizovaného zločinu pouze jako externího zla a budeme ignorovat systémové defekty, které vznikly uvnitř a nepřišly zvenčí, řadu zločinů v podobě podvodů, defraudací, daňových optimalizací, státem podporované lichvy, korupce při veřejných zakázkách nebo neprůhledné financování politických stran nikdy nevyřešíme.*“ (Kupka & Šmíd, 2012)

Politické vlivy, politizace státní správy

Podle expertů z oblasti justice vládní politika sama o sobě umožňuje „*existenci zločineckých struktur, hmotnou podporu etnik inklinujících ke kriminalitě, tajemné akcie, apod.*“ (Exp.S.Z.S.: 2013) Dochází k „*problémovému propojení politiky a úřednictva*“. (Exp.S.Z.S.: 2014) Není možné, aby se kumulovala moc v rukou nikým nevoleného úředníka. Na druhé straně je nežádoucí, je-li úředník politikem nucen, aby jednal v rozporu se zákonem. Pro státní správu je charakteristická nedostatečná odolnost systému a osob v klíkových vedoucích pozicích vůči vlivu zájmových skupin. (Exp.S.Z.S.: 2013) Běžná je korupce a protekce i klientelismus, který se „*ve státní správě svázané se soukromými obchodními zájmy někdy považuje za normální jev*“. (Exp.P.C.: 2012)

Systémové chyby státní správy

Systém státní správy je považován za složitý a nákladný. Státní správa je „*málo výkonná, neplní některé funkce (zejména kontrolní), je přebujelá, málo efektivní*“. (Exp.P.C.: 2012) Malý důraz je kladen na kvalitu. (Exp.S.Z.S.: 2013) Jednotlivé systémy nejsou propojené, komunikace a sdílení informací mezi jednotlivými orgány státní správy vážne. Častá je duplicita činností s nejednoznačnými kompetencemi (Exp.P.C.: 2012) (Exp.S.Z.S.: 2013). Konkrétně byla zmiňována „*nekompatibilita počítačových systémů, nejednotnost při výměně informací, především v oblasti migrace, daní, živnostenských oprávnění, nezaměstnanosti*“. (Exp.P.C.: 2012)

Působení státní správy není dostatečně důsledné. „*Chybí razantnost finančních úřadů při vymáhání daní.*“ (Exp.S.Z.S.: 2013) Problémem je absence odpovědnosti za provedené úkony nebo přenášení zodpovědnosti mezi jednotlivými orgány státní správy. (Exp.P.C.: 2012) Charakteristická je „*roztříštěnost, kolektivní neodpovědnost, příliš mnoho rozhodovacích pravomocí a příliš mnoho peněz rozdělených mezi příliš velké množství šéfů*“. (Exp.S.Z.S.: 2013) Rizikovým faktorem je i převádění stále většího množství kompetencí na soukromé subjekty, aniž tyto jsou dostatečně kontrolovány. (Exp.P.C.: 2012)

Experti upozorňují na složitost správního řízení a časté změny podmínek výkonu státní správy. Konkrétně pak přílišná byrokratizace působí ve vztahu k organizovanému zločinu jako rizikový faktor. *„Byrokracie stěžující odhalování a rozkrývání organizovaného zločinu svým způsobem tak napomáhá rozvíjejícím se organizovaným zločineckým skupinám a následně legalizaci výnosů z trestné činnosti.“* (Exp.P.C.: 2012)

Korupce

Korupce a klientelismus v rámci státní správy byly experty zmiňovány zejména v roce 2015, přičemž v některých případech byla korupce spojována s nedostatečnými příjmy ve státním sektoru. Nejčastěji byl zmiňován systém umožňující korupci při zadávání veřejných zakázek, zejména nepřehlednost a neprůhlednost u důležitých, *i státních zakázek*. Experti konstatovali, že přetrvává příznivé korupční prostředí pro aktivity organizovaného zločinu. (Exp.P.C.: 2015) Korupční jednání je většinou chápáno jako selhání veřejného činitele nebo úředníka. Z hlediska analýzy rizikových faktorů, které mohou organizované zločinecké skupiny zneužívat, je důležité vzít v úvahu situaci, kdy úředník může být ze strany organizovaného zločinu, který chce korupcí získat nejrůznější neoprávněné výhody, hrubě atakován.

V souvislosti s korupcí ve státní správě je jedním z problémů, který se může stát rizikovým faktorem, to, že dochází k znevěrohodňování úředníků, kteří upozorňují na machinace nebo jsou jejich svědky.

Nedostatečná či nedůsledná kontrola

Experti z policejních a celních útvarů označovali za kriminogenní faktor neefektivní kontrolu ze strany nadřízených a kontrolních orgánů. (Exp.P.C.: 2012) I v roce 2015 upozorňovali experti na nedostatečné kontroly státních orgánů, což podle nich přispívá k vysoké latenci organizované trestné činnosti. *„Nedostatečná kontrola a nástroje k provádění kontroly firem a jejich aktivit, spojených zejména s podvody s DPH vedou k nesnadnému odhalení a dokumentování legalizace výnosů z trestné činnosti.“* (Exp.P.C.: 2015) Příčinou minimální kontroly je podle expertů *„přetíženost správců daně“*. (Exp.P.C.: 2015) Státní zástupci a soudci upozorňovali na nedostatečnou kontrolu financování z veřejných zdrojů nebo Evropské unie (Exp.S.Z.S.: 2013) Experti se zmiňovali též o nekontrolovatelné správě majetku velké hodnoty malou skupinou lidí, (Exp.P.C.: 2012) nedostatečném zveřejňování smluv uzavíraných orgány státní správy (Exp.S.Z.S.: 2013), omezení přístupu orgánů činných v trestním řízení k některým údajům finanční a daňové správy. (Exp.P.C.: 2012) Někteří experti z řad státních zástupců a soudců se domnívají, že jsou příliš úzké pravomoci NKÚ vůči státní správě. (Exp.S.Z.S.: 2013) Zmíněna byla i potřeba rozsáhlejšího uplatňování kontrolních mechanismů a legalizace agenta provokatéra. (Exp.P.C.: 2012)

Pokud se týká daní, byl konkrétně zmiňován jeden faktor. *„Jelikož např. fiskální zájmy mají zajišťovat správci daně, jejich možnosti ověření daňovými subjekty vykazovaných výsledků hospodaření a na to navazujících daňových povinností jsou značně limitovány, což je dáno počtem daňových subjektů, průměrnou dobou trvání daňových kontrol i u nenáročných subjektů. Díky tomu je snad pravděpodobnost daňové kontroly u daňového subjektu s vykazovaným sídlem či místem v Praze jednou za 80 let.“* (Exp.S.Z.S.: 2013)

Destabilizace

Podle expertů dochází k likvidaci efektivní a výkonné státní správy v důsledku neukotvenosti, nestanovení společenské role a postojů společnosti, propouštění, snižování platů. K destabilizaci přispívají zejména neustálé reorganizace. Státní správa prochází neustálou personální a směrovou proměnou, která se odvíjí od výsledků jednotlivých politických uskupení ve volbách. V orgánech státní správy tak dochází k neustálé restrukturalizaci, která pak odráží akceschopnost jednotlivých součástí, což v důsledku vede k jejich strnulosti, nepružnosti. Neustálé reorganizace jednotlivých úřadů mají za následek odchod odborníků. (Exp.P.C.: 2012) Někteří experti konstatovali, že „některé ‚reorganizace‘ místo odbourání přinášejí navýšení administrativy“. (Exp.S.Z.S.: 2013)

Personální politika

Jedním z možných kriminogenních faktorů je nízká odborná úroveň úředníků. (Exp.P.C.: 2012) Ve státní správě působí nedostatečně kvalifikovaní pracovníci, z nichž mnohé tíží nezáměr o problematiku. (Exp.S.Z.S.: 2013) Tento stav je často způsoben tím, že rozhodují politická kritéria při obsazování vedoucích postů. „Některé se zdají být přiděleny za odměnu nebo v očekávání protislužeb.“ (Exp.S.Z.S.: 2013) Důsledkem je politické rozhodování o obsazení funkcí osobami bez potřebných kompetencí a znalostí-protekcionalismus, (Exp.P.C.: 2012) obsazování řídicích funkcí na základě jiných, než odborných kvalit. (Exp.S.Z.S.: 2013)

Problém je i snižování stavů. „Na kvalitu výkonu státní správy v negativním směru má vliv neustálé snižování počtu úředníků bez snižování rozsahu jejich práce a navzdory elektronizaci stoupající administrativní náročnost jejich práce. Vedoucími nejvyšších správních orgánů, tedy ministerstev, se stávají osoby, které odpovídají konkrétnímu politickému stavu a nikoli odborníci, s každými volbami se mění vedoucí pracovníci, kteří tak nejsou odborníky pro daný úsek státní správy, ale přáteli nebo politickými souputníky vítězných stran, což opět umožňuje pronikání osobních zájmů do rozhodování a bývá zdrojem korupce.“ (Exp.S.Z.S.: 2013) Jako řešení nabízejí experti snížení „fluktuace a stabilní prostředí“ (Exp.P.C.: 2012), „zlepšení výběru uchazečů, motivaci a jistotu“ (Exp.P.C.: 2012), „zprůhlednit a zjednodušit výběrová řízení“. (Exp.S.Z.S.: 2013)

Podezřele snadné studium

V této souvislosti se objevuje nebezpečný rizikový faktor označovaný jako byznys s tituly nebo zrychlené studium. Problém je, že v některých oborech jsou lidé s dlouholetou praxí nuceni dodělávat si vysoké školy a to v mnohých případech jakékoliv, tedy i takové, které s jejich oborem buď vůbec nesouvisí, nebo jen vzdáleně. Bezpečnostním rizikem se to stává u těch, kteří se bez zkušeností a odborné kvalifikace dostali na významné vedoucí funkce ve státní správě díky kontaktům, známostem či jiným okolnostem. Výkon funkce je většinou časově náročný a souběžné kombinované studium ještě náročnější. Jestliže se za této situace našly státní nebo soukromé vysoké školy, které nabídly nebo zprostředkovaly získání diplomu nebo titulu podezřele snadným způsobem, může jít o zneužitelný faktor. Předsedkyně akreditační komise Vladimíra Dvořáková k tomu v rozhovoru pro Mladou frontu Dnes řekla: „Mám podezření, že za tím stojí lobbistické skupiny, pocházející právě z prostředí byznysu se vzděláním“. (MfD, 24. 2. 2015) Lidé, kteří takto získali neoprávněně

příslušný diplom, jsou těm, kdo jim to umožnili, zavázáni a musí ve svých funkcích konat v jejich zájmu. Tak získávají funkcionáři těchto škol nebo ti, kdo si je k tomu najali, neoprávněný podíl na moci a vliv na rozhodování. Tomáš Šmíd a Petr Kupka konstatují, že „(...) vztahy vycházející z nestandardních podmínek studia mohou sloužit jednak jako sociální kapitál využitelný v budoucích obchodních transakcích nebo jako přímý ilegálně nabytý „vzdělanostní“ kapitál umožňující působení ve státním či soukromém sektoru i pro aktéry, jejichž potenciál pro nestandardní jednání ve veřejné sféře lze s trochou nadsázky odvozovat od podvodného získání vysokoškolských titulů“. (Šmíd & Kupka, 2011, str. 286) Podle Mladé fronty Dnes Bezpečnostní informační služba „ve výročních zprávách trvale zdůrazňuje, že obchodování s tituly je v Česku běžné a že navazování klientelistických vazeb může ohrozit fungování úřadů i veřejnoprávních institucí“. (MfD, 19. 2. 2015)

Financování

Rizikovým faktorem je, že v důsledku omezování výdajů státu dochází k podfinancování státní správy a nedostatečnému finančnímu zajištění příslušných zaměstnanců. Podle expertů z řad státních zástupců a soudců by se měl omezit rozsah přerozdělování finančních prostředků. (Exp.S.Z.S.: 2013). Experti rovněž upozorňují na státní zakázky. „Rizikové jsou opět veřejné zakázky – zejména stavební, informační technologie a právní či jiné konzultantské a poradenské služby.“ (Exp.S.Z.S.: 2013)

Nedostatečná ochrana zájmů občanů

Rizikovým faktorem může být, mají-li občané pocit, že stát dostatečně nechrání jejich zájmy, nedostatečně chrání jejich majetek. „Lidé prožívají hrozný pocit ztracenosti, že se jich stát nezastane. Jsou přesvědčeni, že úřady jsou tady jenom pro ty, kdo si to můžou zaplatit, případně uplatit, nebo pro politicky mocné nebo známé osoby.“ (Vladimír Dlouhý v rozhovoru pro Lidové noviny 23. 6. 2012.) Nebezpečné je, že mohou potom svěřit například vymáhání dluhů, osobní ochranu, spravování financí, ochranu objektů různým pochybným firmám.

Právo a pořádek

Obecně je rizikovým faktorem v oblasti státní správy nedodržování zákonnosti (Exp.P.C.: 2012) Zmíněno bylo i omezení přístupu orgánů činných v trestním řízení k některým údajům – finanční a daňové správy (Exp.P.C.: 2012) Obě skupiny expertů, jak policisté a celníci, tak státní zástupci a soudci považovali v roce 2014 za významný rizikový faktor neexistenci zákona o státní službě.²⁵ (Exp.S.Z.S.: 2013) (Exp.P.C.: 2014) „Prospěla by jistota služebního postupu, nemožnost, aby při výměně vlády došlo k výměně celého úřednictva jednotlivých ministerstev. Tím by bylo zajištěno i zachování kontinuity práce úředníků.“ (Exp.S.Z.S.: 2013) Shrnujícím způsobem, s důsledky, s porovnáním se samosprávou, vystihl situaci jeden z expertů: „Nevětším problémem státní správy je neexistence funkčního služebního zákona a s tím spojená neexistence transparentního kariérního řádu, transparentního výběru adeptů na funkce a neoddělenost od politiky, kdy tlak ze strany politiků činí úředníky závislými. U úředníků státní správy je však situace ještě horší, neboť úředníci samosprávy mají

25 Zákon nabyl účinnosti 1. 1. 2015.

zákonem stanoveny alespoň některé jasné povinnosti, z nichž se dá dovozovat jejich odpovědnost (včetně odpovědnosti trestní), kdežto služební poměr úředníků státní správy je upraven pouze zákoníkem práce (eventuálně vnitřními předpisy) – výsledkem je závislý úředník s omezenou odpovědností s neustálou obavou z existence“ a pokračoval s tím, jak správně je toto řešeno u soudců: „naopak u soudců i státních zástupců je právní úprava natolik dobrá, že by jim měla umožňovat být naprosto nezávislí a rezistentní vůči jakémukoliv tlaku plnit nějaká nezákonná přání. U soudců to platí bez výjimky a absolutně, u státních zástupců v případě funkce státního zástupce také, v případě funkcionáře státního zastupitelství takřka absolutně, kdy možnost odvolání ve správním řízení s opravnými prostředky ve správním soudnictví dávají poměrně značné záruky, neplatí to akorát u Nejvyššího státního zástupce, kterého může vláda odvolat kdykoliv bez udání důvodů, toto je největší slabina současného zákona o státním zastupitelství, která však má být odstraněna. (Exp.S.Z.S.: 2013)

Nedostatečná spolupráce s orgány činnými v trestním řízení

Tento rizikový faktor byl uveden pouze ojediněle. Obecně bylo řečeno, že je prakticky nulová spolupráce s policií při postihu kriminality. (Exp.S.Z.S.: 2013) Konkrétně byl zmíněn omezený přístup orgánů činných v trestním řízení k potřebným údajům. (Exp.S.Z.S.: 2013)

IV.6. Možná rizika u Policie České republiky

Zneužití policejních orgánů organizovanými zločineckými skupinami

Zločineckým organizacím jde o získávání informací z řad represivních složek, kontakty, získávání beztrestnosti. (Exp.P.C.: 2012) Podle expertů z justice se může jednat zejména o touhu získávat informace z databází a spisů Policie ČR, jistě i o snahu ovlivnit trestní řízení, což je však ztíženo dozorem státního zástupce. (Exp.S.Z.S.: 2013)

Pro Policii České republiky platí to, co pro celou státní správu. Vliv zločineckých skupin na rozhodování orgánů státní správy probíhá formou klientelistických vazeb a korupce, méně často násilnou formou. Státní orgány či jeho pracovníci jsou motivováni buď jednat dle zadání zvenčí, či cíleně svou činnost nevykonávat. (Exp.P.C.: 2012)

Vnější vlivy na působení Policie ČR

Působení Policie ČR v boji s organizovaným zločinem je ovlivňováno politickými, ekonomickými a právními okolnostmi.

Rizikovým faktorem v oblasti politické je *nedostatečná odolnost systému vůči vlivu zájmových skupin a politické reprezentace a nedostatečná nezávislost policejních orgánů*. (Exp.S.Z.S.: 2013) Práce policistů může být ze strany politické reprezentace ovlivňována. Podle expertů z řad justice dochází k ovlivňování kauz za pomoci tlaků z vyšších složek, které jsou vystaveny politickým zakázkám. (Exp.S.Z.S.: 2013) Často je využívána „*možnost zasahování vedoucích pracovníků Policie ČR do konkrétních věcí zpracovávaných příslušným policejním orgánem, možnost „ztopit“ kauzu hned v počátku, ještě před zahájením úkonů trestního řízení“*. (Exp.S.Z.S.: 2013) Nátlak na policisty může být buď přímý, nebo nepřímý. Nepřímý nátlak může být i zprostředkovaný, kdy vedoucí pracovník ve snaze o udržení své pozice vyvíjí nátlak na podřízené, aby případ neřešili.

V oblasti ekonomické je činnost policie nepříznivě ovlivněna nedostatkem finančních prostředků. Stále se snižující finanční prostředky a omezování kompetencí policie vede k rozvoji organizovaného zločinu a odhalování a stíhání pachatelů takových trestných činů je tím pádem stále obtížnější. (Exp.P.C.: 2012)

V oblasti správní je podle expertů z justice limitujícím faktorem pro Policii ČR podřízenost a přílišná vazba na ministerstvo a vázanost rozpočtu. (Exp.S.Z.S.: 2013)

V právní oblasti podle názorů policistů brzdí činnost Policie ČR přebujelá formálnost trestního řízení. Konkrétně policistům vadí „omezování a komplikování zákonných možností Policie České republiky odhalovat a dokazovat trestnou činnost pod údajným nedostatečným ochraňováním práv na soukromí osobních údajů. Viz problémy se sledováním telefonního provozu, zpřísňování nasazení odposlechů, snadné schvalování prohlídek nebytových prostor, nemožnost využít jako důkaz poznatky a informace zpravodajských služeb“. (Exp.P.C.: 2012)

Dále byla zmíněna neochota přijmout zákon o zřízení centrálních pojistných účtů, což výrazně komplikuje tzv. finanční šetření při zjišťování, kam byly investovány výnosy z trestné činnosti. (Exp.P.C.: 2012) Podle policejních expertů by zřízení centrálních účtů „přineslo navíc pro Policii ČR výrazné snížení nákladů. Osloveny by byly jen banky, kde mají pachatelé účty a volaly vždy finanční ústavy. Dnes stojí jeden takový důkaz přes datové schránky České pošty cca 20 Kč a přitom se Policie ČR jen dozví, že ten dotýčný subjekt účet nemá“. (Exp.P.C.: 2012) Státní zástupci (soudci) však nahlíželi na problém z jiné strany. Určité komplikace spatřovali i na straně policistů. Upozorňovali, že delší doba vyšetřování trestné činnosti bývá způsobena nejen náročností věci, ale také neochotou vyšetřovat veškerou trestnou činnost, o které se policisté dozvědí. (Exp.S.Z.S.: 2013) Na druhou stranu i experti z oblasti justice uznávali, že problémy – při dokazování působí i složitost právního vymezení organizovaného zločinu, podle kterého se ne vše podaří takto odsoudit. (Exp.S.Z.S.: 2013) Již v roce 2013 se domnívali, že by „prospělo schválení zákona o státním zastupitelství, aby se snížila závislost instituce na orgánech moci výkonné.“ (Exp.S.Z.S.: 2013) Policisté uvedli, že k využití právních prostředků by též přispělo využití všech dostupných legislativních možností mezinárodních smluv a dohod, přepracování starých, ale i zřízení nových aktivních mezinárodních smluv. (Exp.P.C.: 2012)

Nestabilita systému

Podle expertů z řad policie chybí jednotná koncepce na delší časové období. Podle nich také „chybí audit, který by umožnil střídavý plán do příštích let“. (Exp.P.C.: 2012) Experti z oblasti justice upozorňovali na časté změny koncepcí. (Exp.S.Z.S.: 2013) Systém není dostatečně stabilní. Podle expertů v oblasti justice je Policie ČR „zcela devastována a dehonestována již předchozí vládou s nedostatkem prostředků k pokrytí některých základních a zásadních činností, s obavou účinně zasáhnout proti pachatelům trestné činnosti pod stínem různých GIBSů²⁶“. (Exp.S.Z.S.: 2013) Z nestability systému vyplývá i nejistota policistů. Při obsazování vedoucích míst je irelevantní odbornost. (Exp.S.Z.S.: 2013) „V současné době prakticky nefunguje kriminální policie na takové úrovni, aby byla sama schopna, vyjma

26 Uvádíme názor experta. Mc

několika speciálních útvarů, odhalovat organizovanou trestnou činnost a zajistit důkazy, které by vedly k odsouzení pachatelů. Na této situaci se významně podílí fakt, že policisté nejsou hodnoceni podle toho, kolik věcí odhalili a zda byli pachatelé odsouzeni, ale podle toho, kolik věcí realizovali a jak rychle tyto věci skončily, což je zcela odrazuje od jakékoli snahy pracně pátrat po pachateli a zajišťovat důkazy. Na negativních zkušenostech s prací policie v posledních letech se podílí i skutečnost, že jsou policii stále přidělovány menší prostředky, což vede vedoucí pracovníky k tomu, že vedou podřízené v podstatě k tomu, aby nevyžadovali žádné znalecké posudky a neprováděli expertizy, bez čehož však nelze trestnou činnost objasnit, proto většina věcí končí odložením.“ (Exp.S.Z.S.: 2013)

Reorganizace

K destabilizaci Policie ČR přispívají opakované neodborné reorganizace, které jsou dělány na politickou objednávku, narychlo a bez znalostí a stanovení dopadů na Policii ČR a její fungování. Neustálé reorganizace a především dlouhodobá nejistota o vývoji v Policii ČR a přiznaných náhrad vede k odchodu zkušených policistů. (Exp.P.C.: 2012) O negativním vlivu reorganizací se zmiňují i experti z oblasti justice. *„Reforma policie zahájená za ministra Langeru vedla k odchodu zkušených policistů a k částečnému paralyzování policie zejména na místní úrovni.“ (Exp.S.Z.S.: 2013)*

Nedostatečná kooperace

Experti se zmiňovali o špatné nebo málo efektivní součinnosti útvarů policie v rámci České republiky. (Exp.P.C.: 2012) Zmíněna byla i slabá mezinárodní spolupráce. (Exp.S.Z.S.: 2013) Problémy jsou se zřizováním mezinárodních pracovních týmů. (Exp.P.C.: 2012)

Kompetence

Policisté si často stěžovali na omezené kompetence. *„Omezování kompetencí policie vede k rozvoji organizovaného zločinu a odhalování a stíhání pachatelů takových trestných činů je tím pádem stále obtížnější.“ (Exp.P.C.: 2012)* Podle jejich názoru by možnosti policistů měly být daleko širší. *„Represivním složkám by v boji se zločineckými organizacemi pomohlo získávání maximálně rozšířených informací, získávání kontaktů, informátorů, spolupracovníků s finančními a odbornými možnostmi.“ (Exp.P.C.: 2012)* Experti z oblasti justice doporučovali, že by měla existovat *„možnost policejních orgánů věc řešit a mnohdy i vyřídit ještě před zahájením úkonů trestního řízení, tj. mimo rámec dozoru státního zastupitelství.“ (Exp.S.Z.S.: 2013)* Na druhé straně shledávali pracovníci justice nedostatky na straně policistů. Upozorňovali na *„výskyt procesních či věcných chyb při vyšetřování, což má za následek nemožnost odsoudit pachatele.“ (Exp.S.Z.S.: 2013)*

Technické zázemí

Na nedostatečné materiální vybavení a technické zázemí policejních orgánů si policisté ze speciálních útvarů nestěžovali. Upozornili na něj pouze experti z řad státních zástupců a soudců. (Exp.S.Z.S.: 2013)

O informacích hovořili experti ve dvojím významu. Jednak v tom, že by měly být policistům předávány informace k novým trendům trestné činnosti, za druhé se často zmiňovali policisté o únicích informací z živých případů (Exp.P.C.: 2012), pracovníci justice o častých únicích informací z vyšetřovacích spisů v průběhu vyšetřování. (Exp.S.Z.S.: 2013)

Financování policie

Experti z řad policistů i pracovníků justice se shodli, že Policie ČR je zjevně podfinancovaná, zvláště na nižších úrovních. (Exp.P.C.: 2012) (Exp.S.Z.S.: 2013) Zmiňováno bylo hlavně nedostatečné finanční zajištění řadových příslušníků policie. Snížení investic vede podle nich například k rušení některých služeben. Experti očekávali, že pokud dojde k dalšímu omezování rozpočtu, bude policie muset rezignovat na některé své základní úkoly. (Exp.P.C.: 2012) *„Snížování platů u policie i dalších materiálních výhod vede k exodu kádřů, snižuje profesionální úroveň, znamená nižší kvalitu mnohých nově přijímaných, neboť kvalitní odborníci nemají o práci u policie zájem.“* (Exp.P.C.: 2012) Podfinancování Policie ČR tak může být i rizikový faktor. *„Stále se snižující finanční prostředky a omezování kompetencí policie vede k rozvoji organizovaného zločinu a odhalování a stíhání pachatelů takových trestných činů je tím pádem stále obtížnější.“* (Exp.P.C.: 2012)

Experti z řad policistů a celníků naznačovali možnou souvislost mezi nízkým ohodnocením a korumpovatelností. (Exp.P.C.: 2012) Experti z řad státních zástupců a soudců se rovněž zmiňovali o tom, že korupce je dána platy policistů z výkonu. (Exp.S.Z.S.: 2013) Někteří z nich už přímo naznačili spolupráci policistů se zločineckými skupinami. *„Omezování finančních prostředků nahrává snaze některých policistů získávat finanční prostředky spoluprací s podsvětím.“* (Exp.S.Z.S.: 2013)

Personální politika

K personální politice v Policii České republiky se vyjádřili jak experti z řad státních zástupců a soudců, tak experti ze speciálních policejních útvarů. Podle expertů z oblasti justice je nezbytným předpokladem optimálního fungování Policie ČR personální stabilizace policie. (Exp.S.Z.S.: 2013) Jde zejména o proporce mezi řadovými a vysoce postavenými, staršími a mladšími, zkušenými a nezkušenými, kvalitnějšími a méně kvalitními, výkonnými a nevýkonnými *„U policie se na negativních jevech podílí zejména časté personální změny na vedoucích místech, ale zejména velká personální obměna řadových policistů, chybí zkušenější, kteří by mohli pomoci začínajícím, naopak na starší je pohlíženo přezíravě a jejich zkušenosti jsou zcela nedoceny a nejsou využívány ani u vzdělávacích útvarů policie, což se projevuje naprostou teoretickou i praktickou nepřipraveností nových policistů, což se poté odráží v jejich konkrétní činnosti.“* (Exp.S.Z.S.: 2013) Převažuje *„snížování počtu policistů, odchody zkušených policistů do civilu a jejich nahrazování mladými, nezkušenými a ne vždy zcela kvalitními jedinci.“* (Exp.S.Z.S.: 2013) Jde rovněž o *„nepříznivý poměr nevýkonných a výkonných pracovníků“*. (Exp.S.Z.S.: 2013) Příčinou jsou *„časté výměny na rozhodujících vedoucích místech Policie ČR, a to nikoliv v souladu s výsledky a znalostmi konkrétní osoby, která se účastní výběrového řízení na vedoucí místo, ale podle toho, kdo s kým udržuje jaké kontakty.“* (Exp.S.Z.S.: 2013)

Experti ze speciálních policejních útvarů vypovídali v podstatě o podobných věcech: Kvalita a zkušenost byla u policistů základem. (Exp.P.C.: 2012) „*Policie po zavedení nového služebního zákona, nastaveného pro odchody s výsluhou pro děle sloužící ztrácí velkou část osazenstva vybaveného letitými zkušenostmi, odchází generace, které mohly předávat zkušenosti mladším a zejména nižší výkonné články jsou v situaci, kdy kádr je natolik mladý, že v něm nejsou zkušení policisté a práce policie navenek je jakoby pomalejší, nevyzrálejší.*“ (Exp.P.C.: 2014) Upozorňovali, že je iluze spoléhat na získávání mladých adeptů. Jde o „*nábor osob k Policii ČR, které o poslání této profese nemají zájem. Zájem mají pouze o dobře placené funkce.*“ (Exp.P.C.: 2012) „*Na nezkušené policisty, které nemá kdo zaučit, je tak velký tlak.*“ (Exp.P.C.: 2012) V roce 2015 se někteří experti obávali, že v souvislosti se zvyšováním počtu policistů se budou navyšovat stavy tam, kde to není zase až tak potřebné. (Exp.P.C.: 2015)

Experti ze speciálních policejních útvarů se kriticky vyjádřili i o možnostech těchto útvarů. „*ÚOKFK a ÚOOZ nemají kvalitní policisty, na tyto klíčové pozice jsou nabíráni nováčci bez praxe u SKPV anebo s praxí 2–3 roky, dříve to fungovalo, jelikož byli zkušení a ti zaučovali mladé. Teď policista/elitní detektiv s praxí u SKPV 2 roky zaučuje policistu bez praxe. Rozhoduje VŠ a motivace nástupu na klíčový útvar v boji s organizovaným zločinem je finanční. Dlouhodobě je podceňováno vyšetřování hospodářských trestných činů.*“ (Exp. P.C.: 2012)

Samostatnou kapitolou je častá neodbornost a nezkušenost vedoucích funkcionářů. (Exp.P.C.: 2012) O tom se zmínili nejen policisté, ale i státní zástupci, kteří hovořili o tom, že rizikem je personální obsazení klíčových vedoucích pozic u Policie ČR. (Exp.S.Z.S.: 2013) Jde i o problém, o kterém byly zmínky rovněž u pracovníků státní správy a u politiků. I policisté s dlouholetou praxí jsou nuceni dodělávat si vysoké školy a to v mnohých případech jakékoliv, tedy i takové, které s jejich oborem buď vůbec nesouvisí, nebo jen vzdáleně. Předsedkyně akreditační komise Vladimíra Dvořáková k tomu v rozhovoru pro Mladou frontu Dnes uvedla, že „*například zkušení policisté si také doplňovali vzdělání a mnozí vystudovali andragogiku (vzdělávání dospělých)*“ a dodala: „*s tímto oborem naleznete i mnoho vysokých úředníků státní správy.*“ (MfD, 24. 2. 2015)

Nejsou optimální podmínky pro práci, chybí motivace

Ideálem by podle expertů měla být odbornost, spolehlivost, obranyschopnost, kreativita, konspirativnost, bezúhonnost, klid na práci, finanční zabezpečení, kompetentnost, administrativní, spisová a legislativní podpora, zabezpečení všech složek. (Exp.P.C.: 2012) Za současného stavu vede „*nedostatečné ohodnocení práce policistů, a to jak na úrovni vnímání jejich postavení ve společnosti, tak i v oblasti finanční, a to zejména policistů na nejnižších úrovních*“ (Exp.S.Z.S.: 2013) a „*nefunkční nejistota*“ (Exp.P.C.: 2012) k „*absenci pozitivní motivace.*“ (Exp.S.Z.S.: 2013) „*Neustálenost současného systému vede ke ztrátě motivace, motivuje spíše k rychlému odchodu. Získané zkušenosti jsou pak realizovány jinde, náklady na vzdělávání jsou promrhány, stejně jako finanční a lidské úsilí.*“ (Exp.S.Z.S.: 2013)

Vzdělávání a výcvik policistů

Vzhledem k úkolům, které policisté mají, jsou systém školství a úroveň výchovy a výcviku nových policistů hodnoceny samotnými policisty jako nízké. (Exp.P.C.: 2012)

Experti z oblasti justice považují za rizikový faktor „nedostatečné odborné vzdělání mnohých policistů, včetně policejních funkcionářů“. (Exp.S.Z.S.: 2013) Experti ze speciálních policejních útvarů, státní zástupci i soudci upozorňovali na nedostatek kvalifikovaných policistů vyšetřujících ekonomickou kriminalitu. (Exp.S.Z.S.: 2013) (Exp.P.C.: 2012) Požadována je zejména nutnost specializace těch, kteří se zabývají odhalováním, prověřováním a vyšetřováním korupčních trestných činů. (Exp.S.Z.S.: 2013). Pomoci by měly „efektivní specializační kurzy“. (Exp.P.C.: 2012) Specializované školení by nemělo být formální, ale skutečně cílené. „Police ČR je, pokud se týče ekonomické kriminality, limitována tím, zda a jaké podklady týkající se a související s danou problematikou, se podaří opatřit. Pokud se potom něčeho dopátrá, měli by vybraní policisté, spíše než studium nesouvisejících oborů z titulu doplnění kvalifikačních předpokladů (zemědělské a další školy), absolvovat poměrně intenzivní kurzy účetnictví²⁷, aby se v tom, co opatřili, orientovali.“ (Exp.S.Z.S.: 2013).

Pokud se týká ekonomické kriminality a organizovaného zločinu, je nepochybné, že „účinně bojovat s touto trestnou činností mohou pouze dostatečně odborně vybavení policisté se znalostí například moderních technologií komunikace, se zkušeností a s dobrou orientací v trestním právu i v jiných odvětvích práva.“ (Exp.S.Z.S.: 2013)

Problém je, že nedostatečné odborné předpoklady devastují akceschopnost. S nedostatečným vzděláním, krátkou praxí, nezájmem o práci souvisí neschopnost rozhodnout a obava z rozhodnutí. (Exp.S.Z.S.: 2013)

Trestná činnost a nevhodné chování policistů

Zejména experti z řad státních zástupců a soudců upozorňovali, že rizikovým faktorem je trestná činnost páchaná příslušníky Policie ČR. (Exp.S.Z.S.: 2013) Jde o „ovlivnitelnost či v některých případech i přímé zapojení členů policie do zločineckých struktur s ohledem na možnost různého materiálního prospěchu“. (Exp.S.Z.S.: 2013) Problém může být i „nezabránění odchodu ‚schopných‘ policistů na stranu vyšetřovaných subjektů“. (Exp.S.Z.S.: 2013) „Kriminalita se objevuje i u této profesní skupiny, tu však vyšetřují a dozorují specializovaná státní zastupitelství, resp. státní zástupci. Ostatně známé kauzy nebezpečné organizované trestné činnosti byly spojovány s příslušníky Policie České republiky – např. tzv. ‚Toflův gang‘, ‚Berdychův gang‘. (Exp.S.Z.S.: 2013)

Prestiž policie

Sami policisté ze speciálních útvarů Policie České republiky si stěžují, že je nízká, ne-li žádná úroveň respektu u obyvatel. (Exp.P.C.: 2012) Experti z policejních útvarů se občas zmínili o tom, že autorita policistů je médií dehonestována. (Exp.P.C.: 2015)

27 I když odborníci na podezřelé finanční operace uvádějí, že právě ty nejpodezřelejší podvodné operace jsou po účetní stránce perfektně ošetřeny.

IV.7. Rizikové faktory v oblasti samosprávy

V oblasti samosprávy se vyskytly rizikové faktory, které mají obecnou povahu a v mnohém jsou podobné těm, které byly uvedeny u státní správy. Často však byl zmíněn specifický charakter těchto rizik v místních podmínkách i některá ryze specifická rizika. V souvislosti s identifikací rizik v oblasti samosprávy se u jednoho respondenta z řad státních zástupců a soudců objevilo i relativně kladné hodnocení. Relativně proto, že se týkalo jen části této oblasti. *„To je to jediné, co v naší zemi s výjimkou velkých měst a města hlavního ještě funguje.“* (Exp.S.Z.S.: 2013) Jinak byla tato oblast hodnocena jako velice riziková. *„Politiku a politiky, a to zejména politiku komunální považujeme za nejrizikovější kriminogenní faktor. K tomu přispívá i to, že na komunální politiky není ze strany veřejnosti, které jsou zprostředkovávány zejména médii, tolik vidět jako na celostátní úrovni. Navíc si radnice za peníze daňových poplatníků většinou platí svá média – různé zpravodaje a radniční plátky, kterým veřejné mínění značně nekorektně ovlivňuje.“* (Exp.S.Z.S.: 2013)

Politické vlivy, politizace samosprávy

Obecnějším rizikovým faktorem je přílišná politizace samosprávy. Politické strany realizují svoje zájmy na místní úrovni. (Exp.S.Z.S.: 2013) Ve specifických podmínkách dochází podle expertů k provázanosti samospráv a k propojení místních politiků s místními podnikateli. (Exp.S.Z.S.: 2013) S tím pak souvisí tvorba veřejných zakázek na míru konkrétním subjektům. (Exp.S.Z.S.: 2013)

Dalším významným faktorem je způsob, jak se politické funkce obsazují. *„Jde sice primárně o volby, nicméně volič nemůže ovlivnit tvorbu kandidátní listiny, kdy kandidátní listiny se sestavují na základě vnitrostranických handlů, které s demokracií mají již jen málo společného.“* (Exp.S.Z.S.: 2013) Problém může být i to, že *„úředníci mají zdánlivě jisté jistoty a ztíženou možnost odvolání, ve skutečnosti tuto jistotu mají jakžtakž jen tajemníci městských úřadů, jinak jde zákon jednoduše obejít a reorganizací městského/obecního úřadu se zbavit jakéhokoliv úředníka (rozhodnutím rady města/obce), např. zrušením odboru, oddělení, slučováním odborů a oddělení a následné propouštění pro nadbytečnost. Tímto si politici mohou vynutit bezmeznou poslušnost, kdy úředníci bojící se propuštění s existenčními obavami jsou málo rezistentní vůči „přání“ politiků. A pokud je úředník rezistentní, pak může být jednoduše nahrazen úředníkem loajálním.“* (Exp.S.Z.S.: 2013)

Systémové chyby

K základním chybám systému patří propojení samosprávných a přenesených působností za současné vysoké ingerence politiky a nedostatečná odolnost systému a osob v klíčových vedoucích pozicích vůči vlivu zájmových skupin. Nejrizikovější oblasti v samosprávě jsou – veřejné zakázky, zejména stavební, informační technologie a na právní či jiné konzultantské a poradenské služby, dále prodej nemovitého majetku města nebo obce. (Exp.S.Z.S.: 2013) Regionální správa se podle některých expertů podílí i na zločinné činnosti. Je připravena participovat na majetkovém prospěchu z kriminality páchané ke škodě celospolečenských zdrojů, zejména z fondů evropských společenství. (Exp.S.Z.S.: 2013)

Nedostatečná či nedůsledná kontrola

Rizikovým faktorem je nedostatečná kontrola nad hospodařením místních samospráv a jednotlivých představitelů obcí a krajů při jejich činnosti hlavně v oblasti financování z veřejných zdrojů nebo z prostředků Evropské unie. (Exp.S.Z.S.: 2013) „*Samospráva je limitována ‚příděly‘ ze státního rozpočtu, popřípadě z dotací pocházejících z Evropské unie, které, pokud se chce, lze udržet pod kontrolou. V případě jednotlivých akcí by však měl být vždy někdo, kdo by za ně nesl odpovědnost, aby potom nedocházelo k přehrávání ‚horké brambory‘ (na druhé straně by takový člověk měl být dle neseného rizika odměněn, pokud vše dobře dopadne).*“ (Exp.S.Z.S.: 2013) Absence osobní odpovědnosti byla zmíněna i v některých dalších výrociích: „*o penězích a investicích rozhodují laici bez odpovědnosti*“, (Exp.S.Z.S.: 2013) „*mělo by být více osobní odpovědnosti za špatná rozhodnutí*“.

Kontrola je obtížná i z důvodu malé transparentnosti. Experti upozorňovali na neprůhlednost veřejných zakázek, nedostatečné zveřejňování smluv uzavíraných orgány samosprávy, příliš úzké pravomoci NKÚ vůči samosprávě. (Exp.S.Z.S.: 2013) „*Velmi rizikové je netransparentní rozhodování rady města či obce, které je jednak neveřejné a jednak není povinnost v zápisech uvádět, jak kdo přesně hlasoval. Toto umožňuje schovávat se za rozhodnutí kolektivního orgánu a orgánům činným v trestním řízení to ztěžuje či i znemožňuje vyvození trestní odpovědnosti.*“ (Exp.S.Z.S.: 2013) Situace je ještě komplikovaná tím, že „*na úseku samosprávy dochází k tomu, že se do obcí před volbami přihlašují občané, kteří tam nikdy nebydleli a nebydlí ani nadále, jen kvůli tomu, aby se určité skupiny dostaly do vedení obcí a tím i ke státním a obecním prostředkům, které pak mohou užívat ve svůj prospěch. Zcela v tomto směru se neprovádí jakákoli kontrolní činnost, tedy trestná činnost se odhalí pouze v případě, že se členové skupiny dostanou do rozporů a někdo z nich na tyto praktiky upozorní.*“ (Exp.S.Z.S.: 2013) I v důsledku toho se „*zejména u dotací velká část poskytnutých prostředků stává vedlejším příjmem zainteresovaných osob*“ (Exp.S.Z.S.: 2013)

Postoje veřejnosti k samosprávě

Někteří experti se zmiňovali o tom, že veřejnosti vadí *nezájem o potřeby občanů*, jiní se domnívali, že „*občané ji nerozlišují od státní správy, často své zastupitele ani neznají a převažuje nedůvěra*“ (Exp.S.Z.S.: 2013).

IV.8. Možná rizika týkající se obyvatelstva

Životní úroveň obyvatelstva

Rizikovým faktorem může být snižování životní úrovně, zhoršující se ekonomická, finanční a sociální situace některých skupin obyvatelstva, „*diametrální sociální rozdíly ve společenských třídách*“ (Exp.P.C.: 2015) a „*s tím související následky (nezaměstnanost, bezdomovectví, drogy, alkohol), rasismus, anarchismus*“ (Exp.P.C.: 2012)

Tuto situaci mohou zneužívat ti, kdo chtějí ovlivňovat veřejné mínění. Rizikem se může stát „*sociální situace většiny obyvatel, kteří jsou lépe manipulovatelní příslibem ‚lepších zítřků‘*“ (Exp.S.Z.S.: 2013) Situace může vést k vyvolání různých nálad a postojů. „*Nárůst nespokojenosti (důchodová, zdravotní, sociální reforma), která se týká zejména slabších osob, vede k nárůstu extremismu (který je zatím skrytý).*“ (Exp.P.C.: 2013) Situaci mohou zneužít

i organizované zločinecké skupiny. „Zhoršující se ekonomické a sociální podmínky některých skupin obyvatel vedou k jejich izolaci, popřípadě radikálním opatřením, které organizovanému zločinu spíše prospívají.“ (Exp.P.C.: 2012) Dokonce může dojít i k určité formě spolupráce s organizovanými zločineckými skupinami. „Finanční problémy a nezaměstnanost lidé často řeší napomáháním k trestné činnosti poskytováním služeb, pronajímáním objektů apod.“ (Exp.P.C.: 2012) Pokud k takovéto spolupráci dochází, jde o externí pomocné aktivity, kdy člověk využije v tíživé situaci nabídku a neví pro koho, proč. Často ani nemusí tušit, že jde o nelegální činnost a pokud tuší, tak se raději ani neptá.

Nedůvěra občanů v politický systém, ekonomiku, právní systém, státní správu

Nespokojenost vede k nedůvěře obyvatel ve státní aparát, k nevšímavosti, laxnosti (Exp.P.C.: 2012) Souvisí s nízkou podporou reformy (Exp.P.C.: 2012) Obyvatelstvo je „z velké míry rezignované politicko-ekonomickou situací ve společnosti, svou morálkou při jakýchkoliv volbách, s nízkou volební účastí, umožňuje de facto vládnoucí nomenklatuře neustále získávat přístup k vládě a zákonodárnému orgánu“. (Exp.P.C.: 2012) „Velmi špatný obraz fungování výkonné moci a zákonodárné moci státu v očích obyvatel vede k postupnému zániku respektu ke státní moci a k postupné anarchii v ekonomice a společnosti jako celku.“ (Exp.P.C.: 2012)

Rezignace a nedůvěra se velkou měrou týká i justice. Občanům vadí „nedořešení velkých medializovaných kauz s obrovskou škodou, nezájem podílet se na odhalení a vyšetřování závažné trestné činnosti.“ (Exp.P.C.: 2012)

Vzhledem ke zločinu obecně je z hlediska občanů rizikovým faktorem nedůvěra ve státní správu a politickou elitu, neochota se podílet na změně přístupu ke zločinu a zločincům, neschopnost jasně, zřetelně a rázně vyjádřit nespokojenost. (Exp.P.C.: 2012) Navíc „existuje vysoká míra přesvědčení obyvatelstva o tom, že bohaté osoby s dobrými styky patřící k významným vlivovým skupinám nejsou za své trestné činy postiženy“. (Exp.P.C.: 2012)

Ve vztahu obyvatelstva k organizovanému zločinu je „nedůvěra v politický systém a tím pádem k orgánům činným v trestním řízení spolu s nízkým právním povědomím obyvatel České republiky zásadní překážkou v objasňování trestné činnosti organizovaných skupin, které nejsou ničím limitovány“. (Exp.P.C.: 2012) Riziko je o to větší, že „chybí užší spolupráce s občany, větší informovanost, větší otevřenost a vstřícnost k občanům, pozitivní motivace občanů, zapojení občanů do dění“. (Exp.P.C.: 2012)

Diferenciace v sociální struktuře

Různé diferenciace podle pohlaví, věku („ohroženou skupinou obyvatelstva jsou senioři“) (Exp.P.C.: 2012), příjmu, majetku, diferenciace rasová a etnická a z ní plynoucí „nesnášenlivost a nevraživost, (Exp.S.Z.S.: 2013) vyvolávají u obyvatelstva „nedůvěru ve stát a jeho představitele“. (Exp.S.Z.S.: 2013)

Nevhodný způsob života některých lidí

Podle některých expertů je „vývoj lidské společnosti orientovaný především na materiální úspěch“, což vede mimo jiné k „novodobému finančnímu otroctví“. (Exp.P.C.: 2015) Složitá ekonomická situace může vést u některých lidí ke snaze o získání jistoty, finančních

prostředků nelegální cestou. (Exp.P.C.: 2012) Dalším kriminogenním faktorem může být konzumní způsob života a snaha získat k jeho vedení zdroje. (Exp.S.Z.S.: 2013) Riziko může souviset se snahou lidí minimalizovat své povinnosti a maximalizovat svá práva. (Exp.S.Z.S.: 2013) Experti se rovněž zmiňovali o absenci morálních hodnot u jednotlivců. (Exp.P.C.: 2015) Rizikovým faktorem je morální úpadek – „zloděj bývá vzorem, nepotrestání i potrestání pachatelé mají vysokou životní úroveň“ (Exp.S.Z.S.: 2013) a „absence zažitých etických pravidel“. (Exp.S.Z.S.: 2013) Podle psychiatra Jaroslava M. Kašparů „pýcha se změnila ve zdravé sebevědomí, lakomství je zákon ekonomiky, nestřídmost se změnila ve vyšší životní úroveň, závist se změnila v boj o spravedlnost, hulvátství se dnes pokládá za svobodu projevu, zanedbaná výchova dětí se považuje za tvorbu jejich životního názoru, lenost se změnila v prokrastinaci nebo v sociální dávku“. (Týdeník Rozhlas 6/2015) „Morální a etické hodnoty dnešní společnosti jsou neobyčejně vyšínuté – každý si otírá“ (...) „o policii, kázeň a pořádek jsou téměř sprostá slova, rodiče (nelékaři) si diktují, zda jejich dítě bude či nebude očkováno, Kájínek si stěžuje, že je vězněn. (...)“ (Exp.P.C.: 2015)

Experti se zmiňují také o nedostatku mravnosti a skromnosti (Exp.S.Z.S.: 2013), o „nevzdělanosti“ (Exp.S.Z.S.: 2013), „hlouposti a nepoučitelnosti lidu“. (Exp.P.C.: 2012) Psychiatr Jaroslav M. Kašparů varuje, že „lidé nepřemýšlejí, ale přebírají názory“, a dodává: „přestali jsme věřit vlastním názorům a stále si necháváme radit“. (Týdeník Rozhlas 6/2015)

Zneužívání systému

Kriminogenním faktorem může být i to, že řada lidí systém přímo zneužívá. Experti hovoří o parazitování na sociálním systému, obcházení zákona (Exp.S.Z.S.: 2013), o tom, že „okrádání státu placením ‚bez papírů‘ je považováno za zcela běžné“. (Exp.S.Z.S.: 2013) Typickým způsobem, jímž občané zneužívají společenský systém, je korupce. Lidé negativně vnímají korupční praktiky při výkonu veřejné moci (Exp.S.Z.S.: 2013), ale jejich vlastní korupční jednání „není chápáno jako něco, co je absolutně vyloučené, pro uspokojení osobních potřeb je chápáno jako ospravedlnitelné“. (Exp.S.Z.S.: 2013)

Tolerance vůči organizovanému zločinu

Rizikovým faktorem je tolerance zločinu. Jednou z příčin je nízká úroveň právního vědomí. (Exp.S.Z.S.: 2013) „Veřejné mínění postupně akceptuje činnost zločineckých skupin jako nezávadové, případně málo závadové jednání.“ (Exp.P.C.: 2012)

Problémem je, že obyvatelstvo „není ochotné riskovat konflikt s organizovaným zločinem bez pocitu účinné ochrany ze strany státu“. (Exp.S.Z.S.: 2013) Podle některých expertů je problém i to, že „svoboda občana se preferuje nad obecnou bezpečností“. (Exp.P.C.: 2015)

Zneužití obyvatelstva organizovaným zločinem

V zájmu dosahování maximálních zisků potřebuje organizovaný zločin ve velkém rozsahu obchodovat s nelegálním zbožím a službami. Obyvatelstvo je organizovaným zločinem zneužíváno „vytvářením poptávky po nelegálním zboží a službách“. (Exp.P.C.: 2013)

Organizovaný zločin může využít situaci a snahy některých lidí k získávání spolupracovníků. (Exp.P.C.: 2013)

IV.9. Možná rizika v rámci médií

Ovlivňování veřejného mínění na zakázku určitých vlivových skupin

Média jsou pro širokou veřejnost bezpochyby velmi významným zdrojem informací o kriminalitě, a tedy samozřejmě také o problematice organizovaného zločinu (Cejp, 2010, str. 12). Způsob, jakým je organizovaný zločin médií prezentován, má proto zásadní vliv na to, jak veřejnost tuto problematiku vnímá a do jaké míry se organizovaného zločinu obává (Scheinost, 2011, str. 481). Zprávy o zločinech přitahují lidskou pozornost od nepaměti (viz např. Vlach, 2013, s. 130) a je tedy pochopitelné, že toho značná část médií využívá ve snaze získat větší podíl na mediálním trhu. Pro organizovaný zločin však naopak média představují účinný prostředek, jak ovlivňovat veřejné mínění ve svůj prospěch. V jeho zájmu je tedy utvářet ve společnosti „vhodné“ postoje veřejnosti k různým aktivitám, které obhospodařuje, a které se pohybují na hranici nebo za hranicí legálního podnikání (Cejp, 2010, str. 52).

V jenom z nedávno provedených výzkumů mapujících názory a postoje občanů v oblasti trestní politiky se téměř polovina z reprezentativního vzorku čítajícího 1 692 respondentů domnívala, že média někdy sama vyvolávají kriminální kauzy na základě politické či jiné objednávky (Trávníčková, 2011, str. 204).

Za významný rizikový faktor lze tedy považovat stav, kdy jsou některá média „ovládána skupinou lidí finančně zabezpečených a finančně závislých na politicích“ (Exp.P.C.: 2013), neboť mohou být zneužita k „získávání informací a ovlivňování rozhodovacích procesů...“ (Exp.P.C.: 2013) „U části médií může vzniknout podezření ze snah o manipulaci konzumentů ve prospěch určitých vlivových skupin.“ (Exp.S.Z.S.: 2013)

Média dokáží dle kritického názoru jednoho z oslovených státních zástupců „jakoukoliv běžnou skutečnost dle své potřeby neuvěřitelně zkreslit – udělat z lumpa obět a naopak.“ Je zde zřejmá „silná servilita k chlebovárcům.“ (Exp.S.Z.S.: 2013)

Také další respondent z řad státních zástupců vnímá ze strany zástupců médií mimo jiné též „servilnost k některým politikům, lobbistům a kmotrům.“ (Exp.S.Z.S.: 2013)

Celkem výstižně shrnul jeden z expertů podstatu nebezpečí zneužití médií organizovaným zločinem následovně: „Veřejné mínění je významná komodita v očích organizovaného zločinu a kdo jej dokáže ovlivnit ve svůj prospěch, ten získává navrch. Jde o pohled na to, co je vlastně organizovaný zločin a co je nevinné podnikání či lobbying.“ (Exp.P.C.: 2013)

Lze předpokládat, že organizovaný zločin má nemalý zájem na utváření veřejného mínění a vhodných postojů veřejnosti k rozmanitým aktivitám, kterým se v rámci svého působení věnuje (Cejp, 1999, str. 103). Oblast médií tak bude s největší pravděpodobností i nadále vystavena snahám organizovaného zločinu o průnik do této sféry nejen za účelem zisku, ale též za účelem ovlivnění postojů veřejnosti a ke zvyšování poptávky po nelegálním zboží a službách. (Cejp & kol., 2001, str. 12)

V posledních letech jsme ve stále větší míře svědky toho, jak se významná část zpravodajství postupně přiklání ke konceptu tzv. infotainmentu (Tomášek, 2010, s. 35 a n.). Nejde již tak ani o poskytování objektivních a přesných informací, ale spíše o to, zásobovat diváky či čtenáře vzrušujícími, senzačními či šokujícími novinkami (blíže např. Kubičko, Duhan, & Raus, 2008). Jak již bylo zmíněno výše, je právě kriminalita jedním z témat schopných zaujmout širokou veřejnost. V již dříve provedených expertních šetřeních nebyl způsob, jakým média informují o kriminalitě a činnosti policie, hodnocen příliš pozitivně: „*Média sice projevují snahu o prezentaci policistů, ale neprofesionální výkony médií, jejich ziskuchtivost a senzacektivost působí spíše opačně...*“ (Cejp, 2010, str. 53).

Respondenty je negativně vnímána „*Nízká úroveň (zejména morální) valné části zástupců médií, honba za senzací za každou cenu a to i na úkor objektivitu...*“ (Exp.S.Z.S.: 2013) „*Pozornost českých médií k problematice organizovaného zločinu je sice značná, hlavně tam, kde se jedná o klientelistické vazby na politiku, ale je pouze kampaňovitá, žurnalisté problémy nesledují trvale. Příliš pozornosti se věnuje v médiích některým nápadným jevům, jiné a významnější problémy zůstávají mimo dosah pozornosti... Senzace obecně vítězí nad seriózní informací, skutečná zasvěcenost žurnalistů do problému kriminality je velmi nízká.*“ (Exp.P.C.: 2013) Další z oslovených expertů médiím vytýká „*nekritické uveřejnění všeho, co zvedne sledovanost, vytváření fikce o reálném životě, bagatelizace následků trestné činnosti a vykreslování pachatelů jako obětí justice.*“ (Exp.P.C.: 2013)

V souvislosti se senzacektivostí médií byla též zmíněna problematika úniku informací. Zvláště respondenti z řad policistů často vyjadřovali své přesvědčení, že předčasné zveřejnění některých informací „*významně ztěžuje práci orgánů činných v trestním řízení*“ (Exp.P.C.: 2013) Je zcela přirozené, že se dnes média snaží v silně konkurenčním prostředí přinášet zpravodajské informace co nejrychleji. Mnohdy tak může být kladen spíše „*důraz na rychlost informace oproti důrazu na jejich přesnost*“. (Exp.S.Z.S.: 2013). Dle jednoho z oslovených expertů by média neměla za každou cenu trvat „*na nutnosti všechno hned vědět a zveřejnit...*“ (Exp.S.Z.S.: 2013)

Způsob, jakým média informují o kriminalitě, působí návodně

Médiím je také občas vytýkáno, že způsob, jakým informují o trestných činech, působí do jisté míry jako inspirace pro potenciální pachatele (např. Karabec, 2008, str. 285), neboť poskytují „*nechtěné návody prostřednictvím zveřejňování detailů o páchané trestné činnosti*“. (Exp.S.Z.S.: 2013) „*V poslední době se média evidentně negativně projevují na úseku propagace užívání drog. Řada občanů je pod vlivem jejich působení přesvědčena, že například lze legálně užívat a vyrábět drogy v menším množství, zejména pokud jde o marihuanu, ačkoli tomu neodpovídá právní úprava. Hlavním obsahem zpráv, jak na některých televizních stanicích, tak v tisku jsou informace o kriminalitě, naopak zprávy o výjimečných osobnostech a činech v kladném slova smyslu jsou jen okrajové.*“ (Exp.S.Z.S.: 2013) „*Bulvární zprávy o kriminálních případech nemají profylaktický účinek, působí spíše opačně.*“ (Exp.S.Z.S.: 2013)

Je tedy třeba „dbát na obezřetnost při zveřejňování informací o trestné činnosti, aby nedocházelo k „návodu“ páčání trestné činnosti.“ (Exp.P.C.: 2013) Nelze zcela vyloučit ani situace, kdy „potenciální pachatelé využívají již probíhajících aktivit dalších pachatelů.“ (Exp.P.C.: 2013)

V souvislosti s výše uvedenou problematikou návodného působení médií lze tedy za rizikové faktory považovat také zobrazení násilí bez dostatečného odstupu a prezentace nepravých vzorů životního stylu. V médiích se může objevovat (byť nepřímou) „propagace „měkkých“ drog, propagace násilí“ a „v podstatě návody, jak páchat trestnou činnost“. (Exp.S.Z.S.: 2013)

Ovlivňování názorů obyvatelstva na činnost orgánů činných v trestním řízení

Podobně jako s fenomény kriminality či organizovaného zločinu, se také s činností orgánů činných v trestním řízení seznamuje veřejnost především prostřednictvím médií. Jak však vyplývá z celé řady výzkumů, nemusí vždy mediální obraz odpovídat realitě. Média mají „rozhodně nezanedbatelný vliv na utváření názoru obyvatel na činnost orgánů činných v trestním řízení. Už jen tím, jakým způsobem „případ“ podají, ale i tím, co zveřejní a čemu věnují pozornost. Ovlivní i vnímání chyb – toho, co je považováno za trestuhodné a co za nezávažné jednání.“ (Exp.S.Z.S.: 2013)

Ze strany médií dochází k „relativizování soudních rozhodnutí, manipulaci veřejného mínění (Kájiček), zdůrazňování negativ a selhání, tudíž ne zcela objektivní informování...“ (Exp.S.Z.S.: 2013) Jeden z dotazovaných expertů v této souvislosti zmiňuje „zpochybňování práce policie, st. zástupců, soudců při zajišťování důkazů“ a též „černobílé prezentování případů bez znalosti práva“. (Exp.P.C.: 2013)

Lze tedy konstatovat, že organizovaný zločin může prostřednictvím médií podporovat postoje, které zpochybňují různá opatření či poctivé úsilí zákonodárců, státních zástupců, policistů a soudců (Cejp, 1999, str. 103).

Pro úplnost je však třeba dodat, že námi oslovení experti nevnímali působení médií ve vztahu k problematice organizovaného zločinu pouze negativně a naopak připouštějí i jejich zásluhy v oblasti prevence. Lze tak do jisté míry souhlasit s názorem, že „informování o úspěšně ukončených trestních kauzách může působit ve společnosti preventivně.“ (Exp.P.C.: 2013) či tvrzením, že „média mají veskrze pozitivní vliv, zejména odhalováním nepravostí a poté i informováním o průběhu a výsledku konání orgánů činných v trestním řízení, což může mít preventivní efekt.“ (Exp.S.Z.S.: 2013)

„...kladně lze hodnotit činnost médií, která vede k odhalení závažné hospodářské trestné činnosti, nebo ke zneužívání občanů při prodejních akcích apod.“ (Exp.S.Z.S.: 2013)

Média také v některých případech přímo spolupracují při vyšetřování trestné činnosti. Děje se tak především formou zveřejnění informací o hledaných a pohřešovaných osobách, dále formou pomoci při identifikaci, hledáním svědků, či pomoci při prokazování původu věci. Již samotné zveřejnění, doplněné případně výsledky investigativní novinářské práce mohou přinést nové informace, které do té doby nebyly známy a mají zásadní význam pro objasnění trestných činů (Vlach, 2010, str. 171).

IV.10. Vliv hodnotových preferencí na organizovaný zločin

Fungování demokracie trhu a práva je závislé na mnoha podmínkách a předpokladech, především na hodnotovém a morálním prostředí, v němž operují. Avšak změna naučených postojů a vzorců chování je dlouhodobá záležitost (Potůček, & kol., 2003). Důsledkem změny hodnotové orientace společnosti od dimenze společenské k individuální je také změna společenského systému.

„V úvahu je třeba vzít i vlivy pramenící ze změn ve společenském vědomí. Dochází k proměnám hodnotového systému, jimž se nevyhne žádný občan. Vytváří se nová kritéria společenského úspěchu, založená na prosazení se na trhu, vysokém hmotném standardu, principu konkurence a kritéria výkonu. Normy sociálního jednání se relativizují a je oslabena sociální kontrola. Narazí-li vysoká míra pozitivních očekávání na problémy při jejich rychlé realizaci, zvyšuje se riziko sociálně patologických forem řešení. Pominout nelze ani vliv marginalizace některých sociálních skupin v důsledku probíhajících společenských procesů a jejich následné frustrace plynoucí z neschopnosti žádoucí model chování naplnit. Důsledkem a průvodním jevem je nárůst sociálně patologických projevů a vzestup kriminálního jednání, kterého se stále více dopouštějí lidé dříve bezúhonní a to ve všech věkových kategoriích“ (Scheinost, 1994).

Snaha účinně předcházet závažné kriminalitě v naší společnosti je také podmíněna znalostí možných zdrojů vzniku a fungování organizovaného zločinu v daných společenských podmínkách. Mimořádná nebezpečnost moderního organizovaného zločinu je v tom, že využívá všech příležitostí a rozporů vyplývajících ze současných změn ve společnosti, ve snaze dosáhnout s minimálním rizikem maximálního zisku.

Mezi společenské zdroje, které může organizovaný zločin v České republice využít kromě mezinárodních souvislostí a geografické polohy České republiky, patří i konzumní styl života, na který je zaměřena řada aktivit organizovaného zločinu.

S životním stylem souvisí i životní strategie, které lidé volí k dosažení svých cílů. Životní styl má určitý obecný charakter a je součástí kultury. Životní styl, životní strategie, kulturnost, to vše značně ovlivňují hodnoty, které lidé preferují. V historii konkrétní společnosti se vytvořil základ hodnotového systému jako zobecněná civilizační a společenská zkušenost, s vlastní dynamikou a jejími zákonitostmi.

Hodnoty jsou atributem existence každé sociální jednotky: od osobnosti, přes skupinu, instituci, sociální vrstvu, až po společnost. Ať se hodnotami rozumí „cokoliv“, představují jeden z rozhodujících faktorů motivací, chování, utváření vztahů a struktur ve společnosti i ve všech jejích částech. K modifikaci hodnotového systému společnosti dochází na základě změněných jak materiálních, tak i duchovních společenských podmínek. I když se hodnoty obecně proměňují zvolna, v době sociální změny se tempo zrychluje a někdy i značně.

Význam hodnot je diferencovaný ve srovnání různých kultur, společností a historických epoch, ale i v rámci jedné společnosti a historické epochy. Odlišné hodnotové systémy reprezentují také jednotlivé druhy umění v závislosti na jednotlivých školách i na různé době vzniku uměleckých děl. „Hodnoty ovlivňují naši „zaměřenost“ volbu cílů a prostředků, způsoby činnosti. Vyjadřují se ve „stanoviscích“ v postojích, které k věcem

zaujímáme“ (Velký sociologický slovník, 1996). Tato formulace podtrhuje skutečnost, že v hodnotách je aspekt přiznání významu a jsou v nich i direktivní aspekty. Pokud lidé patří do téže společnosti, mají stejnou kulturu, nebo společné zkušenosti jejich hodnocení se často podobají nebo dokonce shodují.

Hodnotový systém společnosti je strukturovaný a jedinec přijímá do svého hodnotového systému jen část ze společenských hodnot v závislosti na svém sociálním okolí a individuální osobnosti. Osvojováním společenského hodnotového systému si implicitně osvojuje i nahromaděnou společenskou zkušenost. Vytváření hodnotového systému jedince není jen přenosem z hodnotového dědictví společnosti, ale svůj hodnotový systém si jedinec vytváří i na základě osobní zkušenosti, i když její rozsah je v porovnání se společenskou zkušeností minimální. Celková hodnotová orientace a preference hodnot se od jedince k jedinci odlišuje. Tyto individuální modifikace nejsou nahodilé, odpovídají stavu společnosti a trendům jejího vývoje. Jedinci se odlišují nejen svou hodnotovou orientací, ale i pozicí hodnot v procesu rozhodování a významu hodnot pro vlastní jednání. Obecně není pozice v rozhodování a jednání jedince konstantní. Na jedince působí nejen zákony a sociální normy, ale také mínění spojené se společenskou prestiží, aktuální móda atp. Silná pozice hodnot mu významně pomáhá odolávat vnějším společenským tlakům. Významnější jsou pro jedince hodnoty v době, kdy určitý světónázor, resp. životní styl a s ním spojené hodnoty jsou ve společnosti dominantní.

Hodnotový systém společnosti je tvořen velkým množstvím hodnotových systémů spojených s třídami, vrstvami, národnostmi, etnickými, věkovými, profesními a dalšími skupinami. Prostřednictvím svých subsystémů jsou tyto systémy v neustálé interakci, která má různý charakter, od konfliktů až po sjednocení, neboť v rámci společnosti existují protikladné pohyby a situace. V závislosti na společenských podmínkách a subsystémech se odlišné hodnotové systémy šíří také do dalších vrstev společnosti. Protože hodnoty a normy slouží jako obsahový základ celého sociálního i osobnostního systému, nemůžeme bez poznání sdílených hodnot porozumět obsahu sociálních aktivit jednotlivců ani uspořádanosti skupin a institucí ve společnosti.

Svoje hodnoty uspořádáváme do vzájemných vztahů a hierarchií, to ale neznamená, že se jedná o systémy harmonické. Často lidé současně vyznávají řadu konfliktních hodnot (např. svobodu a rovnost) a změny ve vnímání situace mohou rozhoupat rovnováhu ve vnitřním hodnotovém konfliktu. Vnitřní konflikt hodnot je jedním ze zdrojů nejistot v sociálních systémech, také proto, že hodnoty jsou úzce svázány s cíli. To, čemu dá jedinec v dané situaci přednost, závisí na spoustě okolností, a nebývá to jen racionální kalkulace a svobodná volba.

Různé skupiny a vrstvy vyznávají nejen poněkud odlišné hodnoty, ale především mají zcela odlišné zájmy. Lze konstatovat, že všeobecný souhlas ohledně ústředních hodnot společnosti je většinou pouze prosazovanou iluzí. Zájem mocenské skupiny nemá nic společného se zájmy těch, kteří jsou touto skupinou ovládáni.

Pro hodnotovou charakteristiku společenských subjektů není důležité pouze pořadí hodnot a význam, který je jim přikládán, ale také vztahy mezi hodnotami, a jejich vzájemné uspořádání.

Hodnoty jako možné riziko podporující vznik závažné trestné činnosti

Hodnotová orientace člověka i sociálních skupin se podílí na životní orientaci i na aktuálním a dlouhodobém rozhodování o lidské aktivitě. Hodnotová orientace a její vývoj tak v předstihu vypovídají o latentních dispozicích kriminality a sociálně deviantního chování obecně. Hodnotový systém ve společnosti do určité míry tlumí tendence, které jsou s ním v rozporu. Posuny v hodnotovém systému se nepromítají rovnoměrně do celé struktury společnosti, ale ti, kdo mají ve společnosti moc, se obvykle snaží své nahromaděné napětí spíše jen do okrajových konfliktů, u nichž nehrozí, že dojde k zpochybnění hodnot, které mají pro vládnoucí skupinu význam zcela zásadní.

Hodnoty jako nástroj a výsledek skupinové kontroly jsou projevem přesvědčení, že chování jedince musí odpovídat zájmům skupiny, a stupeň shody mezi těmito póly určuje odpověď kolektivu. Když je působení jedince skupině prospěšné, přináší mu sociální odměna, je-li působení negativní, tedy skupina trestá. Skupinou přitom může být i formalizované seskupení, jakým je instituce (Prudký & kol., 2009).

Vývoj deviace má dvě dimenze, jednu tvoří vývoj společenské reality v rovině chování lidí, druhou posuny ve společenském vědomí (tj. vývoj reflexe a hodnocení sociálních jevů).

V české společnosti je hodnotový systém vystaven mnoha různorodým tlakům. Tradičně jsou zde silně pocítovány hodnoty sociální spravedlnosti, které jsou však znehodnoceny spojováním se socialistickým systémem, ale přesto jsou velkou částí společnosti vyžadovány.

Současný hodnotový systém společnosti není do určité míry společenskými mechanismy naplňován a sociální skupiny, generace a další subjekty jsou tímto stavem frustrovány, neboť hodnoty liberální a konzumní společnosti se částečně vyčerpaly. Součástí české společnosti se staly jak hodnotové systémy altruistických nadací, tak hodnotové systémy „tunelářů“ a gangů organizovaného zločinu (Sak, 2000).

Mezi důvody podporující v současné době analýzu hodnot ve společnosti lze uvést: díky migraci se stále častěji setkávají příslušníci různých kultur a jejich hodnocení se mnohdy střetávají;

- s uvolňováním společenských norem nabývá na významu sebekontrola a hodnotové a etické postoje jednotlivců, zejména všude tam, kde hrozí zneužití svěřených prostředků a moci;
- vytváří se nová kritéria společenského úspěchu založená na prosazení se na trhu, principu konkurence, výkonu a vysokém hmotném standardu;
- riziko sociálně patologických forem chování se zvyšuje, narazí-li vysoká míra pozitivních očekávání na problémy při jejich rychlé realizaci;

- v důsledku probíhajících společenských procesů nelze pominout ani vliv marginalizace některých sociálních skupin a jejich následné frustrace plynoucí z neschopnosti naplnit žádoucí model chování;
- důsledkem a průvodním jevem je nárůst sociálně patologických projevů a vzestup kriminálního jednání, kterého se dopouštějí i lidé dříve bezúhonní.

Organizovaný zločin si vytvořil často zcela obrácené hodnoty, než jaké převládají ve společnosti. Kromě toho oficiálními hodnotami zcela pohrdá, a nehodlá je vůbec respektovat. *„Jedním z významných důsledků existence organizovaného zločinu jsou změny hodnot, hlavně hodnotových a motivačních orientací a preferencí. Tyto změny může sama existence organizovaného zločinu způsobit zvláště tehdy, nesetkává-li se jeho činnost ze strany příslušných orgánů s dostatečnou represí. Účast v něm se pak vůbec nejeví jako nebezpečná (nebezpečí hrozící zevnitř systému je podceňováno) a zdánlivě se velice vyplatí. (Zvláště tehdy, kdy poctivě pracovat se většinou nevyplatí vůbec).*

Organizovaný zločin se osvědčuje jako úspěšný obor podnikání, zaručující úspěch a vysoké finanční zdroje. U části společnosti může nastat odklon od tradičních hodnot, založených na respektu k práci, k legálnímu vlastnictví, spořádanému životu. Tato krize hodnot je nepochybně způsobila přivodit sociální konflikty. Celkově má pak organizovaný zločin podíl na další erozi etického, mravního jádra společenského života, společně sdílených a hájených hodnot, které jsou předpokladem prosperity nebo alespoň přežití každého společenského útvaru, neřku-li státu.” (Cejp, 1999).

Analýza údajů z expertizy

Problematika organizovaného zločinu je v IKSP soustavně zkoumána od začátku 90. let. Výzkumná činnost věnovaná této tematické je poměrně rozsáhlá a nejčastěji používanou výzkumnou metodou je dotazník zadávaný expertům. Zajímalo nás, zda lze prostřednictvím analýzy empirických dat zjistit, zda proměňující se hodnoty mohou být zneužity organizovaným zločinem k vytváření poptávky po nelegálním zboží a službách a zejména k páchání trestné činnosti.

Dlouhodobě zadávaná baterie otázek pro experty²⁸, která je zaměřena přímo na charakteristiky organizovaného zločinu, byla aktuálně doplněna i otázkou zjišťující, „které hodnoty v současné společnosti zvyšují rizika zapojení jedince do organizovaného zločinu“.²⁹ Půjde o hodnoty ve společenském systému existující i o hodnoty záměrně vytvářené organizovaným zločinem.

28 Každoročně (2012, 2013, 2014) proběhla expertní šetření, realizovaná prostřednictvím dotazníků u cca 30 pracovníků specifických útvarů Policie ČR (Služba kriminální policie a vyšetřování, ÚOOZ, Národní protidrogová centrála, Ředitelství služby cizinecké policie, Útvaru odhalování korupce a finanční kriminality).

29 Uvedené hodnoty (alespoň tři) měli experti seřadit tak, aby na prvním místě byla hodnota, jež pachatele pro zapojení do OZ motivuje nejsilněji.

Tabulka 5: Hodnoty, které v české společnosti podporují zapojení do organizovaného zločinu – názory expertů podle četnosti a pořadí

Hodnota	Hodnotová známka
Peníze, finanční profit	1,23
Ekonomická krize, nedostatek finančních prostředků	1,78
Moc, vliv	2,00
Absence mravnosti, morálky	2,00
Pohrdání státem, nekompetentní stát	2,25
Pocit, že někam patřím, osobní vazby, konzumní společnost	2,33
Nechuť k práci	2,50
Klientelismus, kontakty, nízké tresty pro pachatele	2,67
Sobectví	2,75
Sláva, úspěch	2,80
Rigidita a zaostávání právních předpisů	3,00
Lhostejnost ke společnosti	3,00
Růst agresivity ve společnosti, kriminální narušenost	3,00

Dotazník vyplnilo celkem 36 expertů. Rozdíly mezi respondenty z jednotlivých expertních skupin týkajících se pořadí a četnosti hodnot byly minimální. Někteří respondenti svou odpověď doplnili dalším komentářem. Údaje v tabulce jednoznačně prokazují, že všechny skupiny expertů považují za nejdůležitější hodnotu **peníze**, kterou při zapojení do organizovaného zločinu pachatelé jednoznačně preferují. Tuto hodnotu experti doplnili následujícími komentáři – „*vyšoká nezaměstnanost a s tím spojené lákadlo lehce vydělaných peněz*“ (exp. 30) „*finanční motivace, respektive vidina získání dostatku financí na pokrytí svých potřeb bez velké námahy*“ (exp. 32), až po „*materiální zabezpečení jedince ve společnosti a touha získat majetek nelegálně, jak je v naší společnosti zvykem*“. (Exp.P.C.: 2013) „*Společnost zaměřená na výkon a zvyšování zisku organizovaný zločin sama generuje*.“ (Exp.P.C.: 2013)

Moc a vliv je další velmi důležitá hodnota, kterou lze označit za „ochranný faktor“, neboť prorůstání vlivu a moci pachatelů do všech sfér společnosti umožňuje přímo ochránit pachatele OZ před potrestáním. Výstižný je následující komentář: „*Život v organizované skupině jedinci zabezpečuje to, co dosud neměl – pravidelný přísun peněz a ochranu jeho i jeho rodiny*.“ (Exp.P.C.: 2013)

Absenci mravnosti a morálky doplnili experti takto: „*ve společnosti převažují morální hodnoty, pokles morálních hodnot obyvatelstva* (Exp.P.C.: 2013) až k „*morální prázdnotě*.“ (Exp.P.C.: 2013) „*celkový úpadek morálky ve společnosti*“ (Exp.P.C.: 2013)

Nedůvěryhodnost politické reprezentace, víra v beztrestnost byla doplněna o „*příklady osob, kterým se podařilo uspět (tj. získat peníze, vliv, prestiž) porušováním zákonů*.“ (Exp.P.C.: 2013) „*Nízká míra podpory boje proti zločinnosti politiky*“ (Exp.P.C.: 2013)

„složitý právní systém, špatná vymahatelnost práva, absence právní jistoty v rozhodování soudů, příliš velký důraz na hodnoty lidských práv“. (Exp.P.C.: 2013)

Pocit, že někam patřím, konzumní společnost, komentáře expertů byly následující: „Deprivant na základě genetické výbavy či výchovy snadno podléhá tlaku společnosti.“ (Exp. P.C.:2013) „potřeba někam patřit“. (Exp.P.C.: 2013)

Nechuť k práci byla komentována jako „neochota normálně pracovat“. (Exp.P.C.: 2013)

Sláva, úspěch byla doplněna tímto vyjádřením „společenská atmosféra preferující majetek bez ohledu na způsob jeho získání“. (Exp.P.C.: 2013)

Ostatní hodnoty uvedené v tabulce experti blíže nekomentovali.

Činit jednoduché závěry z uvedených údajů – preference hodnot, je téměř nemožné, nicméně můžeme na jejich základě naznačit určité kriminální kontexty. Kriminální kontext hodnoty – peníze, finanční profit – koresponduje zřejmě i s tím, že všechny definice organizovaného zločinu uvádějí tuto hodnotu jako dominantní, respektive cílovou. Ovšem peníze, resp. velikost majetku není automaticky určující, zda Češi konkrétní osobu vnímají negativně či pozitivně. Ukazuje se, že spíše než výše konta rozhoduje vystupování, styl života, prosazované názory a zejména také způsob nabytí majetku. Původně finanční a posléze ekonomická krize bývá označována jako krize důvěry, produkt deficitu hodnot a nedostatku odpovědnosti. S tím souvisí i nahrazování užitných hodnot hodnotami směnnými, které se projevuje vypjatým egoismem a prosazováním osobních zájmů za každou cenu, tj. i zapojením do trestné činnosti. Moc resp. vliv je hodnotou určující, neboť je nezbytná k efektivní realizaci organizované trestné činnosti. Hodnoty, které lze téměř jednoznačně považovat za negativní, resp. značně rizikové (absence morálky, růst agresivity, kriminální narušenost), tj. podporující zapojení jedince do trestné činnosti nefigurují dle mínění expertů na „vítězných“ místech.

Shrnutí k hodnotám

Prezentované výsledky vedou k úvaze, že ve společnosti nelze zcela odlišit hodnotové preference vyvolávající u skupiny jedinců deviantní vzorce chování. Řada hodnot má několik dimenzí, včetně té, kterou bychom mohli nazvat patogenní.

Analýza ukázala, že hodnoty, jakožto předpokládané regulátory lidského chování, nepůsobí vždy tak přímočaře (např. pocit, že někam patřím, nelze jednoznačně interpretovat záporně), a vysvětlit, jak to, že oblast hodnot a oblast chování „žijí“ svým nezávislým chováním, nedokážeme. I když lze shrnout, že některé současné společenské hodnotové preference jsou pro kriminální chování spíše stimulací, než aby působily jako bariéra pro takové jednání.

Naše analýza snad přispěla k tomu, že neoslabila význam hodnotových prvků tak, že je zřejmé, že pro vznik, fungování a vývoj organizovaného zločinu v ČR je třeba brát v úvahu také aktuálně preferované hodnoty ve společnosti.

V.

**Jak jsou organizovaný zločin a s ním
spojené rizikové faktory vnímány
veřejným míněním**

V.1. Organizovaný zločin ve výzkumech veřejného mínění – sekundární analýza

V rámci výzkumného projektu Vývoj závažné trestné činnosti ve vztahu ke společenským vlivům a rizikům jsme se zaměřili na širší společenské souvislosti působení organizovaného zločinu. Ve společnosti jsme se snažili identifikovat kriminogenní faktory, které organizovanému zločinu umožňují realizaci jeho aktivit a získávání spolupracovníků nebo klientů pro nelegální zboží a služby. Zajímal nás nejen pohled expertů a jejich „diagnóza“ kriminogenních faktorů, ale také pohled veřejnosti – jak jsou organizovaný zločin a s ním spojené rizikové faktory vnímány veřejným míněním, které z identifikovaných faktorů považují lidé, laičtí posuzovatelé, za zásadní a jaký vliv jim připisují. Zaměřili jsme se na srovnání, ve kterých oblastech se laičtí a expertní respondenti shodují, a kde se naopak ve svých názorech rozcházejí. Tato část studie se věnuje tomu, jak o pohledu veřejnosti na organizovaný zločin referovaly dosavadní výzkumy veřejného mínění.

Výzkumy veřejného mínění zaměřené na viktimizaci, obavy z kriminality a také na bezpečnostní rizika, které jsou dlouhodobě realizovány na katedře sociologie FF UK pod vedením Jiřího Buriánka³⁰ (Buriánek, 2011; Buriánek, 2012; Buriánek, 2001), ukázaly, že kriminalita obecně bývá vnímána jako nejpálčivější ze sociálních problémů. Respondenti pak vyjadřují nejvyšší míru obav a zneklidnění právě organizovaným zločinem. Ve výzkumech v letech **2001 až 2003** zaujímal **organizovaný zločin** první místo v žebříčku zneklidňujících sociálních problémů, až po něm následovaly takové položky jako agrese a násilí, nezaměstnanost, drogy a jejich šíření, podvody v oblasti investic a finančních operací atd. V posledních letech (**2007 a 2011**) byla do baterie hodnocených sociálních problémů explicitně zařazena také korupce, která vzápětí zaujala první místo žebříčku a předstihla tak jinak typickou obavu z organizovaného zločinu. Vývojový trend ukazuje postupný nárůst zneklidnění prakticky ve všech sledovaných oblastech, pouze u nejpříznivěji hodnoceného životního prostředí došlo k poklesu míry zneklidnění.

30 Šetření „Bezpečnost občanů“ v roce 1999, později pod názvem „Kontinuální výzkum viktimizace a pocitu bezpečí občanů“ (2000–2002), výzkum Aktér 2006.

Tabulka 6: Zneklidnění občanů sociálními problémy (index 1–4, 4 = silně zneklidněn)

	2001	2002	2003	2007	2011
Stav životního prostředí	2,7	2,6	2,7	2,7	2,4
Počítačové pirátství				2,1	2,5
Válka a nebezpečí války	2,0	2,5	2,9	2,4	2,6
Individualizace života, nezáměr lidí o druhé	2,7	2,6	2,6	2,7	2,7
Stav zdravotnické péče	2,6	2,5	2,6		
Důchodové zabezpečení	2,8	2,7	2,7		
Extremismus			2,5	2,6	2,8
Právní jistoty občanů, vymahatelnost práva	2,9	2,6	2,8	2,9	3,0
Růst byrokracie, arogance úřadů	2,9		2,8	2,9	3,1
Podvody v oblasti investic a finančních operací	3,0	2,9	2,9	2,8	3,2
Drogy a jejich šíření	3,0	3,1	3,0	3,1	3,2
Nezaměstnanost	3,0	2,8	2,9		3,3
Agresivita a násilí	3,0	3,0	3,0	3,1	3,3
Organizovaný zločin	3,2	3,1	3,1	3,1	3,3
Korupce				3,1	3,5

Zdroj: (Buriánek, 2011)

Veřejnost organizovaný zločin zcela jistě vnímá jako významný problém, což dokazují i další výzkumy veřejného mínění realizované **Centrem pro výzkum veřejného mínění**. Podle těchto šetření jsou organizovaný zločin a korupce jako nejzávažnější celospolečenské problémy vnímány veřejností dlouhodobě. CVVM otázky na naléhavost řešení jednotlivých problémů pokládá pravidelně a časová řada z let **1993 až 2005** ukazuje, že lidé tyto dvě oblasti kontinuálně hodnotí jako jedny z nejnaléhavějších od devadesátých let dvacátého století. (Rezková, 2002; Červenka, 2004; Červenka, 2005; Červenka, 2007)

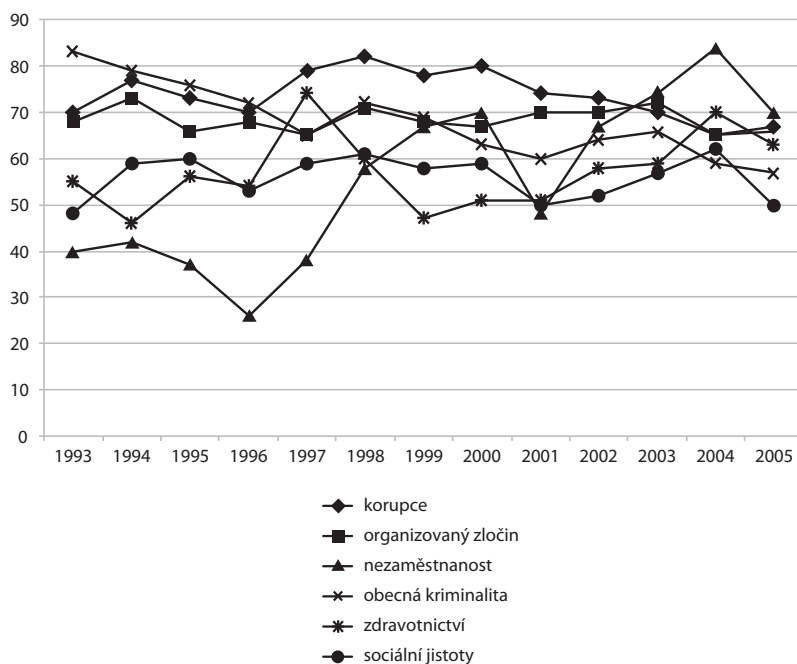
Ve výzkumech v letech **1993 až 2005** byl organizovaný zločin zařazen do baterie problémů, jejichž naléhavost měli respondenti posoudit. V průběhu sledovaných let kolísal podíl respondentů, kteří organizovaný zločin považují za problém, jehož řešení je „velmi naléhavé“, nicméně vždy zůstává mezi třemi, maximálně čtyřmi nejnaléhavějšími problémy. Dalšími problémy, které se objevují na předních příčkách, jsou: korupce, nezaměstnanost, obecná kriminalita, zdravotnictví.

Tabulka 7: Časová řada hodnocení problémů jako velmi naléhavých

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
korupce ³¹	70	77	73	70	79	82	78	80	74	73	70	65	67
organizovaný zločin	68	73	66	68	65	71	68	67	70	70	72	65	66
Nezaměstnanost	40	42	37	26	38	58	67	70	48	67	74	84	70
obecná kriminalita	83	79	76	72	65	72	69	63	60	64	66	59	57
zdravotnictví	55	46	56	54	74	60	47	51	51	58	59	70	63
sociální jistoty	48	59	60	53	59	61	58	59	50	52	57	62	50

Zdroj: CVVM; odpověď na otázku „Jak moc je podle Vás naléhavé zabývat se v naší zemi řešením následujících oblastí?“, varianty odpovědí: velmi naléhavé, dost naléhavé, málo naléhavé, není naléhavé; v tabulce podílly odpovědi „velmi naléhavé“, dopočet do 100 % u každého údaje = ostatní odpovědi.

Graf 2: Časová řada hodnocení problémů jako velmi naléhavých (vývoj podílů odpovědí: řešení této oblasti je „velmi naléhavé“)

V novějších výzkumech CVVM, které se věnují bezpečnostním rizikům, bylo zjišťováno, které problémy jsou respondenty považovány za reálnou hrozbu pro Českou republiku. Mezinárodní organizovaný zločin je zde respondenty opakovaně uváděn jako největší reálná hrozba pro stát. Časová řada ukazuje, že intenzita vnímaného problému od roku

31 Do roku 2002 formulováno jako korupce, hospodářská kriminalita

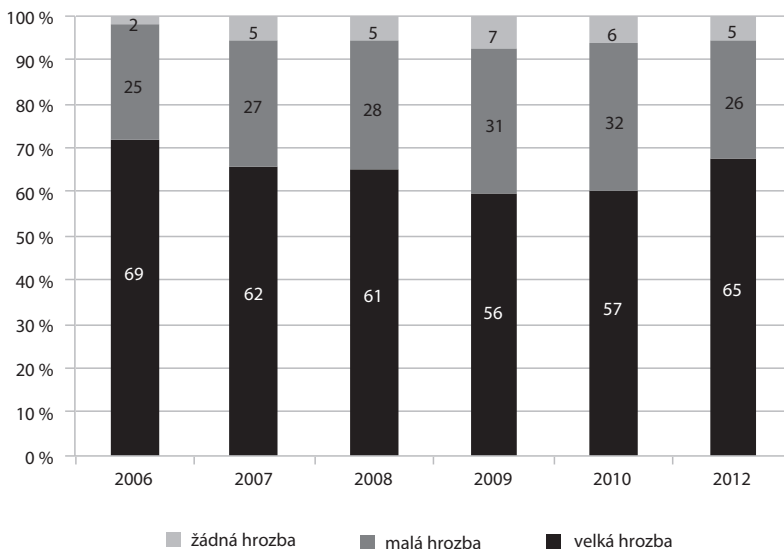
2006 do roku **2009** kontinuálně klesala – od 69 % respondentů, kteří mezinárodní organizovaný zločin vnímají jako velkou hrozbu v roce 2006 po 56 % respondentů v roce 2009 a od tohoto roku podíl těchto respondentů opět poněkud rostl až na 65 % koncem roku **2012**. (Šamanová, 2011; Tuček, 2012) Nicméně stále jej veřejnost vnímala jako nejzávažnější reálnou hrozbu pro stát.

Tabulka 8: Reálnost hrozby pro ČR, vývoj názorů v letech 2006–2012 – velká hrozba/malá hrozba/žádná hrozba (v %), postoje respondentů k mezinárodnímu organizovanému zločinu a k dalším významným rizikům

	2006	2007	2008	2009	2010	2012/2	2012/11
mezinárodní organizovaný zločin	69/25/2	62/27/5	61/28/5	56/31/7	57/32/6	63/28/5	65/26/5
teroristické skupiny	59/31/5	53/36/5	53/35/7	49/37/9	52/35/8	52/33/10	55/34/7
uprchlíci	18/53/22	16/55/22	19/51/24/	18/49/26	24/48/22	29/50/15	30/52/13
národnostní menšiny	11/50/34	10/55/28	19/50/25	14/49/31	21/51/23	21/56/18	21/55/21
epidemie	22/60/13	26/57/12	31/53/12	58/35/4	24/54/19	27/53/16	29/54/14
přírodní katastrofa	31/54/9	35/53/8	33/53/10	35/53/10	45/46/8	38/49/10	38/50/9
války	13/47/35	16/48/30	17/48/29	15/47/33	16/48/32	18/44/33	20/47/28

Zdroj: CVVM

Graf 3: Mezinárodní organizovaný zločin jako veřejností vnímaná reálná hrozba pro ČR, vývoj v letech 2006 až 2012

Otázkou je, na základě jakých informací si lidé tyto své postoje a názory vytvářejí, z jakých informačních kanálů vycházejí. V postojích k organizovanému zločinu lze předpokládat, že lidé s největší pravděpodobností nevycházejí pouze ze své bezprostřední osobní zkušenosti nebo zkušenosti lidí z blízkého okolí, ale je zde nespíš silný vliv médií. Tuto hypotézu potvrdil také výzkum, který realizoval v roce **2008** **Institut pro kriminologii**

a sociální prevenci prostřednictvím agentury TNS AISA³² a který se podrobněji věnoval postojům a názorům veřejnosti ohledně organizovaného zločinu. Podle výsledků výzkumu (Cejp, 2010) pouze z médií čerpá své informace 71 % lidí. Poněkud překvapivě uvádí 26 % respondentů i určitou zkušenost z blízkého okolí, která ovšem může být také zprostředkovaná. To, že mají zkušenost s organizovaným zločinem z bezprostředního okolí, uváděli častěji než ostatní respondenti z věkové kategorie mezi 40 a 49 lety. Naopak věková kategorie do 19 let má přímou zkušenost nejméně často, u této skupiny respondentů tak převažuje informovanost především prostřednictvím médií. Zkušenost s organizovaným zločinem z blízkého okolí uvádějí významně častěji také vysokoškoláci a lidé z jihozápadního regionu.

Institut pro kriminologii a sociální prevenci získává poznatky o organizovaném zločinu, především základní charakteristiky zločineckých skupin a jejich činností, prostřednictvím pravidelných expertních šetření probíhajících každoročně od roku 1993. Výše zmíněný výzkum veřejného mínění realizovaný IKSP v roce 2008 navíc zajímavě doplňuje takto získané poznatky srovnáním s „hlasem lidu“, tedy s tím, jak tuto problematiku vidí veřejnost a jak se jejich optika liší od expertního pohledu. Zajímavé výsledky přineslo srovnání názorů expertů a veřejnosti na to, zda organizovaný zločin v České republice proniká či neproniká do vybraných oblastí. U expertů byla procenta o míře pronikání do všech oblastí vyšší než u laické veřejnosti, což je zřejmě způsobeno důkladnější obeznámeností s problematikou. Také pořadí oblastí, kterým jednotlivé skupiny posuzovatelů připisují pronikání organizovaného zločinu, se poněkud liší. Zatímco veřejnost řadila na první místo policii, u expertů (většinou policistů), byla policie až na pátém místě. Tři další uvedené oblasti na předních místech byly u obou skupin stejné pouze s malými odchylkami v rozdílném pořadí – u expertů byla na 1.–2. místě ekonomika a státní správa, následuje politika; u veřejnosti pak s malým odstupem za policií následovala politika, ekonomika a státní správa. Pronikání organizovaného zločinu do sdělovacích prostředků připouští tři čtvrtiny expertů a také více než polovina veřejnosti. To odhaluje specifický paradox, neboť téměř tři čtvrtiny respondentů získávají podle svého vyjádření informace o organizovaném zločinu právě pouze prostřednictvím médií a na jejich základě formují na organizovaný zločin své názory. Zajímavým poznatkem je také skutečnost, že lidé, kteří kromě informací prostřednictvím médií uvedli rovněž určitou zkušenost s organizovaným zločinem z blízkého okolí, jsou kritičtější a v procentuálních vyjádřeních se blíží expertům. Nejkritičtější skupinou se ukázala být kategorie ve věku 40–49 let (která rovněž nejvíce uvádí zkušenost z blízkého okolí), nejméně kritičtí jsou pak respondenti do 19 let. Muži uváděli častěji než ženy pronikání organizovaného zločinu u policie a do státní správy.

32 Institut pro kriminologii a sociální prevenci realizoval prostřednictvím agentury TNS AISA v listopadu 2008 reprezentativní omnibusový výzkum, kterého se zúčastnilo 1 004 respondentů, vybraných kvótním výběrem (základní soubor: čeští občané ve věku 15–69 let).

Tabulka 9: Názor expertů a veřejnosti na to, zda organizovaný zločin v současné době v České republice proniká či neproniká do vybraných oblastí

	Veřejnost	Experti
OBLAST:	Ano, proniká	Ano, proniká
Policie	88	82 (4.–5.)
Politika	87	91 (3.)
Ekonomika	85	94 (1.–2.)
Státní správa	80	94 (1.–2.)
Justice	75	82 (4.–5.)
Samospráva	65	67 (7.)
Sdělovací prostředky	53	76 (6.)

Zdroj: IKSP; v tabulce je uvedeno, kolik procent dotázaných na otázku „Domníváte se, že organizovaný zločin v současnosti v České republice proniká či neproniká do oblasti...“ zvolilo u jednotlivých oblastí možnost „ano, proniká“

Zmíněný výzkum IKSP také zjišťoval názor veřejnosti na důsledky spolupráce s organizovaným zločinem. Autoři výzkumu se snažili zjistit, jak lidé vnímají případnou spolupráci politika, úředníka, policisty nebo dalšího činitele s organizovaným zločinem, zda je vnímána spíše jako zisk neoprávněných výhod a podpory podsvětí nebo jako rizikové ohrožení vlastní bezpečnosti, kariéry a ohrožení rodiny praktikami, které organizovaný zločin používá k dosažení svých cílů. K tomu, že ti, kdo spolupracují s organizovaným zločinem, získají neoprávněné výhody a podporu podsvětí, se přiklonily dvě třetiny respondentů, k tomu, že spoluprací ohrožují sebe, se přiklonila jedna třetina. Na tento názor nemělo vliv, zda lidé získávají informace pouze z médií nebo i z jiných zdrojů. Z hlediska základních demografických charakteristik se ukázalo, že získání výhod vidí poněkud častěji muži než ženy, lidé se základním vzděláním a vyučení a obyvatelé severozápadního regionu. Riziko spolupráce s organizovaným zločinem, možnost ohrožení sebe, své rodiny i kariéry, si uvědomují více lidé s vysokoškolským vzděláním (42 %) a lidé v Moravskoslezském regionu (38 %).

Tabulka 10: Názor na důsledky spolupráce s organizovaným zločinem (podíly v procentech, N=1004)

Zisk neoprávněných výhod a podpora podsvětí	65 %
Ohrožení sebe, kariéry, rukojmím zločinců	30 %
Neví, bez odpovědi	5 %

Zdroj: IKSP

S organizovanou podobou kriminality bývá často spojována také korupce. Organizovaný zločin korumpováním kompromituje oficiální instituce a snižuje tak autoritu vlády, policie, ministerstev, orgánů místní správy i sdělovacích prostředků a díky korupčnímu tlaku může získávat neoprávněné výhody a služby. Korupční prostředí pak představuje podhoubí, které umožňuje tomuto druhu trestné činnosti dále bujet a rozvíjet se. Organizovaný zločin používá korupci jako první stupeň nátlaku. Pokud úředník nebo jiný veřejný činitel korupčnímu tlaku odolá a úplatek odmítne, přechází k vyhrožování, očerňování, vydírání. Příslušný činitel může být tímto tlakem vážně ohrožen. (Cejp, 2010)

Autory výzkumu v této souvislosti zajímalo, jak veřejnost stávající korupční prostředí v České republice vnímá, zda jsou si lidé vědomi toho, že korupční aktivita nemusí vycházet pouze ze strany veřejného činitele, ale že to naopak může být on, kdo je korupcí pocházející od zločinců, kteří chtějí dosáhnout svého cíle, ohrožen. Pouze třetina (32 %) respondentů přisoudila jednoznačně iniciativu veřejnému činiteli, téměř polovina (46 %) přiznala oběma stranám stejnou iniciativu a téměř pětina (17 %) přiřkla hlavní aktivitu občanům. Pozoruhodné jistě je, že mezi dotázanými nebyl ani jeden, který by si myslel, že korupce ve veřejném sektoru není. Odpovědi na tuto otázku se nijak významně nelišily mezi těmi, kdo čerpají informace o organizovaném zločinu pouze z médií a těmi, kteří mají také zkušenost z blízkého okolí. Zajímavý rozdíl byl zaznamenán v závislosti na regionu. Obyvatelé Prahy přisuzují výrazně menší podíl jednostrannému vymáhání úplatku ze strany veřejného činitele a významně více se také domnívají, že aktivita činitelů a občanů je přibližně stejná.

Tabulka 11: Názor na to, kdo většinou vymáhá úplatek ve veřejném sektoru (N=1004)

Veřejný činitel většinou vymáhá úplatek na občanovi	32 %
Občan většinou vymáhá úplatkem získání neoprávněné výhody	17 %
Veřejný činitel i občan jsou většinou stejně aktivní	46 %
Korupce ve veřejném sektoru není	0 %
Neví, bez odpovědi	5 %

Zdroj: IKSP

Další sondu do názorů veřejnosti na problematiku organizovaného zločinu provedl **Institut pro kriminologii a sociální prevenci** v srpnu 2010³³ (Cejp, 2010; Scheinost, 2011). Výsledky výzkumu ukazují, že organizovaný zločin jako téma není ve veřejnosti v centru pozornosti. Pouhých 10 % respondentů prohlásilo, že je problematika organizovaného zločinu velmi zajímavá a 34 % uvedlo, že je tato problematika zajímavá, ale spíše okrajově. Malý zájem prezentovalo 31 % respondentů a 24 % oslovených uvedlo, že se o problematiku organizovaného zločinu nezajímá vůbec. V této souvislosti je zajímavé, že ačkoli většina lidí tvrdí, že je organizovaný zločin vůbec nezajímá nebo je zajímavá velmi málo, výzkumy CVVM opakovaně potvrzují, že veřejnost organizovaný zločin považuje za největší reálnou hrozbu pro Českou republiku. (Šamanová, 2011) Zneklidňující informace o této problematice k lidem prostřednictvím médií dojdou zřejmě i v případě, že tyto informace nijak cíleně nevyhledávají. Podle očekávání respondenti informace nejvíce čerpají z televize, až s odstupem za ní následuje denní tisk. Jako další zdroje informací o organizovaném zločinu se sestupnou intenzitou následují okolí respondenta, rozhlas, internet, profese respondenta a knihy. Zcela stěžejní role médií ve formování postojů a názorů veřejnosti na organizovaný zločin se tak potvrdila a musí být samozřejmě zohledňována při interpretaci dalších výsledků výzkumů veřejného mínění.

33 Výzkum realizoval Institut pro kriminologii a sociální prevenci v srpnu 2010 prostřednictvím agentury Factum Invenio. Dotazování proběhlo formou osobního rozhovoru na reprezentativním vzorku obyvatel ČR ve věku nad 15 let. Výběrový soubor 999 respondentů byl získán kvótním výběrem.

Tabulka 12: Zdroje informací o organizovaném zločinu pro veřejnost (odpověď na otázku „Odkud čerpáte informace o organizovaném zločinu?“, 1=nejvíce až 5=nejméně)

Pořadí	Zdroj	Průměr
1.	Televize	1,69
2.	Denní tisk	2,77
3.	Ze svého okolí (kolegové, přátelé, příbuzní)	3,14
4.	Rozhlas	3,22
5.	Internet	3,47
6.	Ze své profese	4,52
7.	Z knih	4,55

Zdroj: IKSP

Respondenti se měli vyjádřit také k tomu, zda se podle jejich názoru organizovaný zločin v České republice vyskytuje (v úvodu dotazníku byl pojem organizovaného zločinu stručně definován). 70 % respondentů je přesvědčeno, že se organizovaný zločin v České republice určitě vyskytuje a 25 % odpovědělo, že se spíše vyskytuje. O přítomnosti organizovaného zločinu v českém prostředí tedy veřejnost nepochybuje. Jako hlavní představitelé organizovaného zločinu pak lidé vidí spíše cizince – 28 % respondentů se domnívá, že organizovaný zločin páchají hlavně cizinci, pouhá 4 % jej přičítají hlavně Čechům. Nadpoloviční většina respondentů (63 %) ovšem přisuzuje vyvážený podíl Čechům i cizincům, což se shoduje i s názorem expertů. (Cejp, 2010; Scheinost, 2011)

Necelých 24 % respondentů zaznamenalo ve svém okolí konkrétní trestnou činnost, kterou považovali za organizovaný zločin. Nejčastěji byla mezi trestnou činností, která byla respondenty považována za organizovanou (a mohli uvést i více možností), jmenována majetková trestná činnost (uvedlo ji 70 % respondentů, kteří připustili zkušenost ze svého okolí), s odstupem následovala korupce (43 %), hospodářská kriminalita (38 %) a trestná činnost spojená s drogami (37 %), s dalším odstupem pak další formy kriminality – násilná (22 %), trestná činnost spojená s prostitucí (17 %), vydírání (13 %). Nelze objektivně posoudit, zda se o organizovaný zločin skutečně jednalo, nicméně můžeme z těchto výpovědí identifikovat, jakou trestnou činnost veřejnost s organizovaným zločinem spojuje. Na otázku, zda se dotazovaný osobně někdy stal obětí trestné činnosti, kterou by považoval za organizovaný zločin, odpověděla necelá tři procenta respondentů, že ano a opakovaně, a pět procent, že jednou. Nicméně 37 % respondentů považuje organizovaný zločin za značnou hrozbu pro běžné občany a 58 % se jich domnívá, že organizovaný zločin představuje značnou hrozbu pro společnost. Zde se nepochybně ve vnímání ohrožení organizovaným zločinem více než zkušenost osobní nebo zkušenost z bezprostředního okolí promítá také vliv médií.

Respondenti se domnívají, že organizovaný zločin proniká především do podnikatelské sféry, policie a vrcholné politiky. Ve srovnání s rokem 2008, kdy byla položena podobná otázka, jsou procenta respondentů, kteří vnímají pronikání organizovaného zločinu do jednotlivých oblastí, poněkud nižší. Nicméně první tři oblasti, označené nejčastěji jako ty, do kterých proniká organizovaný zločin, jsou stejné a rozdílné je pouze pořadí. Zatímco v roce 2008 bylo pořadí oblastí policie, politika, ekonomika, v roce 2008 policii a vrcholnou politiku „předstihla“ podnikatelská sféra. Stojí za úvahu, zda to není otázka především

použitých termínů, zda pojem „podnikatelská sféra“ v sobě významově nenese negativnější konotace než pojem „ekonomika“.

Tabulka 13: Názor na pronikání organizovaného zločinu do vybraných oblastí

		Ano, proniká
1.	Podnikatelská sféra	85 %
2.	Policie	71 %
3.	Vrcholná politika	69 %
4.	Justice	68 %
5.	Státní správa	66 %
6.	Místní politika	52 %
7.	Sdělovací prostředky	43 %

Zdroj: IKSP; v tabulce je uvedeno, kolik procent dotázaných na otázku „Domníváte se, že organizovaný zločin v současnosti v České republice proniká či neproniká do oblastí...“ zvolilo u jednotlivých oblastí možnost „ano, proniká“.

Ve výzkumu byl zjišťován také názor veřejnosti na to, jak organizovanému zločinu lépe čelit. Z nabízených opatření bylo za nejúčinnější prostředek považováno přijetí přísnějších trestů, následuje důsledné zabavování nelegálních zisků, důkladnější dohled nad přidělováním veřejných zakázek a protikorupční opatření.

Tabulka 14: Názozy veřejnosti na to, jak organizovanému zločinu lépe čelit

pořadí	Opatření	průměr	Rozhodně ano	Rozhodně ano + spíše ano
1.	Přijetím přísnějších trestů	1,35	69 %	92 %
2.	Důsledným zabavováním nelegálních zisků	1,37	67 %	88 %
3.	Dohledem nad přidělováním veřejných zakázek	1,38	64 %	89 %
4.	Opatřeními proti korupci	1,39	66 %	90 %
5.	Ochranou svědků	1,49	55 %	87 %
6.	Větší mezinárodní spolupráci	1,52	51 %	86 %
7.	Zdokonalováním speciálních složek Policie ČR	1,58	50 %	82 %
8.	Zdokonalováním speciálních složek justice	1,59	48 %	78 %
9.	Promyšlenou politickou a vládní koncepcí a strategií	1,70	39 %	81 %

Zdroj: IKSP; pořadí podle podílu odpovědí „rozhodně ano“, v dalším sloupci kumulativní procenta – součet procent odpovědí „rozhodně ano“ a „spíše ano“

V.2. Organizovaný zločin pohledem české veřejnosti – výzkum z roku 2013

Jak se již ukázalo ve výsledcích dříve realizovaných výzkumů, veřejnost organizovaný zločin pokládá za závažný problém hodný pozornosti. Nejen, že o jeho výskytu v České republice respondenti nepochybují, ale dokonce jej pravidelně řadí mezi nejpalčivější sociální problémy současné společnosti (např. Buriánek, 2011). Abychom se dozvěděli více o tom, jakým způsobem veřejnost tento jev vnímá, v čem vidí jeho největší rizika a co si myslí o okolnostech, které mohou k výskytu organizovaného zločinu ve společnosti přispívat, realizoval v září 2013 Institut pro kriminologii a sociální prevenci prostřednictvím agentury PPM Factum Research s.r.o. reprezentativní výzkum veřejného mínění zaměřený na tyto otázky.³⁴

Podobně jako v dříve realizovaných výzkumných šetřeních, také v našem výzkumu se naprostá většina (86 %) respondentů přiklání k názoru, že organizovaný zločin představuje pro Českou republiku bezpečnostní riziko. Vnímavější k riziku organizovaného zločinu jsou přitom respondenti z Čech (90 % považuje organizovaný zločin za riziko) než respondenti z Moravy (82 %), což může souviset s tím, že respondenti z Čech možná častěji přicházejí do kontaktu s problematickými jevy, jejichž výskyt dávají do souvislosti s organizovaným zločinem.

Tabulka 15: Organizovaný zločin jako bezpečnostní riziko pro Českou republiku (celý soubor a diferencovaně podle regionu)

	Soubor celkem				
		Sloučené kategorie	Praha	Čechy	Morava
Rozhodně je riziko	49 %	86 %	85 %	90 %	82 %
Spíše je riziko	37 %				
Spíše není riziko	10 %	11 %	10 %	8 %	15 %
Rozhodně není riziko	1 %				
Nevím	3 %	3 %	5 %	2 %	3 %

V.2.1. Oblasti zasažené organizovaným zločinem podle veřejnosti

Česká veřejnost má organizovaný zločin spojený především s podnikatelskou sférou, vrcholnou politikou (politici, politické strany) a s oblastí policie. Tyto tři oblasti se ve výzkumech sledujících pronikání do vybraných oblastí objevují na předních místech

34 Výzkum veřejného mínění realizoval Institut pro kriminologii a sociální prevenci prostřednictvím agentury PPM Factum Research s.r.o. Dotazování proběhlo v září 2013 formou omnibusového šetření metodou osobního rozhovoru za použití osobního počítače (CAPI) na reprezentativním vzorku obyvatel ČR starších 15 let. Výběrový soubor 1 001 respondentů byl získán kvótním postupem.

opakovaně, pouze s malými obměnami v aktuálním pořadí.³⁵ Za nejméně náchylnou k infiltraci organizovaného zločinu bývá považována oblast médií, ta se již tradičně v našem žebříčku objevuje na posledním místě. Je zajímavé, že ve srovnání s roky 2008 a 2010 podíl respondentů, kteří připouštějí vliv organizovaného zločinu v jednotlivých oblastech, klesl anebo zůstal na stejné úrovni u všech sledovaných oblastí s jedinou výjimkou, a to oblastí politiky. Politici a politické strany s řadou medializovaných korupčních kauz zřejmě nepůsobí na občany příliš důvěryhodně.

Tabulka 16: Názor veřejnosti na pronikání organizovaného zločinu do vybraných oblastí (respondenti v %)

		Ano, proniká		
		2013	2010	2008
1.	Podnikatelská sféra	82	85 (1.)	–
2.	Politika (politici, politické strany)	79	69 (Vrcholná politika – 3.)	87 (2.)
3.	Policie (státní, městská)	71	71 (2.)	88 (1.)
4.	Ekonomika (státní podniky, peněžnictví)	69	–	85 (3.)
5.	Státní správa (ministerstva, úřady)	66	66 (5.)	80 (4.)
6.	Právo (státní zastupitelství, soudy)	60	68 (Justice – 4.)	75 (Justice – 5.)
7.	Média	42	43 (7.)	53 (7.)
–	Samospráva/Místní politika	–	52 (6.)	65 (6.)

Zdroj: IKSP. V tabulce je uvedeno, kolik procent dotázaných na otázku „Domníváte se, že organizovaný zločin v současnosti v České republice proniká či neproniká do oblasti...“ zvolilo u jednotlivých oblastí možnost „ano, proniká“.

35 Jak již bylo v předchozím textu zmíněno, je zřejmé, že pořadí jednotlivých oblastí závisí na konkrétních použitých termínech. To se ukázalo již v roce 2010, kdy místo pojmu ekonomika, který byl použit o dva roky dříve, pojem podnikatelská sféra asocioval zřejmě větší potenciální riziko pronikání struktur organizovaného zločinu. Tento předpoklad potvrzují i výsledky stávajícího výzkumu. Podnikatelská sféra se umístila mezi vybranými oblastmi opět na prvním místě a je tak laickými respondenty považována za hlediska pronikání organizovaného zločinu za nejrizikovější – 82 % lidí je přesvědčeno, že v této oblasti organizovaný zločin může být přítomen. Oblast ekonomiky, na kterou jsme se tentokrát také zeptali s upřesněním, že je tím míněna oblast státních podniků a peněžnictví, se pak umístila za politikou a policií na čtvrtém místě. Podobná závislost na použitém termínu je možná vysledovat také v případě oblasti práva, respektive justice. Pojem „právo“ s upřesněním pro dotazované, že se jedná o státní zastupitelství a soudy, působí na laické respondenty zřejmě důvěryhodněji než v předchozích výzkumech ve stejném smyslu použitý pojem „justice“. Lze to vyčíst jak z procentuálního podílu těch, kteří připouštějí možnost proniknutí organizovaného zločinu do zmíněné oblasti, tak z pořadí a postavení sféry „práva“ v aktuálním roce ve srovnání s předchozím umístěním oblasti „justice“.

V.2.2. Nelegální aktivity organizovaných zločineckých skupin podle veřejnosti

Jakou představu má laická veřejnost o aktivitách organizovaného zločinu, nám napoví následující tabulka. Při odpovědi na otázku, které nelegální aktivity z nabídnutého výčtu jsou podle jejich názoru u organizovaných zločineckých skupin nejrozšířenější, mohli respondenti vybrat nejvýše tři. Nejčastěji uváděli výrobu, pašování a distribuci drog – tu ve svém výčtu zmínila téměř polovina respondentů. Organizovaný zločin je v očích veřejnosti tedy úzce spojen s drogovou kriminalitou. Na druhém místě se umístila hospodářská a finanční kriminalita, kterou zmínilo 36 % respondentů. Do této kategorie spadá především praní špinavých peněz, daňové a úvěrové podvody, zakládání fiktivních firem apod. Pro 32 % respondentů patří mezi nejčastější činnosti organizovaných zločineckých skupin korupční aktivity – uplácení, systém nabízených protislužeb, neoprávněně získané výhody. Dále v pořadí podle četnosti zmínění následují tyto aktivity: majetková kriminalita (krádeže aut, krádeže uměleckých předmětů, krádeže vloupáním) – uvedlo 29 % respondentů; násilná kriminalita (nájemné vraždy, násilí ve skupinách a mezi skupinami) – zmínilo 24 % respondentů; dále nelegální výroba a pašování alkoholu; vydírání; organizování prostitutek; nelegální výroba a pašování cigaret; počítačová kriminalita a podvody s platebními kartami; obchodování s lidmi; padělání dokumentů, šeků, peněz, mincí, nelegální převádění lidí přes hranice.

Tabulka 17: Nelegální aktivity organizovaných zločineckých skupin podle veřejnosti (pořadí podle četnosti výskytu)

pořadí	Typ nelegální činnosti organizovaných zločineckých skupin	N	%
1.	Výroba, pašování a distribuce drog	467	47
2.	Hospodářská a finanční kriminalita	358	36
3.	Korupce	314	32
4.	Majetková kriminalita	294	29
5.	Násilná trestná činnost	238	24
6.	Nelegální výroba a pašování alkoholu	185	19
7.	Vydírání	183	18
8.	Organizování prostitutek	171	17
9.	Nelegální výroba a pašování cigaret	133	13
10.	Počítačová kriminalita, podvody s platebními kartami	126	13
11.	Obchodování s lidmi	123	12
12.	Padělání dokumentů, šeků, peněz, mincí	77	8
13.	Nelegální převádění lidí přes hranice	47	5

Součástí výzkumu organizovaného zločinu, který v Institutu pro kriminologii a sociální prevenci dlouhodobě probíhá od roku 1993, jsou také každoroční expertní šetření. Experti z řad speciálních útvarů policie (a v posledních dvou letech také celní správy) se pravidelně vyjadřují ke struktuře a činnostem zločineckých skupin působících na území České republiky. Srovnáme-li nejaktuálnější expertní odhady z roku 2012 a laický pohled veřejnosti z našeho výzkumného šetření, lze říci, že nejrozšířenější nelegální činnosti organizovaných zločineckých skupin umístěné experty i laiky na prvních příčkách se v zásadě shodují. Rozdíl je v tom, že zatímco experti řadili mezi nejrozšířenější aktivity

především hospodářskou a finanční kriminalitu – praní špinavých peněz, daňové, úvěrové a směnečné podvody (Cejp, 2013), veřejnost má organizovaný zločin spojený v první řadě s výrobou, pašováním a distribucí drog.

V.2.3. Kriminogenní faktory a organizovaný zločin v očích veřejnosti

Ve společnosti lze identifikovat určité charakteristiky a okolnosti, které mohou organizovaným zločineckým skupinám usnadnit nebo dokonce podpořit páchání trestné činnosti. Zajímalo nás, jak tyto podmínky vnímá a hodnotí laická veřejnost. Respondentům byla předložena baterie kriminogenních faktorů, jejichž vliv měli respondenti ohodnotit na škále 1–5 (malý až velký vliv). U všech nabídnutých faktorů se většina respondentů přiklání k jejich významnému vlivu (odpověď 4 nebo 5), u většiny byly tyto kategorie v součtu nadpoloviční (55–72 %), pouze u faktoru „nedostatky v práci médií“ hodnota nepřesáhla 50 % (44,6 %). Lze tedy konstatovat, že námi nabídnuté faktory byly respondenty považovány za relevantní a významné. Můžeme zde identifikovat zřetelné pořadí skupin kriminogenních faktorů podle míry vlivu, který jim laičtí respondenti přisuzují: 1. faktory z oblasti práva a jeho vymahatelnosti; 2. faktory z oblasti ekonomiky; 3. faktory z oblasti politiky; 4. kulturní a sociální faktory.

Faktory z oblasti práva a jeho vymahatelnosti

Za hlavní okolnosti, které mohou mít vliv na výskyt organizované trestné činnosti, respondenti považují především nedostatky v oblasti práva a jeho vymahatelnosti, v první řadě **nedostatky v legislativě**. Lidé vyjadřují názor, že právní normy zaměřené na boj s organizovaným zločinem jsou nedostatečné, a když jsou přece jen uplatněny a někdo je za organizovanou trestnou činnost odsouzen, tresty bývají podle názoru respondentů příliš nízké. Podobně se mezi faktory, kterým je respondenty přisuzován největší vliv, řadí také **nedostatky v organizaci a činnosti policie a soudů**. Kritické hlasy týkající se této oblasti zaznívají také ve volných odpovědích: „*lidé nevědí, na koho se mají obrátit, i policie je s nimi spřažená*“; „*že na něm (pozn. na organizovaném zločinu) vydělávají i lidé, kteří by měli tyto zločiny potírat, že mají své firmy, které na tom vydělávají*“. Je zřejmé, že veřejnost vnímá úroveň legislativy a uplatňování práva ve vztahu k výskytu organizovaného zločinu jako zcela zásadní.

Faktory z oblasti ekonomiky

Další skupinou kriminogenních faktorů, jež respondenti označovali jako významné, jsou ekonomické vlivy na výskyt organizovaného zločinu. Špatná ekonomická situace státu a **ekonomické problémy obyvatel** se řadí hned za faktory z oblasti práva. Respondenti téma ekonomických kriminogenních faktorů rozvíjeli i ve volných odpovědích, kde zmiňovali ekonomickou krizi i lákadlo vysokých zisků ze zločinu.

Faktory z oblasti politiky a veřejné správy

Podle pořadí průměrného hodnocení vlivu jednotlivých faktorů veřejnost za ekonomické faktory řadí faktory politické – **nedostatky politiků a politických stran a nedostatky ve veřejné správě**. Také k této oblasti se respondenti ve volných odpovědích spontánně vyjadřovali a poměrně často považovali za vhodné zdůraznit přítomnost korupce v české společnosti, zejména v oblasti politiky a ve sféře zadávání veřejných zakázek. Respondenti například zdůrazňují tyto okolnosti: „*korupce a špatné prostředí pro podnikání*“.

likvidace malých podnikatelů systémem zákonů, daní a přitom není možné dostat férové zakázky bez úplatků za dohoz zakázky“; „korupce, praní špinavých peněz většiny vrcholných představitelů státu a pohrdání obyčejnými pracujícími lidmi“ apod.

Kulturní a sociální faktory

Na dalších místech v míře vlivu na přítomnost organizovaného zločinu ve společnosti, kterou jednotlivým okolnostem připisují respondenti, se objevují faktory sociální a kulturní. Poměrně velký vliv veřejnost přisuzuje **rozmachu moderních technologií** – počítačů, mobilů apod., které kromě neoddiskutovatelného prospěchu lidem přinášejí také nová rizika. Na další místa pomyslného žebříčku kriminogenních faktorů respondenti zařadili **lhostejnost lidí k věcem veřejným, nedůvěru lidí k veřejným institucím, úpadek mezilidských vztahů, neopatrnost lidí vůči rizikům organizovaného zločinu a také neinformovanost lidí o problematice a rizicích organizovaného zločinu**. Přestože je těmto faktorům připisován relativně menší vliv než těm dříve zmíněným, stále je průměrná hodnota jejich odhadovaného vlivu vysoká. Lidé cítí, že společenské klima nedůvěry občanů k veřejným institucím, lhostejnosti a nekvalitních mezilidských vztahů může být vhodným podhoubím pro růst závažných forem trestné činnosti a také organizovaného zločinu. Podobně hodnotí respondenti i neopatrnost lidí vůči rizikům organizovaného zločinu a jejich neinformovanost o této problematice. **Nedostatků v práci médií** zůstaly mezi hodnocenými faktory na posledním místě, přesto se ale 44,6 % respondentů vyslovilo pro silný potenciální vliv tohoto faktoru.

Tabulka 18: Vliv faktorů na výskyt organizovaného zločinu podle posouzení respondentů (průměrné hodnoty na škále 1– malý vliv až 5– velký vliv + respondenti v %: „velký vliv“ = 4 + 5; „střední vliv“ = 3; „malý vliv“ = 1 + 2)

FAKTORY	Průměr	Velký vliv	Střední vliv	Malý vliv	Nevím
Nedostatků v legislativě	4,13	72,5	16,3	7,2	4,0
Nedostatků v organizaci a činnosti policie	4,08	72,8	16,6	8,4	2,3
Nedostatků v organizaci a činnosti soudů	4,06	70,8	17,9	8,3	3,1
Špatná ekonomická situace státu	3,98	71,8	16,2	10,1	1,9
Ekonomické problémy obyvatel	3,97	70,0	18,5	9,7	1,9
Nedostatků politiků, politických stran	3,94	67,8	16,8	11,5	3,9
Nedostatků ve veřejné správě (úřady)	3,89	65,6	21,2	9,4	3,8
Rozmach moderních technologií (počítače, mobily)	3,85	63,7	22,4	10,3	3,6
Lhostejnost lidí k věcem veřejným	3,77	61,0	23,4	12,7	2,9
Nedůvěra lidí k veřejným institucím (soudy, policie, úřady)	3,77	60,6	24,1	12,5	2,8
Úpadek mezilidských vztahů	3,75	59,9	24,7	13,1	2,4
Neopatrnost lidí vůči rizikům organizovaného zločinu	3,74	59,8	24,3	12,9	3,0
Neinformovanost lidí o problematice a rizicích organizovaného zločinu	3,62	54,8	26,6	15,8	2,8
Nedostatků v práci médií	3,41	44,6	28,8	21,4	5,2

Z dat lze odvodit některé zajímavé souvislosti v závislosti na základních sociodemografických charakteristikách. Podle dosaženého vzdělání se liší například míra vlivu, kterou respondenti připisují nedostatkům ve veřejné správě – respondenti s vysokoškolským vzděláním vnímají vliv nedostatků ve veřejné správě na výskyt organizovaného zločinu ve společnosti v porovnání s ostatními vzdělanostními skupinami jako silnější. Lidé s vysokoškolským vzděláním si tedy zřejmě zřetelněji uvědomují, že nefunkční veřejná správa či vážné nedostatky v této oblasti otevírají pole působnosti pro různé formy korupčního jednání a potenciální působení organizovaného zločinu.

Jako významná se u některých faktorů ukázala také diferenciací z hlediska příjmu domácnosti. Lidé z nejnižší příjmové skupiny (hrubý příjem domácnosti do 20 000 Kč) mají v porovnání s ostatními skupinami respondentů tendenci přisuzovat špatné ekonomické situaci státu významně menší vliv. Je poněkud překvapivé, že právě lidé s nejnižším příjmem vztah ekonomických problémů a výskytu organizovaného zločinu vidí jako slabší než ostatní příjmové skupiny. Podobně jako lidé z nejnižší příjmové skupiny také respondenti z Moravy mají tendenci vliv špatné ekonomické situace státu na výskyt organizovaného zločinu hodnotit jako menší. Naopak respondenti z nejvyšší příjmové skupiny (hrubý příjem domácnosti více než 40 000 Kč), stejně jako obyvatelé velkých měst (nad 100 000 obyvatel) připisovali významně vyšší význam vlivu nedostatků v legislativě.

Zřetelný je vztah mezi velikostí místa bydliště a posouzením vlivu nedostatků v organizaci a práci policie na výskyt organizovaného zločinu ve společnosti. Působení tohoto faktoru hodnotí jako silnější obyvatelé větších měst – čím větší města, tím větší vliv je tomuto faktoru připisován. Podobný, i když ne tak silný vztah, můžeme najít i mezi velikostí místa bydliště a posouzením vlivu nedostatků v organizaci a práci soudů. Respondenti, kteří nejsou ekonomicky aktivní, mají ve srovnání s ekonomicky aktivními respondenty tendenci podceňovat nedostatky ve fungování veřejné správy jako rizikový faktor ve vztahu k výskytu organizovaného zločinu – v porovnání s ekonomicky aktivními významně častěji volili možnost, že tato okolnost má malý vliv.

Jak již bylo v textu uvedeno, respondenti z Moravy oproti respondentům z Prahy a ze zbytku Čech vnímají vliv špatné ekonomické situace státu na výskyt organizovaného zločinu jako menší, podobně Moravané v porovnání s obyvateli Čech, a zejména Prahy, přisuzují menší význam nedostatkům v organizaci a fungování policie. Obdobně je to také s nedůvěrou lidí k veřejným institucím. Také zde se Pražané a Češi vůbec ukazují jako senzitivnější k riziku než Moravané, když hodnotí nedůvěru lidí k soudům, policii a úřadům jako potenciálně silný vliv pro výskyt organizované trestné činnosti ve společnosti. Citlivěji tak vnímají, že pokud občané necítí důvěru k uvedeným institucím, jsou méně motivováni např. ohlašovat podezření na korupční jednání, oznamovat delikty, jejichž byli oběti nebo svědky, spolupracovat při vyšetřování trestné činnosti a podobně, čímž se vytváří sociální prostředí přispívající k rozvoji trestné činnosti.

Vedle hodnocení předložených faktorů mohli respondenti spontánně uvést další okolnosti, které podle nich mohou mít významný vliv na výskyt organizovaného zločinu ve společnosti. Toho využilo necelých 5 % respondentů. Nejčastěji uváděli dva okruhy potenciálně rizikových okolností. V první řadě zmiňovali korupci, a to především ve sféře politiky – tu uváděla téměř třetina těch, kteří považovali za žádoucí předložené kriminogenní faktory doplnit. Dalším nejčastěji spontánně uvedeným kriminogenním faktorem

byl vliv otevřených hranic a s tím spojený příliv cizinců do České republiky: „otevření hranic běžencům“; „velký příliv cizinců do naší země, měl by se omezit“; „mnoho cizinců v zemi“; „možnost volného pohybu cizinců“; „otevřené nekorigované hranice“;... Volný pohyb zboží a osob v rámci Schengenu uvádějí jako jeden ze stěžejních kriminogenních faktorů ve vztahu k výskytu organizované trestné činnosti ve společnosti také experti. V některých volných odpovědích laických respondentů, kteří na tento faktor upozorňují, je ovšem patrné jisté xenofobní zabarvení výpovědí: „umožnění působení velkého počtu cizích státních příslušníků v našem státě (zbytečné zaměstnávání)“; „brzy cizinci skoupí celý náš majetek, půdu, nemovitosti a budou si zde dělat, co chtějí, (...) kradou, korupce, bohatnou z našich peněz a politici jim jdou na ruku“; „chybou je, že sem takové lidi vůbec pouštíme“.

V.2.4. Cizinci (a Češi) v organizovaném zločinu podle veřejnosti

Obavy z cizinců jako rizikového faktoru se projeví i při odpovědi na otázku, zda podle mínění dotázaných v organizovaných zločineckých skupinách působících na území České republiky převažují Češi nebo cizinci. Nejvíce (54 %) respondentů se kloní k názoru, že cizinci a Češi jsou zastoupeni přibližně stejně; 32 % dotázaných se domnívá, že za organizovaným zločinem v České republice stojí především cizinci a zbytek (9 %) respondentů si myslí, že jde převážně o Čechy. Významně častěji předpokládají většinový podíl cizinců obyvatelé Prahy (45 %). Ve srovnání s rokem 2010, kdy byla ve výzkumu veřejného mínění položena podobná otázka (Cejp, 2010; Scheinost, 2011), je vyšší podíl respondentů, kteří připisují účast na organizovaném zločinu buď převážně cizincům, nebo naopak Čechům na úkor těch, kteří se vyslovili pro přibližně stejné zastoupení obou skupin. Experti každoročně odhadují podíl cizinců a Čechů na organizované trestné činnosti v České republice a v dlouhodobé perspektivě se přiklánějí spíše k velmi mírné převaze zahraničního prvku. V expertním šetření z roku 2012 se odhadovaný podíl rozdělil přesně na polovinu – mezinárodního prvku bylo 50 %, domácího také 50 % (Cejp, 2013) a z výsledků nejaktuálnějšího expertního šetření vyplývá, že dokonce došlo podle odhadů v roce 2013 k výraznému oslabení podílu cizinců (37 %) a posílení podílu Čechů (63 %). (Cejp, 2014) Ve srovnání s expertním pohledem je organizovaný zločin v očích veřejnosti tedy výrazně silněji provázán s cizinci. To vychází z rozšířené představy organizovaného zločinu jako importovaného jevu, která je zřejmě podporována také jeho mediálním obrazem. Jak dokládají některé výzkumy, cizí národnost pachatele kriminálního deliktu zvyšuje mediální atraktivitu zprávy. Média pak takovéto stereotypy vytvářejí a udržují. (Klvačová & Bitrich, 2003; March & Melville, 2009)

Tabulka 19: Podíl Čechů a cizinců na páchání organizovaného zločinu podle veřejného mínění (respondenti v %)

	2010	2013 (+ rozdíl oproti roku 2010)
Cizinci a Češi přibližně stejně	63	54 (– 9)
Převážně cizinci	28	32 (+ 4)
Převážně Češi	4	9 (+5)
Nevím	5	5

Mezi konkrétními národnostmi, o kterých se respondenti domnívali, že jsou v současné době v organizovaných zločineckých skupinách nejvíce zapojeny, byli nejčastěji jmenováni Ukrajinci (uvedlo je 61 % všech respondentů), Rusové a Vietnamci. Následovali Albánci (Kosovští Albánci), Arabové, Rumuni, Bulhaři, Slováci, Poláci a Číňané. Oslovení experti uváděli na prvních třech místech tytéž národnosti, ovšem oproti laikům v jiném pořadí – za nejsilněji zastoupenou cizí národnost považovali odborníci v roce 2012 Vietnamce, následovali Rusové a Ukrajinci.³⁶

Tabulka 20: Cizinci v organizovaném zločinu podle veřejného mínění (respondenti mohli uvést nejvýše tři národnosti)

pořadí	národnost	N	%
1.	Ukrajinci	609	61
2.	Rusové	464	46
3.	Vietnamci	363	36
4.	Albánci/ Kosovští Albánci	313	31
5.	Arabové	189	19
6.	Rumuni	184	18
7.	Bulhaři	108	11
8.	Slováci	79	8
9.	Poláci	64	6
10.	Číňané	60	6
11.	Italové	24	2
12.	Němci	18	2
13.	Rakušané	8	1
14.–15.	Turci	6	1
14.–15.	Čečenci	6	1

³⁶ U expertního šetření byl použit jiný postup sestavení žebříčku nejčastěji zastoupených cizích národností v organizovaném zločinu – zatímco laičtí respondenti mohli uvést nejvýše tři národnosti, experti mohli zmínit deset národností, přičemž v souhrnném indexu byla brána v úvahu skutečnost, jaké pořadí každý z expertů dané národnosti přiřadil.

V.2.5. Opatření proti organizovanému zločinu podle veřejnosti

Respondenti se měli také pokusit zhodnotit vhodnost navržených opatření proti organizovanému zločinu. U všech nabízených možností opatření naprostá většina respondentů vyslovila názor, že je spíše nebo rozhodně vhodné dané opatření k ochraně společnosti před organizovaným zločinem využívat. Míra souhlasu s jednotlivými navrženými opatřeními byla vysoká – od 81 do 89 %. Data potvrzují výsledky předchozích výzkumů – veřejnost za nejúčinnější opatření k ochraně společnosti před organizovaným zločinem považuje především zpřísnění trestů. Uvědomují si ovšem také důležitost důsledného zabavování nelegálních zisků z organizovaného zločinu i preventivních opatření proti korupci ve veřejném sektoru.

Tabulka 21: Opatření podle veřejnosti vhodná k ochraně společnosti před organizovaným zločinem³⁷

pořadí	Opatření	průměr	Rozhodně ano (v %)	Rozhodně ano + spíše ano (v %)
1.	Přísnější tresty za organizovanou trestnou činnost	1,44	68	89
2.	Důsledné zabavování nelegálních zisků z organizovaného zločinu	1,49	63	87
3.	Opatření proti korupci ve veřejném sektoru	1,51	60	89
4.	Důsledná ochrana svědků, kteří vypovídají proti organizovanému zločinu	1,53	57	88
5.	Zdokonalování speciálních složek Policie ČR	1,62	50	86
6.	Posílení důsledné nezávislosti orgánů činných v trestním řízení	1,64	47	86
7.	Větší mezinárodní spolupráce specializovaných policejních orgánů	1,65	48	86
8.	Zdokonalování speciálních složek na státních zastupitelstvích a soudech	1,70	46	80
9.	Vládní koncepce a strategie s koordinovanými jednotlivými kroky	1,75	39	81

Vlastní návrh řešení se pokusilo zformulovat 79 respondentů, tedy necelých 8 %. Z velké části však odpovědi nepřinášejí nic nového; respondenti pouze opakují nebo rozvádějí navržené alternativy. Nejčastěji respondenti (26) i ve volné odpovědi zdůrazňovali nezbytnost přísných trestů za organizovanou trestnou činnost a nutnou důslednost při jejím prošetřování a především dotahování kauz do konce. Zejména to vnímají v případech, kdy jsou s organizovaným zločinem spojováni politici, policisté apod.: „*zpřísnit zákony, pro všechny*

³⁷ Otázka „Zkuste vyhodnotit, které z níže uvedených opatření by měla být využita k ochraně společnosti před organizovaným zločinem“ s možností odpovědi na škále 1 až 4: 1-rozhodně ano, 2-spíše ano, 3-spíše ne, 4-rozhodně ne.

stejně včetně politiků“; „velmi vysoké tresty pro policisty, kteří nepomáhají, nechrání, konají jakoukoliv trestnou činnost...“. V podobném duchu respondenti volají po účinných preventivních opatřeních proti korupci zejména ve veřejném sektoru: *„do vybraných komisí by měli jít lidé, kteří nejsou podplatitelní a tyto lidi lépe ochraňovat před rizikem...“.* Objevilo se také volání po zlepšení a zefektivnění práce policie a soudů. Z velké části tedy respondenti skutečně dále rozvíjejí námi nabídnutá opatření. Opatření, která respondenti opakovaně uváděli nad rámec nabízených možností, jsou namířena k cizincům jako potenciálním pachatelům organizované trestné činnosti. Navrhovaná opatření se pohybují od zvýšené a efektivní kontroly hranic (*„zavést kontrolu přes hranice“*; *„více chránit území ČR před kriminálníky z cizích zemí a nepustit je sem“*) k nekompromisním postupům vůči cizincům, kteří spáchali na území České republiky trestný čin (*„vyhoštění všech cizinců, kteří nerespektují zákony ČR“*; *„vystěhování za jakýkoli delikt“*) až po xenofobní výroky na adresu cizinců obecně, případně vůči konkrétním národnostem (*„nebrat sem cizince“*; *„vyhoštění všech cizinců, kteří nejsou zaměstnání u českých firem“*; *„nepouštět sem Ukrajince“*).

V.3. Závěry k výzkumu veřejného mínění

Jak ukazují výsledky dosavadních výzkumů veřejného mínění, veřejnost nejenže o výskytu organizovaného zločinu v České republice nepochybuje, ale opakovaně jej řadí mezi nejnaléhavější problémy české společnosti. Lidé získávají naprostou většinu informací o tomto jevu z médií, což s sebou může nést určitou míru zkreslení. Pokusili jsme se proto zmapovat, jaké jsou představy české veřejnosti o působení organizovaného zločinu na území České republiky. Od zjištěných názorů veřejnosti samozřejmě nelze očekávat objektivní informace o organizovaném zločinu, naším cílem bylo získat jakousi zpětnou vazbu a porovnat laickou představu o tomto fenoménu s expertním pohledem.

Také naše výzkumné šetření potvrdilo, že lidé vnímají organizovaný zločin jednoznačně jako významné riziko pro společnost. Mají přitom organizovaný zločin spojený především s podnikatelskou sférou, vrcholnou politikou a s činností policie. U expertů byla procenta o míře pronikání do všech oblastí vyšší než u laické veřejnosti, což je zřejmě způsobeno důkladnější obeznámeností s problematikou. Také pořadí oblastí, kterým jednotlivé skupiny posuzovatelů připisují pronikání organizovaného zločinu, se poněkud lišilo. Zatímco u veřejnosti se oblast policie v míře pronikání organizovaného zločinu řadila ve všech realizovaných výzkumech maximálně na třetí místo, u expertů (většinou policistů) byla policie až na pátém místě. Experti považovali za oblasti nejvíce zasažené aktivitami organizovaného zločinu ekonomiku a státní správu, následovala politika.

V očích veřejnosti je dominantní nelegální aktivitou organizovaných zločineckých skupin výroba, pašování a distribuce drog, dále hospodářská a finanční kriminalita (tedy praní špinavých peněz, daňové a úvěrové podvody), korupční aktivity, majetková a násilná trestná činnost. Ve srovnání s expertním pohledem lze říci, že nelegální činnosti organizovaného zločinu umístěné laiky i experty na předních příčkách se v zásadě shodují – pouze experti považují v současné době za dominantní hospodářskou a finanční kriminalitu, zatímco veřejnost má organizovaný zločin spojený s drogovou kriminalitou.

Za hlavní okolnosti, které mohou mít vliv na výskyt organizované trestné činnosti, lidé považují především faktory z oblasti práva a jeho vymahatelnosti, tedy nedostatky v legislativě, v organizaci a činnosti policie a soudů. V míře vlivu, který respondenti jednotlivým

kriminogenním faktorům připisovali, následují faktory ekonomické (špatná ekonomická situace státu, ekonomické problémy obyvatel), politické (nedostatky politiků a politických stran a nedostatky ve veřejné správě), kulturní a sociální (rozmach moderních technologií, lhostejnost lidí k věcem veřejným, nedůvěra lidí k veřejným institucím, úpadek mezilidských vztahů, neopatrnost lidí vůči rizikům organizovaného zločinu, neinformovanost lidí o jeho rizicích, nedostatky v práci médií). Respondenti sami ve volných odpovědích zdůrazňovali dva další okruhy potenciálně rizikových okolností – korupci, především ve sféře politiky, a otevřené hranice a s tím spojený příliv cizinců do České republiky.

Třetina respondentů (32 %) zastává názor, že se na páčání organizovaného zločinu podílejí především cizinci. Pro přibližně stejný podíl cizinců i Čechů v organizovaném zločinu se vyslovila nadpoloviční většina respondentů (54 %) a pouhých 9 % respondentů se domnívá, že za organizovaným zločinem v České republice stojí především Češi. Experti každoročně odhadují podíl cizinců a Čechů na organizované trestné činnosti v České republice. Dlouhodobě se přiklání spíše k velmi mírné převaze zahraničního prvku, v aktuálním expertním šetření z roku 2012 se odhadovaný podíl rozdělil přesně na polovinu – mezinárodního prvku bylo 50 %, domácího také 50 %. Ve srovnání s expertním pohledem je organizovaný zločin v očích veřejnosti tedy výrazně silněji provázán s cizinci.

Při uvádění konkrétních národností, o kterých si respondenti myslí, že jsou v současné době v organizovaných zločineckých skupinách v České republice nejvíce zapojeny, lidé nejčastěji jmenovali Ukrajince, dále Rusy a Vietnamce. Experti uváděli na prvních třech místech tytéž národnosti, ovšem oproti laikům v jiném pořadí – za nejsilněji zastoupenou cizí národnost považují odborníci Vietnamce, následují Rusové a Ukrajinci.

Za nejúčinnější opatření vhodné k ochraně společnosti před organizovaným zločinem lidé považují především zprísnění trestů, ale také důsledné zabavování nelegálních zisků a preventivní opatření proti korupci ve veřejném sektoru. Ve volných odpovědích respondenti opakovaně uváděli opatření namířená vůči cizincům jako potenciálním pachatelům organizované trestné činnosti.

Při porovnávání laického a expertního pohledu je třeba si uvědomit omezení takového srovnání. Zdroje informací jsou u těchto dvou skupin pochopitelně odlišné. Zatímco odborníci z řad policie a celní správy čerpají své zkušenosti z každodenního kontaktu s potenciálními projevy organizovaného zločinu, veřejnost své informace získává především prostřednictvím médií. Také je při srovnávání těchto skupin třeba vzít v úvahu omezení dané metodologickými odlišnostmi expertního šetření a výzkumu veřejného mínění. S vědomím těchto interpretačních limitů ovšem můžeme konstatovat, že představa veřejnosti o organizovaném zločinu není v základních charakteristikách (nelegální aktivity organizovaných skupin, konkrétní národnosti cizinců zapojených do organizovaného zločinu v České republice) nijak výrazně odlišná od expertního pohledu. Čím se expertní a laický pohled na tento jev liší, je ovšem zřetelné nadhodnocení podílu cizinců na páčání organizované trestné činnosti v povědomí veřejnosti a výrazné je také xenofobní zabarvení mnohých laických odpovědí – v hodnocení kriminogenních faktorů i navrhovaných opatření k ochraně společnosti před organizovaným zločinem.

VI.

Vývoj organizovaného zločinu

VI.1. Oficiální statistické přehledy a evidence

(stíhané, vyšetřované, obžalované a odsouzené osoby)

Účinné potírání organizovaného zločinu vyžaduje kvalitní poznatkovou základnu o povaze problému i o jeho rozsahu. I když se znalosti v této oblasti neustále prohlubují, je dobré, i vzhledem k dynamické povaze tohoto jevu, sledovat např. posuny ve vymezení pojmu, odraz organizovaného zločinu v oficiálních, registrovaných přehledech kriminality nebo aktuální názory expertů. To vše může pomoci k výše zmíněné komplexní poznatkové základně. Tak jako u jiných druhů kriminálního chování, i zde platí, že oficiální zdroje dat, která jsou evidována orgány činnými v trestním řízení, nabízí omezenou informaci o rozsahu jevu. Je zřejmé, že také při hodnocení úspěšnosti přijímaných opatření a stanovování nových priorit a postupů není možné spoléhat se výhradně na kvantitativní údaje, ale je nutné zohlednit také kvalitativní výzkumy a informace sbírané přímo v terénu (např. expertní šetření).

Data ohledně výskytu organizovaného zločinu na území České republiky, která lze nalézt v oficiálních evidencích a výkazech orgánů činných v trestním řízení, informují o zjištěných a registrovaných trestných činech, a osobách, které jsou v souvislosti s těmito delikty řešeny orgány činnými v trestním řízení. To znamená, že rozsah či výskyt organizovaného zločinu můžeme sledovat ve formě počtu registrovaných trestných činů účasti na organizované zločinecké skupině (§ 361 nTZ) či počtu osob, vůči nimž je v souvislosti s tímto deliktem vedeno trestní řízení (osoby stíhané, vyšetřované, obviněné, odsouzené či jinak soudem vyřízené), viz dále Kapitola VI.1.1.

VI.1.1. Trestný čin účasti na zločinném spolčení/organizované zločinecké skupině

Jak bylo naznačeno výše, počty trestných činů, tak jak je prezentují oficiální statistiky, nám mj. dávají jen málo informací o pachatelích a o povaze deliktu, kterých se tyto osoby dopustily. Podíváme-li se na statistické přehledy o kriminalitě, konkrétně na oficiální údaje vztahující se k trestnému činu účasti na zločinném spolčení (§ 361 nTZ/§ 163a TZ), tak jak jsou vykazovány orgány činnými v trestním řízení – policií, státním zastupitelstvím a soudy – může se zdát, že je mezi počty osob vyšetřovaných (stíhaných), obviněných, obžalovaných a počty odsouzených osob, určitý nepoměr.

VI.1.1.1. Policejní statistiky

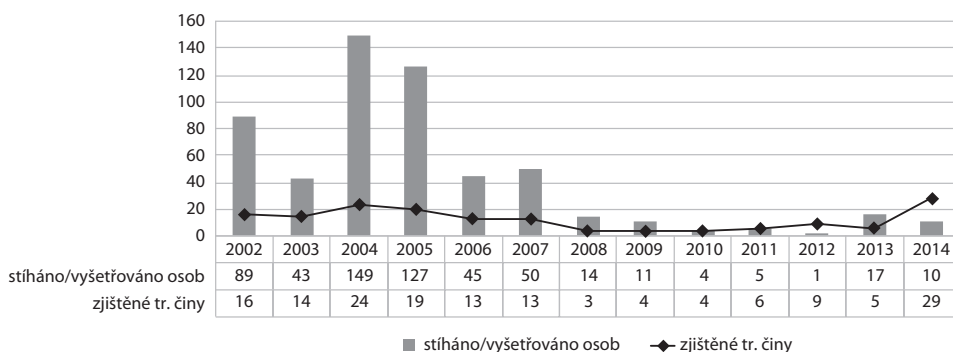
Policejní statistiky³⁸ neposkytují informace o všech spáchaných deliktech, neboť evidují pouze ty, o kterých se policie dozvěděla. Na druhou stranu zahrnují policejní statistiky

38 Publikované statistiky kriminality Policie ČR vycházejí z Evidenčně statistického systému kriminality (ESSK), který rozděluje jednotlivé druhy kriminality podle tzv. takticko-statistické klasifikace (TSK). Základními jednotkami ESSK jsou trestný čin a známý pachatel. Trestným činem se pro účely ESSK rozumí jednání, oznámené policii nebo zjištěné vlastní činností policie, u něhož byla stanovena trestněprávní kvalifikace. Známí pachatelé jsou v policejních statistických přehledech vykazováni jako stíhané a vyšetřované osoby, a rozumí se jimi především osoby, vůči nimž bylo zahájeno trestní stíhání nebo kterým bylo sděleno podezření ze spáchání trestného činu ve zkráceném přípravném řízení. Jako stíhané a vyšetřované osoby jsou ovšem evidovány i osoby, jejichž trestní stíhání je nepřipustné (§ 11 tr. ř.), tedy např. pachatelé, kteří nejsou pro nedostatek věku trestně odpovědní, či neúčelné (§ 172 odst. 2 tr. ř.), tj. např. pachatelé, kterým hrozí trest, který je zcela bez významu vedle trestu, který jim byl již pro jiný čin uložen nebo je podle očekávání postihne (Ministerstvo vnitra ČR, 2014).

i případy, které z trestněprávního hlediska za trestné činy označit nelze – činy spáchané osobami, jejichž trestní stíhání je nepřipustné, jakož i případy, kdy trestní stíhání neskončilo pravomocným odsouzením pachatele (např. se neprokázalo, že k trestnému činu vůbec došlo, nebo že jej spáchal stíhaný pachatel, anebo bylo trestní stíhání zastaveno z důvodu později zjištěné nepřičetnosti pachatele apod.). To vše je třeba mít při hodnocení policejních statistik na paměti.

Vývoj počtu zjištěných trestných činů a stíhaných/vyšetřovaných osob v souvislosti s trestným činem účasti na zločinném spolčení/organizované zločinecké skupině³⁹ tak, jak tato data eviduje Policie ČR, je uveden v následujícím grafu (Graf 4). Počty zjištěných deliktů v jednom roce varíují od tří (v roce 2008), až po 29 zjištěných trestných činů (v roce 2014). Počty vyšetřovaných, stíhaných osob se pohybují od 1 osoby (v roce 2012) až po 149 osob (v roce 2004), viz Graf 4. V případě tohoto trestného činu lze jen obtížně z těchto čísel interpretovat situaci v oblasti odhalování organizovaného zločinu. Je také evidentní, že v případech, kdy by např. došlo k realizaci případu s větším počtem pachatelů, než je dosud u nás běžné – dosud to jsou zpravidla cca tři pachatelé v rámci jedné organizované skupiny (Myslíková, 2010) – došlo by pravděpodobně také k výraznému nárůstu počtu stíhaných a případně odsouzených osob.

Graf 4: Vývoj počtu zjištěných trestných činů (§ 361 nTZ/§ 163a TZ) a počtu zjištěných pachatelů v období 2002–2014

Z grafu je také dále možno vyvozovat, že počet zjištěných trestných činů a počet osob, stíhaných či vyšetřovaných pro účast na organizované zločinecké skupině/zločinném spolčení v letech 2002 až 2014, vykazuje určité disproporce. Vzhledem k výše uvedeným limitům ve vykazování a celkově malým počtům případů nelze tyto rozdíly interpretovat jako „zvrát“ na scéně organizovaného zločinu v ČR, ale pravděpodobně bude důvodem spíše změna způsobu vykazování jednotlivých skutků a osob nebo skutečnost, že v tomto případě při odhalení jedné skupiny může dojít k „dramatickému“ nárůstu v evidenci počtu skutků i osob. Další možností, jak interpretovat nárůst evidovaných případů v roce 2014, může být skutečnost, že došlo k „ustálení“ a sjednocení praxe v oblasti evidence nápadu trestných činů dle § 361 nTZ.

39 Podle TSK jsou evidovány pod č. 786 (odpovídá § 163a TZ, § 361 nTZ).

VI.1.1.2. Justiční statistiky – státní zastupitelství

Základní statistiky kriminality, zpracovávané v resortu justice, vycházejí z údajů, zaznamenaných do statistických listů trestních, jež existují zvlášť pro soudy a pro státní zastupitelství. Statistický list trestní pro státní zastupitelství se zásadně vyplňuje ke každé známé osobě, která je zapsaná v rejstříku pro dozor v trestním řízení, a to včetně pachatelů, u nichž dochází k odložení věci před začátkem trestního stíhání např. z důvodu amnestie, nepříčetnosti či nedostatku věku. Vyplňuje se po meritorním rozhodnutí policejního orgánu či státního zástupce v přípravném řízení. Pro účely našeho šetření jsme z databáze CSLAV Ministerstva spravedlnosti zpracovali zvláštní sestavy, které obsahují údaje o způsobu vyřízení věci v případech, kvalifikovaných jako trestný čin účasti na zločinném spolčení.

Následující tabulka (Tabulka 22) znázorňuje počty osob, vůči nimž probíhalo přípravné řízení z důvodu podezření ze spáchání trestného činu účasti na zločinném spolčení/organizované zločinecké skupině (§ 163a TZ/§ 361 nTZ), ve kterém došlo v daném roce k předložení návrhu na podání obžaloby nebo na podání návrhu na potrestání, resp. ke konečnému rozhodnutí policejního orgánu, v období let 2011–2014.

Tabulka 22: Způsob vyřízení případů v přípravném řízení v letech 2011 – 2011, počty osob

Způsob vyřízení věci	2011	2012	2013	2014 ⁴⁰
Odloženo	0	4	0	0
Stíháno	61	46	21	41
z toho obžalováno	61	36	21	39
z toho zastaveno	0	10	0	0
z toho postoupeno	0	0	0	0
z toho přerušeno	0	0	0	0
Vyřízeno celkem	61	50	21	41
Počet trestných činů	235	115	64	91

Pramen: Databáze CSLAV „Přehled o vyřízených věcech a stíhaných a podezřelých osobách“ (zvláštní sestavy). Ministerstvo spravedlnosti ČR. Sestavy zpracovány ke dni 31. 12. 2014

Počty osob, stíhaných pro tento trestný čin, na které je podána obžaloba, se pohybují mezi 20–60 ročně. Ve sledovaném období (2011–2014) bylo stíháno celkem 169 osob v souvislosti s trestným činem účasti na organizované zločinecké skupině (§ 361 nTZ/§ 163a TZ). Z toho na 157 osob (tj. u 92 %) byla podána obžaloba. Např. v roce 2011 byly podány obžaloby na 61 osob, které se podílely na 235 trestných činech (srov. Tabulka 21) a které byly zapojeny do sedmi zločineckých skupin.

Další přehled (Tabulka 23) nabízí přehled státních zastupitelství, na kterých byly případy účasti na organizované zločinecké skupině/zločinném spolčení řešeny v období 2011–2014 (resp. v tomto období byla podána obžaloba). Celkem jde o dvanáct státních zastupitelství (šest obvodních či okresních (OSZ), čtyři krajská vč. Městského státního

40 Pozn.: Zde trestní listy odeslané pouze v období 1. 1. 2014 – 31. 12. 2014

zastupitelství v Praze (KSZ, MSZ) a dvě vrchní (VSZ) státní zastupitelství), na kterých bylo řešeno celkem 22 případů (spisových značek) účasti na zločinném spolčení/organizované zločinecké skupině (tzn., že případy splňovaly znaky skutkových podstat uvedených v ustanovení § 361 nTZ/§ 163 TZ).

Tabulka 23: Přehled státních zastupitelství – případy dle § 361 nTZ/§ 163a TZ (2011–2014)

	počet spisů
KSZ České Budějovice	1
KSZ Ostrava	1
KSZ Plzeň	3
MSZ Praha	3
OSZ Praha 1	1
OSZ Praha 10	1
OSZ Praha 4	3
OSZ Břeclav	2
OSZ Ostrava	1
OSZ Teplice	3
VSZ Olomouc	2
VSZ Praha	1
celkem	22

VI.1.1.3. Justiční statistiky – soudy

Statistický list trestní pro soudy se vyplňuje ke každé osobě, vůči níž bylo vedeno řízení před soudem, po právní moci meritorního rozhodnutí. Pro účely našeho výzkumu jsme z databáze CSLAV Ministerstva spravedlnosti zpracovali zvláštní sestavy, které znázorňují počty osob, stíhaných pro trestný čin účasti na zločinném spolčení/organizované zločinecké skupině, o nichž soudy v daném roce vydaly meritorní rozhodnutí, jež bylo v dané věci konečné. Rozhodující pro zařazení případu do určitého roku v našem přehledu bylo tedy datum vydání konečného rozhodnutí ve věci soudem, nikoliv např. datum právní moci takového rozhodnutí nebo datum vyplnění a odeslání statistického listu trestního do databáze CSLAV.⁴¹ Následující tabulka (Tabulka 24) obsahuje údaje o počtech osob, stíhaných pro trestný čin účasti na zločinném spolčení/organizované zločinecké skupině, v jejichž věci vydal soud v období let 2010–2014 meritorní rozhodnutí.

41 Datum vyplnění a odeslání statistického listu trestního do databáze CSLAV používá pro tento účel oficiální Statistická ročenka kriminality Ministerstva spravedlnosti ČR. Slabinou takového postupu je, že nezohledňuje případy, kdy statistický list byl z různých důvodů odeslán v jiném roce, než nastala událost, která je následně v ročenke vykazována. Např. položka „odsouzené osoby“ v ročenke tak nezahrnuje osoby, jež byly v roce, k němuž se ročenka vztahuje, pravomocně odsouzeny, ale příslušný statistický list trestní byl odeslán až v roce následujícím.

Tabulka 24: Konečná rozhodnutí soudu ve věcech trestného činu účasti na zločinném spolčení/organizované zločinecké skupině v letech 2010–2014, počty osob

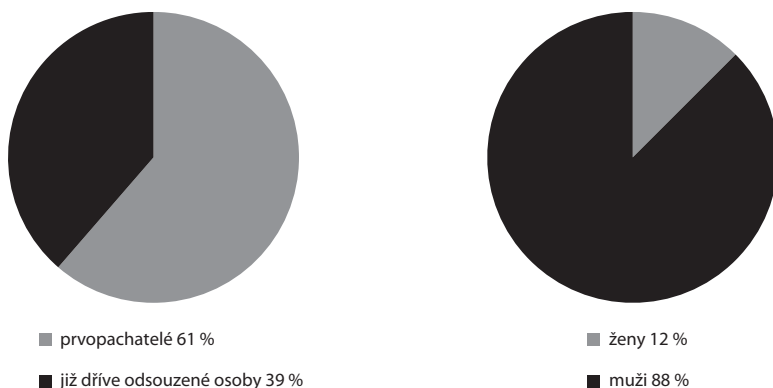
Způsob vyřízení	2010	2011	2012	2013	2014
Odsouzeno	11	10	22	31	10
Společný nebo souhrnný trest	2	0	0	1	1
Zproštěno	11	8	12	3	0
Zastaveno	16	0	7	5	10

Pramen: Databáze CSLAV „Přehled o pravomocně vyřízených osobách (odsouzených + vyřízených jinak)” (zvláštní sestavy).
Ministerstvo spravedlnosti ČR.

Celkový počet odsouzených, v průběhu pěti let (2010 až 2014) dosáhl počtu 88 osob⁴² (viz Tabulka 24). Ve srovnání s počtem obžalovaných (viz výše, Tabulka 22) je tento údaj výrazně nižší. Ročně lze odsouzené osoby počítat po desítkách (od 10 do 32 odsouzených osob ročně). Zprošťující rozhodnutí bylo vydáno u třiceti čtyř osob. Z toho téměř v polovině případů (N=19) tak bylo učiněno z důvodu, že nebylo prokázáno, že se stal skutek, pro nějž byl obžalovaný stíhán (§ 226 písm. a) tr. ř.) a např. u sedmnácti osob nebylo prokázáno, že tento skutek spáchal obžalovaný (§ 226 písm. c) tr. ř.).

Ačkoli je třeba mít na paměti nízké absolutní počty v tabulce, není bez zajímavosti poměrně **vyšoký podíl prvotrestaných** mezi odsouzenými pachatelé dle § 361 nTZ (§ 163a TZ) v letech 2010–2014 (61 %), viz graf 5. Ženy mezi odsouzenými osobami tvoří 12 % (Graf 5). Necelou třetinu (31 %) **uložených trestů**, které byly odsouzeným pachatelům v letech 2010–2014 ukládány, představují podmíněné tresty odnětí svobody. Nepodmíněné tresty odnětí svobody (tj. 69 %) byly ve víc jak polovině případů nařízeny do věznic s ostrahou. Délka uložených nepodmíněných trestů se pohybovala v rozsahu od 1 do 5 let (54 %), delší tresty (5–15 let) byly uloženy v menším počtu případů (43 %). Ve dvou případech byla délka uloženého trestu do 1 roku.

Graf 5: Odsouzené osoby – dle § 361 nTZ/§ 163a TZ

42 Do celkového počtu odsouzených jsou započítány jak osoby v kategorii „odsouzeno“, tak osoby v kategorii „společný nebo souhrnný trest“, neboť i v tomto případě došlo k odsouzení obžalovaného. K oběma kategoriím dohromady se také vztahuje Graf 5.

VI.1.2. Trestný čin spáchaný členem organizované skupiny nebo ve spojení s organizovanou skupinou ve více státech

Další možností, jak sledovat organizovaný zločin v oficiálních databázích orgánů činných v trestním řízení, je zaměřit se na znak kvalifikované skutkové podstaty – **spáchání trestného činu jako člen organizované skupiny**. Jde o tzv. zvlášť přitěžující okolnost, která podmiňuje použití vyšší trestní sazby⁴³. Celkové počty trestných činů, které byly spáchány „členem organizované skupiny“, případně „ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech“ nejsou v oficiálně, veřejně dostupných přehledech o kriminalitě samostatně vykazovány (tyto přehledy nejsou členěny až na úroveň jednotlivých kvalifikovaných skutkových podstat, tj. podle přesné právní kvalifikace činu). Odbor bezpečnostní politiky ve svém dokumentu Koncepce boje proti organizovanému zločinu na období let 2015–2017 (OBP MVČR, 2014), nabízí následující přehled, kde jsou zaznamenány počty „zjištěných trestných činů spáchaných v organizované skupině (včetně organizované skupiny působící ve více státech)⁴⁴ v období 2010–2014“ (OBP MVČR, 2014, str. 7), viz Tabulka 25. Bohužel v dokumentu nejsou připojeny informace ohledně zdroje dat (vzhledem k tomu, že jde o materiál MV ČR, předpokládáme, že jde o data pocházející z evidenčního systému Policie ČR).

Tabulka 25: Počty zjištěných trestných činů spáchaných v organizované skupině (zdroj: OBP MVČR, 2014)

	2010	2011	2012	2013
Počet trestných činů spáchaných v organizované skupině	202	180	290	302

Z materiálu OBP MV ČR (2014) dále vyplývá, že nejčastěji je takto páchan trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů (§ 283 nTZ), následuje trestný čin podvodu (§ 209 nTZ), trestný čin pletich při veřejné soutěži a dražbě (§ 256 a 257 nTZ) a trestný čin legalizace výnosů z trestné činnosti (§ 216 a 217 nTZ). Dále se jako trestné činy páchané v organizované skupině v evidenci Policie objevuje trestný čin padělání a pozměňování veřejné listiny (§ 348 nTZ), trestný čin obchodování s lidmi (§ 168 nTZ) nebo trestný čin dotačního podvodu (§ 212 nTZ).

V dalším textu se zaměříme na oficiální data orgánů činných v trestním řízení u vybraných trestných činů, která informují o počtech osob (a trestných činů), které byly – podle justiční evidence (databáze CSLAV, MS ČR) – řešeny mj. právě z důvodu existence této přitěžující okolnosti.

VI.1.2.1. Převaděčství – nelegální migrace

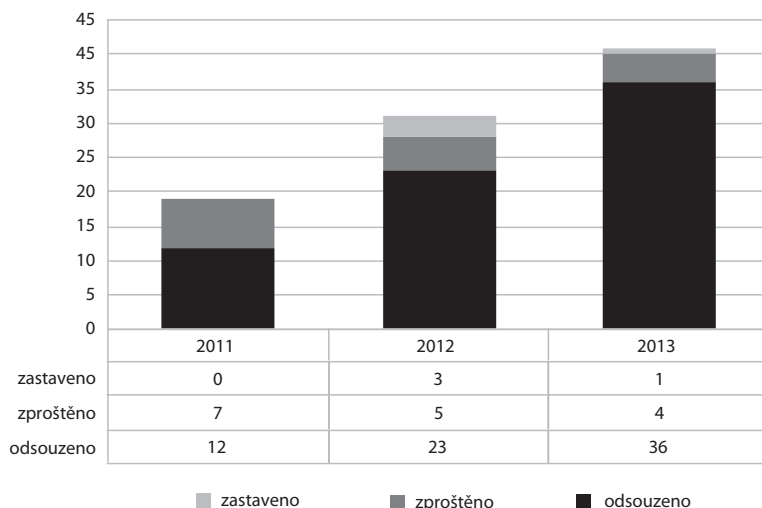
Podle zprávy BIS je nelegální migrace živnou půdou pro aktivity organizovaného zločinu, mezinárodního terorismu a cizích zpravodajských služeb. Převaděčské kanály, kterými uprchlíci překračují hranice států, jsou vítanou příležitostí pro přesuny osob, navázaných na zmíněná riziková prostředí. Na nelegální migraci také velmi efektivně parazitují

43 Seznam ustanovení trestního zákoníku, které disponují tímto znakem, je uveden v Příloze 9.

44 V dokumentu (OBP MVČR, 2014, str. 6) jsou tyto pojmy definovány v souladu s § 42 písm. o) nTZ (tj. „spáchal trestný čin jako organizátor, jako člen organizované skupiny nebo člen spolčení“).

obchodníci s drogami a „bílým masem“... (BIS, 2013). Do této skupiny kriminálních aktivit jsme pro potřeby našeho šetření zahrnuli trestné činy napomáhání k neoprávněnému pobytu na území republiky (§ 341 odst. 2 písm. b) nTZ / § 171d odst. 2 písm. b) TZ) a organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice (§ 340 odst. 3 písm. a) nTZ/ § 171a odst. 2 písm. a) TZ). Vývoj počtů osob, stíhaných za tuto skupinu trestných činů, o nichž **soudy v jednotlivých letech vydaly konečné meritorní rozhodnutí**, je zachycen v grafu (Graf 6).

Graf 6: Nelegální migrace/převaděčství

V letech 2011 až 2013 bylo vydáno odsuzující rozhodnutí v souvislosti s touto trestnou činností u 71 osob. I přes malé počty je možné vidět stoupající trend v počtech osob, které jsou soudy v ČR v této souvislosti řešeny. Meritorní rozhodnutí vydaná soudy v roce 2011 se týkala 19 osob, které byly zapojeny do čtyř organizovaných skupin.

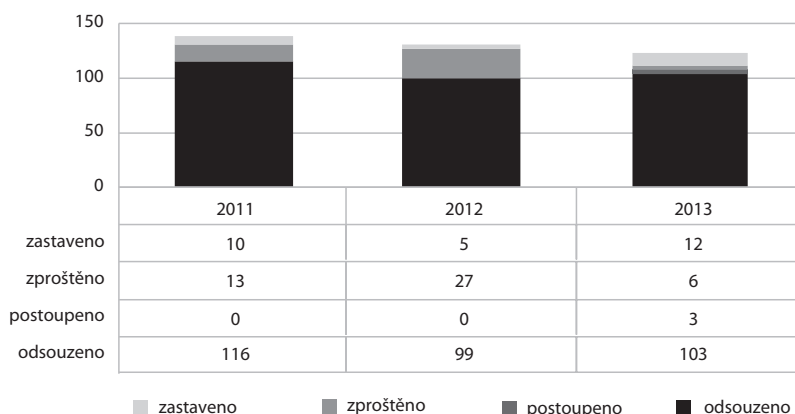
V dalším roce se počet vyřízených osob zvýšil na 31, z toho u 23 osob zazněl odsuzující rozsudek – viz Graf 6, kategorie „odsouzeno“. Jednalo se o tři organizované skupiny. Stoupající trend přinesl v roce 2013 čtyřicet jedna rozhodnutí ve věcech, kdy byli pachatelé, obžalovaní v daném případě, soudem posouzeni jako organizovaná skupina.

VI.1.2.2. Drogové delikty

Také trestná činnost, zahrnující výrobu či distribuci omamných a psychotropních látek, patří mezi kriminální aktivity, které lze efektivně realizovat právě jako činnost organizované skupiny. Ve sledovaném období (2010–2013) české soudy každoročně vydaly odsuzující rozhodnutí u přibližně stovky pachatelů, kteří se tohoto kriminálního jednání dopustili jako členové organizované skupiny pachatelů nebo ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech (tzn. § 283 odst. 2 písm. a), odst. 4 písm. c) nTZ/§ 187 odst. 2 písm. a, odst. 4 písm. c))⁴⁵ Vývoj v jednotlivých letech je znázorněn níže (Graf 7).

⁴⁵ Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy.

Graf 7: Drogová kriminalita

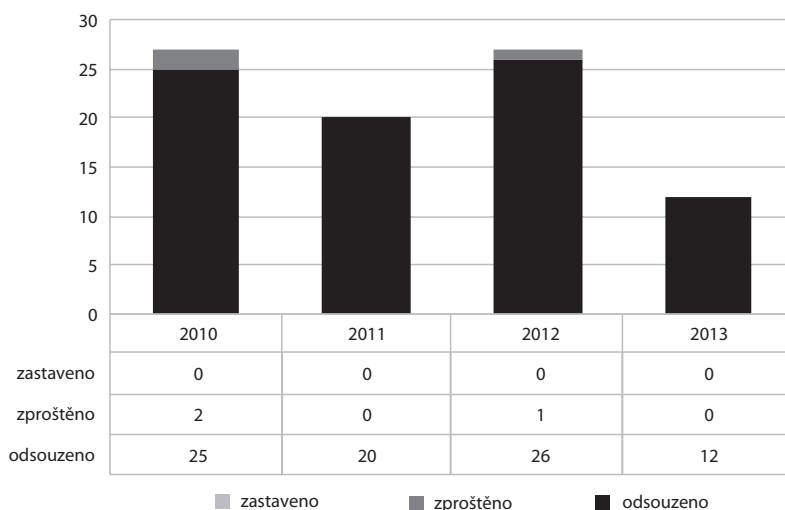

Odsouzeným pachatelům (318 osob) byly ve sledovaném období tří let většinou ukládány nepodmíněné tresty odnětí svobody (74 %), a to víc jak v polovině případů do věznice s ostrahou. Poměr odsouzených osob, které dosud nebyly v ČR odsouzeny (54 %) a osob již soudem trestaných (46 %), lze považovat za poměrně vyrovnaný. Vedle trestu odnětí svobody byl pachatelům ukládán např. i trest vyhoštění (téměř třetině odsouzených osob). Jednu osminu odsouzených tvořily ženy (12 %). Pokud došlo ke zprošťujícímu rozhodnutí, bylo tak činěno většinou z důvodu, že nebylo prokázáno, že tento skutek spáchal obžalovaný (§ 226 písm. c) tr. ř.) nebo že se stal skutek, pro nějž byl obžalovaný stíhán (§ 226 písm. a) tr. ř.).

VI.1.2.3. Násilné delikty – loupeže a vydírání

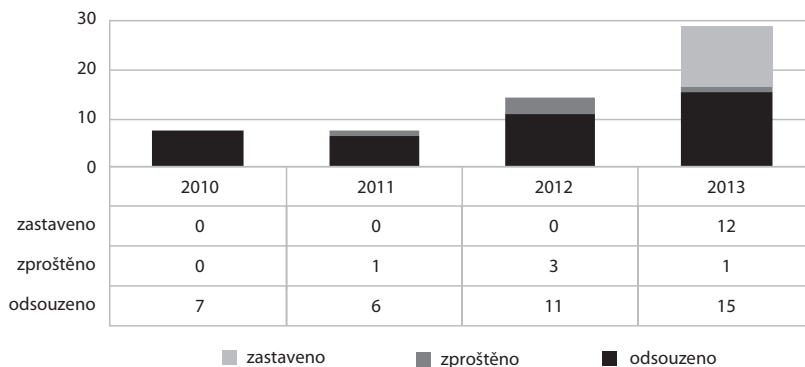
Během čtyř let (2010–2013) bylo u českých soudů odsouzeno 83 osob v souvislosti s trestným činem **loupeže**, kterého se dopustily jako členové organizované skupiny (Graf 8). Jejich jednání bylo kvalifikováno jako trestný čin dle § 173 odst. 2 písm. a) nTZ/§ 234 odst. 2 písm. a) TZ. Těmto pachatelům byly především ukládány nepodmíněné tresty odnětí svobody (80 %), a víc jak polovina z nich (64 %) byla v minulosti již odsouzena.

Graf 8: Trestný čin loupeže

Ve stejném období bylo odsouzeno 39 osob za trestný čin **vydírání**, kterého se dopustily jako členové organizované skupiny pachatelů (§ 235 odst. 2 písm. a) nTŽ/§ 175 odst. 2 písm. a) TŽ), Graf 9.

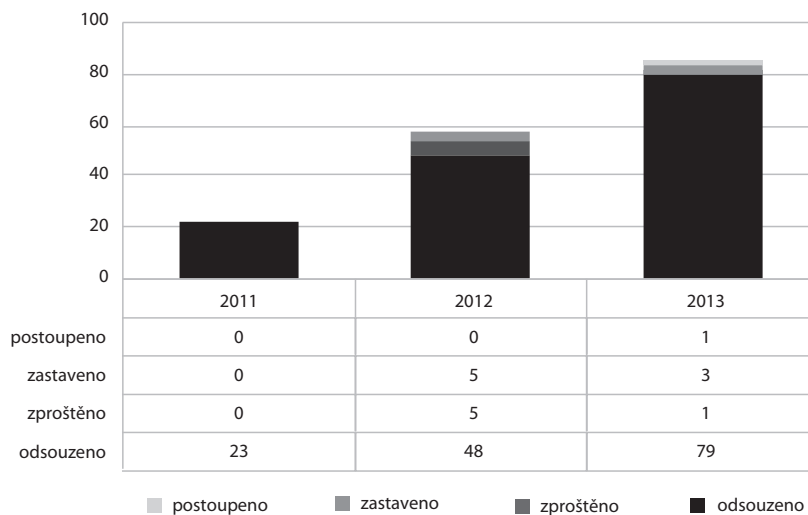
Graf 9: Trestný čin vydírání

VI.1.2.4. Krádež

V letech 2011–2013 bylo odsouzeno 150 osob za krádež, kterou spáchaly jako členové organizované skupiny, Graf č. 10. Více jak polovina těchto osob (60 %) byla v minulosti již odsouzena a podíl odsouzených žen zde dosáhl 22 %. Pachatelům byly ukládány především nepodmíněné tresty odnětí svobody (57 %). Trend v počtech odsouzených osob má podle grafu stoupající tendenci (srov. Graf 10).

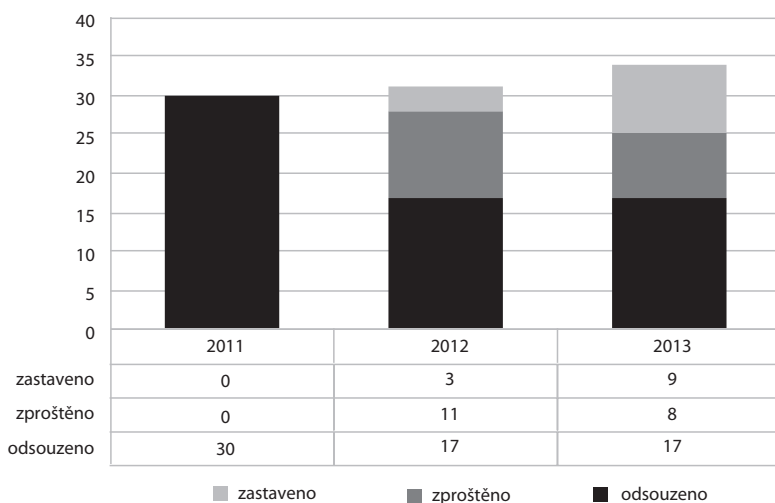
Graf 10: Trestný čin krádeže

VI.1.2.5. Podvody

V průběhu tří let (2011–2013) české soudy odsoudily 53 osob za trestný čin podvodu, kterého se dopustily jako členové organizované skupiny (dle § 250 odst. 3 písm. a) TZ/ § 209 odst. 4 písm. a) nTZ), Graf 11. V téměř polovině případů šlo o prvopachatele (47 %). Zastoupení žen (12 %) zde nebylo tak velké, jako v jiných, výše zmiňovaných kriminálních činnostech. I zde jednoznačně převažovaly nepodmíněné tresty odnětí svobody (72 %), což pravděpodobně mj. vyplývá i z charakteru našeho souboru osob (pozn.: „organizovaná skupina“ je znak, který patří mezi „přítěžující okolnost“).

Graf 11: Trestný čin podvodu

Jak je patrné z výše uvedených dat, oficiálně evidované počty zjištěných i odsouzených trestných činů a pachatelů představují minimální podíl na celkové kriminalitě, ale velmi pravděpodobně i na kriminálních aktivitách, které s působením organizovaných skupin ve skutečnosti souvisí.

Na tomto místě je ještě dobré poznamenat, že kromě latence, která se u tohoto typu kriminality předpokládá, není tato forma kriminálních aktivit omezena hranicemi státu. To je další moment, který komplikuje určit, kolik organizovaných zločineckých skupin operuje na daném území, jaké je jejich složení a početnost, jaké vykonávají činnosti a jakých (případně kolika) trestných činů se v rámci své činnosti dopouštějí, anebo jaký mají z této činnosti profit.

Statistické klasifikace, které by umožnily sledovat a evidovat celou škálu činností organizovaných zločineckých skupin komplexně, v současnosti chybí. Pracovní skupina UNODC/ UNECE pro klasifikaci trestných činů předložila návrh, kde jsou atributy, jako je právě např. organizovaný zločin, kódovány jako „značky“, které lze připojit k (téměř) každé jednotlivé kategorii trestných činů. Např. skutek, kdy člen organizované zločinecké skupiny vystřelí na ženu s úmyslem ji usmrtit či vážně zranit, ovšem mine, by byl kódován znakem pro úmyslnou vraždu, pro pokus, pro použití střelné zbraně, znakem oběť – žena, a zkratkou „OC“, což je znak pro účast na organizované zločinecké skupině (EU, 2011, str. 34).

VI.2. Vývoj struktury a forem organizovaného zločinu ve sledovaném období v návaznosti na období od počátku devadesátých let

Poznatky z výzkumu organizovaného zločinu, zaměřeného na základní charakteristiky zločineckých skupin a jejich činností, získáváme v pravidelných expertních šetřeních probíhajících každoročně od roku 1993. K základním kvantitativním údajům, vypovídajícím o struktuře zločineckých skupin působících na území České republiky, patří data o stupni rozvinutosti, o míře účasti stálých členů a externistů, o účasti žen. Vzhledem k nadnárodnímu charakteru organizovaného zločinu patří k nejdůležitější části tohoto pojednání míra a skladba účasti cizinců. V kvantitativní podobě lze vyjádřit i expertní odhady o tom, které činnosti organizovaných skupin byly v jednotlivých letech na území České republiky nejrozšířenější, které se pohybovaly na střední úrovni, které byly zárodečné, které se nově objevily, i ty, které postupně ztratily na významu. Podobně byly sledovány i aktivity jednotlivých národnostních skupin.

VI.2.1. Stupeň organizace zločineckých skupin

Organizované páchání trestné činnosti se může realizovat ve dvou variantách. V jednodušší podobě probíhá ve skupině, která má nižší stupeň organizace. V té jednotliví pachatelé sice plní specifické role, ale skupina je uspořádaná v horizontální struktuře, není v ní výrazné oddělení jednotlivých článků řízení, většinou jde o méně závažnou trestnou činnost.

Oproti tomu jsou plně rozvinuté skupiny hierarchicky uspořádané. Mají třístupňovou řídicí strukturu. Na vrcholu je nejvyšší vedení, které je od bezprostředního páchání trestné činnosti většinou izolováno, nezřídka legálně podniká a snaží se budovat dojem serióznosti, udržuje kontakty s politickými, ekonomickými, obchodními a správními elitami společnosti. Vedení určuje základní strategii zločinecké organizace, provádí výběr rozhodujících osob do jednotlivých skupin, do ochranky nejvyššího vedení a do poradních struktur. Nejvyšší vedení koncentruje a přerozděluje veškeré finanční prostředky, má k dispozici dokonalý odborný servis – právní poradce, ekonomy, informatiky a ochranku. Právní poradci připravují provedení akcí tak, aby bylo konání skupin pokud možno co nejméně právně napadnutelné. Hledají mezery v zákonech, připravují krytí akcí, legendy pro případ zadržení, případné organizování útěku pachatele, maření soudního projednávání, vyhrožování svědkům. Právní poradci připravují i jakékoliv dokumenty, připravují smlouvy, zajišťují jednání s konkurenčními skupinami i s legálními firmami s úřady. Ekonomové provádějí kalkulace zisku tak, aby přínosy vysoko převažovaly nad riziky. Starají se o obrát legálních peněz i peněz ze zločinné činnosti. Informatici shromažďují informace o firmách, o potenciálních objektech napadení, o opatřeních státu, rozhodujících osobách v politice, státních strukturách, obchodních kruzích. Ochranka nejenže chrání vedení, ale udržuje i kázeň v nižších složkách struktury. Členové ochranky se zúčastňují jednání, provádějí nátlakové akce a napadení osob podle pokynů šéfa. Nejvyšší vedení následně řídí několik relativně samostatných skupin (tzv. střední článek řízení), které autonomně provádějí trestnou činnost. Způsob, místo a dobu i výběr osob, které akci provedou, si určují vedoucí tohoto středního článku sami. Vrchnímu vedení zcela podléhají v základní strategii a v tom, že mu odevzdávají veškeré zisky k přerozdělování. Vrchní vedení realizuje v závažnějších případech – prostřednictvím ochranky – i sankce. Skupiny středního článku se mohou zabývat monotematicky jen jedním druhem trestné činnosti nebo rozličnými druhy. Střední

článek tvoří jakousi izolační vrstvu: mezi nejvyšším vedením a řadovými členy, mezi nejvyšším vedením a zločinem i mezi zločinem a společností. U nadnárodních zločineckých skupin je situace navíc pro ně výhodná i tím, že nejvyšší vedení je od místa páčání trestné činnosti i teritoriálně odděleno. Nejnížší vrstvu tvoří řadoví členové. Ti se dělí na dvě skupiny. V jedné jsou ti, kdo provádějí akce, ve druhé ti, kdo zabezpečují servis. Ti, kdo zabezpečují servis, jsou většinou nájímáni jako externisté.

Z hlediska stupně organizovanosti byla podle názoru expertů v letech 1995–1999 asi jedna třetina plně rozvinutých skupin. V roce 2000–2002 se pohyboval kolem 40 %, v roce 2003 a 2004 již bylo plně rozvinutých skupin kolem poloviny, v roce 2005 došlo opět k poklesu na 42 %. Na této úrovni zůstal i v roce 2006. V roce 2007 jsme zaznamenali více než polovinu plně rozvinutých skupin (54 % rozvinutějších – 46 % méně rozvinutých). V roce 2008 se však odhad vrátil do původního stavu počátku: experti odhadli, že plně rozvinutých skupin je 40 %, skupin s neúplně rozvinutou strukturou je 60 %. Za rok 2009 byl odhad podílu skupin s plně rozvinutou strukturou nejvyšší za celé období od roku 1995 – činil 57 %. V roce 2012 jsme zaznamenali 41 % plně rozvinutých skupin a 59 % neúplně rozvinutých skupin. V roce 2013 bylo podle odhadu expertů skupin s plně rozvinutou strukturou 39 %, s neúplně rozvinutou strukturou 61 %.

Tabulka 26:

Za rok 2014 jsme zaznamenali:	
44 %	skupin s plně rozvinutou strukturou
56 %	skupin s neúplně rozvinutou strukturou.

(Exp.P.C.: 2015)

Na základě hypotézy, že třístupňově uspořádané organizované zločinecké skupiny mají větší šanci obstát v konkurenčním boji, mohou dosahovat vyšších zisků, mohou si lépe zabezpečit beztrestnost, jsme očekávali, že by se mohl jejich podíl stále zvyšovat. Tento předpoklad se s nepatrnými výkyvy, naplňoval od roku 1993 do roku 2010. V posledních letech se očekávané zvyšování organizovanějších forem tedy poněkud zastavilo. Naopak: ve větší míře se začínají objevovat malá spojení jednotlivců. Například mezi Vietnamci si pachatel najme na výrobu drog 2–3 lidi, během roku několikrát přesídli varnu, případně si najme i nové pomocníky. Díky této pružnosti se komplikuje odhalení.

VI.2.2. Externisté

Na zajišťování řady činností organizovaných zločineckých skupin se do značné míry podílejí externisté. Podle odhadů expertů tvořili v období od roku 1993 do roku 2008 externisté více než polovinu ze všech členů zločineckých skupin. V roce 2009 už byl zaznamenán o něco nižší podíl. Experti odhadli, že externistů bylo 41 % a kmenových členů 59 %. V roce 2010 se situace opět vyrovnala. Experti uvedli 49 % kmenových členů a 51 % externistů. V roce 2011 bylo 59 % kmenových členů a 41 % externistů, v roce 2012 bylo 51 % kmenových členů a 49 % externistů. V roce 2013 bylo podle odhadu expertů kmenových členů 50 % a externích spolupracovníků rovněž 50 %.

Tabulka 27:

Za rok 2014 bylo zjištěno:

56 % kmenových členů

44 % externích spolupracovníků.

(Exp.P.C.: 2015)

Pro současný organizovaný zločin je spoluúčast externistů charakteristická. Najímání externistů je pro organizované skupiny výhodné. Externisté jsou najímáni na provedení určitého úkonu nebo služby. Většinou nic nevědí o tom, pro koho a proč něco vykonávají, nemohou tedy nic prozradit. Skupina k nim nemá žádné reciproční závazky, hrubým způsobem jsou zneužíváni, v případě potřeby obětováni, prozrazeni, často i úmyslně.

Externisté jsou využíváni v různých oblastech. Sledujeme-li trendy od 90. let do současnosti, můžeme konstatovat, že externisté jsou sice stále využíváni pro pomocné servisní činnosti, ale častěji jde o náročnější způsob zapojení kvalifikovaných osob.

V naprosté většině jde o podporu veškerých činností kmenových členů organizovaných skupin. „*Externí členové nejčastěji vykonávají činnost, která jim byla zadána a kterou by kmenový člen vzhledem ke svým možnostem nemohl vykonat sám. Zároveň tím zmenšuje riziko i svého odhalení.*“ (Exp.P.C.: 2015) Může jít i o přímý výkon akcí, jako skimmování platebních karet, distribuci drog, opatrování prostředků, krádeže aut nebo zbraní pro kmenové členy, vybírání výpalného, násilné akce na objednávku. I tak mají tyto činnosti spíše podpůrný charakter a externisté v nich nehrají hlavní roli.

Činnosti, které podle posledního výzkumného šetření z roku **2015 externí spolupracovníci** nejčastěji vykonávali, lze shrnout do následujících oblastí:

jednoduché servisní činnosti: externisté zajišťují dopravu, prostory, ubytování, suroviny, působí jako řidiči motorových vozidel, přepravují osoby, zboží a materiál, starají se o zajištění vozidel, bytů, pronájem vozidel či bytů na svá jména, přechovávání věcí pocházejících z trestné činnosti, zabezpečují převaděčství;

složitější servisní činnosti: padělání, zajišťování padělaných, falešných dokladů a dalších dokumentů, zasilání zásilek, obstarávání zbraní, překupování a další distribuce odcizených věcí. „*Například v rámci nelegální migrace se jedná o řidiče vozidel, která migranty převážejí, osoby zajišťující pro migranty doklady totožnosti – padělané cestovní doklady, ubytovatele migrantů na přechodnou dobu, osoby zajišťující výrobu úkrytů ve vozidlech při přepravě migrantů*“ (Exp.P.C.: 2015);

specializované služby (které většinou zločinecká skupina nevykonává): řemeslníci ovládající konkrétní specifickou výrobní činnost, vyžadující vybavení zařízením a znalostmi, výroba falešných nebo pozměněných dokladů, zajištění převozu zboží, celní deklarace, vyřízení dokumentů, smlouvy, faktury, daňová příznání. „*Při úvěrových podvodech např. osoby, které obstarávají padělaná nebo zcela falešná potvrzení o výši výdělku, fakturách, daňová příznání*“ (Exp.P.C.: 2015) působí jako tlumočníci, legalizují pobyt cizinců, legalizují výnosy z trestné činnosti;

zajišťování klientely pro odbyt: kurýrní a distributorská činnost (peněžní kurýrní služby, kurýři drog); zprostředkovatelská činnost; zajišťování odběratelů a konzumentů (prodejci drog) „Dovoz, vývoz, převoz prekurzorů a omamných a psychotropních látek, převoz léčiv obsahujících pseudoefedrin z Polska do ČR.“ (Exp.P.C.: 2015);

fiktivní akce: vytváření fiktivních společností, tzv. office house, formální zakládání bankovních účtů, výběr finančních prostředků z účtů, podávání fiktivních daňových příznání, zpracování fiktivních účetnictví, zajištění fiktivní dopravy a dokladů o přepravě zboží – experti fungují jako tzv.: „bílí koně“, na které jsou registrovány účty, přepisují na sebe vozidla, nemovitosti, majetek. „Podepisování faktur a dalších účetních dokumentů a dokladů; zakládání účtu v bankách včetně zajištění instrumentů pro internetové bankovníctví a jejich následné předání kmenovým členům; lépe postavení externí spolupracovníci potvrzují případně reálnost obchodů před úřady, zejména před správcem daně a také zajišťují výběr hotovosti z účtu a jejich následné předání kmenovým členům.“ (Exp.P.C.: 2015);

získávání, poskytování informací: externisté působí jako pozorovatelé a hlídači, tipaři, (tipování objektů – byty, vhodné prostory pro provozování trestné činnosti), poskytují informační poradenství, základní orientaci v zájmové problematice, informace jim někdy poskytují i „uplacení úředníci státní správy a samosprávy, uplacení členové bezpečnostních sborů“ (Exp.P.C.: 2015);

kontakty a styky: externisté navazují a zprostředkovávají kontakty, komunikují s úřady, jednají s občany ČR, pomáhají při průniku do prostředí, lobbují, zprostředkovávají služby, ovlivňují hodnotitele projektů, zajišťují proniknutí k důležitým osobám z ekonomické, politické a V.I.P. sféry, dodávají prostředníky ke spáchání trestné činnosti, „vyhledávají nové osoby ochotné zapojit se do trestné činnosti a za to pobírají provizi“;

poradenská činnost: právní poradenská činnost znalců právního prostředí ČR, advokátní služby, daňové poradenství, vedení účetnictví, poradenství na počítačové systémy, forenzní expertizy;

jako **další možnosti** externí spolupráce se objevila i finanční podpora zločineckých skupin a to, že „lépe postavení externí spolupracovníci zajišťují případně také dohled nad níže postavenými externími spolupracovníky a také nábor nových externích spolupracovníků“ (Exp.P.C.: 2015).

VI.2.3. Ženy

Ve skupinách organizovaného zločinu na území České republiky se vyskytují i ženy. Odhad podílu žen se v období 2000–2011 pohyboval mezi 11–16 %. V roce 2012 byl podíl žen odhadnut na 18 %, což je nejvíce za posledních třináct let. V roce 2013 se opět snížil, ale v roce 2014 se zvýšil na 20 %.

Tabulka 28:

Za rok 2014 bylo podle odhadů expertů	
mužů	80 %
žen	20 %

Podle expertů jsou ženy „schopny zastávat všechny funkce v organizaci jako muži, nic méně je jich méně“. (Exp.P.C.: 2015) často jsou „využívány nebo spíše zneužívány dalšími osobami v pozadí.“ (Exp.P.C.: 2015) V posledních letech působí „častěji už i jako střední management, ženy úspěšně obchodují s drogami, řídí finanční toky“. (Exp.P.C.: 2015)

Pokud se na aktivitách organizovaného zločinu podílejí **ženy**, byly za rok **2015** uvedeny následující oblasti.

Nejčastěji se ženy v rámci organizovaného zločinu uplatňují při **zajišťování organizačního zázemí a managementu** zločineckých skupin. V rámci toho vykonávají **pomocné servisní činnosti**: nákup potřebného zboží či předmětů pro trestnou činnost (nákupy mobilních telefonů, půjčování vozidel v půjčovnách, vybírání finančních prostředků v bankách a zasilatelských finančních společnostech), úschovu a převoz peněz. K **náročnějším servisním činnostem** patří: distribuce produktů, tipování. „Ženy plní úkoly tzv. volavek nebo hlídaček, kdy vábí na sebe potencionální oběti nebo hlídají na daném místě pohyb osob, ať již obětí či bezpečnostních složek. Slouží také ke konspirativním účelům, kdy při páchání trestné činnosti odvádějí pozornost jako přítelkyně nebo spolujezdkyně pachatelů.“ (Exp.P.C.: 2015) Mezi **specializované činnosti** patří administrativa vedení účetnictví, fakturace, vedení evidence, obchodní dohled, zajištění pronájmu vozidel, zajištění ubytování pachatelům pocházejícím z ciziny. Ženy podávají daňová přiznání, provádějí výběry hotovostí z účtů. Zajišťují nábor tzv. bílých koní, převozy těchto osob na místa, kde k podvodům dochází; obstarávání falešných dokladů, vystavování dokladů a jejich potvrzování, potvrzení o ubytování, zaměstnání, jednání s bankovními ústavy. Ženy působí jako nastrčené osoby. „Při transportu a předávání jsou často využívány ženy s dětmi, které působí méně podezřele, přičemž předměty jsou ochotny skrýt např. i v kočárku či oblečení nemluvnat.“ (Exp.P.C.: 2015) Ve většině případů plní roli „bílých koňů“, mají na sebe napsány velkou část vozidel a majetku. V rámci specifických činností mohou ženy poskytovat i právní služby, právní poradenství, advokátní služby.

V určitých případech organizují ženy chod celé organizované skupiny. „Ve zločineckých organizacích cizinců z Asie a Afriky se ženy v řídicích funkcích uplatňují méně, což souvisí s výrazně patriarchální společností a nerovným postavením žen a mužů“ (Exp.P.C.: 2015)

Druhou oblastí, ve které se ženy uplatňují, je **ekonomická a finanční kriminalita**. Jde o úvěrové podvody, pojišťovací, směnečné podvody, vystavování fiktivních faktur, daňové podvody, vystavování daňových přiznání, bankovní podvody, pojistné podvody, dotační podvody, zkrácení daně, poplatků a podobné povinné platby, korupci, legalizaci výnosů z trestné činnosti, zakládání podvodných a fiktivních firem (jako externí spolupracovnice), zařizování off-shore společností, zneužití prostředků EU, podvody s platebními kartami. Sem můžeme zařadit i podvody s nemovitostmi. Ženy jsou členky statutárního orgánu právnické osoby, jednatelky ve fiktivních společnostech. „V oblasti korupce a hospodářské

kriminality ženy nejčastěji nejsou organizátorky, spíše se jedná o loajální zaměstnankyně nebo spolupracovnice, které o trestné činnosti vědí, kryjí ji a zajišťují potřebnou administrativu, v některých případech přijímají úplatky (úřednice, lékařky).“ (Exp.P.C.: 2015)

Třetí oblastí je **kuplířství a obchodování s lidmi** za účelem sexuálního vykořisťování, v některých případech i nucených prací (jako zprostředkovatelky). Ženy se podílejí na organizování prostituce, náboru prostitutek, pracovníků na nucené práce, obchodování s lidmi za účelem nucených prací.

Čtvrtou oblastí je **obchodování s omamnými a psychotropními látkami**. Sem patří pašování a distribuce drog, obstarávání prekurzorů. U vietnamských skupin, kde mají důležité slovo – působí jako organizátorky.

Do páté oblasti patří **kontakty**. Jejich pomocí ženy „zajišťují a získávají informace (z bezpečnostních sborů a justice, ze zájmového prostředí). Pro zločinecké organizace z pozice svého postavení, pracovního zařazení atd.“ (Exp.P.C.: 2015)

Šestou oblastí, v níž se ženy specificky uplatňují, je zajišťování **nelegální migrace**. „Pro účely nelegální migrace zajišťují ženy obstarávání zejména cestovních dokladů a s tím související krádeže těchto dokladů; zajišťování ubytování; ženy zde také figuruje i jako samotné řidičky vozidel při převozech migrantů, působí i jako organizátorky nelegální migrace.“ (Exp. P.C.: 2015) V souvislosti s nelegální migrací bylo zmíněno i to, že „pro účely k napomáhání k nelegálnímu pobytu na území ČR realizují ženy účelové sňatky a souhlasy o určení otcovství za úplatu“. (Exp.P.C.: 2015)

V rámci organizovaných zločineckých skupin provádějí ženy i **krádeže**, zejména kapesní.

VI.2.4. Cizinci

Na organizovaném zločinu, který se realizuje na území České republiky, se velkou měrou podílejí cizinci. Organizovaný zločin je ve své podstatě nadnárodní a operace na co největším prostoru, překračujícím hranice států i světadílů, je pro něj výhodná. Čím větší je teritorium pro obchodování s nelegálním zbožím a službami, tím větší zisky z toho plynou. Rozsáhlé teritorium hraje roli i v ochraně členů nejvyššího vedení před orgány činnými v trestním řízení a dalšími represivními složkami. Bossové zločineckých skupin často sídlí v úplně jiné zemi, než je trestná činnost páchána. Kromě toho je možné z centra vysílat na území jiných států řadové členy, obměňovat tak složení skupin a tím omezovat možnosti prozrazení a zadržení těch, kdo by v určité zemi operovali příliš dlouhou dobu. Obměnou se snižuje i riziko, že by si řadové členové vytvořili kontakty v místním prostředí a začali samostatně podnikat.

Z hlediska podílu cizinců na organizované zločinecké činnosti patří Česká republika k zemím, kde je, i přes drobné výkyvy, poměr mezinárodního a domácího prvku trvale v podstatě stejný. Od počátku 90. let bylo mezinárodního prvku mírně přes polovinu a domácího mírně pod ni. Pouze v roce 2005 bylo českého prvku něco přes polovinu, v roce 2006 byl poměr domácího a cizího prvku stejný (50:50), v roce 2007 jsme opět zaznamenali převahu zahraničního prvku, v roce 2008 bylo 52 % zahraničního a 48 % domácího

prvku, v roce 2009 bylo 55 % zahraničních účastníků a 45 % domácích, v roce 2010 bylo domácího prvku 51 %, mezinárodního 49 %, v roce 2012 se podíl rozdělil přesně na polovinu. V roce 2013 došlo k výraznému oslabení podílu cizinců (37 %) a posílení podílu Čechů (63 %). Za rok **2014** bylo 49 % cizinců a 51 % Čechů. Čili opět stabilních půl na půl.

Tabulka 29:

Za rok 2014 bylo	
Ryze mezinárodních skupin	25 %
Smíšených s převahou mezinárodního prvku	24 %
Smíšených s převahou domácího prvku	21 %
Ryze domácích skupin	30 %

Podíl českých občanů je okolnost, která zasluhuje podrobnější komentář. V první polovině devadesátých let, kdy se u nás organizovaný zločin v rozvinuté podobě začal objevovat, se dal spíše očekávat masivní nápor zahraničních skupin, které měly mnohaletou tradici a řadu zkušeností. Vzhledem k tomu, že před rokem 1990 v České republice organizovaný zločin v rozvinuté podobě nebyl, bylo dosti překvapivé, že okamžitě byl český prvek na tomto poli zastoupen. Hned při prvním šetření v roce 1993 bylo v rámci organizovaného zločinu na území České republiky 47 % českých občanů, v roce 1994, kdy začalo podrobnější členění na skupiny ryze mezinárodní, smíšené s převahou zahraničního prvku a smíšené s převahou domácího prvku bylo 18 % ryze českých skupin, v dalších letech pak kolem jedné čtvrtiny. Výrazné zvýšení českého prvku se projevilo i v detailnějším členění. Jestliže v roce 2012 bylo 27 % tvořeno pouze cizinci (stejně jako v roce 2011), 29 % skupin bylo ryze českých (stejně jako v roce 2011), smíšených skupin bylo 44 % (opět stejně). A ve smíšených skupinách mírně převažovaly ty, které byly vedeny cizinci (23:21), v roce 2013 bylo ryze mezinárodních skupin 22 %, ryze českých 44 % a ve smíšených skupinách, kterých bylo 34 %, mírně převažovaly skupiny vedené Čechy. V roce 2014 bylo ryze mezinárodních skupin 25 %, ryze českých 30 %, smíšených skupin bylo 45 %.

Ve strukturách organizovaného zločinu na území České republiky **podle jednotlivých cizích národností** byli v 90. letech v organizovaném zločinu na území České republiky z dlouhodobého hlediska nejsilněji zastoupeni Ukrajinci a Rusové. Po roce 2000 se k nim připojili Vietnamci a Albánci (většinou kosovští) a od té doby jejich podíl neustále vzrůstá. Od roku 1998 poněkud klesá poměrné zastoupení Číňanů. V 90. letech patřili do nejsilnější skupiny také občané bývalé Jugoslávie. S rozpadem Jugoslávie na několik menších států se kolem roku 1999 podíl států bývalé Jugoslávie výrazně snížil.

Tabulka 30: Míra zastoupení cizích národností v organizovaném zločinu na území ČR v roce 2014

Pořadí	Národnost	Index
1.	Vietnamci	456
2.	Albánci (+ Kosovští)	443
3.	Ukrajinci	390
4.	Rusové	326
5.	Bulhaři	128
6.–7.	Rumuni	104
	Slováci	104
8.–9.	Číňané	84
	Poláci	84
10.	Srbové	78
11.	Turci	70
12.	Nigerijci	66
13.	Makedonci	35
14.	Alžíráné	31
15.	Chorvaté	28
16.	Gruzínci	27
17.–18.	Arméni	25
	Maďaři	25
19.	Čečenci	22
20.	Syřané	17
21.	Tunisané	16
22.	Litevci	12
23.	Lotyšci	11
24.	Francouzi	9
25.–26.	Italové	8
	Dagestánci	8
27.	Moldavané	7
28.	Kazachstánci	6
29.	Bělorusové	5
30.–31.	Uzbeci	4
	Španělé	4
33.–37.	Thajci	3
	Němci	3
	Černohorci	3
	Slovinci	3
	Rakušané	3

Pozn.: Experti mohli uvést deset možností (ve výzkumech z let 1993–2003 pouze šest). Souhrnný index jsme stanovili tak, že počet respondentů, kteří uvedli příslušnou národnost na 1. místě, byl násoben 10x, na 2. místě 9x atd. až na 10. místě 1x. Celkový index je pak součtem těchto násobků. Jeden bod uvedený v indexu např. znamená, že pouze jeden ze všech expertů uvedl příslušnou národnost na desátém místě.

Po roce 2010 patří mezi čtyři nejrozšířenější národnosti s naprostou převahou Vietnamci, Albánci, Ukrajinci a Rusové. Přitom Vietnamci jsou na prvním místě již od roku 2011, v roce 2014 se na druhé místo dostali Albánci. Druhá skupina následuje se značným odstupem. Jsou v ní Bulhaři, Rumuni, Slováci. Slováci zaznamenali v roce 2010 prudký vzestup a od té doby jsou poměrně vysoko, ale v roce 2014 jsme u nich zaznamenali drobný pokles. Třetí skupina jsou Číňané, Poláci, Srbové, Turci a Nigerijci. Turci do této skupiny postoupili až v roce 2014. Opět s určitým odstupem následovala v roce 2014 čtvrtá skupina Makedonci, Alžíráné, Chorvaté, Gruzínci, Arméni, Maďaři, Čečenci. Do ní oproti létům 2010–2013 nově postoupili Makedonci a hlavně Čečenci. Pak už následuje druhá polovina, ve které byli v roce 2014 trochu více zastoupeni Syřané, Tunisané, o něco méně Litevci a Lotyšci a pak už sporadicky Francouzi, Italové, Dagestánci, Moldavané, Kazachstánci, Bělorusové, Uzbeki, Španělé, Thajci, Němci, Černohorci, Slovinci a Rakušané.

V letech 2010–2013 se – kromě zmíněných – ještě občas objevili Nizozemci, Iráčané, Indové, Izraelci, Angličané, Libyjci, Egypťané, Řekové, Kolumbijci, Kurdové, Maročané, Uzbeki.

Faktorem, který stojí za zmínku, je poměrně velký rozsah státních příslušníků, kteří se v rámci České republiky objevují. Po roce 2010 experti uváděli mezi 25–30 státy, za rok 2014 dokonce 37. Nejmasivněji zastoupené jsou tak čtyři, významně ještě tak do dvanácti. Od 20. do 37. místa jsou pachatelé ze zemí, které se v organizovaném zločinu na území České republiky občas objeví, občas neobjeví, a když objeví, tak v malém počtu.

Dalším faktorem je, že mezi pachateli se téměř neobjevovali občané z vyspělejších evropských zemí. Občas se na posledních místech objevili Italové, Němci a Nizozemci. V roce 2013 zaznamenali vzestup Němci, objevili se i Nizozemci, nově pak Španělé a Britové. V roce 2014 byli navíc zaznamenáni Francouzi a Rakušané. Je možné, že pachatelé z těchto zemí využívají otevřené hranice Evropské unie, zejména volný pohyb v rámci schengenského prostoru.

VI.2.5. Činnosti skupin organizovaného zločinu

Skupiny organizovaného zločinu provozují řadu činností za účelem maximálního zisku. Mezi ně patří zejména výroba, pašování a distribuce drog, krádeže aut, organizování prostituce a obchod se ženami, organizování nelegální migrace, vydírání a vybírání poplatků „za ochranu“, padělání CD a podobných nosičů, nelegální výroba a pašování alkoholu nebo cigaret, krádeže uměleckých předmětů, mezinárodní obchod se zbraněmi a výbušninami a řada dalších. Kromě toho provozují řadu činností, které mají zabezpečovací charakter. Bud' slouží k obstarávání či zabezpečování finančních prostředků, sem patří například bankovní podvody, bankovní loupeže, vylákání peněz se slibem jejich velkého zhodnocení, krádeže vloupáním (do bytů, chat, obchodů, skladů), praní špinavých peněz, překupnictví odcizených předmětů, většinou i hazardní hry, nebo k zajištění provozu, například padělání dokumentů, šeků, peněz, mincí, zakládání podvodných a fiktivních firem, celní podvody. Mezi podpůrné činnosti patří i ty, jejichž funkcí je paralyzování kontrolních mechanismů společnosti, jako jsou kompromitování a diskreditace veřejných činitelů, potlačování a porušování zákonného průběhu trestního řízení, zastrašování svědků, případně zorganizování útěku pachatele.

V Institutu pro kriminologii a sociální prevenci zjišťujeme od roku 1993 každoročně expertní **odhad nejrozšířenějších forem činností** organizovaného zločinu na území České

republiky.⁴⁶ V roce 1993 patřily mezi nejrozšířenější aktivity krádeže automobilů, organizování prostituce, od roku 1994 výroba, pašování a distribuce drog. Ke zmíněné trojici se – na přechodnou či trvalejší dobu – občas přiblížila některá z dalších, téměř čtyř desítek činností. V letech 1993–1998 patřily mezi nejrozšířenější činnosti krádeže uměleckých předmětů, v letech 1996 a 1997, 2002 a 2005 daňové, úvěrové, pojistné a směnečné podvody. V letech 1998–2004 se objevila mezi nejrozšířenějšími činnostmi organizovaných zločineckých skupin nelegální migrace. Od roku 2005 začal její podíl klesat a po roce 2012 byla zaznamenána téměř nevýznamně. Konkrétně za rok 2013 mezi 14.–16. místem, za rok 2014 mezi 16.–17. místem z celkového počtu 32 uvedených činností. V roce 2006 se mezi rozšířené dostalo praní peněz a padělání dokumentů, peněz a mincí, došlo i ke značnému vzestupu počítačové kriminality. Od roku 2005 se významně projevuje i nelegální výroba a pašování alkoholu nebo cigaret. Rok 2009 přinesl další vzestup aktivit spojených s finanční kriminalitou. Mezi nejrozšířenější aktivity se dostaly: legalizace výnosů z trestné činnosti (praní peněz), korupce, daňové, úvěrové, pojišťovací a směnečné podvody, bankovní podvody, zakládání podvodných a fiktivních firem. Dále vzrůstala nelegální výroba a pašování alkoholu nebo cigaret. Tradiční aktivity jako výroba a pašování drog, krádeže aut poněkud ustoupily. Dosti kleslo až dosud velice rozšířené organizování prostituce, včetně obchodování se ženami, pokračoval pokles krádeží uměleckých předmětů, prudce kleslo vydírání a vybírání poplatků za „ochranu“.

Za rok 2013 se mezi nejrozšířenějšími aktivitami na předních místech udržely aktivity související s ekonomickou kriminalitou, u nichž začal prudký vzestup od roku 2009: korupce, praní špinavých peněz, daňové, úvěrové, pojišťovací a směnečné podvody, zakládání podvodných a fiktivních firem, celní podvody. Nadále vzrůstala nelegální výroba a pašování alkoholu nebo cigaret. Na přední místa se dostalo zneužití prostředků EU, které se začalo významně objevovat už v roce 2011. Stejně tak se mezi prvních deset propracovalo zneužití PC k trestné činnosti. V první desítce nejrozšířenějších se ještě udržovaly bývalé nejrozšířenější aktivity z let 1993–2010: výroba, pašování a distribuce drog a krádeže aut. Na začátku druhé desítky figurovalo zneužívání platebních karet a internetového bankovníctví a bankovní podvody. Mezi průměrně rozšířené patřily servisní činnosti jako padělání dokumentů a překupnictví odcizených předmětů. K nim se přiblížilo porušování autorských práv a ochranných známek. Na konec druhé desítky kleslo organizování nelegální migrace, které v letech 1998–2004 patřilo k nejrozšířenějším a organizování prostituce a obchodu se ženami, které patřilo mezi tři nejrozšířenější v letech 1993–2008. Ještě více klesly krádeže uměleckých předmětů, které patřily k nejrozšířenějším v první polovině 90. let. Stále klesalo i vymáhání dluhů na objednávku a vydírání a vybírání poplatků za ochranu. Kleslo i padělání CD nosičů. Mezi nevýznamnými se udržely hazardní hry, mezinárodní obchod se zbraněmi a výbušninami, bankovní loupeže, vraždy, nelegální dovoz a vývoz nebezpečných odpadů. Nepříliš významné byly novější aktivity jako obchodování s lidmi za účelem nucených prací, kriminalita proti informačním a komunikačním technologiím, podvody s nemovitostmi.

V roce 2014 pokračovala tendence vzestupu aktivit spojených s finanční kriminalitou, která začala v roce 2009. Mezi nejrozšířenější patřily daňové, úvěrové, pojišťovací a směnečné

46 Podle seznamu, ve kterém je uvedeno cca 35 aktivit, se experti u každé z nich vyjadřují, do jaké míry je rozšířená, případně zárodečná nebo se vůbec nevyskytuje. Pořadí výskytu nejrozšířenějších činností stanovujeme podle toho, kolik respondentů uvedlo příslušnou činnost jako rozšířenou. Seznam je doplňován o nové aktivity. Zároveň z něj vyřazujeme ty aktivity, které se opakovaně ukazují jako méně významné, nebo byly charakteristické pouze pro určité období.

podvody, zakládání podvodných a fiktivních firem, praní špinavých peněz, korupce a celní podvody. Další vzestup byl zaznamenán u nelegální výroby a pašování alkoholu a cigaret. Mezi nejrozšířenějšími se v letech 2013 (na sedmém místě) i 2014 (na 10.–13. místě) drželo zneužívání prostředků Evropské unie a v první desítce i překupnictví. Na začátek druhé desítky se dostaly krádeže vloupáním – páchané asi častěji v organizované skupině, určité postavení si udrželo zneužívání počítače k trestné činnosti. K překvapivým změnám patřilo, že se na první místo opět navrátila výroba, pašování a distribuce drog, která z prvního místa v roce 2011 klesla na 4. místo v roce 2012 a 9. místo v roce 2013 a na desáté místo organizování prostituce, které se začalo propadat už po roce 2010, v roce 2013 už dokonce na 17.–19. místo.

Tabulka 31: Rozvinuté formy činnosti organizovaného zločinu za rok 2014

	Činnost	N=58	%
1.–3.	Výroba, pašování a distribuce drog	48	83
	Daňové, úvěrové, pojišťovací a směnečné podvody	48	83
	Zakládání podvodných a fiktivních firem	48	83
4.	Nelegální výroba a pašování alkoholu a cigaret	47	81
5.	Praní špinavých peněz	46	79
6.–7.	Krádeže aut	44	76
	Korupce	44	76
8.	Celní podvody	42	72
9.	Překupnictví odcizených předmětů	35	60
10.–13.	Organizování prostituce a obchod se ženami	32	55
	Krádeže vloupáním	32	55
	Zneužití prostředků EU	32	55
	Padělání dokumentů	32	55
14.	Zneužití PC k trestné činnosti	31	53
15.	Bankovní podvody	30	52
16.–17.	Vymáhání dluhů na objednávku	29	50
	Organizování nelegální migrace	29	50
18.–20.	Vydírání a vybírání poplatků za ochranu	25	43
	Padělání CD a podobných nosičů	25	43
	Podvody s platebními kartami	25	43
21.–22.	Mezinárodní obchod se zbraněmi	24	41
	Padělání šeků, peněz a mincí	24	41
23.–24.	Krádeže uměleckých předmětů	23	40
	Hazardní hry	23	40
25.–26.	Vylákání peněz se slibem jejich velkého zhodnocení	21	36
	Kriminalita proti informačním a komunikačním technologiím	21	36
27.	Vraždy	17	29
28.	Bankovní loupeže	16	28
29.	Obchodování s lidmi za účelem nucených prací	15	26
30.	Nelegální dovoz a vývoz nebezpečných odpadů	12	21

Pozn.: Činnosti, které uvedlo více než 50 % respondentů, jsou vyloučeny tučně.

Kromě třiceti aktivit uvedených v tabulce doplnili respondenti i některé **jiné činnosti**.

V některých případech šlo o podrobnější rozvedení uvedených typů: například k padělání dokumentů bylo doplněno padělání veškerých dokladů (cestovní doklady, osobní průkazy, ID karty, průkazy pojištění), které jsou určeny především pro účely migrace a úvěrové podvody, k fiktivním firmám společnosti fungující pouze 1–3 měsíce, fiktivní přeprodej zboží do jiné země v rámci EU, špatné deklarace dováženého zboží, např. množství, k loupežím: loupežná přepadení zlatnictví a luxusních klenotnictví.

Objevily se i zárodky nových možností, jako: pašování exotického ptactva, zvířat, rostlin a jejich částí – což je činnost organizovaných skupin ve světě velice rozšířená⁴⁷, vylákávání nadměrných odpočtů v rámci DPH, dotační podvody (dotace nejen z prostředků EU), trestná činnost páchaná na seniorech, v rámci vražd silící fenomén tzv. vraždících potomků.

Trendy v pořadí nejrozšířenějších aktivit od roku **1993** do roku **2010** jsou vyvedeny v následujících tabulkách.

Tabulka 32: Nejrozšířenější aktivity organizovaných zločineckých skupin v letech 1993–1998

1993 N = 12	1994 N = 17	1995 N = 19	1996 N = 18	1997 N = 31	1998 N = 20
auta	auta	drogy	drogy	drogy	drogy
umění	umění	prostituce	auta	auta	auta
prostituce	prostituce	auta	prostituce	prostituce	prostituce
celní	dluhy	korupce	umění	umění	migrace
vloupání	drogy	podnikání	daně	daně	korupce
pronikání	vloupání	umění	migrace	praní	vydírání

Tabulka 33: Nejrozšířenější aktivity organizovaných zločineckých skupin v letech 1999–2004

1999 N = 27	2000 N = 27	2001 N = 31	2002 N = 21	2003 N = 19	2004 N = 24
drogy	drogy	drogy	auta	prostituce	prostituce
auta	auta	migrace	prostituce	migrace	auta
prostituce	migrace	auta	drogy	auta	drogy
migrace	prostituce	prostituce	migrace	drogy	vydírání
dluhy	korupce	překupnictví	daně	vydírání	dluhy
celní	překupnictví	video/CD	video/CD	korupce	migrace

47 Kateřina Paštová ve své absolventské práci, kterou obhájila v roce 2013 na TRIVIS (Střední škola veřejnoprávní a Vyšší odborná škola prevence kriminality a krizového řízení Praha, s.r.o.), zjistila, že v oblasti nelegálního obchodování se zvířaty spadá většina nelegálního obchodu mezi organizovanou kriminalitu. Akce se většinou uskutečňují na objednávku, podílí se na nich více lidí, probíhají v mezinárodním měřítku, dochází ke korumpování veřejných činitelů a to zejména při převozu např. na celních úřadech, u policie, na úřadech, které vydávají povolení k dovozu a vývozu.

Tabulka 34: Nejrozšířenější aktivity organizovaných zločineckých skupin v letech 2005–2010

2005 N = 28	2006 N = 33	2007 N = 17	2008 N = 30	2009 N = 30	2010 N = 28
auta	drogy	drogy	drogy	auta	daně
korupce	auta	prostituce	auta	praní	fikt. firmy
drogy	praní	korupce	daně	korupce	korupce
daně	padělání	vydírání	prostituce	drogy	drogy
celní	počítač	dluhy	korupce	daně	praní
prostituce	alkohol/cig.	auta	praní	bank. podvod.	alkohol/cig.

Změny ve výskytu nejrozšířenějších aktivit ve sledovaném období jsou uvedeny v následující tabulce.

Tabulka 35: Nejrozvinutější formy činností organizovaného zločinu za léta 2011–2014

2011	2012	2013	2014
Drogy	Praní peněz	Korupce	Drogy
Praní peněz	Daně	Praní	Daně
Auta	Korupce	Daně	Fikt. firmy
Korupce	Drogy	Fikt. firmy	Alk./cig.
Daně	Alk./cig.	Celní	Praní
Alk./cig.	Fikt. firmy	Alk./cig.	Auta
Fikt. firmy	Auta	Protř.EU	Korupce
Počítač	Prostituce	Počítač	Celní
Padělání	Vylákání peněz	Drogy	Překupnictví
Prostituce	Celní	Auta	Prostituce
CD	Padělání	Plat. karty	Krádeže
Bank. podv.	Bank. podv.	Bank. podv.	Prostř. EU

VI.2.6. Nejčastější aktivity zahraničních skupin

V rámci expertiz od roku 1999 pravidelně zjišťujeme, jakými aktivitami se na území České republiky zabývají **jednotlivé zahraniční skupiny**.

U jednotlivých skupin uvádíme jejich nejčastější činnosti mezi lety **2010–2013** a výčet všech činností za rok **2014**.⁴⁸

48 Činnosti zahraničních skupin jsou uvedeny podle pořadí výskytu jednotlivých zemí a u nich pak seřazeny podle počtu expertů, kteří výskyt příslušné činnosti uvedli u příslušné země. Číslo v závorce označuje počet expertů, kteří příslušnou činnost ke skupině z příslušné země přiřadili.

Vietnamci 2010–2013 podíl na výrobě, pašování a distribuci drog, významněji se u nich vyskytly i celní, daňové, úvěrové a směnečné podvody, padělání a obchod s padělky, nelegální výroba a pašování cigaret a alkoholu, organizování nelegální migrace, porušování ochranných známek, porušování autorských práv, praní špinavých peněz.

V roce **2014**:

- (45) drogy,
- (21) celní a daňové podvody,
- (20) porušování ochranných známek,
- (12) výroba a pašování cigaret a alkoholu,
- (9) nelegální migrace,
- (7) praní špinavých peněz,
- (6) obchod s lidmi,
- (5) padělání CD,
- (4) padělání dokumentů,
- (2) podvody,
- (1) korupce, vydírání, nucené práce.

Albánci a Kosovští Albánci: v letech **2010–2013**: tradičně dominantní aktivita obchodování s drogami, dále daňové podvody, padělání peněz a dokladů vydírání, obchodování s lidmi, násilná trestná činnost i vraždy, praní špinavých peněz, majetková trestná činnost, krádeže aut, prostituce.

V roce **2014**:

- (31) drogy,
- (7) násilná trestná činnost,
- (5) krádeže, vydírání,
- (3) nelegální migrace, podvody, obchod se zbraněmi, majetková t.č., obchod s lidmi,
- (2) praní špinavých peněz,
- (1) krádeže aut, padělání dokladů, zakládání fiktivních firem.

Ukrajinci v letech **2010–2013**: nejčastější násilná trestná činnost, včetně vražd, vydírání a vybírání poplatků za ochranu, daňové podvody, obchodování s lidmi, hospodářská trestná činnost, drogy, prostituce, méně často pak obchod se zbraněmi, krádeže aut, nelegální výroba a pašování cigaret.

V roce **2014**:

- (13) vydírání,
- (11) násilná trestná činnost,
- (10) zneužívání k nucené práci,
- (7) krádeže aut, padělání tabákových výrobků,
- (6) daňové podvody, drogy,
- (5) nelegální migrace, majetková trestná činnost,
- (4) podvody, prostituce, obchod s lidmi, krádeže, vymáhání dluhů na objednávku,
- (3) obchod se zbraněmi,

- (2) praní špinavých peněz, vraždy,
- (1) hazardní hry, padělání CD, loupeže.

Rusové mezi lety **2010–2013**: nejčastější vydírání, a vybírání výpalného, násilná kriminalita, i vraždy, obchod se zbraněmi a radioaktivním materiálem, finanční kriminalita, praní špinavých peněz, zakládání fiktivních firem, podvody, daňové podvody, méně časté krádeže aut, nelegální obchod s pohonnými hmotami, částečně prostituce, drogy, obchod s lidmi, vykrádání bankovních účtů, podvody s nemovitostmi.

V roce **2014**:

- (14) vydírání,
- (12) praní špinavých peněz,
- (10) násilná trestná činnost,
- (9) daňové podvody,
- (8) prostituce,
- (6) podvody,
- (5) krádeže aut, majetková trestná činnost,
- (4) drogy,
- (3) nucené práce, korupce, obchod se zbraněmi, vymáhání dluhů na objednávku, zakládání fiktivních firem,
- (2) nelegální migrace, loupeže, vraždy,
- (1) padělání CD, krádeže, pašování alkoholu a cigaret.

Rumuni mezi lety **2010–2013** hlavně krádeže, daňové podvody, drogy, podvody s platebními kartami, i padělání peněz, prostituce, krádeže aut, výroba a pašování alkoholu a cigaret.

V roce **2014**:

- (8) krádeže,
- (4) podvody s platebními kartami,
- (3) majetková trestná činnost, padělání dokladů,
- (2) loupeže,
- (1) nelegální zaměstnávání, prostituce, krádeže aut, obchod s lidmi.

Bulhaři mezi lety **2010–2013** nejčastější podvody s platebními kartami, krádeže, finanční kriminalita a padělání, vyskytly se i drogy, krádeže aut, výroba a pašování alkoholu a cigaret, vymáhání dluhů, násilná kriminalita a krádeže.

V roce **2014**:

- (8) krádeže,
- (7) podvody s platebními kartami,
- (4) podvody, prostituce, drogy,
- (3) krádeže aut, majetková trestná činnost,
- (2) padělání,
- (1) nelegální migrace, obchodování s lidmi, násilná trestná činnost, překupnictví kradených předmětů.

U **Slováků** byly mezi lety **2010–2013** často daňové, úvěrové a směnečné podvody, dále podvody s DPH, pohonnými hmotami a šrotem, praní peněz, nelegální práce, obchod se zbraněmi a vojenským materiálem, krádeže, násilná trestná činnost, překupnictví, majetková trestná činnost, drogy. Sporadicky pak krádeže aut, majetková trestná činnost, zakládání fiktivních firem, padělání, vydírání, obchodování s lidmi.

V roce **2014**:

- (6) daňové podvody,
- (3) majetková trestná činnost,
- (2) krádeže, zakládání fiktivních firem, obchod se zbraněmi, praní špinavých peněz, násilí, krádeže aut,
- (1) nelegální migrace, vydírání, pašování alkoholu a cigaret, vymáhání dluhů na objednávku.

U **Číňanů** bylo mezi lety **2010–2013** nejčastější obchodování s lidmi, daňové podvody, poškozování ochranných práv, padělání dokumentů, dokladů, kolků, textilu, obuvi, celní podvody, drogy i násilí.

V roce **2014**:

- (8) daňové podvody,
- (4) porušování ochranných známek, celní podvody, padělání dokladů a cenin,
- (2) drogy, praní špinavých peněz,
- (1) obchod s lidmi, špionáž.

U **Poláků** byla mezi lety **2010–2013** hlavně nelegální výroba a pašování alkoholu nebo cigaret, daňové podvody, praní špinavých peněz, drogy, krádeže aut.

V roce **2014**:

- (5) daňové podvody, krádeže aut, pašování alkoholu a cigaret,
- (4) majetková trestná činnost,
- (3) celní podvody,
- (2) drogy,
- (1) násilí, dovoz nebezpečných odpadů, překupnictví kradeného zboží, zakládání fiktivních firem, praní špinavých peněz.

U **Srbů** byly mezi lety **2010–2013** hlavně drogy.

V roce **2014**:

- (9) drogy,
- (4) loupeže,
- (3) násilí,
- (2) daňové podvody,
- (1) krádeže aut, obchodování s lidmi, majetková trestná činnost, praní špinavých peněz, zakládání fiktivních firem.

U **Turků** byly mezi lety **2010–2013** hlavně drogy.

V roce **2014**:

(10) drogy,

(1) nelegální migrace, celní podvody, porušování ochranných známek, daňové podvody, násilí, korupce, praní špinavých peněz.

U **Nigerijců** byly v letech **2010–2013** drogy a obchodování s lidmi.

V roce **2014**:

(10) drogy,

(6) nelegální migrace,

(2) prostituce,

(1) násilí, podvody, praní špinavých peněz, internetová kriminalita.

U **Makedonců** byly v letech **2010–2013** i v roce **2014** (5) drogy.

U **Alžířanů** byly v roce **2014** zaznamenány:

(5) drogy,

(1) krádeže, nelegální migrace.

U **Chorvatů** byly v letech **2010–2013** drogy.

V roce **2014**:

(4) drogy,

(2) majetková trestná činnost, násilí.

U **Gruzínců** byly v letech **2010–2013** vydírání a násilná trestná činnost, krádeže a loupeže,

V roce **2014**:

(5) násilí,

(3) podvody,

(1) majetková trestná činnost, drogy.

U **Arménů** byly v letech **2010–2013** násilná trestná činnost, vraždy a vydírání, hospodářská trestná činnost, prostituce, obchod s lidmi,

V roce **2014**:

(4) násilí,

(2) vydírání,

(1) padělání dokladů a cenin.

U **Maďarů** byly v letech **2010–2013** daňové podvody, majetková a násilná trestná činnost.

V roce 2014 byli Maďaři zaznamenáni na 17.–18. místě, žádná konkrétní činnost u nich nebyla uvedena.

U **Dagestánců** v letech **2010–2013**: vydírání, obchod s lidmi, drogy, obchodování se zbraněmi,

Za rok **2014** byli uvedeni na 25.–26. místě, ale žádná konkrétní aktivita nebyla uvedena.

U **Moldavanů** byly v letech **2010–2013** krádeže aut, krádeže a loupeže,

V roce **2014**: (1) násilí, majetková t. č., vydírání, nelegální migrace.

Bělorusové 2014 (1) vydírání, obchod s lidmi.

U **Uzbeků** 2010–2013: obchod s lidmi a vydírání,

2014 (1) násilí.

Španělé v letech 2010–2013 daňové podvody,

V roce **2014**: (1) majetková trestná činnost.

Němci v letech 2010–2013 drogy,

V roce 2014 neuvedena žádná činnost.

Nizozemci 2014: (1) drogy

VI.3. Pravděpodobný vývoj organizovaného zločinu k horizontu roku 2020

Seriózní prognostický výzkum musí mít široký záběr. Není možné zpracovat samostatně prognózu kriminality, a nevzít přitom v úvahu celý společenský systém. Budoucnost nelze rovněž předvídat bez důkladné znalosti minulého vývoje. Nezbytným předpokladem jsou proto celospolečenské prognózy, které se snaží předvídat vývoj v České republice s přihlédnutím k vývoji v Evropě a ve světě.⁴⁹ Úvahy expertů o budoucím vývoji organizovaného zločinu, které jsme realizovali v letech 1993, 2000 a 2010, měly pouze dílčí

49 Pokud se týká kriminologicky zaměřeného výzkumu budoucnosti, byla v bývalém Výzkumném ústavu kriminologickém ve 2. polovině 70. let zpracována prognóza vývoje kriminality. (Karabec, Musil & Zapletal, 1977) V polovině 90. let se pokusil řešitelský tým Akademie policejního sboru Slovenské republiky o vypracování prognostického scénáře vývoje kriminality na Slovensku. (Holcr & Chalka, 1999) Zároveň inicioval vytvoření mezinárodní spolupráce. V rámci této spolupráce se Institut pro kriminologii a sociální prevenci v Praze připojil ke zpracování prognóz evropského regionu, a v letech 2000–2001 zpracoval úvahy o možném vývoji vybraných druhů kriminality k horizontu roku 2005. (Cejp & kol., 2001) V roce 2006 jsme v IKSP sestavili pro jednotlivé oblasti základní varianty vývoje a pokusili jsme se o vytvoření modelových scénářů vývoje vycházejících z různých způsobů řešení klíčových problémů. (Cejp & kol., 2008)

charakter.⁵⁰ Na ně navázaly i otázky z XXII. expertizy, která proběhla na začátku roku 2015. (Exp.P.C.: 2015) Názory expertů na to, jaký bude výskyt organizovaného zločinu v České republice z kvantitativního hlediska v příštích pěti letech, jsme porovnali s výsledky předchozích šetření.

V roce **1993** (Exp. I. N=12)
očekávali k horizontu roku **2000** všichni experti vzestup:
1/3 prudký vzestup
2/3 mírný vzestup.
Pokles neočekával nikdo.

V roce **2000** (Exp. VIII. N=27) očekávali k horizontu roku **2005**
70 % vzestup
30 % stabilitu.

V roce **2006** (Exp. XIX. N=33) očekávali k horizontu **2015**
2/3 vzestup
1/3 stabilitu.

V roce **2015** (Exp. XXII) očekávali k horizontu **2020**
57 % vzestup
43 % stabilitu
Pokles neočekával nikdo.
(N=58)

Ti, kdo v roce **2015** očekávali, že v příštích pěti letech bude výskyt organizovaného zločinu na území České republiky **stoupat** (N=32), uvedli následující důvody.

A) Vnější, vycházející ze stavu společnosti

Politická situace ve světě: válečné konflikty, válka v blízkosti EU, problém Rusko x Ukrajina, hrozba Islámského státu, situace v Sýrii, Libyi.

Ekonomická situace ve světě a zvláště v rozvojových státech, špatná sociální a ekonomická situace zemí, ze kterých pocházejí pachatelé; ekonomická migrace ze států 3. světa; nesourodý postup členských států EU k dani z přidané hodnoty a spotřební dani.

Příliv uprchlíků z méně rozvinutých států. Neutuchající příliv imigrantů do domácí populace, nepřipravenost našeho státu na tuto skutečnost, jak zákony, tak finance i začleňování.

Liberální politika přistěhovalectví, otevřené hranice, volný pohyb osob a kapitálů v EU bez možností kontroly; špatné zabezpečení vnější hranice EU; vstup dalších zemí do EU

⁵⁰ Tyto dílčí expertizy nemohou být samy o sobě prezentovány jako souhrnná prognóza, jde o vyjádření názoru, který můžeme pro zajímavost prezentovat, můžeme ho využít jako podklad, ale nikdy bychom ho neměli vydávat za jednoznačnou předpověď.

a rozšiřování schengenského prostoru. „Do budoucna nebude vízová povinnost pro občany Číny a to bude znamenat převzetí částečně obchodů od vietnamských skupin a dojde k výraznému zvýšení konkurenčních bojů mezi sebou.“ (Exp.P.C.: 2015)

Vhodné prostředí, kde se organizovanému zločinu daří (ČR je svou zeměpisnou polohou středem Evropy). Je zde stále dostatek možností velkých zisků z nelegální činnosti, která nikdy nemůže být postihnuta zcela, příznivé klima ve společnosti, zejména ale přístup ekonomických a politických elit, pro prorůstání organizovaného zločinu do klíčových institucí.

Nestabilita politické situace v České republice a ovlivňování vedení Policie ČR mocenskými zájmy politických stran, které jsou samy prorostlé organizovaným zločinem.

Ekonomická situace v České republice, ekonomická nestabilita v jednotlivých regionech, nejistota na bankovních trzích obecně, nedostatek financí ve společnosti, zadluženost, obecný náhled na korupci a její vysoká míra.

Prolnutí organizovaného zločinu s ekonomikou, legalizace nelegálního kapitálu, v ekonomické oblasti často nezřetelná hranice mezi legálními aktivitami a organizovanou trestnou činností.

„Naše společnost si není ochotna přiznat, že organizovaný zločin v České republice již dávno etabloval, jeho nástup byl zanedbán, zákonodárci velice liknavě přijímají účinná legislativní opatření k jeho potírání a státní orgány nevyužívají dostatečně razantně ani ty nástroje, které mají k dispozici.“ (Exp.P.C.: 2015)

Možnosti represivních složek jsou omezené: nedostatečná legislativa – mezery v zákonech a jejich nejednoznačnost, nestačí se reagovat na nové trendy v oblasti organizovaného zločinu; špatná vymahatelnost práva, nedostatečné nástroje k vymáhání práva, nejednotnost postupu a rozhodovací praxe státních zastupitelství a soudů v rámci trestního řízení, nízké právní vědomí v ČR a nerespektování zákonů.

„Když jsou důkazní prostředky na straně státu, bude vždy problém dokázat, že spáchali daňovou trestnou činnost, když účetní doklady většinou žádné nejsou. Firmy se převedou na cizince (bílé koně). Osoby jednající za firmy nic nevědí o podnikání, ale obhájci vysvětlí soudcům, že je vše naprosto v pořádku, protože obvinění v dobré víře podnikali a netušili nic o fiktivních obchodech. To, že většinou čerpali pouze např. nadměrné odpočty DPH, justici moc nezajímá. Důkazy předložené žalobcem moc neberou jako odpovídající důkaz.“ (Exp.P.C.: 2015)

Práci policie neustále degraduje politický klientelismus, kdy dochází ke snahám negativně ovlivňovat činnost policie.

Špatná vybavenost a podfinancování policie, nefunkční cizinecká policie; slabé zabezpečení napadených objektů a jednoduchá dostupnost zájmového zboží, všechny informační systémy by se měly propojit, aby se zkvalitnil a zrychlil boj proti organizovanému zločinu.

„Policie má stále menší a menší možnosti k potírání zločinu, nedostatek kvalifikovaných lidí v řadách policie, postupy zpracování žádostí na soudech a zastupitelstvech jsou stále delší a složitější, což vede k velkým časovým prodávám při prověřování.“ (Exp.P.C.: 2015)

„Nedostatečný počet kvalifikovaných policistů s dlouholetou praxí, nedostatečné financování resortu Ministerstva vnitra, nedostatečná technologická podpora specialistů, až absurdně náročné dokazování, extrémní délka soudního řízení a možnost obviněných osob toto v podstatě beztrestně a relativně jednoduše prodlužovat. Neodpovídající posouzení trestných jednání z hlediska nebezpečnosti pro společnost a s tím související nízké tresty. Odhalení závažné organizované kriminality je samo o sobě náročné a nákladné, stejně jako proces vyšetřování, který je v rámci zachování trestního řádu a práva obhajoby neobyčejně zdlouhavý. Jednotlivé případy se poté vyšetřují a soudí celé roky, a čím déle řízení trvá, tím menší je pravděpodobnost odsouzení, viz odstrašující případ amnestie. V neposlední řadě je to absurdní administrace práce policistů, která zabírá čím dál tím více času, kdy se nešetří, nevyšetřuje, ale pouze se vyplňují tabulky pro statistické ukazatele a kontrolní činnost. Bez významu není ani bezprecedentní činnost GIPSu, jejíž postupy metodou „nejprve obvinít a poté se zabývat důkazní situací“ způsobují až paranoický strach policistů se vůbec pokusit odkrývat trestnou činnost, neboť se přitom musejí z povahy věci pohybovat na hraně zákonných možností. Skutečnost, že statistika může vykazovat pokles kriminality, je daná pravděpodobně pouze tím, že organizovaná trestná činnost dosáhla takové úrovně, že je pro orgány činné v trestním řízení nemožné ji rozkrýt, evidovat, natož stíhat její pachatele.“ (Exp.P.C.: 2015)

U obyvatelstva se vyskytuje tzv. „blbá nálada“. „Nižší vrstvy společnosti nemají peníze na základní potřeby života, proto za vidinou rychlého výděлку, který je má dostat ze svízelné situace, volí napomáhání zločinu.“ (Exp.P.C.: 2015)

„Ve společnosti výrazně roste počet mladých osob, které chtějí rychle zbohatnout bez běžné práce, snaha rychle se napakovat, protože „pocitivou“ práci to trvá dlouho, na jachtu za 10 milionů to stejně není.“ (Exp.P.C.: 2015)

B) Vnitřní, vycházející z organizovaného zločinu

Organizovaný zločin se neustále vyvíjí, je sofistikovanější zejména ve způsobech jeho páchaní včetně zakrývání výnosů z trestné činnosti (legalizace), zlepšuje se plná profesionalizace, konspirace, specializace, využití nových sofistikovanějších technologií v oblasti trestné činnosti, na které se reaguje velmi pomalu, finanční možnosti zločinců silně převyšují jakékoli vybavení orgánů činných v trestním řízení. „S rychlým rozvojem telekomunikačních technologií a vlivem médií jsou organizované skupiny obeznámeny s činností policie při odhalování jejich trestné činnosti – obtížné získávání důkazů.“ (Exp.P.C.: 2015)

Organizovaný zločin se stále vyplácí, plynou z něj obrovské zisky. Rozvoj tzv. virtuální měny umožňuje provádět skryté peněžní transakce, rozvoj počítačové kriminality, poskytuje možnost absolutní anonymity.

Organizovaný zločin ve všech skupinách se přesouvá směrem k získání finančního prospěchu nenásilným způsobem. Skupiny se více zaměří na daňovou trestnou činnost.

Existuje silná snaha o získání mocenských a majetkových struktur.

„Organizované skupiny zabývající se organizovaným zločinem v ČR se budou snažit navyšovat zisky z této činnosti. V této činnosti se budou dále zdokonalovat a tím víc zamezovat jejich odhalení. Za pomoci korupce vlivných lidí se budou snažit ovládnout důležité instituce v ČR a tím upevňovat své postavení.“ (Exp.P.C.: 2015)

Organizované skupiny působí v rámci několika států, což komplikuje odhalení celé struktury.

Ti, kdo v roce **2015** očekávali, že v příštích pěti letech bude výskyt organizovaného zločinu na území České republiky **stejný** (N=24), uvedli následující důvody.

A) Vnější, vycházející ze stavu společnosti.

Vnější faktory se příliš nezměnily. Politické, právní a hospodářské prostředí se nijak radikálně nemění, je relativně stabilní ekonomická a politická situace. Situace je již stabilizována, bez větších společenských změn nedojde k podstatným změnám v této věci. Organizovaný zločin je už natolik rozvinut, že další růst je pro něj zbytečný. Sféry vlivu jsou rozděleny a konkurence prakticky neexistuje. Teritoriální rozdělení mezi jednotlivými organizovanými skupinami je prakticky dokončeno, stejně tak sféry vlivu v jednotlivých druzích trestné činnosti. „Řekl bych, že míra organizovaného zločinu se v České republice již ustálila a organizovaný zločin nebude mít ani vzestupnou, ani sestupnou tendenci.“ (Exp.P.C.: 2015)

Důvodem očekávané stability je vyčerpaný kriminální trh, stabilní rozdělení trhu. „Trh už je vcelku rozparcelován a rozdělen, nějaké nové oblasti se asi nevyskytnou, policie se hned tak nevzpamatuje, takže bych očekával setrvalý stav; pokud ovšem Ukrajina nevstoupí do EU či dokonce do Schengenu – To by se děly věci!!!“ (Exp.P.C.: 2015)

„Hlavním důvodem stability je zisk, který je možno ve velkém získat jen ze státních zakázek, z fondů EÚ a z daňových úniků (nepočítám drogovou kriminalitu). K dosažení na tyto peníze je třeba vysoké sofistikovanosti této trestné činnosti, které mají jen silné organizované skupiny propojené na státní správu a samosprávu. Vzhledem k tomu, že tyto zdroje peněz jsou omezené a spíše se zmenšují, bude tendence těchto organizovaných skupin si toto svoje teritorium ohlídat a nepřipustit vznik nové konkurence.“ (Exp.P.C.: 2015) „Zatím není vidět snaha o změnu, a to ani z pohledu příslušné legislativy, a to jak na úrovni ČR, tak zejména na straně EU, která některým opatřením brání, což znemožňuje efektivnější potírání organizovaného zločinu a vzhledem k určité míře nasycenosti daného prostředí je pravděpodobné, že nedojde k růstu.“ (Exp.P.C.: 2015)

B) Důvody, vycházející z podstaty organizovaného zločinu

Organizované zločinecké struktury jsou přizpůsobivé. Odhalené skupiny budou nahrazeny jinými skupinami. „Neočekávám tak zásadní společenské a legislativní změny, kterým by se nedokázal organizovaný zločin přizpůsobit, stejně tak se vývoji přizpůsobují orgány určené k eliminaci zločinu.“ (Exp.P.C.: 2015) Ke stabilitě a stagnaci vedou i opatření bezpečnostních sborů (policie, celníci atd.) a kroky nové vlády k zavedení zákonných regulačních bezpečnostních opatření. „Růst se zastavil díky zlepšení spolupráce mezi Policií ČR a orgány justice (státní zastupitelství a soudy konečně začínají chápat, o co jde).“ (Exp.P.C.: 2015)

V roce 2015 neočekával **nikdo** z oslovených expertů (N=48), že v příštích pěti letech bude výskyt organizovaného zločinu na území České republiky **klesat**.

Druhá porovnávaná otázka se týkala míry rozšíření činností organizovaných skupin.

V roce **1993** jsme se expertů zeptali, které aktivity organizovaného zločinu budou – podle jejich názoru – **nejrozšířenější v roce 2000**. V roce 2000 jsme pak mohli konfrontovat odhad z roku 1993 s pořadím, které v roce 2000 uvedli dotázaní experti.

V následující tabulce na levé straně pořadí aktivit v roce 1993, ve kterém byl činěn odhad, uprostřed je odhad na rok 2000 a vpravo je pořadí, které bylo v roce 2000 skutečně (i tady jde o odhad expertů za příslušný rok) zjištěno.

Tabulka 36: Porovnání odhadu budoucího pořadí nejrozšířenějších aktivit organizovaného zločinu s odhadem skutečného (taktéž odhadovaného) pořadí

Skutečnost 1993	Odhad z roku 1993 ⇒ na rok 2000	Skutečnost 2000
Krádeže automobilů	Obchodování s drogami	Obchodování s drogami
Krádeže uměleckých předmětů	Krádeže automobilů	Krádeže automobilů
Prostituce	Prostituce	Nelegální migrace
Celní podvody	Vydírání	Prostituce
Vloupání	Nelegální migrace	Korupce
Pronikání do státních struktur	Počítačová kriminalita	Překupnictví
Nelegální migrace	Vraždy	Praní peněz
Korupce	Daňové podvody	Video/CD
Překupnictví	Praní peněz	Vraždy
Hazardní hry	Finanční podvody	Kamiony
Praní peněz		Vloupání
Vydírání		Vymáhání dluhů
Obchodování s drogami		Daňové podvody

Nejzajímavější je odhad růstu drogové kriminality. Přestože byla v roce 1993 mezi rozvinutými⁵¹ aktivitami poslední, experti odhadovali, že bude v roce 2000 na prvním místě. Což se splnilo již v roce 1995, nicméně odhad byl zcela správný. Celkem stabilní byl odhad krádeží automobilů a prostituce. Tyto aktivity zůstaly na předních místech. Očekával se také nárůst nelegální migrace, což se splnilo i ve větší míře. Stejně tak se splnil nárůst praní peněz, do určité míry i daňových podvodů. Nečekaně se objevily nelegální video a CD nahrávky. Nepotvrdil se očekávaný nárůst počítačové kriminality, vydírání a vražd.

V roce **2000** jsme se zeptali, které aktivity budou **nejrozšířenější v roce 2005**. (Na levé straně tabulky je pořadí aktivit v roce 2000, ve kterém byl činěn odhad, uprostřed je odhad

51 Za rozvinuté aktivity považujeme ty, které uvedla nejméně polovina dotazovaných expertů.

na rok 2005 a vpravo je pořadí, které bylo v roce 2005 skutečně (i tady jde o odhad expertů za příslušný rok) zjištěno.)

Tabulka 37: Porovnání odhadu budoucího pořadí nejrozšířenějších aktivit organizovaného zločinu s odhadem skutečného (taktéž odhadovaného) pořadí

Skutečnost 2000	Odhad z roku 2000 ⇒ na rok 2005	Skutečnost 2005
Obchodování s drogami	Obchodování s drogami	Krádeže automobilů
Krádeže automobilů	Vraždy	Korupce
Nelegální migrace	Nelegální migrace	Obchodování s drogami
Prostituce	Prostituce	Daňové podvody
Korupce	Praní peněz	Celní podvody
Překupnictví	Počítačová kriminalita	Prostituce
Praní peněz	Krádeže automobilů	Vymáhání dluhů
Video/CD	Obchodování se zbraněmi	Video/CD
Vraždy	Korupce	Pašování alkoholu/cigaret
Kamiony	Vymáhání dluhů	Nelegální migrace
Krádeže uměleckých předmětů	Vydírání	Praní peněz
Vloupání	Bankovní loupeže	Vydírání
Vymáhání dluhů	Bankovní podvody	Překupnictví
Daňové úniky		Vloupání
Bankovní loupeže		Zakládání fiktivních firem
Padělání		Pašování odpadů
Bankovní podvody		Bankovní podvody
Vydírání		Vylákání peněz se slibem
Celní podvody		Vraždy
Zakládání fiktivních firem		

Po roce 2000 očekávali experti pokles krádeží automobilů. To ostatně bylo ve shodě s faktem, že celkově začal počet krádeží automobilů oproti 90. letům klesat.⁵² Organizované krádeže si však ještě v roce 2005 udržely významné místo a předpoklad se tak nenaplnil. Dominantní postavení si rovněž – ve shodě s odhady – udržovala i drogová kriminalita, do určité míry i prostituce. Víc než očekávaně vzrostla korupce. Nečekaně vzrostly daňové a celní podvody. Rovněž pašování alkoholu a cigaret nebylo příliš očekáváno. Naopak u praní peněz byl očekáván větší nárůst. Nenaplnila se představa, že poroste nelegální migrace, která v organizované podobě začala klesat v souvislosti se schengenským prostorem. Stále ještě nebyl zaznamenán významný růst počítačové kriminality. Nevzrostlo očekávané

52 V letech 1997–1999 byl počet evidovaných krádeží v ČR kolem 27 000, od roku 2000 do roku 2006 mírně přes 20 000, v roce 2008 klesl na cca 18 000, v roce 2009 byl 13 954, v roce 2010 byl 12 349, v roce 2011 byl 11 647, v roce 2012 byl 10 403, v roce 2013 byl 10 736.

obchodování se zbraněmi. Naprosto se nenaplnila představa, že organizovaný zločin se začne projevovat násilně a že dojde k významnému nárůstu vražd.

V roce 2010 jsme expertům opět položili stejnou otázku, které aktivity organizovaných zločineckých skupin budou podle nich patřit **k nejrozšířenějším v roce 2015**. Uvedeme si opět tabulku, ve které je na levé straně pořadí nejfrekventovanějších aktivit za rok 2009, uprostřed je odhad pro rok 2015 a vpravo bude možné doplnit skutečnost platnou pro rok 2015. (Vzhledem k tomu, že data za rok 2015 budou eventuálně – pokud se bude ve výzkumu tímto způsobem pokračovat – zjišťována až v roce 2016, je v pravém sloupci orientačně pořadí zjištěné na začátku roku 2015 za rok 2014. Porovnání je tedy předběžné.)

Tabulka 38: Porovnání odhadu budoucího pořadí nejrozšířenějších aktivit organizovaného zločinu s odhadem skutečného (taktéž odhadovaného) pořadí

Skutečnost 2009	Odhad z roku 2010 ⇒ na rok 2015	Skutečnost (2014)
krádeže aut	korupce	drogy
praní špinavých peněz	drogy	daňové podvody
korupce	obchodování s lidmi	podvodné firmy
výroba, pašování a distribuce drog	počítačová kriminalita	alkohol/cigarety
daňové, úvěrové, pojišťovací, směnečné podvody	praní peněz	praní peněz
bankovní podvody	krádeže automobilů	krádeže automobilů
zakládání podvodných a fiktivních firem	daňové podvody	korupce
podvody s platebními kartami	krádeže	celní podvody
organizování nelegální migrace	podvody s platebními kartami	překupnictví
padělání dokumentů	podvody (nespecifikované)	prostituce
zneužití počítače k trestné činnosti	vydírání/výpalné	krádeže
organizování prostituce a obchod se ženami	ekonomická kriminalita	zneužití prostř. EU
výroba a pašování alkoholu nebo cigaret	obchodování se zbraněmi	padělání
krádeže vloupáním	prostituce	zneužití PC
celní podvody	loupeže	bankovní podvody
padělání šeků, peněz, mincí	padělání	vymáhání dluhů
padělání CD a podobných nosičů	finanční kriminalita	migrace
krádeže uměleckých předmětů	vraždy	vydírání
hazardní hry	zneužívání prostředků EU	padělání CD
vymáhání dluhů na objednávku	nelegální migrace	podvody s platebními kartami
bankovní loupeže	celní podvody	obchod se zbraněmi

53 Situace za rok 2015 bude případně zjištěna v roce 2016. Provizorně porovnáváme rok 2014. (Exp. XXII)

překupnictví odcizených předmětů	podvody s nemovitostmi	padělání šeků, peněz
obchodování s lidmi za účelem nucených prací	hazardní hry	krádeže umění
vydírání a výpalné	úvěrové podvody	hazardní hry
vylákání peněz se slibem jejich zhodnocení	bankovní podvody	vylákání peněz
zneužití prostředků Evropské unie	krádeže umění	inform. a komunikační technologie
vraždy	únosy	vraždy
kriminalita proti informačním a komunikačním technologiím	podvodné firmy	bankovní loupeže
mezinárodní obchod se zbraněmi a výbušninami	nezákonné vymáhání dluhů	nucené práce
dovoz a vývoz nebezpečných odpadů	pašování alkoholu a cigaret	nebezpečné odpady
obchodování s lidskými orgány	pašování CD	obchod s lidskými orgány

V roce 2010 odhadovali experti pro rok 2015 výrobu, pašování a distribuci drog. Mezi tím v letech 2011–2013 drogová kriminalita z předních pozic poněkud ustoupila, ale v roce 2014 se znovu dostala na první místo. Odhadován byl další vzestup korupce, spíše však došlo k mírnému poklesu. U korupce, která je vlastně pomocnou aktivitou, dlouhodobě zaznamenáváme dosti velké výkyvy. Daňové podvody vzrostly o něco více, než se čekalo, očekávání bylo realitou zcela překonáno u zakládání podvodných a fiktivních firem, celních podvodů a u nelegálního obchodování s alkoholem a cigaretami. Postavení praní peněz a krádeží automobilů odhadli experti naprosto přesně. Na pátém, respektive šestém místě. Dosti spolehlivě byl odhadnut i další pokles nelegální migrace. Experti očekávaný masivní nárůst počítačové kriminality zůstal za očekáváním. V roce 2010 očekávali experti také značný nárůst obchodování s lidmi. Reálně však organizování prostituce, které souvisí s obchodováním za účelem sexuálního vyšetřování, opustilo přední pozice a obchodování za účelem nucených prací se významněji neobjevilo. Podvody s platebními kartami zdaleka také nejsou tak rozvinuté, jak se očekávalo. Experti také očekávali, že bude rozšířenější vydírání a vymáhání výpalného. Na 18. místě byly očekávány vraždy, ty byly reálně na 26. místě, výše byl očekáván i obchod se zbraněmi.

V roce 2015 se experti vyslovili k míře rozvinutosti v roce 2020.

Tabulka 39: Odhad pořadí aktivit podle míry rozvinutosti z roku 2015 pro rok 2020

1.	Drogy	328
2.	Daňové trestné činy	270
3.	Počítačová kriminalita	187
4.	Praní špinavých peněz	166
5.	Korupce	134
6.	Podvody úvěrové, bankovní, směnečné	79
7.	Obchod s lidmi	72
8.	Nelegální migrace	65
9.	Obchod se zbraněmi	63
10.	Podvody	62
11.	Porušování ochranných známek	56
12.	Krádeže aut	53
13.	Podvody se státními zakázkami, klientelismus	52
14.	Zakládání podvodných firem	42
15.–16.	Terorismus, extremismus	41
	Loupeže	41
17.–18.	Zneužití prostředků EU	39
19.	Krádeže	39
20.	Padělání dokladů, cenin	29
21.	Vydírání	28
22.	Zneužívání k nucené práci	23
23.–24.	Prostituce	21
	Celní podvody	21
25.–26.	Pašování alkoholu a cigaret	16
	Majetková trestná činnost	16
27.–28.	Skimming	13
	Krádeže vloupáním	13
29.	Násilná trestná činnost	12
	Nelegální dovoz nebezpečných odpadů	10
30.	Vymáhání dluhů	7
31.	Hazardní hry	6
32.–33.	Překupnictví kradených předmětů	4
	Obchodování s lidskými orgány	4
34.	Únosy	2

Pozn.: Experti mohli uvést deset aktivit. Souhrnný index jsme stanovili tak, že počet respondentů, kteří uvedli příslušnou aktivitu na 1. místě, byl násoben 10x, na 2. místě 9x atd. až na 10. místě 1x. Celkový index – uvedený vpravo – je pak součtem těchto násobků.

V roce 2020 by si měla zachovat významnou pozici organizovaná kriminalita spojená s výrobou, pašováním a distribucí drog. Spolu s ní i daňové trestné činy, praní špinavých peněz, korupce, podvody úvěrové, bankovní a směnečné – vše aktivity, které se dostaly do popředí v letech 2008, respektive 2009. Experti tvrdošíjně – již od roku 1993 – očekávají

vzestup počítačové kriminality. Ta zatím sice rostla, ale ne tak strmě. Očekávání expertů bylo, vzhledem ke světovému vývoji na místě, řada zločineckých skupin však asi nemá dosud příslušné vybavení a znalosti. S ohledem na současný vývoj ve světě je logické, že se předpokládá nárůst obchodování s lidmi, nelegální migrace i obchod se zbraněmi.

Experti očekávají další pokles krádeží automobilů, prostituce. Překvapivý je i očekávaný pokles celních podvodů, pašování alkoholu a cigaret, zneužívání platebních karet, zakládání podvodných firem. U těchto aktivit je možné, že jsou poměrně snadno odhalitelné a společnost se jim dokáže účinně bránit.

Ve druhé desítce se nově objevují podvody se státními zakázkami, klientelismus, terorismus a extremismus některými experty chápaný v souvislosti s organizovaným zločinem, očekává se i určité zvýšení u nucených prací.

Vydírání, vymáhání dluhů a násilná trestná činnost nebudou zřejmě v příštích letech v souvislosti s organizovaným zločinem významné.

Kromě kvantitativních ukazatelů jsme sledovali i názory na možné kvalitativní změny. V příštích pěti letech, tedy **k horizontu roku 2020**, očekávali experti následující **kvalitativní změny**.

Obecně předpokládali, že bude docházet k vysokému zabezpečení a sofistikovanější konspirativnosti samotné trestné činnosti, ke zvýšení kvality přípravy organizované trestné činnosti, lze očekávat vyšší latentnost. Konkrétněji v tomto směru: k důkladnějšímu výběru cílů (osob a firem), sofistikovanějšímu zakrývání výnosů z organizované trestné činnosti – legalizaci těchto výnosů, ke zvyšování propracovanosti zastření původu nákupu a prodeje zboží, služeb. *„Bude docházet k poučení se z předchozích nezdarů zločineckých organizací – podrobnější rozbor policejní práce a její analýza včetně získávání informací za úplatu z řad bezpečnostních sborů i čerpání těchto informací z veřejně přístupných zdrojů (internet, sociální sítě).“* (Exp.P.C.: 2015)

S ohledem na prorůstání organizovaného zločinu do ekonomických a mocenských struktur experti očekávali *„větší orientaci zločineckých skupin na ekonomickou kriminalitu narůstající tlak na ovlivňování rozhodování o důležitých zakázkách i státního významu; maximální využívání hranice mezi legálním podnikáním a činností postihovanou podle trestního zákoníku“*. (Exp.P.C.: 2015)

Předpokládali větší provozování hospodářské kriminality, hlavně daňových a bankovních podvodů, prostřednictvím internetu. Očekávali, že *„v daňové kriminalitě pravděpodobně vzroste kvalifikace a vzdělanost pachatelů, neboť současná legislativa nabízí řadu možností, jak optimalizovat, odklánět atd., avšak je třeba se ve změní nařízení orientovat a umět i právo EU a dalších zajímavých lokalit (daňové ráje atd.)“*. (Exp.P.C.: 2015)

Pro organizované skupiny bude charakteristické získávání a následné využívání kvalitnějšího materiálního vybavení, vysoká míra vzdělanosti a uplatňování moderních technologií. Další kvalitativní změnou bude vyšší využití nových technologií, zejména v oblasti internetové a telefonní komunikace, k „bezpečné“ komunikaci, přenosu informací, sběru

dat, rychlosti práce, šifrované komunikaci. Sofistikovanější nástroje k získávání citlivých informací budou následně zneužívány. Konkrétně budou využívány nejmodernější technologie k zamaskování činnosti, pohybu, komunikace osob. Vzroste korupce při rozdělování státních zakázek, legalizace výnosů z trestné činnosti, obchod s vojenským materiálem. Bude docházet ke stále většímu propojení s mezinárodním organizovaným zločinem. Pro zahraniční členy organizovaných zločineckých skupin bude zajištěno (i legální) usazování se a „splývání s občany a životem v České republice, vytváření takových vazeb, že pro soudy bude nemožné osoby vyhostit“. (Exp.P.C.: 2015) „Organizované zločinecké skupiny už nebudou spolupracovat jen se stejným etnikem, ale budou kooperovat s různými skupinami různých etnik na stejné kriminální činnosti a poté se o zisk společně rozdělí.“ (Exp.P.C.: 2015)

Bude docházet k aktivnímu prorůstání do veřejné správy, státní správy a samosprávy. Předpokládá se větší zapojení vysoce kvalifikovaných odborníků a vzdělaných osob do řad kmenových členů. „Budou využívány kvalifikované fyzické a právnické osoby, které budou zastřešovat na zakázku zločineckým organizacím veškerý potřebný servis k jejich činnosti (IT specialisté, advokáti a právníci, individuální specialisté, bude se užívat špičková technika a kvalitní dopravní prostředky, nejmodernější technologie, např. využívání bitcoinů atd.), a to vše za úplatu.“ (Exp.P.C.: 2015)

„Organizované skupiny se přizpůsobí tomu, co bude nabízet vláda ČR jako výhodné, např. likvidace odpadů, zelená úsporám, zlepšení techniky, např. počítače, komunikace přes bezpečná média (whats up, viber apod.).“ (Exp.P.C.: 2015)

Někteří experti očekávají i vyšší bezohlednost při páchání trestné činnosti, zvyšování brutality a krutosti vůči obětem. Dále se bude stupňovat extremismus, k propagandě bude dále využívat masmédia.

VI.4. Kazuistiky k vybraným formám organizovaného zločinu

V následujícím textu předkládáme pro ilustraci tři případy, které byly řešeny soudy v České republice, a které svou povahou naplňují kritéria právního či kriminologického vymezení organizovaného zločinu. Jde o organizovanou skupinu tří pachatelů realizující aktivity na poli obchodu s omamnými a psychotropními látkami, konkrétně s kokainem a kde šlo o provedení jediného útoku. Naproti tomu čínsko-česko-slovenská zločinecká skupina řešená soudem pro převaděčství ilegálních migrantů se vyznačovala delší dobou trvání i širším zapojením pachatelů s „jemnější“ diferenciací pozic a funkcí ve skupině. Stejně tak vietnamská skupina zaměřená na organizování prostituce se vyznačovala přesným rozdělením úloh a funkcí i mezinárodním charakterem.

VI.4.1. Nigerijská organizovaná skupina: omamné a psychotropní látky (organizovaná skupina pachatelů)

Podle strategického materiálu Ministerstva vnitra (OBP MVČR, 2014) nabývá činnost nigerijských skupin v posledních letech na významu, ačkoliv jejich rozvoj je oproti předpokladům o něco pomalejší. Nigerijské zločinecké skupiny se podle uvedené zprávy nejčastěji věnují nelegální výrobě a distribuci kokainu, marihuany a tabletových amfetaminů, obchodu s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování a napomáhání k neoprávněnému

pobytu na území (podle § 341 nTZ), zpravidla prostřednictvím účelových manželství. Složitost odkrývání trestné činnosti těchto skupin spočívá především na jazykové bariéře a absenci přímých kontaktů na nigerijské bezpečnostní sbory.

Městský soud v Praze hodnotil jednání **tříčlenné nigerijské skupiny** jako kriminální činnost organizované skupiny pachatelů. Jejich nelegální prokázané aktivity probíhaly **od října 2008 do ledna 2009 na území Prahy**. Soudy kvalifikovaly jejich jednání jako trestné činy dle § 283 odst. 1,2 písm. a) nTZ), tj. **nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a jedy**, a jednání se dopustili **jako členové organizované skupiny**. Ze všech zhodnocených skutečností v této trestní věci soud uzavřel, že bylo zřejmé, že všichni obvinění jednali v rámci uvedeného činu koordinovaně, každý z nich měl ve skupině svoji určenou úlohu, což mělo zvyšovat pravděpodobnost úspěšného prodeje drogy. Tyto tři osoby spolupracovaly společně a jednaly koordinovaně zejména při realizaci prodeje již dříve nezjištěným způsobem opatřených drog, které nabývaly a za účelem prodeje i dodaly. Tedy společným jednáním neoprávněně prodali omamnou látku a spáchali takový čin jako členové organizované skupiny. Soud prvního stupně i odvolací soud došel k závěru, že v daném případě není pochyb o tom, že obvinění dílčí útok spáchali v duchu shora vymezených obecných zásad jako členové organizované skupiny. Věc byla řešena i u Nejvyššího soudu⁵⁴, který konstatování obou soudů považoval za správná.

Tresty uložené členům skupiny byly Městským soudem Praha zprísněny – kromě **nepodmíněných trestů odnětí svobody v rozsahu 4–6 let**, byl dvěma pachatelům uložen také **trest vyhoštění na dobu neurčitou**.

„Dne 20. 1. 2009 v 15.07 hod. v Praze 2, Tylovo náměstí před restaurací KFC, v úmyslu získat majetkový prospěch a s vědomím, že se o takovou látku jedná, se obž. V. U. (1972) setkal s D. M. (svědek), kterému měl po předchozí telefonické domluvě prostřednictvím svého mobilního telefonu prodat cca 200 gramů omamné látky kokain za částku 280 000,- Kč, obž. V. U. a D. M. nastoupili společně do vozidla Ford Focus, obž. V. U. ukázal D. M. jeden kontejner s kokainem, poté co se obž. V. U. přesvědčil, že D. M. má u sebe peníze na nákup kokainu, odešel v 15.14 hod. přes ulici Jugoslávská na stanici metra I. P. Pavlova, odkud odjel metrem na stanici Vyšehrad, zde vystoupil a šel pěšky na adresu svého bydliště na Praze 4, kde se zdržel do 16.05 hod., kdy odsud odešel zpět stejným způsobem na Tylovo náměstí, kde se v 16.18 hod. opět setkal s D. M., nastoupil k němu do vozidla a ukázal mu čtyři kontejnery s kokainem, za které požadoval 56 000,- Kč a chtěl, aby s ním D. M. odjel na Palmovku, kde má jeho kamarád další kokain, což D. M. odmítl, obž. V. U. poté telefonicky kontaktoval obž. Ch. O. (1970), D. M. a obž. V. U. v 16.45 hod. vystoupili z vozidla a šli do restaurace KFC, kam za nimi v 17.23 hod. přišel obž. Ch. O., který se D. M. představil jako Tony a sdělil mu, že musí pro kokain k další osobě, v 18.11 hod. obž. Ch. O. vyšel před restauraci KFC do ulice Jugoslávská, kde čekal na zastávce tramvaje I. P. Pavlova, odkud v 18.20 hod. odešel do ulice Lublaňská, odkud se vrátil v 18.36 hod. společně s obž. B. N. A. (1975) a společně vešli do restaurace KFC, kde si přisedli k D. M. a obž. V. U., v 18.41 hod. společně všichni vyšli z restaurace KFC na Tylovo náměstí, D. M. a obž. V. U. se posadili do vozidla Ford Focus, zatímco obž. Ch. O. a obž. B. N. A. pokračovali v chůzi k hotelu Tyl, který se nachází na adrese Praha 2, Tylovo nám. 5, kde obž. B. N. A. vytáhl z pravé kapsy bundy igelitovou tašku oranžovo-modré barvy obsahující omamnou látku kokain, kterou předal obž. Ch. O., který se vrátil před restauraci KFC, kde nastoupil na zadní sedačku vozidla Ford Focus a igelitovou tašku předal obž. Urhiovi, který z tašky vyndal 14 kontejnerů s kokainem, k nim přidal 4 menší kontejnery s kokainem, které předtím ukázal D. M., všech 15 kontejnerů s kokainem vložil do schránky palubní desky vozidla s tím, že se celkem jedná o 200 gramů kokainu a požadoval za něj 280 000,- Kč, poté D. M. předal obž. V. U. dva balíčky, z nichž každý obsahoval cca 100 ks bankovek v nominální hodnotě 1 000,- Kč, poté D. M. odpočítával zbylých 80 000,- Kč, obž. V. U. předal obž. Ch. O. jeden z balíčků s obsahem cca 100 ks bankovek v nominální hodnotě 1 000,- Kč a oba začali bankovky přepočítávat, přičemž byli v 18.45 hod. všichni obžalovaní zadrženi policií, následně bylo v palubní desce vozidla Ford Focus zajištěno 203 gramů směsi omamné látky kokain.“⁵⁵

54 Usnesení 8 Tdo 896/2011

55 Z rozhodnutí Okresního soudu pro Prahu 4 (4T 118/2009) ze dne 2. 7. 2010

Soud konstatoval, že byla naplněna podmínka pro užití kvalifikace dle § 283 odst. 2 písm. a) nTŽ, když členem organizované skupiny se rozumí sdružení více osob, v němž je provedena určitá dělba úkolů mezi jednotlivé členy sdružení a jehož činnost se v důsledku toho vyznačuje plánovitostí a koordinovaností, což zvyšuje pravděpodobnost úspěšného provedení činu a tím i jeho nebezpečnost pro společnost. Jak bylo uvedeno výše v textu publikace, taková skupina nemusí mít trvalý charakter a postačí provedení jediného útoku, jako v tomto případě (srov. Kapitola II.2.1 a II.2.2)

„...ač se v tomto případě jednalo jen o jeden útok, vykazovalo jednání obžalovaných prvky koordinovanosti, když obžalovaný V. U. kokain zajistil, poté jej předal do opatrování obžalovanému Ch. O. a následně tento na místo schůzky se svědkem D. M. dovezl obžalovaný B. N. A., který ho zde předal obžalovanému Ch. O. a ten následně svědku D. M. a obžalovaní Ch. O. a V. U. přebírali ve vozidle od svědka D. M. finanční hotovost za kokain, zatímco obžalovaný B. N. A. vyčkával opodál...”

Ze skutkových zjištění bylo patrné, že všichni tři pachatelé jednali společně tak, aby došlo k uskutečnění zamýšleného prodeje kokainu (nejprve se V. U. setkal s D. M., aby zjistil, zda má tento u sebe peníze na nákup drogy, následně kontaktoval obviněného Ch. O., jenž se dále setkal s obviněným B. N. A, který u sebe měl igelitovou tašku obsahující 14 kontejnerů s kokainem).

VI.4.2. Čínsko-česko-slovenská skupina: organizování transportu ilegálních migrantů (zločinné spolčení)

Okresní soud pro Prahu-západ⁵⁶ rozhodoval ve věci **převaděčství ilegálních migrantů** zejména čínské a vietnamské národnosti z území Slovenské republiky do České republiky (ČR). Hlavní osoba organizace J. S. L. (1966) zajišťovala celou trasu převozu migrantů z Číny přes Rusko, Ukrajinu, Slovensko, ČR do zemí EU. Udržoval kontakt s osobami v Číně a podílel se na provádění finančních transakcí za převedené osoby. Běženci byli dopravováni a ubytováni v různých objektech na území České republiky s cílem následného dopravení těchto osob do dalších zemí Evropské unie, zejména do Spolkové republiky Německo, Francie a Itálie. K tomuto účelu členové využívali své kontakty a další osoby pobývající v zahraničí. Podřízené osoby v zemích „transportu“ – zabezpečovaly zejména přepravu a ubytování migrantů (řidiči kamionu, osazenstvo doprovodného vozidla, ubytovna, půjčení návěsu, čistič apod.).

V České republice bylo odsouzeno celkem 12 osob (občané České republiky, Slovenska i Čínské lidové republiky). Vedoucí skupiny J. S. L. alias Ruda (1966) byl čínské národnosti. Podle rozhodnutí soudu hlavní pachatel ve věci založil v roce 2004 na území ČR zločinné spolčení mezinárodního charakteru dlouhodobé povahy za účelem dosahování vysokých finančních zisků. Jejich činnost byla nejméně v době od září 2004 do prosince 2005 zaměřena na převaděčství ilegálních migrantů. Bylo prokázáno, že hlavní pachatel J. S. L. se společně se samostatně odsouzenými spolupachateli dopustil jednání, kterými naplnil zákonné znaky trestného činu účasti na zločinném spolčení (§ 163a odst. 1 TZ).

⁵⁶ Okresní soud Praha-západ (14T 60/2009)

Pachatelům byly uloženy nepodmíněné tresty odnětí svobody v délce do 4 let a tresty vyhoštění na dobu neurčitou a to za trestné činy **účasti na zločinném spolčení** (§ 163a odst. 1 TZ a **nedovolené překročení státní hranice** (§ 171a odst. 1, 2 písm. b), c) TZ), ve spolupachatelství (§ 9 odst. 2 TZ).

„Ve dnech 1. 4. – 2. 4. 2005 společně s obžalovanými Z. H., L. H. Q., P. T. a K. V. T. zorganizoval J. S. L. nelegální překročení státní hranice ze SR do ČR 34 běženců blíže nezjištěného původu za částku 600,- USD za osobu a obžalovaný J. B. s P. K. doprovázeli motorovým vozidlem kamion, který tvořily tahač zn. Mercedes a návěs Metaco přepravující běžence ze SR do ČR, který byl za tímto účelem zapůjčen od obžalovaného K., přičemž obžalovaný V. se účastnil ve funkci tzv. čističe, obžalovaný P. řídil kamion, přičemž v úseku 56 km dálnice D1 proběhl přestup běženců z kamionu do dalšího vozidla, v němž tito pokračovali přes území ČR, kde byli ubytováni v objektu na okr. Praha-východ a dále pokračovali do nezjištěné cílové země...“

VI.4.3. Vietnamská zločinecká skupina: organizování prostituce a vydírání (zločinné spolčení)

Skupina tvořená pachateli vietnamské národnosti byla odsouzena v souvislosti s kriminálním jednáním – organizování prostituce a vydíráním. Jednotliví provozovatelé klubů a karaoke barů byli příbuzní či manželské páry. Podle rozhodnutí Okresního soudu čítala skupina celkem devatenáct soudně projednávaných osob. Ze spisového materiálu a z dokazování vyplynulo, že skupina byla ještě širší, než byl počet obžalovaných osob, neboť v průběhu činnosti skupiny docházelo k určité obměně členů. Z téměř tří čtvrtin tuto skupinu tvořili muži (14 osob), zbytek ženy. Věkový průměr pachatelů v této skupině byl 33 let, věk vedoucího pachatele ve skupině byl 30 let. Cílem této skupiny bylo provozovat prostituci a kořistit z ní, získat tak finanční prostředky, které nepodléhají řádnému odvodu daně z příjmů. Tyto finanční prostředky mezi sebe dělili, přičemž jejich podstatná část připadla na organizátory trestné činnosti, tj. 8 hlavních organizátorů. Pachatelé se dopustili trestných činů účasti na zločinném spolčení (§ 163a odst. 1 TZ.), trestného činu kuplířství (§ 204 odst. 3 písm. b), c) TZ) a trestného činu vydírání (§ 235 odst. 1, 2 písm. a) TZ – tedy jako členové organizované skupiny pachatelů. Pachatelům byly uloženy nepodmíněné tresty odnětí svobody v trvání maximálně 4 roky s ostrahou, dále pak podmíněné tresty do 2 let. Dále jim byly zabráný finanční prostředky ve výši 70 000 EUR, 3 900 USD a 144 000 Kč, zbraň bez výrobního čísla a automobil.

Jednalo se o společenství osob, s rozdělením funkcí a činností, které bylo zaměřené na organizování provozování prostituce na území České republiky. Struktura vazeb a celé skupiny se vyznačovala velmi propletenou sítí kontaktů s jasným rozdělením funkcí, a spojením mezi jednotlivými pachateli. Za tímto účelem získávali z Vietnamu dívky, které za úplatu (cca 5 000 až 14 000 USD) pod příslibem získání legální práce dopravovali do ČR. Vyřizovali jim jak pravé, tak padělané či pozměněné doklady k pobytu. Dívky byly následně umisťovány do nemovitostí sloužících k provozování prostituce, zejména domů na adresách v Praze 4, Praze 9 a v Brně. Dívky byly nuceny pod legendou nutnosti splácení fiktivního dluhu za zprostředkování dopravy a získání dokladů provozovat prostituci a touto formou pachatelům splácely tyto fiktivní dluhy. Členové skupiny (jednotlivé „podniky“) mezi sebou s dívkami obchodovali, tzn., že si je vzájemně za úplatu několika tisíc USD směňovali. Členové skupiny působili organizovaně, s vlastní dělbou činností a zisků, na principech nadřízenosti a podřízenosti, často konspirativním způsobem (např. měnili čísla svých mobilních telefonů, místo svého pobytu, často si mezi sebou měnili či prodávali obchodované dívky). V této skupině existovalo vymezení jednotlivých členů (řidič, tvůrce dokladů, ostraha apod.) a jejich odpovědnosti za svěřený podíl na činnosti skupiny.

Jedna buňka zabezpečovala pro skupinu podpůrné aktivity, jako jsou zajišťování dokladů o pobytu, fiktivní sňatky, pomáhali při obchodování s prostitutkami, pracovali jako řidiči, barmani, ochranka nočních klubů, v nepřítomnosti provozovatelů nočních klubů vedli záznamy o prostituci a vybírali tržby od zákazníků – nižší složka zločinného spolčení. Další podskupina měla za úkol jednak vedení nočních podniků, nábor prostitutek ve Vietnamu, zajištění transportu do ČR a řízení dalších osob, přičemž tato skupina se zaměřovala na organizování prostituce. Třetí sestava pachatelů byla mj. projednávána a odsouzena již v roce 2001, tehdy však nebyla prokázána organizovanost skupiny. Pachatelé se tedy společným jednáním účastnili činnosti zločinného spolčení (ve smyslu § 89 odst. 17 TZ), neboť se jednalo o společenství blízkých osob, s rozdělením funkcí a činností, zaměřené na soustavné páchaní úmyslné trestné činnosti.

VI.5. Specifika vývoje organizovaného zločinu v regionech

Ve výzkumu IKSP Politický radikalismus a mládež (2014) byli dotazováni policejní specialisté na oblast extremismu (N=67). Jednou z položek dotazníku bylo, zda existují zvýšeně rizikové regiony pro vznik extremistických uskupení, a které to případně jsou. 87 % respondentů se vyslovalo pro existenci takových regionů, jejichž definice byly různě široké; velká část hovořila obecně o místech se sociálními problémy, vysokou nezaměstnaností a podobně. Početná skupina expertů otevřeně označila za rizikové oblasti ty s vysokým zastoupením Romů (vesměs označovaných jako „sociálně nepřizpůsobiví“). Velice často se v popisu oblastí zvýšeně ohrožených výskytem „extremistických tendencí“ objevují konkrétní regiony: nejčastěji severní Čechy (někdy konkretizované jako Ústecko) a severní Morava (Ostravsko); v osmi případech se objevilo jmenovitě Šluknovsko. Souvislost s vysokou nezaměstnaností a zastoupením romské minority je i u takto definovaných lokalit zjevná.

Na otázku, zda existuje v současnosti u některých krajních subjektů riziko přechodu k teroristickým metodám, odpovídali experti zdrženlivě. Varianty „nevim“ se přidrželo téměř třicet procent dotázaných; stejná část soudí, že toto nebezpečí u nás v současné době není aktuální („v nejbližší době z hlediska systematické a organizované akce pravděpodobně ne“). Čtyři z deseti policistů ale mají pocit, že zde reálné riziko existuje. Ti z nich, kteří ho konkretizovali, nemají ale ani zdaleka jednotný názor na to, které z extrémních proudů jsou z tohoto hlediska nejnebezpečnější. Část „favorizuje“ krajní pravici, stejný podíl ale vidí větší rizika u militantních anarcho–autonomů.

V rámci výzkumu „Současný stav a výhledy preventivní práce na území krajů“ byly osloveny primárně tyto 4 cílové skupiny expertů v oblasti prevence kriminality a bezpečnosti: manažeři prevence, příslušníci městské policie, příslušníci Policie ČR, pracovníci odboru sociálních věcí (N=622). Tento výzkum byl realizován formou on-line dotazování s CATI předrekrutací. Cílem výzkumného projektu bylo mimo jiné stanovit nejdůležitější problémy lokality a situace v oblasti sociálně patologických jevů.

Ve výzkumu se zřetelně ukázaly mezikrajové rozdíly v hodnocení závažnosti dopadu jednotlivých deliktů. Ačkoli v nápadu trestné činnosti dominuje tradičně Praha, ve vnímání konkrétních kriminálních jevů zřetelně vybočují některé regiony. Většina dotazovaných kriminálních hrozeb ale velmi pravděpodobně nesouvisí s organizovaným zločinem. Například vysoké zastoupení krádeží v obchodech, ublížení na zdraví a loupeží signalizují lokální specialisté z Moravskoslezského kraje.

U některých skutkových podstat však již o vlivu organizovaného zločinu lze reálně uvažovat. V první řadě zmiňme obchod s lidmi, kde má dle názoru odborníků z místních obcí nadstandardní problémy Karlovarský kraj. Tento kraj je také – dle expertů – na druhém místě ve výskytu drogové kriminality, která nemusí, ale může být rovněž napojena na organizovaný zločin. Nejvíce drogové delikty tíží respondenty z Ústecka, trojlístek doplňuje Jihomoravský kraj. Je otázkou, zda se Karlovarsko a Ústecko v drogové problematice zviditelňuje spíše díky vysoké poptávce (např. ze strany obyvatel vyloučených lokalit), nebo zda tyto oblasti vzhledem ke své hranici s Německem slouží jako výrobní a exportní zázemí organizovaných skupin. V případě jižní Moravy můžeme (pro vhodné klima) spekulovat o zvýšeném výskytu pěstování konopí.

Neoddiskutovatelný vliv má organizovaný zločin i v krádežích automobilů. Jejich vysoký výskyt očekávatelně nalézáme v hlavním městě, překvapivější však je fakt, že za ještě významnější riziko považují tyto delikty experti z Liberecka. Speciální oblastí je korupce a úplatkářství; je o to zajímavější, když si uvědomíme, že respondenty byli v drtivé většině příslušníci „korumpovatelných“ profesí – policisté a úředníci samospráv. V této problematice nenalézáme žádný signifikantní rozdíl mezi kraji. Poněkud – avšak pod hranicí statistické významnosti – vyčnívají kraje Liberecký, Zlínský a Královéhradecký.

Závěr

Při prezentaci poznatků z výzkumného úkolu „Vývoj závažné trestné činnosti ve vztahu ke společenským vlivům a rizikům“ jsme se – kromě úvodu, ve kterém jsme shrnuli dosavadní šetření a charakterizovali aktuální pojetí a souvislost organizovaného zločinu s jinými formami závažné trestné činnosti – soustředili na dvě oblasti. V **první** části jsme chtěli identifikovat ve společenském systému **kriminogenní faktory**, které by mohly být světem zločinu zneužity. Ve **druhé** části jsme sledovali **vývoj základních charakteristik** skupin organizovaného zločinu na území České republiky od počátku devadesátých let s výhledem k horizontu 2020. Řešení výzkumného úkolu navázalo v první části především na výzkum společenských příčin a důsledků z druhé poloviny devadesátých let, ve druhé části bylo převážně kontinuálním pokračováním každoročních expertních šetření, probíhajících od roku 1993, která jsou hlavně zaměřena na kvalitativní a kvantitativní charakteristiky skupin organizovaného zločinu a jejich činností. Pravděpodobné výhledy navázaly na šetření z let 1993 (očekávání k horizontu roku 2000), 2000 (k horizontu roku 2005), 2006 (k horizontu 2015).

Z výzkumných **metod a technik** jsme využili poznatky z odborných publikací a analýzy dokumentů a dalších pramenů. Vzhledem k tomu, že se zabýváme organizovaným zločinem na území České republiky, zaměřili jsme se hlavně na nepočetné publikace českých autorů, sborníky z konferencí, odborné poznatky publikované v odborném tisku. Analyzovali jsme i dokumenty vlády ČR, případně jednotlivých resortů, zvláště analýzy Ministerstva vnitra, Nejvyššího státního zastupitelství, pokud se týkaly organizovaného zločinu. Cenným zdrojem poznatků jsou rovněž internetové stránky resortu Ministerstva vnitra. Zahraniční prameny jsme využili zejména při definování základních pojmů a obecných přístupů. Jako doplňující zdroje jsme využili některé zahraniční publikace, sborníky z konferencí, oficiální mezinárodní dokumenty Organizace spojených národů, Rady Evropy, Evropské unie a dalších. V této souvislosti je třeba připomenout, že zahraniční autoři se organizovaným zločinem na území České republiky nezabývají, a naopak očekávají, že tuto oblast budeme mapovat my. Hledat případné analogie může být ošidné, protože v každé zemi mohou být jiné podmínky.

Statistické údaje nepatří v případě organizovaného zločinu – vzhledem k vysoké latenci a k malému počtu evidovaných případů – k významným zdrojům poznání. Přesto jsme se pokusili všechny dostupné přímé i nepřímé údaje zpracovat.

Informace ze soudních spisů jsme využili k dokreslení či ke konfrontaci východisek vyplývajících z hypotetických modelů. V rámci výzkumu byly zpracovány případové studie k jednotlivým formám organizovaného zločinu v České republice. Smyslem bylo doplnit rámcová data či expertní odhady zcela konkrétními zjištěními.

Značná část poznatků byla získána prostřednictvím dotazování expertů ze specifických policejních a celních útvarů, státních zástupců a soudců. Vzhledem k tomu, že proniknout do prostředí organizovaného zločinu je pro výzkumníka téměř nemožné, že nemáme přístup k vyšetřovacím spisům a ze soudních spisů můžeme využít pouze ty, které se týkají ukončených případů, i vzhledem k latenci, jsou pro nás poznatky těch, kdo se zločinem do kontaktu přicházejí, nejvýznamnějším zdrojem poznání. V souvislosti s expertizami je nutné připomenout, že jde pouze o kvalifikované odhady, které nemohou poskytnout objektivní obraz skutečného stavu, ale pouze názor skupiny odborníků na tento stav. Je dobré si také uvědomit, že expert vyjadřuje svůj názor. U kvalitativních výroků je to

autentické a velice dobře využitelné. Pokud expert uvádí nějaká číselná vyjádření, nejde ani tak o naprosto přesnou, číselnou hodnotu, ale spíš o rámcové vyjádření toho, že si myslí, že je něčeho více, stejně nebo méně. Případně, že to neexistuje. V žádném případě nemůžeme expertní stanovisko ztotožňovat s reálným stavem a expertizy je nutné kombinovat s dalšími výzkumnými postupy.

Sekundární analýzu a vlastní výzkum veřejného mínění jsme použili především k ověření toho, do jaké míry se shodují či rozcházejí představy veřejnosti a expertů. Při porovnávání laického a expertního pohledu je třeba si uvědomit omezení takového srovnání. Zatímco odborníci z řad policie a celní správy čerpají své zkušenosti z každodenního kontaktu s potenciálními projevy organizovaného zločinu, veřejnost své informace získává především prostřednictvím médií. Nejde o konfrontaci různých pohledů, jde o zpětnou vazbu, která má přinést informaci o tom, jak je veřejnost informována.

S vědomím toho, že informace z médií nelze z výzkumného hlediska považovat za spolehlivý pramen, jsme některé výroky použili pro dokreslení nebo konkrétnější vyjádření toho, co říkali odborníci v rámci expertiz. Přednost jsme dávali autorským článkům odborníků, informacím z rozhovorů novinářů s odborníky. Vždy nám šlo o názor experta, takže jsme většinou neuváděli jméno novináře ani název článku, ale pouze příslušné noviny a datum.

Při identifikaci kriminogenních faktorů jsme v oblasti politiky, ekonomiky, práva, státní správy a samosprávy, sociální struktury a sdělovacích prostředků i ve spojitosti s vývojem v zahraničí hledali společenské vlivy a rizika. Účelem bylo varovat, že konkrétní okolnosti mohou být zločineckými skupinami zneužity. V úvahu jsme brali možné faktory, tedy i ty, které nebyly v daném okamžiku jednoznačně prokázány. I ty mohou znamenat nebezpečí. Považujeme za nutné upozornit rovněž na to, že většinou nešlo o vztahy jednoznačně determinované. Působení faktorů může být nepřímé, komplikované, nejednoznačné. Kromě toho dochází ve společenském systému neustále ke změnám. Vliv některých faktorů postupně slábne, některé zanikají. Na druhé straně některé faktory eskalují, či vznikají úplně nové. Například při dokončování rukopisu této studie nastala tak masivní migrace do Evropy, že se dá očekávat řada podstatných změn. Právě proto považujeme za vhodné poznatky průběžně aktualizovat.

Vývoj základních charakteristik skupin organizovaného zločinu jsme sestavili na základě výsledků expertiz, které se každoročně realizují od roku 1993. V nich jsou sledována data o stupni rozvinutosti, o míře účasti stálých členů a externistů, žen, cizinců o činnostech organizovaných skupin, o aktivitách jednotlivých národnostních skupin. Všechna tato data jsou výsledkem sumarizace kvalifikovaných odhadů expertů a nemůžeme je považovat za nesporná fakta. Oslovení experti se bezprostředně dostávají k těm poznatkům, které jsou pro badatele nepřístupné, ale většinou nemohou mít ani oni bezprostřední přehled o všech detailech.

Občasné pokusy o předpověď jsou založené na kvalitativních a kvantitativních výroch expertů o možném vývoji některých charakteristik v budoucnosti. Nemůžeme je považovat za komplexní prognostický výzkum. Přináší však pestřejší pohled na zkoumanou problematiku a díky možnosti ověření předvídáných výsledků poskytují příležitost zajímavé zpětné vazby.

Problém organizovaného zločinu se v České republice objevil na počátku devadesátých let a vzápětí začal být zkoumán. Výzkumy probíhají v součinnosti se zahraničními badateli, kteří výzkumu v této oblasti věnují oprávněně nemalé úsilí. Vývoj celosvětových společenských okolností nasvědčuje tomu, že organizovaný zločin patří mezi závažná bezpečnostní rizika a že i v České republice by měl jeho výzkum pokračovat. Pokud možno ještě intenzivněji.

Resumé

V odborné knize jsou prezentovány výsledky výzkumného úkolu „Vývoj závažné trestné činnosti ve vztahu ke společenským vlivům a rizikům“: Úkol byl součástí projektu Střednědobého plánu výzkumné činnosti Institutu pro kriminologii a sociální prevenci na období 2012-2015. Řešení navázalo na relativně dosti rozsáhlou výzkumnou činnost, která byla v IKSP problematice organizovaného zločinu soustavně věnována od začátku 90. let.

Výzkum se zaměřil výhradně na organizovaný zločin na území České republiky. Stanovil si **dva hlavní cíle**. Zaprvé identifikovat možné společenské vlivy a rizika (kriminogenní faktory), které mohou být světem zločinu zneužity, za druhé kontinuálně sledovat kvalitativní a kvantitativní charakteristiky skupin organizovaného zločinu na území České republiky a pokusit se o nástin pravděpodobného dalšího vývoje k časovému horizontu 2020.

Z výzkumných **metod a technik** jsme při řešení úkolu využili:

- analýzu a komparaci poznatků z dokumentů,
- informace ze soudních spisů,
- statistiku,
- případové studie,
- expertní šetření,
- výzkum veřejného mínění a sekundární analýzu podobně zaměřených výzkumů,
- informace a výroky z tištěných médií (pro dokreslení nebo konkrétnější vyjádření poznatků získaných v rámci expertiz).

Poznatky jsou v odborné knize prezentovány ve dvou základních oblastech. V **první části** jsme chtěli zjistit, jaké existují v České republice možné (ne tedy jednoznačně prokázané) společenské **vlivy a rizika** (kriminogenní faktory), které by mohly být světem zločinu zneužity. Vzali jsme v úvahu oblast politiky, ekonomiky, práva, státní správy a samosprávy, sociální struktury a sdělovacích prostředků. Vše ve spojitosti s vývojem v zahraničí.

Z možných rizik, vyplývajících pro Českou republiku z **mezinárodního vývoje**, je nejvýznamnější, že v důsledku globalizace je společnost zranitelná. Organizované zločinecké skupiny, operující na co největším prostoru, mohou zneužívat prohlubující se rozdíly mezi politickými systémy, mezi bohatými vyspělými zeměmi a zaostalými chudými regiony, mezi metropolemi a okrajovými sídly i sociální rozdíly mezi lidmi. Dalším rizikovým faktorem je, že díky volnému pohybu se přes hranice pohybuje nelegální zboží a služby, zbraně, peníze ze zločinné činnosti a na zločinnou činnost, zločinecké skupiny, pachatelé. Zneužity mohou být i informační a komunikační systémy. Odehrává se legalizace výnosů z trestné činnosti, finanční prostředky se ukrývají v daňových rájích.

Rizikem je i nestabilní politická situace v nějakém regionu nebo konflikty, do nichž se nějakým způsobem může přímo nebo nepřímo zapojit organizovaný zločin nebo je může využívat. Na přelomu let 2014 a 2015 začala dominovat bezpečnostní hrozba ze strany radikálního islamismu. Problematická může být i nenávist mezi náboženstvími. Rizikem může být i příliš liberální přístup. Pokud chce Evropa skutečně čelit současné hrozbě islámského extremismu a terorismu na svém území, je nutné jasně a rozhodně prohlásit, že radikální islám představuje globální hrozbu pro západní civilizaci a ta se proti ní musí bránit.

Nepříznivá ekonomická situace, snižování životní úrovně obyvatel, rozdíly v životní úrovni jednotlivých zemí, chudoba v zemích třetího světa vedou k ekonomické migraci. Někteří migranti mohou být využitelní k páchání trestné činnosti. Problematické mohou být i dotace poskytované různými subjekty Evropské unie.

Dalším rizikem jsou nejednotná právní pravidla boje proti organizovanému zločinu. Liší podmínky pro zařazení skupiny či činnosti do organizovaného zločinu. Legislativa, týkající se ekonomické kriminality, není jednotná. V boji proti organizovanému zločinu kritizovali experti z policejních útvarů komplikovanou spolupráci a výměnu informací s policejními složkami některých členských států EU, experti z oblasti justice nedostatečně široké možnosti přímého právního styku s cizinou, vysoce formalizované pojetí mezinárodní spolupráce v trestních věcech, zdoluhavý, liknavý až neochotný přístup k poskytnutí mezinárodní pomoci v trestních věcech někdy ovlivněný i postojem daného státu k problematice.

Nevýhody otevřených hranic pocituje Česká republika významněji než řada dalších států, díky své geografické poloze. Je nejen tranzitní, ale i cílovou zemí, usadily se zde různé mezinárodní organizované zločinecké skupiny. V této souvislosti jsme (v březnu roku 2015) zaznamenali u policistů rozporná stanoviska k tzv. schengenskému prostoru. (Většina z nich uváděla klady i zápory.) Mezi pozitivy byla uvedena zejména možnost aktivní spolupráce mezi jednotlivými státy a bezpečnostními složkami, propojené informační systémy, možnost využití databáze ostatních členských států, finanční pomoc, lepší kontrola nad osobami, které projíždějí schengenským prostorem, celní kontrola na letištích, přísná pravidla pro získání pobytu. Jako negativní bylo hodnoceno, že kvůli zrušení pasových a celních kontrol na státních hranicích se na území ČR mohou snáze dostat nelegální přistěhovalci. Jako rizikové bylo hodnoceno zapojení zemí jihovýchodní Evropy do Schengenu, zmíněna byla i špatná spolupráce a informovanost mezi jednotlivými státy, riziko nelegální a nekontrolovatelné migrace a pohybu podezřelých osob, nárůst kriminality v příhraničí.

Rizikovým faktorem v oblasti **politiky** je absence jasných koncepcí a na ně navazujících strategií. Problematické je preferování vlastních zájmů stran nebo zájmů jednotlivých politiků před veřejným zájmem, nezáměr řešit důsledně bezpečnostní situaci, podcenění problému kriminality. Rizikové mohou být i vlastnosti politiků, jako zjištěnost, nadřazenost, arogance, bohorovnost, nedotknutelnost, nezodpovědnost, naivita, diletantství, nekompetentnost, nezkušenost, nevzdělanost. Zneužití mohou být i vzájemné obviňování a šarvátky, diskreditování těch, kdo proti zločinu mají bojovat. Značným rizikem mohou být kontakty: lobbistické vazby a „známosti“ v politice, sítě přátel a klany. Rizikem je korupce a klientelismus, netransparentní financování politických stran, propojení politické moci s mocí ekonomickou, nerespektování nebo zneužívání práva. Důsledkem všech těchto rizikových faktorů je nedůvěryhodnost politiků, všeobecná nedůvěra v politický systém, pasivita občanů. Tyto okolnosti mohou oslabit akceschopnost společnosti při řešení problémů kriminality a zločin by mohl takovéto ovzduší využít jak proti politikům, tak proti občanům.

Rizika spojená s **ekonomikou** mají velkou váhu, protože ekonomický a finanční zisk je základním motivem organizované trestné činnosti. Jediným účinným prostředkem boje s organizovaným zločinem je zastavení toku finančních prostředků z této trestné činnosti,

ať již v průběhu samotného páchaní této trestné činnosti nebo před, tedy v rámci prevence – neumožnění dosáhnout na tyto finanční prostředky.

K ohrožujícím faktorům patří vazby mezi soukromou sférou a politiky. Rizikovým faktorem je tzv. šedá ekonomika. Dochází k odčerpávání ekonomických zdrojů státu či veřejnoprávních korporací činnostmi zločineckých skupin, které je kryto legálními či pseudolegálními aktivitami. Problém je legalizace výnosů z trestné činnosti. V souvislosti s tím, jak mohou zločinecké struktury zneužít chyby v ekonomice, byly nejčastěji zmiňovány státní a veřejné zakázky, případně i dotace Evropské unie. K dalším rizikovým faktorům patří nedostatečně průhledná majetková struktura obchodních společností, snadný převod obchodních společností před nebo již v úpadku, podpora škodlivých aktivit (fotovoltaika, bionafta apod.), účelové vytváření tzv. holdingů, existence akcí na doručitele. Experty bylo zmíněno i rozšiřování a vznik tzv. virtuálních měn. Řada rizik je spojena s daňovým systémem. S tím souvisí i tolerance k vyvádění peněz do daňových rájů, účelové přesídlení prosperujících firem tamtéž. Problémem je i neodpovědné nakládání se státním majetkem a zhroutení vnitřního a vnějšího kontrolního systému, nedostatečná kontrola financování z veřejných zdrojů nebo EU.

Probíhající ekonomická recese zvyšuje kriminogenní situaci, přibývá majetkových trestných činů směřujících k získání finančního prospěchu s násilným prvkem. Nedostatek pracovních příležitostí je jedním ze zdrojů, z nichž organizované skupiny získávají osoby ochotné trestnou činnost vykonávat. Tíživá finanční situace vhání „bílé koně“ do spár organizovaného zločinu pod vidinou snadného výděлку. Organizované zločinecké skupiny poškozují ekonomiku i tím, že nabízejí lidem nelegální zboží a služby. Rizikovým faktorem je i nedostatečná schopnost Policie ČR analyzovat ekonomickou kriminalitu.

V oblasti **práva a justice** je rizikovým faktorem přebujelá legislativa, nesystémovost spolu s velkým množstvím dílčích novelizací a s tím související nepřehlednost právního řádu a nesrozumitelnost právních norem. V souvislosti s problematikou nepřehlednosti právního řádu a nesrozumitelnosti právních norem byla též zmíněna otázka nízké úrovně právního vědomí v české společnosti a absence respektu k právu. Rizikem je i nedostatečné personální obsazení soudů, špatná a pomalá vymahatelnost práva, značný formalismus soudního řízení, nedostatečně materiálně, personálně a organizačně zajištěný chod justice.

Rizikovým faktorem může být i lobbování, jehož prostřednictvím se pokoušejí organizované zločinecké skupiny ovlivnit nově schvalované právní normy tak, aby jim v co možná největší míře umožňovaly prosazování jejich zájmů a zároveň aby bylo minimalizováno riziko trestního postihu. Dalším faktorem je ovlivňování činnosti justičních orgánů, zejména prostřednictvím korupce. Rizikem je i absence či obtížná využitelnost některých nástrojů boje proti organizovanému zločinu, zejména absence institutu tzv. korunního svědka, neboť pojetí v českém trestním právu zakotveného institutu spolupracujícího obviněného se pro účinné odhalování a potírání organizovaného zločinu jeví z pohledu praxe jako příliš omezující. Omezující je i aktuální právní úprava odposlechu, právní úprava záznamu telekomunikačního provozu. Za rizikový faktor lze považovat i neexistenci zákona o prokázání původu příjmů. Rizikem je i nedostatečná mezinárodní spolupráce v boji proti organizovanému zločinu, zejména neexistence mezinárodních dohod mezi určitými státy, týkající se vzájemné spolupráce a mezinárodního práva.

V oblasti **státní správy** je riziko spojeno s prorůstáním organizovaného zločinu. Hrozí, že by pracovníci státní správy mohli být využíváni k získávání informací, navazování kontaktů, zajišťování beztrestnosti, získávání spolupracovníků i k podílu na páchání trestné činnosti. Organizované zločinecké skupiny by si mohly prostřednictvím důmyslné klientelistické sítě s kontakty na nejvyšších místech sjednávat vliv ve státních firmách, získávat výhody při zadávání veřejných zakázek nebo legalizovat výnosy z trestné činnosti. Organizovanou trestnou činnost (zvláště ekonomického charakteru) mohou páchat i sami zaměstnanci státní správy.

Značným rizikem může být politizace státní správy. Rizikem mohou být i systémové chyby, kdy jednotlivé systémy nejsou propojené, komunikace a sdílení informací mezi jednotlivými orgány státní správy vážne, je duplicita činností. Problémem je přenášení zodpovědnosti mezi jednotlivými orgány státní správy, kolektivní neodpovědnost, příliš mnoho rozhodovacích pravomocí, převádění stále většího množství kompetencí na soukromé subjekty, aniž tyto jsou dostatečně kontrolovány. Rizikem jsou i časté změny podmínek výkonu státní správy, nedostatečná kontrola financování z veřejných zdrojů nebo EU, nedostatečné zveřejňování smluv uzavíraných orgány státní správy, omezení přístupu orgánů činných v trestním řízení k některým údajům finanční a daňové správy. K destabilizaci přispívají zejména neustálé reorganizace. Kriminogenním faktorem je nízká odborná úroveň úředníků, obsazování řídicích funkcí na základě jiných, než odborných kvalit, tzv. zrychlené studium, korupce a klientelismus, zejména při zadávání veřejných zakázek. Rizikovým faktorem může být, mají-li občané pocit, že stát dostatečně nechrání jejich zájmy, nedostatečně chrání jejich majetek.

V oblasti **samosprávy** je rizikovým faktorem přílišná politizace, propojení místních politiků s místními podnikateli. S tím souvisí vliv zájmových skupin, tvorba veřejných zakázek na míru konkrétním subjektům. Rizikovým faktorem je absence osobní odpovědnosti, malá transparentnost, nedostatečná kontrola nad hospodařením místních samospráv a jednotlivých představitelů obcí a krajů při jejich činnosti hlavně v oblasti financování z veřejných zdrojů nebo z prostředků Evropské unie.

U **policie** můžeme rozlišit vnější a vnitřní rizikové faktory. Vnější rizikem může být snaha zájmových skupin a politické reprezentace, ovlivnit trestní řízení za pomoci tlaků z vyšších složek. V oblasti ekonomické je činnost policie nepříznivě ovlivněna nedostatkem finančních prostředků. Policii jsou přidělovány stále menší prostředky, takže se nevyžadují žádné znalecké posudky a neprovádějí expertizy, bez čehož však nelze trestnou činnost objasnit, proto většina věcí končí odložením. V právní oblasti policii brzdí přebujelá formálnost trestního řízení, ale i složitost právního vymezení organizovaného zločinu. Problém je i využívání mezinárodních smluv a dohod, zřízení nových aktivních mezinárodních smluv. Pokud se týká možných rizik, týkajících se zneužití policejních orgánů organizovanými zločineckými skupinami, mohlo by jít o získávání informací z databází a spisů Policie ČR.

Vnitřním rizikovým faktorem je, že chybí koncepce na delší časové období, z nestability systému vyplývá nejistota policistů. Snižování platů u policie i dalších materiálních výhod vede k exodu kádrů, snižuje profesionální úroveň, znamená nižší kvalitu mnohých nově přijímaných, neboť kvalitní odborníci nemají o práci u policie zájem. Snižování platů u policie i dalších materiálních výhod může vést k vyššímu riziku korupce. K destabilizaci

Policie ČR mohou přispívat opakované neodborné reorganizace, dělané na politickou objednávku, narychlo a bez znalostí a stanovení dopadů na Policii ČR a její fungování. Rizikem je i málo efektivní součinnost útvarů policie v rámci ČR, i slabá mezinárodní spolupráce. Problémy jsou se zřizováním mezinárodních pracovních týmů.

Policisté si často stěžovali na omezené kompetence. Represivním složkám by v boji se zločineckými organizacemi pomohlo získávání maximálně rozšířených informací, získávání kontaktů, informátorů, spolupracovníků s finančními a odbornými možnostmi. Rizikovým faktorem je nedostatečné odborné vzdělání. Je nedostatek kvalifikovaných policistů vyšetřujících ekonomickou kriminalitu, je nutná specializace těch, kteří se zabývají odhalováním, prověřováním a vyšetřováním korupčních trestných činů. S nedostatečným vzděláním, krátkou praxí, nezájmem o práci souvisí neschopnost rozhodnout a obava z rozhodnutí. Rizikovým faktorem je trestná činnost páchaná příslušníky Policie ČR. V některých případech jde i o přímé zapojení členů policie do zločineckých struktur (např. tzv. Toflův gang, Berdychův gang). Rizikem je únik informací z vyšetřovacích spisů v průběhu vyšetřování.

V rámci **života obyvatelstva** může být rizikovým faktorem snižování životní úrovně, zhoršující se ekonomická, finanční a sociální situace některých skupin, různé diferenciacie v sociální struktuře – podle pohlaví, věku, příjmu, majetku, diferenciacie rasová a etnická. Lidé se domnívají, že bohaté osoby s dobrými styky, patřící k významným vlivovým skupinám, nejsou za své trestné činy postiženy. Chybí pocit účinné ochrany ze strany státu. Nespokojenost může vést k nedůvěře ve státní aparát, k postupnému zániku respektu ke státní moci a k postupné anarchii v ekonomice a společnosti jako celku, neochotě se podílet na změně přístupu ke zločinu a zločincům. Může dojít i k určité formě spolupráce s organizovanými zločineckými skupinami.

Dalším kriminogenním faktorem může být konzumní způsob života a snaha získat k jeho vedení zdroje. Rizikovým faktorem jsou i morální úpadek, absence zažitých etických pravidel, nedostatek mravnosti a skromnosti. Kriminogenním faktorem může být i to, že řada lidí systém zneužívá. Typickým způsobem, jímž občané zneužívají společenský systém, je korupce. Rizikovým faktorem je tolerance zločinu. Problémem i to, že svoboda občana se preferuje nad obecnou bezpečností. Obyvatelstvo je organizovaným zločinem zneužíváno vytvářením poptávky po nelegálním zboží a službách.

Média mohou představovat pro organizovaný zločin účinný prostředek, jak ovlivňovat veřejné mínění ve svůj prospěch. Snaží se o průnik do této sféry nejen za účelem zisku, ale též ke zvyšování poptávky po nelegálním zboží a službách. U části médií může vzniknout podezření ze snah o manipulaci konzumentů ve prospěch určitých vlivových skupin: některých politiků, lobbistů a kmotrů. Za významný rizikový faktor by bylo možné považovat stav, kdy by některá média byla ovládána skupinou lidí finančně zabezpečených a finančně závislých na politicích, neboť pak by mohla být zneužita k získávání informací a ovlivňování rozhodovacích procesů.

Rizikovým faktorem může být i senzacechtivost, povrchnost a neodbornost médií. Nejde jim o poskytování objektivních a přesných informací, ale spíše o to zásobovat diváky či čtenáře vzrušujícími, senzačními či šokujícími novinkami. Určitým rizikem může být i to, že způsob, jakým média informují o kriminalitě, působí návodně, neboť poskytují

nechtěné návody prostřednictvím zveřejňování detailů o páchané trestné činnosti. Nelze zcela vyloučit ani situace, kdy potenciální pachatelé využívají již probíhajících aktivit dalších pachatelů. Za rizikové faktory lze považovat také zobrazení násilí bez dostatečného odstupu a prezentaci nepravých vzorů životního stylu. Pozornost českých médií k problematice organizovaného zločinu je sice značná, hlavně tam, kde se jedná o klientelistické vazby na politiku, ale je pouze kampaňovitá, žurnalisté problémy nesledují trvale. Značným rizikem je únik informací. Předčasné zveřejnění některých informací ztěžuje práci orgánů činných v trestním řízení. Problematické může být i ovlivňování názorů obyvatelstva na činnost orgánů činných v trestním řízení. Rizikem může být, pokud dochází k relativizování soudních rozhodnutí, zdůrazňování negativ a selhání, zpochybňování práce policie, státních zástupců, soudců a též prezentování případů bez znalosti práva.

Pro vznik, fungování a vývoj organizovaného zločinu v ČR je třeba brát v úvahu také aktuálně preferované **hodnoty ve společnosti**. V rámci hodnotových orientací nelze jednoznačně odlišit hodnotové preference vyvolávající u skupiny jedinců deviantní vzorce chování. Hodnoty nepůsobí vždy tak přímočaře, nicméně můžeme na jejich základě naznačit určité kriminální kontexty.

Kriminální kontext hodnoty – peníze, finanční profit – koresponduje zřejmě i s tím, že všechny definice organizovaného zločinu uvádějí tuto hodnotu jako dominantní, respektive cílovou. Ukazuje se však, že spíše než výše konta rozhoduje vystupování, styl života, prosazované názory a zejména také způsob nabytí majetku. Původně finanční a posléze ekonomická krize bývá označována jako krize důvěry, produkt deficitu hodnot a nedostatku odpovědnosti. S tím souvisí i nahrazování užitečných hodnot hodnotami směnnými, které se projevuje vypjatým egoismem a prosazováním osobních zájmů za každou cenu, tj. i zapojením do trestné činnosti. Moc, resp. vliv je hodnotou určující, neboť je nezbytná k efektivní realizaci organizované trestné činnosti. Hodnoty, které lze téměř jednoznačně považovat za negativní, resp. značně rizikové (absence morálky, růst agresivity, kriminální narušenost), tj. podporující zapojení jedince do trestné činnosti nefigurují dle mínění expertů na předních místech.

V rámci výzkumu jsme prostřednictvím sekundární analýzy a vlastního reprezentativního šetření konfrontovali, jak jsou vývoj organizovaného zločinu a s ním související rizika vnímána **veřejným míněním**. Veřejnost opakovaně řadí organizovaný zločin mezi nejnaléhavější problémy a vnímá ho jako významné riziko pro společnost. Organizovaný zločin mají lidé spojený především s podnikatelskou sférou, vrcholnou politikou a s činností policie. Za hlavní okolnosti, které mohou mít vliv na výskyt organizované trestné činnosti, lidé považují především faktory z oblasti práva a jeho vymahatelnosti, tedy nedostatky v legislativě, v organizaci a činnosti policie a soudů. Následují faktory ekonomické (špatná ekonomická situace státu, ekonomické problémy obyvatel), politické (nedostatky politiků a politických stran a nedostatky ve veřejné správě), kulturní a sociální (rozmach moderních technologií, lhostejnost lidí k věcem veřejným, nedůvěra lidí k veřejným institucím, úpadek mezilidských vztahů, neopatrnost lidí vůči rizikům organizovaného zločinu, neinformovanost lidí o jeho rizicích, nedostatky v práci médií). Kromě toho byly živelně zdůrazněny dvě další potenciálně rizikové okolnosti – korupce, především ve sféře politiky, a otevřené hranice a s tím spojený příliv cizinců do České republiky.

Za dominantní nelegální aktivity organizovaných zločineckých skupin jsou veřejností považovány výroba, pašování a distribuce drog, dále hospodářská a finanční kriminalita (tedy praní špinavých peněz, daňové a úvěrové podvody), korupční aktivity, majetková a násilná trestná činnost. (Ve srovnání s expertním pohledem lze říci, že nelegální činnosti organizovaného zločinu umístěné laiky i experty na předních příčkách se v zásadě shodují – pouze experti považují v současné době za dominantní hospodářskou a finanční kriminalitu, zatímco veřejnost má organizovaný zločin spojený s drogovou kriminalitou.)

Veřejnost se domnívá, že se na páchání organizovaného zločinu podílejí především cizinci. (Naproti tomu experti se dlouhodobě přiklání spíše k velmi mírné převaze zahraničního prvku.) Při uvádění konkrétních národností, o kterých si veřejnost myslí, že jsou v současné době v organizovaných zločineckých skupinách v České republice nejvíce zapojeny, lidé nejčastěji jmenovali Ukrajince, dále Rusy a Vietnamce. (Experti uváděli na prvních třech místech tytéž národnosti, ovšem oproti laikům v jiném pořadí – za nejsilněji zastoupenou cizí národnost považovali odborníci Vietnamce, následují Rusové a Ukrajinci.)

Za neúčinnější opatření vhodné k ochraně společnosti před organizovaným zločinem lidé považují především zpřísnění trestů, ale také důsledné zabavování nelegálních zisků a preventivní opatření proti korupci ve veřejném sektoru. Ve volných odpovědích respondenti opakovaně uváděli opatření namířená vůči cizincům jako potenciálním pachatelům organizované trestné činnosti.

Ve **druhé hlavní části** jsme sledovali **vývoj kvalitativních a kvantitativních charakteristik skupin** organizovaného zločinu na území České republiky.

Podle **policejních statistik** varíují počty zjištěných trestných činů účasti na organizované zločinecké skupině (§ 361 nTZ/§ 163a TZ) v jednom roce od tří (v roce 2008) až po 29 zjištěných trestných činů (v roce 2014). Počty vyšetřovaných, stíhaných osob se pohybují od 1 osoby (v roce 2012) až po 149 osob (v roce 2004). Podle statistiky kriminality, zpracovávané v **resortu justice**, bylo v letech 2011–2014 stíháno pro trestný čin účasti na organizované zločinecké skupině (§ 361 nTZ/§ 163a TZ) 169 osob, z toho na 157 byla podána obžaloba. Ze statistiky soudů lze pak odvodit, že celkový počet odsouzených, v průběhu pěti let (2010 až 2014) dosáhl počtu 88 osob. Přitom necelou třetinu uložených trestů, které byly odsouzeným pachatelům v letech 2010–2014 ukládány, představují podmíněné tresty odnětí svobody.

Poznatky o **vývoji struktury a forem organizovaného zločinu** získáváme v pravidelných expertních šetřeních probíhajících každoročně od roku 1993.

Organizované páchání trestné činnosti se může realizovat buď ve skupině, která má nižší **stupeň organizace** nebo v plně rozvinuté s třístupňovou řídicí strukturou. V roce 2015 jsme zaznamenali: 44 % skupin s plně rozvinutou strukturou, 56 % skupin s neúplně rozvinutou strukturou.

Na zajišťování řady činností organizovaných zločineckých skupin se do značné míry podílejí **externisté**. Podle odhadů expertů v roce 2015 bylo zjištěno, že ve skupinách působí něco přes polovinu kmenových členů a necelá polovina externích spolupracovníků.

Externí spolupracovníci nejčastěji vykonávali dopravu, ubytování, převaděčství, pronájem vozidel či bytů, přechovávání věcí pocházejících z trestné činnosti, zajišťovali padělení falešných dokladů a dokumentů, zasílání zásilek, obstarávání zbraní, překupování a další distribuci odcizených věcí, celní deklarace, vyřízení dokumentů, smlouvy, faktury, daňová přiznání, působili jako tlumočníci, legalizovali pobyt cizinců, legalizovali výnosy z trestné činnosti, zajišťovali kurýrní, distributorskou a zprostředkovatelskou činnost, zajišťovali odběratele a konzumenty. Externisté se podíleli na vytváření fiktivních společností, formálním zakládání bankovních účtů, výběru finančních prostředků z účtů, podávání fiktivních daňových přiznání, zpracování fiktivních účetnictví, zajištění fiktivní dopravy a dokladů o přepravě zboží, fungovali jako tzv.: „bílé koně“, na které jsou registrovány účty, přepisovali na sebe vozidla, nemovitosti, majetek. Externisté působili jako pozorovatelé a hlídači, tipaři, poskytovali informační poradenství, základní orientaci v zájmové problematice, navazovali a zprostředkovali kontakty, komunikovali s úřady, jednali s občany ČR, pomáhali při průniku do prostředí, lobbovali, zprostředkovali služby, ovlivňovali hodnotitele projektů, zajišťovali proniknutí k důležitým osobám z ekonomické, politické a V.I.P. sféry, dodávali prostředníky ke spáchání trestné činnosti, vyhledávali nové osoby ochotné zapojit se do trestné činnosti. Mezi náročnější aktivity externistů patří právní poradenská činnost znalců právního prostředí ČR, advokátní služby, daňové poradenství, vedení účetnictví, poradenství na počítačové systémy, forenzní expertizu.

Ve skupinách organizovaného zločinu na území České republiky se vyskytují i **ženy**. Odhad postupně zvyšujícího se podílu žen byl podle expertizy z roku 2015 20 %. Ženy se nejčastěji uplatňovaly při zajišťování organizačního zázemí a managementu zločineckých skupin: vykonávaly nákup potřebného zboží či předmětů pro trestnou činnost, půjčování vozidel v půjčovnách, vybírání finančních prostředků v bankách a zasilatelských finančních společnostech, úschovu a převoz peněz, distribuci produktů, tipování, zajišťovaly administrativu, vedení účetnictví, obchodní dohled, pronájem vozidel, ubytování pachatelům pocházejícím z ciziny, podávaly daňová přiznání, prováděly výběry hotovostí z účtů, zajišťovaly nábor tzv. bílých koní, převozy těchto osob na místa, kde k podvodům dochází; obstarávání falešných dokladů, vystavování dokladů a jejich potvrzování, potvrzení o ubytování, zaměstnání, jednání s bankovními ústavy. Ženy působily jako nastrčené osoby, plnily roli „bílých koňů“. V rámci specifických činností poskytovaly i právní služby, právní poradenství, advokátní služby.

Druhou oblastí, ve které se ženy uplatňovaly, byla ekonomická a finanční kriminalita: **úvěrové**, pojistné, směnečné, bankovní, dotační, daňové podvody, vystavování fiktivních faktur, vystavování daňových přiznání, zkrácení daně, poplatků a podobné povinné platby, korupce, legalizace výnosů z trestné činnosti, zakládání podvodných a fiktivních firem, zařizování off-shore společností, zneužívání prostředků EU, podvody s platebními kartami, podvody s nemovitostmi. Ženy se uplatnily jako jednatelky ve fiktivních společnostech.

K dalším oblastem patřilo kuplířství a obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování, v některých případech i nucených prací, obchodování s omamnými a psychotropními látkami, zajišťování kontaktů. Nejméně častou oblastí bylo zajišťování nelegální migrace.

Na organizovaném zločinu, který se realizuje na území České republiky, se mírně přes polovinu podílejí **cizinci**. Podle jednotlivých cizích národností v organizovaném

zločinu na území České republiky patří po roce 2010 mezi čtyři nejrozšířenější národnosti s naprostou převahou Vietnamci, Albánci, Ukrajinci a Rusové. Ve druhé skupině jsou Bulhaři, Rumuni, Slovinci. Třetí skupina jsou Číňané, Poláci, Srbové, Turci a Nigerijci, čtvrtá skupina Makedonci, Alžíráné, Chorvaté, Gruzínci, Arméni, Maďaři, Čečenci. Méně jsou zastoupeni Syřané, Tunisané, o něco méně Litevci a Lotyšci a pak už sporadicky Francouzi, Italové, Dagestánci, Moldavané, Kazachstánci, Bělorusové, Uzbeki, Španělé, Thajci, Němci, Černohorci, Slovinci a Rakušané. V letech 2010-2013 se – kromě zmíněných – ještě občas objevili Nizozemci, Iráčané, Indové, Izraelci, Angličané, Libyjci, Egypťané, Řekové, Kolumbijci, Kurdové, Maročané, Uzbeki.

Faktorem, který stojí za zmínku, je poměrně velký rozsah státních příslušníků, kteří se v rámci České republiky objevují. Po roce 2010 experti uváděli mezi 25-30 státy, za rok 2014 dokonce 37. Dalším faktorem je, že mezi pachateli se téměř neobjevovali občané z vyspělejších evropských zemí. Občas se na posledních místech objevili Italové, Němci a Nizozemci. V roce 2013 zaznamenali vzestup Němci, objevili se i Nizozemci, nově pak Španělé a Britové. V roce 2014 byli navíc zaznamenáni Francouzi a Rakušané.

Skupiny organizovaného zločinu provozují řadu **nelegálních činností** za účelem maximálního zisku nebo zabezpečení. V 90. letech patřily mezi nejrozšířenější aktivity krádeže automobilů, organizování prostituce, výroba, pašování a distribuce drog. Do roku 1998 patřily mezi nejrozšířenější činnosti krádeže uměleckých předmětů, v letech 1996 a 1997, 2002 a 2005 daňové, úvěrové, pojistné a směnečné podvody. V letech 1998-2004 se objevila mezi nejrozšířenějšími činnostmi organizovaných zločineckých skupin nelegální migrace, od roku 2005 začal její podíl klesat. V roce 2006 se mezi rozšířené dostalo praní peněz a padělání dokumentů, peněz a mincí, došlo i ke značnému vzestupu počítačové kriminality. Od roku 2005 se významně projevuje i nelegální výroba a pašování alkoholu nebo cigaret. Rok 2009 přinesl další vzestup aktivit spojených s finanční kriminalitou. Mezi nejrozšířenější aktivity se dostaly: legalizace výnosů z trestné činnosti (praní peněz), korupce, daňové, úvěrové, pojišťovací a směnečné podvody, bankovní podvody, zakládání podvodných a fiktivních firem. V roce 2011 se se začalo významně objevovat zneužití prostředků EU a zneužití PC k trestné činnosti. Tradiční aktivity jako výroba a pašování drog, krádeže aut poněkud ustoupily.

V roce **2014** pokračovala tendence vzestupu aktivit spojených s finanční kriminalitou, další vzestup byl zaznamenán u nelegální výroby a pašování alkoholu a cigaret. Mezi nejrozšířenějšími se drželo zneužívání prostředků Evropské unie. Na první místo se opět navrátila výroba, pašování a distribuce drog, a na desáté místo organizování prostituce.

V rámci expertiz je od roku 1999 pravidelně zjišťujeme, **jakými aktivitami** se na území České republiky zabývají **jednotlivé zahraniční skupiny**. Vietnamci se zaměřovali hlavně na drogy, celní a daňové podvody, porušování ochranných známek, výrobu a pašování cigaret a alkoholu, nelegální migraci, Rusové na vydírání, praní špinavých peněz, násilnou trestnou činnost, daňové podvody, prostituci, Ukrajinci na vydírání, násilnou trestnou činnost, zneužívání k nucené práci, Albánci na drogy, násilnou trestnou činnost, Číňané na daňové podvody, porušování ochranných známek, celní podvody, padělání dokladů a cenin, Rumuni a Bulhaři na krádeže, podvody s platebními kartami, Nigerijci na drogy, nelegální migraci, prostituci, Slovinci na daňové podvody, zakládání fiktivních firem, obchod se zbraněmi, Poláci na daňové podvody, krádeže aut, pašování alkoholu a cigaret,

Z dalších národností se Srbové, Turci, Chorvaté, Alžíráné, Tunisané, Makedonci a Nizozemci zaměřovali na drogy, Arméni, Gruzínci, Moldavané, Litevci, Uzbeki na násilí, Čečenci na násilí a obchod se zbraněmi, Syřané na nelegální migraci (už v roce 2014), obchod se zbraněmi, padělání dokladů, obchod s lidmi, Lotyšci na loupeže, Bělorusové na vydírání, obchod s lidmi, Španělé na majetkovou trestnou činnost, Francouzi a Italové na daňové podvody.

Součástí výzkumu byl i expertní odhad **pravděpodobného vývoje** organizovaného zločinu. První okruh se týkal míry výskytu organizovaného zločinu. Z kvantitativního hlediska očekávalo 57 % expertů k horizontu roku 2020 vzestup, 43 % stabilitu. Pokles neočekával nikdo.

Ti, kdo v roce **2015** očekávali, že v příštích pěti letech bude výskyt organizovaného zločinu na území České republiky **stoupat**, uvedli jako důvody politickou a ekonomickou situaci ve světě a s ní související příliv uprchlíků, liberální politiku přistěhovalectví, otevřené hranice, špatné zabezpečení vnější hranice EU; vstup dalších zemí do EU a rozšiřování schengenského prostoru. Zmínili se i o tom, že v České republice se díky zeměpisné poloze a možnosti velkých zisků z nelegální činnosti organizovanému zločinu daří. Zmiňovali též nestabilitu politické a ekonomické situace v jednotlivých regionech, nejistotu na bankovních trzích, nedostatek financí ve společnosti, zadluženost, obecný náhled na korupci a její vysokou míru, prolnutí organizovaného zločinu s ekonomikou, legalizaci nelegálního kapitálu v ekonomické oblasti. Dále bylo zmíněno, že možnosti represivních složek jsou omezené, legislativa nestačí reagovat na nové trendy v oblasti organizovaného zločinu, je špatná vymahatelnost práva, nízké právní vědomí a nerespektování zákonů. Práci policie degraduje politický klientelismus, kdy dochází ke snahám negativně ovlivňovat činnost policie. Limitem je špatná vybavenost a podfinancování policie.

Situace se bude podle expertů zhoršovat také proto, že organizovaný zločin se neustále vyvíjí, zlepšuje se plná profesionalizace, konspirace, specializace, využití nových sofistikovanějších technologií, finanční možnosti zločinců jsou značné. Organizovaný zločin se stále vyplácí, plynou z něj obrovské zisky. Rozvoj tzv. virtuální měny umožňuje provádět skryté peněžní transakce, rozvoj počítačové kriminality poskytuje možnost absolutní anonymity. Existuje silná snaha o získání mocenských a majetkových struktur. Organizované skupiny působí v rámci několika států, což komplikuje odhalení celé struktury.

Ti, kdo v roce **2015** očekávali, že v příštích pěti letech bude výskyt organizovaného zločinu na území České republiky **stejný**, uvedli hlavně, že se vnější faktory politické, právní a hospodářské prostředí nijak radikálně nemění, je relativně stabilní ekonomická a politická situace. Organizovaný zločin je už natolik rozvinut, že další růst je pro něj zbytečný. Sféry vlivu jsou rozděleny a konkurence prakticky neexistuje. Teritoriální rozdělení mezi jednotlivými organizovanými skupinami je prakticky dokončeno, stejně tak sféry vlivu v jednotlivých druzích trestné činnosti. Experti konstatovali, že ke stabilitě vedou i opatření bezpečnostních sborů a kroky vlády k zavedení zákonných regulačních bezpečnostních opatření.

V roce 2015 neočekával nikdo z oslovených expertů (N=48), že v příštích pěti letech bude výskyt organizovaného zločinu na území České republiky **klesat**.

Druhá porovnávaná otázka se týkala míry rozšíření činností organizovaných skupin. (První dotazování v roce 1993 směřovalo k roku 2000, v roce 2000 jsme se zeptali, které aktivity budou nejrozšířenější v roce 2005, v roce 2010, které budou patřit k nejrozšířenějším v roce 2015. Odhady jsme mohli postupně konfrontovat se zjištěným stavem.)

V roce **2015** se experti vyslovili **k míře rozvinutosti aktivit v roce 2020**. V roce 2020 by si měla zachovat významnou pozici organizovaná kriminalita spojená s výrobou, pašováním a distribucí drog. Spolu s ní i daňové trestné činy, praní špinavých peněz, korupce, podvody úvěrové, bankovní a směnečné. Experti očekávají vzestup počítačové kriminality. Předpokládá se nárůst obchodování s lidmi, nelegální migrace i obchodu se zbraněmi. Experti očekávají další pokles krádeží automobilů, prostituce, celních podvodů, pašování alkoholu a cigaret, zneužívání platebních karet, zakládání podvodných firem. Nově se objevují podvody se státními zakázkami, klientelismus, terorismus a extremismus (některými experty chápány v souvislosti s organizovaným zločinem), očekává se i určité zvýšení u nucených prací. Vydírání, vymáhání dluhů a násilná trestná činnost nebudou zřejmě v příštích letech v souvislosti s organizovaným zločinem významné.

Kromě kvantitativních ukazatelů jsme sledovali i názory na možné **kvalitativní změny**. V příštích pěti letech, tedy **k horizontu roku 2020**, očekávali experti, že bude docházet k vysokému zabezpečení a sofistikovanější konspirativnosti samotné trestné činnosti, ke zvýšení kvality přípravy organizované trestné činnosti, sofistikovanějšímu zakrývání výnosů, ke zvyšování propracovanosti zastření původu nákupu a prodeje zboží a služeb. Pro organizované skupiny bude charakteristické získávání a následné využívání kvalitnějšího materiálního vybavení, využití nových technologií, zejména v oblasti internetové a telefonní komunikace, vysoká míra vzdělanosti a uplatňování moderních technologií. Experti očekávali větší provozování hospodářské kriminality, hlavně daňových a bankovních podvodů, prostřednictvím internetu. Vzroste korupce při rozdělování státních zakázek, legalizace výnosů z trestné činnosti, obchod s vojenským materiálem.

Bude docházet k aktivnímu prorůstání do veřejné správy, státní správy a samosprávy. Předpokládá se větší zapojení vysoce kvalifikovaných odborníků a vzdělaných osob do řad kmenových členů organizovaných zločineckých skupin. Někteří experti očekávali i vyšší bezohlednost při páchání trestné činnosti, zvyšování brutality a krutosti vůči obětem.

Vývoj organizovaného zločinu v regionech byl zjišťován nepřímo prostřednictvím výsledků z výzkumu politického radikalismu a výzkumu preventivní práce na území krajů. Přestože ani jeden z těchto výzkumů nebyl na oblast organizovaného zločinu zaměřen, sledovali jsme, zda se spontánně v některých výpovědích objeví či neobjeví. Projevila se místa s možností zvýšeného výskytu extremismu. Vliv organizovaného zločinu se projevil u obchodu s lidmi, drogové kriminality, krádeží automobilů. Speciální oblastí je korupce a úplatkářství. Většina kriminálních hrozeb ale velmi pravděpodobně nesouvisí s organizovaným zločinem.

Summary

This publication presents the outcomes of the research task “Development of Serious Crime in Relation to Social Impacts and Risks”, which was part of the Intermediate Plan of Research Activity of the Institute Of Criminology and Social Prevention for 2012–2015. The study follows on the relatively extensive research activity dedicated to the issue of organised crime at the Institute Of Criminology and Social Prevention since the beginning of the 1990s.

The study focused exclusively on organised crime in the Czech Republic, with **two main objectives**. Firstly, to identify the possible social impacts and risks (criminogenic factors) that can be exploited by the world of crime, and secondly to continually monitor the qualitative and quantitative characteristics of organised crime groups in the Czech Republic and try to outline probable future development in the period up to 2020.

The following research **methods** and **techniques** were used in completing the task:

- analysis and comparison of information from documents,
- information from judicial files,
- statistics,
- case studies,
- expert investigation,
- public opinion poll and secondary analysis of similarly oriented research,
- information and statements from the print media (for illustration or more specific expression of information acquired from expert reports).

The findings are presented in this publication in two basic areas. In the **first part**, we wanted to determine what possible (i.e. not clearly demonstrated) social **impacts and risks** (criminogenic factors) exist in the Czech Republic that could be exploited by the world of crime. We considered the area of politics, economics, law, state and local government, social structures and the media. All in connection with developments abroad.

Of the possible risks arising for the Czech Republic from **international developments**, the most significant is the vulnerability of society as a result of globalisation. Organised crime groups operating in the largest possible area may exploit the growing differences between political systems, between wealthy developed countries and poor backward regions, between cities and fringe settlements and social differences between people. Another risk factor is that due to free movement across borders, there is also free movement of illegal goods and services, weapons, money from and for criminal activity, criminal groups and offenders. Information and communication systems can also be misused. The proceeds from criminal activities are being legalised, and the funds hidden in tax havens.

The unstable political situation in certain regions or conflicts in which organised crime can become directly or indirectly involve in some way, or which can be exploited by organised crime groups, also pose a risk. At the turn of 2014 and 2015, radical Islamism became the dominant security threat. Hatred between religions can also be problematic. Yet, an excessively liberal approach may also be a risk. If Europe really wants to counter the current threat of Islamic extremism and terrorism on its territory, it must clearly and strongly state that radical Islam is a global threat to western civilization and that it must defend against it.

An unfavourable economic situation, reduction in living standards, differences in the living standards of individual countries and poverty in third world countries lead to economic migration. Some migrants may then be exploitable in the commission of crime. Subsidies provided by various EU bodies can also be problematic.

Another risk factor is inconsistent legal regulations to combat organised crime, with varying conditions for the classification of groups or activities in organised crime. Legislation on economic crime is not consistent. In the fight against organised crime, police experts have criticised complicated cooperation and exchange of information with police units in certain EU Member States, while criminal justice experts point out the insufficiently wide-ranging possibilities for direct legal contact with foreign countries, the highly formalised approach to international cooperation in criminal matters, and the lengthy, dilatory and almost unwilling approach to the provision of international assistance in criminal matters, sometimes influenced by the position of the respective state on the given issue.

The disadvantages of open borders affect the Czech Republic more significantly than many other countries because of its geographic position. It is not only a transit country, but also a destination country, where various international organised crime groups have settled. In this context, we noted (March 2015) conflicting views among police on the so-called Schengen Area (most mentioned both pros and cons.) Among the main positives was the possibility of active cooperation with individual states and security forces, interconnected information systems, the ability to use the databases of other Member States, financial aid, better control of people passing through the Schengen Area, customs control at airports, and strict rules for obtaining residency. A negative aspect was that illegal immigrants can more easily enter the Czech Republic due to the abolition of passport and customs border controls. The addition of south-east European countries to Schengen was rated as a risk, with mention of poor cooperation and information between individual countries, the risk of illegal and uncontrolled migration and movement of suspicious persons and an increase of crime in border areas.

A risk factor in the area of **politics** is a lack of clear policies and their related strategies. Problematic areas include the preference of the interests of parties or individual politicians over the public interest, disinterest in consistently addressing the security situation, and an underestimation of the problem of crime. The character of politicians, such as selfishness, superiority, arrogance, supremacy, untouchability, irresponsibility, naïveté, dilettantism, incompetence, inexperience, ignorance can also pose a risk. Recriminations and conflicts, discrediting those who fight crime can be similarly misused. Contacts can also be a considerable risk: ties with lobbyists and “acquaintances” in politics, networks of friends and clans. The risk is corruption and clientelism, non-transparent financing of political parties, a connection between political and economic powers, and the disrespect or abuse of law. A consequence of all these risk factors is the untrustworthiness of politicians, widespread mistrust of the political system, and the passivity of citizens. These circumstances may weaken society’s ability to act in solving the problems of criminality and crime could take advantage of this atmosphere, both against politicians and citizens.

The risks associated with the **economy** have a lot of weight, because economic and financial profit is the basic motive for organised crime. The only effective means of combating organised crime is to stop the flow of funds from these crimes, whether in the course

of committing these crimes, or before, i.e. in the context of prevention – preventing these funds from being generated.

Risk factors include ties between the private sector and politicians. One such risk factor is the shadow economy. This drains the economic resources of the state or public corporations through the activities of criminal groups, which is covered by legal or pseudo-legal activities. The problem is the legalisation of the proceeds of crime. In this context, the most frequently mentioned response to how criminal organisations can exploit flaws in the economy, was state and public contracts, or even European Union subsidies. Other risk factors include the insufficiently transparent ownership structure of companies, easy transfer of companies prior to, or already in bankruptcy, support for damaging activities (photovoltaic power, biodiesel, etc.), the premeditated creation of so-called holding companies and the existence of bearer shares. Experts also mentioned the expansion and emergence of virtual currencies. A number of risks are also associated with the tax system. This relates to the tolerance of money being siphoned into tax havens and the deliberate relocation of prosperous companies there. Another problem is the irresponsible management of state assets and collapse of the internal and external control system, as well as insufficient control of public and EU funding.

The ongoing economic recession increases the criminogenic situation, with an increasing incidence of property crime for financial benefit with a violent element. A lack of job opportunities is one of the sources from which organised groups recruit people willing to commit crime. A difficult financial situation forces “straw men” into the arms of organised crime with the vision of easy earnings. Organised crime groups also damage the economy by offering people illegal goods and services. A risk factor is also the inadequate ability of the Czech Police to analyse economic crime.

In the field of **law and justice**, excessive legislation, unsystematic and large numbers of individual amendments and a related lack of transparency and incomprehensibility of legal standards are all risk factors. In the context of the lack of transparency and incomprehensibility of legal standards, the issue of Czech society’s poor legal awareness and lack of respect for the law was also mentioned. A risk is also a shortage of court personnel, poor and slow law enforcement, significant formalism of court proceedings, and inadequate material, personnel and organisational support for the operation of the justice system.

Lobbying may also be a risk factor, through which organised crime groups try to influence newly approved legal standards so that they allow the promotion of their own interests as much as possible and, at the same time, minimise the risk of criminal prosecution. Another factor is influencing the activity of judicial authorities, notably through corruption. There is also a risk in the lack or difficult use of certain tools in the fight against organised crime, particularly the lack of the institute of crown witness, as the concept of cooperating defendant (accused) embodied in Czech criminal law seems too restrictive to effectively detect and combat organised crime in practice. Another limiting factor is current legislation governing wiretapping and recording telecommunication operations. The absence of legislation on proof of the origin of income can also be considered a risk, as too is insufficient international cooperation in the fight against organised crime, particularly the lack of international agreements between certain countries on mutual cooperation and international law.

In the area of **public administration**, the risk is associated with the infiltration of organised crime. There is a danger that civil servants could be used to gather information, establish contacts, secure impunity, recruit colleagues and participate in the commission of crime. Through sophisticated clientelistic networks of contacts at the highest levels, organised crime groups would be able to gain influence in state-owned companies to obtain advantages in awarded public contracts or to legalise the proceeds of crime. Organised crime (particularly of an economic nature) could even be committed by civil servants themselves.

A considerable risk could be the politicisation of public administration. System errors, where individual systems are not connected, lagging communication and sharing information between individual public administration bodies, or the duplication of effort may also be risks. The problem is the devolution of responsibilities among various public administration bodies, collective irresponsibility, too many decision-making powers, and the transfer of a growing number of competences to private entities, without their adequate control. Frequent changes in conditions for the execution of public administration, insufficient control of public and EU funding, insufficient disclosure of contracts entered into by public administration bodies, limited access to certain financial and tax administration data by criminal justice authorities are also a risk. Continual reorganisation also contributes to this destabilisation. A criminogenic factor is also the low professional level of civil servants occupying managerial positions on the basis of other than professional qualifications, i.e. accelerated study, corruption and clientelism, particularly in public procurement. A risk factor may also be, if citizens feel the state does not sufficiently protect their interests or sufficiently protect their property.

In the area of **local government**, a risk factor is excessive politicisation and ties between local politicians and local entrepreneurs. This relates to the influence of interest groups and the creation of public contracts tailored to specific entities. A risk factor is the lack of personal responsibility, low transparency, insufficient control of local government management and the activities of municipal and regional representatives, particularly in the area of public or European Union funding.

In terms of the **police**, we can distinguish between external and internal risk factors. An external risk may be an attempt by interest groups and political representatives to influence criminal proceedings by exerting pressure from higher authorities. In the economic area, police activities are adversely affected by a lack of funds. The police are allocated less and less resources, so they no longer request expert opinions and reports, without which, however, crime cannot be resolved, which is why so many cases are suspended. In the legal field, police are hampered by the excessive formality of criminal proceedings, but also the complexity of the legal definition of organised crime. There is also a problem in the use of international treaties and agreements and the establishment of new active international treaties. With regard to the possible risks relating to the abuse of police authorities by organised crime groups, this could involve obtaining information from Czech Police databases and files.

An internal risk factor is the lack of a concept for the long term, where the instability of the system gives rise to police uncertainty. A reduction in police salaries and other material benefits leads to an exodus of experts, reducing the professional level, and leads to the

lower quality of many newly recruited officers, as quality professionals are not interested in working for the police. A reduction in police salaries and other material benefits may also lead to a higher risk of corruption. Repeated, inept reorganisation by political order, done hastily and without knowledge or determination of the impact on the Czech Police and their operation could contribute to the destabilisation of the Czech Police. A risk is also inefficient cooperation between police departments in the Czech Republic, and poor international cooperation. There are problems with the establishment of international teams.

Police officers often complain about limited powers. Repressive forces would be helped in fighting criminal organisations by obtaining maximum information, contacts, informants and collaborators with financial and expert capabilities. A risk factor is the lack of professional education. There is a lack of qualified police officers investigating economic crime, yet there is a need for specialisation by those involved in the detection, verification and investigation of corruption offences. Insufficient education, little experience and a lack of interest in work relates to an inability to decide and fear of making decisions. A risk factor is crime committed by police officers. In some cases, this also involves the direct involvement of police in criminal structures (e.g. Tofl's gang, Berdych's gang). A risk is also a leak of information from investigative files during the investigation.

A risk factor in the **life of the population** may be a deterioration of living standards, the deteriorating economic, financial and social situation in certain groups, various differentiation in social structure – by gender, age, income, wealth, racial and ethnic differentiation. People believe that wealthy people with good connections, who belong to major influential groups, are not punished for their crimes. There is no sense of effective protection by the state. Dissatisfaction can lead to mistrust in the state apparatus, a gradual loss of respect for state power and gradual anarchy in the economy and society as a whole, with an unwillingness to contribute to a change in the approach to crime and criminals. There may even be a certain form of cooperation with organised crime groups.

Another criminogenic factor may be the consumer lifestyle and efforts to obtain resources to maintain this lifestyle. A risk factor is also moral decline, a lack of ingrained ethical principles, and a lack of decency and modesty. A criminogenic factor may also be the fact that many people abused the system. A typical way in which people abuse the social system is corruption. A risk factor is the tolerance of crime. The problem is that the citizen's freedom is preferred over general security. The population is abused by organised crime by creating demand for illegal goods and services.

The **media** may represent an effective means for organised crime to influence public opinion in their favour. They try to penetrate this sector not only for profit, but also to increase demand for illegal goods and services. In certain parts of the media there may be a suspicion of efforts to manipulate consumers in favour of certain influential groups: certain politicians, lobbyists and godfathers. A significant risk factor could arise in a situation where certain media is controlled by a group of people financially secured and financially dependent on politicians, as this could be exploited to obtain information and influence decision-making processes.

A risk factor may also be the sensationalism, superficiality and lack of expertise of the media. The media is not interested in providing objective and accurate information, but

rather feeding viewers or readers exciting, sensational or shocking news. Some risk may also be posed by the way the media reports on crime, which may act as a guide, providing inadvertent guidance through the disclosure of details of the crimes committed. A situation in which potential offenders exploit the ongoing activities of other offenders cannot be ruled out. Other risk factors can also be considered depictions of violence without sufficient detachment and the presentation of inappropriate lifestyle models. Although the Czech media devotes considerable attention to the issue of organised crime, especially in the case of clientelistic ties to politics, it is only sporadic, as journalists do not follow problems persistently. A considerable risk is information leakage. Premature disclosure of certain information hampers the work of criminal justice authorities in criminal proceedings. Influencing public opinion on the activities of criminal justice authorities may also be problematic. A risk may arise on the relativisation of judicial decisions, highlighting negatives and failures, questioning the work of police, public prosecutors, judges, and the presentation of cases without knowledge of the law.

Currently preferred **values in society** must also be taken into account in relation to the emergence, operation and development of organised crime in the Czech Republic. It is difficult to clearly distinguish value preferences in groups of individuals eliciting deviant behaviour patterns in the framework of value orientations. Values are not always as straightforward, however, we can suggest certain criminal contexts on this basis.

The criminal context of values – money, financial profit – probably also corresponds to the fact that all definitions of organised crime give this as the dominant or target value. It turns out, however, that rather than the size of one's account, it is one's demeanour, lifestyle, advocated views and especially the manner of acquiring one's wealth that are decisive. Originally, the financial and later economic crisis was often referred to as a crisis of confidence, a product of the deficit in values and lack of accountability. This relates to the replacement of utility values by exchange values, which manifest in tense egoism and promoting personal interests at all costs, i.e. including involvement in criminal activity. Power, or respectively influence, is a determining value, as it is essential for the effective realisation of organised crime. Values that can almost universally be considered negative, or risk values (lack of morals, increased aggression, and criminal delinquency), i.e. that support the participation of individuals in criminal activities, do not figure at the forefront of interest in the opinion of experts.

As part of our research, we confronted how the development of organised crime and related risks are perceived by **public opinion** through secondary analysis and our own representative survey. The public repeatedly ranks organised crime among the most pressing problems and sees it as a significant risk to society. People primarily associate organised crime with the business sector, high politics and the activity of the police. People consider the main factors that may affect the incidence of organised crime, as factors in the area of law and its enforcement, i.e. shortcomings in legislation, the organisation and activities of the police and courts. This is followed by economic factors (the country's poor economic situation, the economic problems of the population), political factors (shortcomings of politicians and political parties and deficiencies in public administration) and cultural and social factors (the boom in modern technologies, people's indifference on public matters, people's distrust of public institutions, the decline in interpersonal relationships, people's carelessness in relation to the risks of organised crime, people's ignorance of the risks,

shortcomings in the work of the media). In addition, two other potential risk factors were spontaneously highlighted – corruption, especially in the political sphere, and open borders and the associated influx of foreigners into the Czech Republic.

The dominant illegal activities of organised crime groups are seen by the public as the production, trafficking and distribution of drugs, as well as economic and financial crime (i.e. money laundering, tax and credit fraud), corruption, property and violent crime. (Compared with the expert view, it can be said the illegal activities of organised crime placed in leading positions by both the general public and experts essentially agree – the only difference being that experts believe economic and financial crime is currently dominant, while the public associates organised crime groups with drug-related crime.)

The public believes that foreigners are mainly involved in the commission of organised crime. (In contrast, experts have long been inclined to a very slight preponderance of the foreign element.) When naming specific nationalities that the public thinks are currently most involved in organised crime groups in the Czech Republic, people most often named Ukrainians, followed by Russians and Vietnamese. (Experts list the same nationalities in the first three places, but in different order compared to the general public – they regard the Vietnamese as the most strongly represented group of foreign nationals, followed by Russians and Ukrainians.)

People consider stricter punishment as the most effective means to protect society against organised crime, but also consistent confiscation of illegal profits and preventive measures against corruption in the public sector. In open answers, respondents consistently mentioned measures directed against foreigners as potential perpetrators of organised crime.

In the **second** main part, we followed **developments in the qualitative and quantitative characteristics** of organised crime groups in the Czech Republic.

According to **police statistics**, the number of detected crimes with the participation of an organised criminal group (Section 361 of the new Penal Code/ Section 163a of the Penal Code) varies in one year from three (in 2008) up to 29 detected crimes (in 2014). The number of investigated, prosecuted persons ranges from 1 person (in 2012) up to 149 people (in 2004). According to crime statistics processed by the **Ministry of Justice**, 169 people were prosecuted for the offence of participating in an organised crime group (Section 361 of the new Penal Code/ Section 163a of the Penal Code) in 2011-2014, of whom 157 were indicted. It can thus be deduced from court statistics that a total of 88 people were convicted in the last five years (2010-2014). Yet almost a third of the sentences imposed for convicted offenders in 2010 – 2014 were suspended prison sentences.

We obtain information on **developments in the structure and forms of organised crime** through regular expert studies that have taken place annually since 1993.

Organised criminal activity may be realised in either a group with a lower **degree of organisation** or in a fully developed group with a three-tier control structure. In 2015, we recorded 44% of groups with a fully developed structure, 56% of groups with incompletely developed structure.

To a large degree, **external collaborators** (accessories) are also involved in many activities by organised crime groups. According to expert estimates, it was found that in 2015 organised crime groups were composed of just over half of regular members and just under half of external collaborators. External collaborators mostly engaged in transport, accommodation, human smuggling, car rental or lease of apartments, storing items from criminal activities, arranging forged papers and documents, sending mail, procuring weapons, the receipt and further distribution of stolen goods, customs clearance, taking care of documents, contracts, invoices, tax returns, working as interpreters, legalising the stay of foreigners, legalising the proceeds of crime, securing courier, distributor and intermediary services, and securing customers and consumers. External collaborators are involved in the creation of fictitious companies, the formal establishment of bank accounts, withdrawal of funds from accounts, filing fictitious tax returns, processing fictitious accounting, providing transportation and fictitious documents for the carriage of goods, figuring as so-called “straw men” to whom accounts are registered, transferring vehicles, real estate and property into their name. External collaborators act as observers and watchdogs, tipsters, provide information and consulting, basic knowledge on the issue of interest, establish and mediate contacts, communicate with the authorities, deal with Czech citizens, help penetrate the environment, lobby, broker services, influence project evaluators, secure access to important people in economic, political and VIP circles, supply intermediaries to commit crimes, and seek new people willing to engage in criminal activity. Among the more demanding activities of external collaborators is legal consultancy by experts in the Czech legal environment, advocacy services, tax consulting, accounting, consulting on computer systems and forensic expert reports.

There are also **women** in organised crime groups in the Czech Republic. An estimation of the gradually increasing proportion of women was 20% in an expert report in 2015. Women are most often involved in providing organisational support and the management of criminal groups: they purchase the necessary goods and items for crime, arrange car rental, collect funds from banks and financial forwarding companies, deposit and transfer money, distribute products, provide tips, conduct administration, accounting, business supervision, car rental, accommodation for offenders from abroad, file tax returns, make cash withdrawals from accounts, recruit so-called straw men, transport such persons to places where fraud occurs; procure false documents, the issue of documents and their confirmation, proof of accommodation, employment, and deal with banks. Women also acted as figureheads and in the role of “straw men”. Within specific activities, they also provided legal services, legal consultation and advocacy services.

Another area in which women were involved was economic and financial crime: credit, insurance, exchange, bank, subsidy and tax fraud, issuing fictitious invoices, tax returns, evasion of taxes, fees and other mandatory payments, corruption, legalisation of the proceeds of crime, establishing fraudulent and fictitious companies, establishing off-shore companies, the abuse of EU funds, payment card fraud, and real estate fraud. Women also figured as the managing directors of fictitious companies.

Other areas included prostitution and human trafficking for sexual exploitation, in some cases, forced labour, trafficking in narcotic and psychotropic substances, and establishing contacts. The least common area was the organisation of illegal migration.

Foreigners are involved in slightly over half of organised crime in the Czech Republic. Based on individual foreign nationalities, the four most predominant nationalities involved in organised crime in the Czech Republic after 2010 are the Vietnamese, Albanians, Ukrainians and Russians. The second largest group includes Bulgarians, Romanians and Slovaks, followed in the third group by the Chinese, Poles, Serbians, Turks and Nigerians; the fourth group are Macedonians, Algerians, Croatians, Georgians, Armenians, Hungarians and Chechens. Less frequently represented are the Syrians, Tunisians, slightly less Lithuanians and Latvians, and then sporadically the French, Italians, Dagestanis, Moldovans, Kazakhstanis, Belarusians, Uzbeks, Spaniards, Thais, Germans, Montenegrins, Slovenians and Austrians. In 2010 – 2013, in addition to the above mentioned nationalities – there were occasional Dutch, Iraqis, Indians, Israelis, Brits, Libyans, Egyptians, Greeks, Colombians, Kurds, Moroccans and Uzbeks.

A factor worth mentioning is the relatively large range of nationalities present in the Czech Republic. After 2010, experts reported between 25-30 states, and no fewer than 37 in 2014. Another factor is that perpetrators almost never include citizens of developed European countries. Sometimes Italians, Germans and Dutch appeared at the very bottom of the list. In 2013, we saw a rise in the number of Germans, with some Dutch, then newly Spaniards and Brits. In 2014, French and Austrians were also reported.

Organised crime groups run a variety of **illegal activities** in order to maximise profits or security. In the 1990s, the most widespread activities were car theft, prostitution, and the production, trafficking and distribution of drugs. Up to 1998, the most widespread activity was the theft of art objects; in 1996 and 1997, 2002 and 2005 it was tax, credit, insurance and exchange fraud. In 1998 – 2004 illegal migration appeared among the most widespread activities of organised crime groups, but in 2005 its share began to decline. In 2006, money laundering and forgery of documents, cash and coins became widespread, and there was a significant rise in cybercrime. The illegal production and smuggling of alcohol and cigarettes has also increased significantly since 2005. In 2009, there was another increase in activities associated with financial crime. Among the most common activities were the legalisation of proceeds of crime (money laundering), corruption, tax, credit, insurance and exchange fraud, bank fraud, and the establishment of fraudulent and fictitious companies. In 2011, there was a significant rise in the misuse of EU funds and abuse of PCs for crime. Traditional activities such as the production and trafficking of drugs and car theft declined to some degree.

In **2014**, the trend of increasing activities associated with financial crime continued, and a further increase in the illegal production and smuggling of alcohol and cigarettes was noted. The misuse of European Union funds continued to be among the most widespread crimes, while the production, trafficking and distribution of drugs returned to first place, and prostitution to tenth place.

In expert reports since 1999, we regularly examine in **what activities individual foreign groups** are engaged in the Czech Republic. The Vietnamese have mainly focused on drugs, customs and tax fraud, trademark violations, the production and smuggling of cigarettes and alcohol and illegal migration; the Russians on extortion, money laundering, violent crime, tax fraud, and prostitution; the Ukrainians focus on extortion, violent crimes and exploitation for forced labour; the Albanians on drugs and violent crime; the Chinese on tax fraud, trademark violations, customs fraud, forgery of documents and duty stamps; the Romanians

and Bulgarians on theft, payment card fraud, the Nigerians on drugs, illegal migration and prostitution, the Slovaks on tax fraud, establishing fictitious companies and arms trafficking, and the Poles on tax fraud, car theft and smuggling alcohol and cigarettes.

Of the other nationalities, the Serbs, Turks, Croatians, Algerians, Tunisians, Macedonians and Dutch focused on drugs; the Armenians, Georgians, Moldovans, Lithuanians, Uzbeks on violence; the Chechens on violence and arms trafficking; the Syrians on illegal migration (as early as 2014), arms trafficking, forgery of documents and human trafficking; the Latvians on burglary; the Belarusians on extortion and human trafficking; the Spaniards on property crime, and the French and Italians on tax fraud.

Research also included an expert projection of the **likely development** of organised crime. The first area covered the extent of the incidence of organised crime. In quantitative terms, 57% of experts expected a rise up to 2020, 43% stability. No one expected a decline.

Those who expected the incidence of organised crime in the Czech Republic to rise over the next five years in **2015**, indicated the reasons as the political and economic situation in the world and related influx of refugees, the liberal policy towards immigration, open borders, poor security of the EU's external borders, the entry of other countries into the EU and the enlargement of the Schengen Area. They also mentioned that due to its geographical location and the possibility of huge profits from illegal activities, organised crime was flourishing in the Czech Republic. Respondents also mentioned the unstable political and economic situation in individual regions, the uncertainty on banking markets, a lack of finances in society, debt, the general view of corruption and its high incidence, and the intersection of organised crime with the economy and legalisation of illegal capital in the economic field. They pointed out the limited options of repressive forces, that legislation has not adequately responded to new trends in organised crime, poor law enforcement, poor legal awareness and a disregard for the law. The work of the police is degraded by political clientelism, which attempts to negatively interfere in the operation of the police. A limiting factor is also poor police facilities and underfunding.

According to experts, the situation will deteriorate because organised crime is constantly evolving, improving professionalization, conspiracy, specialisation, the use of new, more sophisticated technologies, and has considerable financial possibilities. Organised crime still pays, giving rise to huge profits. The development of so-called virtual currency allows hidden cash transactions, the development of cybercrime, and offers absolute anonymity. There is a strong effort to obtain power and ownership structures. Organised groups operate in several states, which complicates the exposure of their whole structure.

Those who expected the incidence of organised crime in the Czech Republic to remain the same over the next five years in **2015**, mainly stated that external factors from the political, legal and economic environment would not change radically, and there is a relatively stable economic and political situation. Organised crime is already so developed that further growth is unnecessary. Spheres of influence are divided and there is virtually no competition. Territorial division between individual organised groups is practically complete, as well as spheres of influence in individual types of crime. Experts noted that measures taken by security forces and steps by the government for the implementation of statutory regulatory safeguards had also led to stability.

In 2015, none of the addressed experts (N = 48) expected the incidence of organised crime in the Czech Republic to **fall** over the next five years.

The second compared question concerned the degree of expansion of the activities of organised groups. (The first survey in 1993 was directed at 2000. In 2000, we asked which activities would be most prevalent in 2005, and in 2010 which would be most widespread in 2015. We could then progressively confront estimates with established findings.)

In 2015, experts were asked to comment on the **degree of development of activities in 2020**. In 2020, organised crime associated with the production, trafficking and distribution of drugs should maintain a significant position, along with tax offences, money laundering, corruption, fraud, credit, bank and exchange fraud. Experts expect a rise in cybercrime. An increase in human trafficking, illegal migration and arms trafficking is also expected. Experts expect a further decline in car theft, prostitution, customs fraud, smuggling of alcohol and cigarettes, abuse of payment cards, and the establishment of fraudulent companies. Newly emerging activities will include fraud associated with public procurement, clientelism, terrorism and extremism (understood by some experts in connection with organised crime), and some increase in forced labour is also expected. Extortion, debt collection and violent crime may not be significant in relation to organised crime in the coming years.

In addition to quantitative indicators, we also examined views on possible **qualitative changes**. In the next five years, i.e. **by 2020**, experts expect high security and more sophisticated conspiracy in crime, an improvement in the quality of preparation of organised crime, more sophisticated concealment of criminal proceeds, and increased sophistication in disguising the origin of goods and services bought and sold. Organised groups will be characterised by the acquisition and subsequent use of better quality material equipment, the use of new technologies, particularly in the area of internet and telephone communications, a high level of education and the application of modern technologies. Experts expect more economic crime, especially tax and bank fraud via the internet. There will also be an increase in corruption in connection with the allocation of public contracts, the legalisation of the proceeds of crime and trade in military material.

There will be active penetration into public administration, state and local governments, and the greater involvement of highly qualified professionals and educated people as regular members of organised crime groups is expected. Some experts also expect greater ruthlessness in committed crimes, and an increase in brutality and cruelty towards victims.

The development of organised crime in the regions was determined indirectly through the outcomes of research on political radicalism and research on preventative work in the regions. Although neither of these studies focused on the area of organised crime, we examined whether or not it spontaneously appeared in any responses. Locations with a possible increase in the occurrence of extremism were found. The influence of organised crime manifested in human trafficking, drug crimes and car theft. Corruption and bribery are a special area. However, most criminal threats, do not most likely relate to organised crime.

Translated by: Presto

Použité prameny

- Albanese, J. (2008). Risk Assessment in Organized Crime: Developing a Market and Product-Based Model To Determine Threat Levels. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 24 (3), 263-273.
- Baloun, V. (1999). *Organizovaný zločin a jeho možné projevy ve finančním sektoru*. Praha: IKSP.
- Blatníková, Š. (2010). *Sexuální vykořisťování jako forma závažné organizované kriminality*. Praha: IKSP.
- Buriánek, J. (2001). Bezpečnostní rizika a jejich percepce českou veřejností. *Sociologický časopis*, 37, 43-64.
- Buriánek, J. (2011). Pocit bezpečí u občanů: Trendy a diferenciacie. In *Propojení teorie a praxe při studiu sociálních deviací. Sborník příspěvků z konference sekce sociální patologie MČSS* (pp. 153-163). Praha: MČSS.
- Buriánek, J. (2012). Korupce: prožívaná a proklínaná. In *Životní styl směřující k delikvenci. Sborník příspěvků z konference sekce sociální patologie MČSS* (45-55). Praha: MČSS.
- Cejp, M. (1995). *Tři sondy k problematice organizované kriminality*. Praha: IKSP.
- Cejp, M. (1995). *Vydírání jako forma organizovaného zločinu v ČR*. Praha: IKSP.
- Cejp, M. (1996). *Druhy a formy činností organizovaného zločinu*. Praha: IKSP.
- Cejp, M. (1999). *Společenské příčiny a důsledky organizovaného zločinu*. Praha: IKSP.
- Cejp, M. (2009). Organizovaný zločin v roce 2009 v porovnání s vývojem v letech 1993-2007. In Marešová, *Analýza trendů kriminality v roce 2008*. Praha: IKSP.
- Cejp, M. (2010). *Vývoj organizovaného zločinu na území České republiky*. Praha: IKSP.
- Cejp, M. (2011). *Aplikace výzkumných metod a technik v kriminologii*. Praha: IKSP.
- Cejp, M. (2013). Organizovaný zločin na území České republiky v roce 2012. Základní charakteristiky skupin a jejich nelegálních aktivit. In Marešová, *Analýza trendů kriminality v roce 2012*. (pp. 27-40). Praha: IKSP.
- Cejp, M. (2014). Základní údaje o stavu organizovaného zločinu na území České republiky v roce 2013. In Marešová, *Analýza trendů kriminality v roce 2013* (pp. 29-43). Praha: IKSP.
- Cejp, M. a kol. (1999). *Výzkum organizovaného zločinu v ČR II*. Praha: IKSP.
- Cejp, M. a kol. (2001). *Pravděpodobný vývoj vybraných druhů kriminality*. Praha: IKSP.
- Cejp, M. a kol. (2004). *Organizovaný zločin v České republice III*. Praha: IKSP.
- Cejp, M. a kol. (2008). *Variantní scénáře vybraných druhů kriminality*. Praha: IKSP.
- Cejp, M. a kol. (2009). *Obrana proti ohrožení společnosti závažnými formami trestné činnosti*. Praha: IKSP.
- Coufalová, B. (2009). Hmotněprávní instituty pro boj s organizovaným zločinem podle nového trestního zákoníku. *Bulletin advokacie*, 10, 82-85.
- Červenka, J. (2004). *Hodnocení naléhavosti problémů, tisková zpráva CVVM z 5. dubna 2004*. Praha: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR.
- Červenka, J. (2005). *Naléhavost některých problémů očima veřejnosti, tisková zpráva CVVM z 21. února 2005*. Praha: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR.
- Červenka, J. (2007). *Bezpečnostní rizika pro ČR z pohledu veřejného mínění, tisková zpráva CVVM z 29. ledna 2007*. Praha: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR.
- Finckenauer, J. (2005). Problems of Definition: What Is Organized Crime? *Trends in Organized Crime*, 9(3), 63-83.
- Finckenauer, J. & Waring, E. (1998). *Russian Mafia in America: Immigration, Culture, and Crime*. Boston: Northeastern University Press.

- Garofalo, J. (1981). NCCD research review: Crime and the mass media: A selective review of research. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 18(2), 319-350.
- Gawlik, L. (1994). *Tranzit drog na českém území*. Praha: IKSP.
- Gawlik, L. (1995). *Krádeže starožitností a uměleckých děl*. Praha: IKSP.
- Hagan, F. (2006). „Organized Crime“ and „organized crime“: Indeterminate Problems of Definition. *Trends in Organized Crime*, 9(4), 127-137.
- Hagan, F. (2010). *Crime Types and Criminals*. London: Sage.
- Hála, V. (2000). *Možnosti hodnotové etiky*, Praha, FILOSOFIA.
- Halstead, B. (1998). The use of models in the analysis of organized crime and development of policy. *Transnational Organized Crime*, 4, 1-24.
- Holcr, K., Chalka, R. (1999). *Prognostický scénár krátkodobého a strednedobého vývoja vybraných druhov kriminality v Slovenskej republike*. Bratislava: Akadémia policajného zboru.
- Kadeřábková, D. (1999). *Hospodářská trestná činnost a její projevy*. Praha: IKSP.
- Karabec, Z. (1999). Účinnost právních prostředků proti organizovanému zločinu. Praha: IKSP.
- Karabec, Z. (2010). Účinnost právních nástrojů proti organizované kriminalitě (použití agenta). Praha: IKSP.
- Karabec, Z. & kol. (2008). *Trestní politika a její realizace v oblasti trestní justice*. Praha: IKSP.
- Karabec, Z., Musil, S., Zapletal, J. (1997). *Střednědobá prognóza vývoje kriminality*. Praha: VÚK.
- Klvačová, P. & Bitrich, T. (2003). *Jak se (ne)píše o cizincích. Nečitelní cizinci*. Praha: Multi-kulturní centrum.
- Kupka, P. & Šmíd, T. (2012). *Mafiáni mezi námi. A nad námi*. Lidové noviny 7. 4. 2012.
- Marešová, A., Cejp, M., Holas, J., Kuchařík, K., Martinková, M., & Scheinost, M. (2013). *Analýza trendů kriminality v roce 2012*. Praha: IKSP.
- Marešová, A. (1995). *Etiologie násilných projevů organizované kriminality*. Praha: IKSP.
- Marešová, A. (1999). Úmyslné zkrácení daní – analýza vybraných trestných činů a jejich pachatelů. Praha: IKSP.
- Marešová, A., Baloun, V., Cejp, M., & Kadeřábková, D.: (2001). *Kriminalita v roce 2000: Sborník statí pracovníků IKSP a časové řady vybraných ukazatelů kriminality*. Praha: IKSP.
- Marešová, A., Baloun, V., Cejp, M., & Martinková, M. (2006). *Kriminalita v roce 2004*. Praha: IKSP.
- Marešová, A., Baloun, V., Cejp, M., Kadeřábková, D., & Martinková, M. (2005). *Kriminalita v roce 2003*. Praha: IKSP.
- Marešová, A., Baloun, V., Cejp, M., Martinková, M., & Zeman, P. (2006). *Kriminalita v roce 2005*. Praha: IKSP.
- Marešová, A., Biedermanová, E., Cejp, M., Holas, J., Martinková, M., & Tomášek, J.: (2012). *Analýza trendů kriminality v roce 2011*. Praha: IKSP.
- Marešová, A., Cejp, M., Holas, J., Martinková, M., & Rozum, J. (2014). *Analýza trendů kriminality v roce 2013*. Praha: IKSP.
- Marešová, A., Cejp, M., Kadeřábková, D., & Martinková, M. (2000). *Kriminalita v roce 1999*. Praha: IKSP.
- Marešová, A., Cejp, M., Karban, M., Martinková, M., & Vlach, J. (2009). *Analýza trendů kriminality v roce 2008*. Praha: IKSP.
- Marešová, A., Cejp, M., Martinková, M., & Tomášek, J. (2009). *Analýza kriminality v roce 2009 a v předchozím dvacetiletém období*. Praha: IKSP.

- Marešová, A., Cejp, M., Martinková, M., Scheinost, M., & Vlach, J. (2011). *Analýza trendů kriminality v roce 2010*. Praha: IKSP.
- Marešová, A. a kol. (2002). *Kriminalita v roce 2001*. Praha: IKSP.
- Marešová, A. a kol. (2003). *Kriminalita v roce 2002*. Praha: IKSP.
- Marešová, A., Martinková, M., Cejp, M., & Holas, J. (2009). *Kriminalita v roce 2007*. Praha: IKSP.
- Marešová, A.: (2004). *Násilí uplatňované organizovanými skupinami a organizovaným zločinem: Analýza vybraných případů vražd a vydírání*. Praha: IKSP.
- March, I., & Melville, G. (2009). *Crime, Justice and Media*. New York: Routledge.
- Markusová, R., Netík, K. (1997). *Výzkum pachatelů trestné činnosti spáchané v organizované skupině*. Praha: IKSP.
- Mason, P. (2003). Vision of crime and justice. In Mason, P. (Ed.), *Criminal Vision-Media representations of crime and justice*. Cullompton: Willan.
- Myslíková, L. (Ed.). (2010). *Zpráva o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2009*. Praha: OBP MVČR.
- Němec, M. (1995). *Organizovaný zločin*. Praha: Naše vojsko.
- Němec, M. (2003). *Mafie a zločinecké gangy*. Praha, Eurounion.
- Nožina, M. (2003). *Mezinárodní organizovaný zločin v České republice*. Praha: Themis.
- Nožina, M. (Ed.) (1997). *Mezinárodní organizovaný zločin v České republice*. Praha: TLP.
- OBP MVČR. (2014). *Koncepce boje proti organizovanému zločinu na období 2015-2017*. Praha: MVČR.
- OSN. (2001). Konvence OSN proti mezinárodnímu organizovanému zločinu. In Scheinost (Ed.), *Konvence OSN a další dokumenty proti organizovanému zločinu* (pp. 7-30). Praha: IKSP.
- Petrusek, M. a kol. (1999). *Velký sociologický slovník II*. Praha: Karolinum.
- Pojman, P. (2013). *Ruský a ukrajinský organizovaný zločin*. Praha: IKSP.
- Potůček, M. (1997). *Nejen trh*. Praha: SLON.
- Potůček, M. a kol. (2003). *Putování českou budoucností*. Praha: Guttenberg.
- Prudký, L. a kol. (2009). *Inventura hodnot (Výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky)*. Praha: ACADEMIA.
- Rabušic, L. & Chromková, B. (2012). *Postoje, hodnoty a demografické chování v České a Slovenské republice v období transformace (1991-2008)*. Data a výzkum ročník 6, číslo 1.
- Rezková, M. (2002). *Jaké problémy občany znepokojují, tisková zpráva CVVM z 28. 5. 2002*. Praha: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR.
- Sak, P. (1995) Vývoj hodnotových orientací v České republice a ve vyspělých západních společnostech. *Mládež a společnost*, číslo 3. 39-52
- Sak, P. (2009). Intervence stárnutí společnosti a proměny generačních vztahů do sociální deviace. *Sborník Budoucnost a sociální deviace*. 123-131. Praha: MČSS –.
- Sak, P., Kolesárová, K. (2011). Stáří – chudoba či vyvrcholení života? *Sborník Spojení teorie a praxe*. (pp. 186-193). Praha: MČSS
- Scheinost, M. (1995). *Nelegální migrace a převaděčství jako jedna z aktivit organizovaného zločinu*. Praha: IKSP.
- Scheinost, M. (1996). *Trestná činnost cizích státních příslušníků v ČR a etnický faktor v organizované kriminalitě*. Praha: IKSP.
- Scheinost, M. (1999). *Organizovaná trestná činnost občanů ČR*. Praha: IKSP.
- Scheinost, M. (2004). Pojetí organizovaného zločinu a jeho vztah k dalším kategoriím kriminality. In Cejp, M., et al. *Organizovaný zločin v České republice III* (pp. 17-35). Praha: IKSP.

- Scheinost, M. (2004). Pojetí organizovaného zločinu a jeho vztah k dalším kategoriím kriminality. *Kriminalistika*, 4, 257-272
- Scheinost, M. (2011). Organizovaný zločin, média a postoje veřejnosti. In Vanduchová, H. (Ed.), *Na křižovatkách práva. Pocta Janu Musilovi k 70. narozeninám* (pp. 477-486). Praha: C. H. Beck.
- Scheinost, M. & Netík, K. (2010). Český organizovaný zločin v mezinárodním kontextu. Praha: IKSP.
- Scheinost, M., Cejp, M., Musil, J., Budka, I., & Brabcová, I. (1997). *Výzkum struktury, forem a možností postihu organizovaného zločinu v České republice*. Praha: IKSP.
- Scheinost, M., Brabcová, I. & Cejp, M. (1994). *Pravděpodobné modely organizované kriminality*. Praha: IKSP.
- Šámal, P. a kol. (2012). *Trestní zákoník-komentář* (2. vyd., Sv. I.). Praha: C. H. Beck.
- Šamanová, G. (2011). *Bezpečnostní rizika pro Českou republiku podle veřejnosti, tisková zpráva CVVM z 19. ledna 2011*. Praha: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR.
- Šmíd, T. & Kupka, P. (2011). Český organizovaný zločin. Od vyděračů ke korupčním sítím. Brno: MUNIPRESS
- Šulc, O. (1976). *Abeceda prognostiky*. Praha: SNTL.
- Tomášek, J. (2010). Úvod do kriminologie – Jak studovat zločin. Praha: Grada.
- Tondl, L. (1999). *Hodnoty a hodnocení*. Praha: FILOSOFIA.
- Trávníčková, I. (1995). *Prostituce jako jedna z možných aktivit organizovaného zločinu*. Praha: IKSP.
- Trávníčková, I. (1996). *Hazardní hry a drogy jako potenciální zdroj organizovaného zločinu*. Praha: IKSP.
- Trávníčková, I. (2011). Trestní politika očima občanů ČR. *Trestněprávní revue*, 10, 204-209.
- Trávníčková, I. & Zeman, P. (2010). *Kriminální kariéra pachatelů drogové kriminality*. Praha: IKSP.
- Tuček, M. (2012). *Očekávání do budoucna a názory na závažnost některých hrozeb pro Českou republiku – listopad 2012, tisková zpráva CVVM z 19. prosince 2012*. Praha: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR.
- UNODC/UNECE. (2012). *Zásady a rámec mezinárodní klasifikace trestných činů*. Praha: IKSP.
- Večerka, K. (2012). *Mládež o kriminalitě a etice každodennosti*. Praha: IKSP.
- Vlach, J. (2010). Kriminalita v médiích. In Večerka, K. (Ed.), *Kdo slyší hlas volajícího na poušti* (pp. 166-172). Praha: Masarykova česká sociologická společnost.
- Vlach, J. (2013). Média v kriminologické perspektivě. *Kriminalistika*, 46, 130-138.
- Vlachová, K. (Ed.). (2013). *Hodnoty postoje chování, Česká republika 2002-2012, Sociální report projektu European Social Survey*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.
- von Lampe, K. (2006). The Interdisciplinary Dimensions of the Study of Organized Crime. *Trends of Organized Crime*, 3, 77-95.

Internetové zdroje:

- BIS. (31. červenec 2013). Čím se zabýváme. Načteno z Bezpečnostní informační služba: <http://www.bis.cz/cim-se-zabyvame.html>
- BIS. (31. červenec 2013). *Organizovaný zločin*. Načteno z <http://www.bis.cz/organizovany.html>
- Červenka, J. (2004). *Hodnocení naléhavosti problémů, tisková zpráva CVVM z 5. dubna 2004*. Načteno z http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a3070/f3/100340s_po40405.pdf
- Červenka, J. (2005). *Naléhavost některých problémů očima veřejnosti, tisková zpráva CVVM z 21. února 2005*. Dostupný též z www: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a3178/f3/100448s_po50221.pdf
- Červenka, J. (2007). *Bezpečnostní rizika pro ČR z pohledu veřejného mínění, tisková zpráva CVVM z 29. ledna 2007*. Dostupný též z [www: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a3374/f3/100647s_po70129.pdf](http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a3374/f3/100647s_po70129.pdf)
- Finckenaue, J. & Voronin, Y. (2001). *The Threat of Russian Organized Crime* (Sv. NCJ 187085). NCJ. Načteno z http://nw3c.org/research/site_files.cfm?mode=p
- Global Programme Against Transnational Organized Crime. (2002). Results of a pilot survey of forty selected organized criminal groups in sixteen countries. United Nations (Office on Drugs and Crime). Získáno 6, 2014, z https://www.unodc.org/pdf/crime/publications/Pilot_survey.pdf
- Chatterjee, J. (2005). *The Changing Structure of Organized Crime Groups*. Royal Canadian Mounted Police. Načteno z www.rcmp-grc.gc.ca/ccaps/organized_crime_structure_e.htm
- Kubičko, R., Duhan, P., & Raus, D. (2008). *Infotainment v českém seriózním tisku in Hovory o médiích* (ČRo 6, 17. březen 2008). Dostupné na http://www.rozhlas.cz/cro6/audio/_audio/00684814.mp3
- Malečský, R. (2014). CSI efekt: *Jak kriminálka Anděl mate veřejnost*. Dostupné na <http://www.ceska-justice.cz/2014/12/csi-efekt-jak-kriminalka-andel-mate-verejnost/>
- MVČR. (2012). *Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky v roce 2011*. Praha: MVČR. Získáno 2012, z <http://www.mvcr.cz/clanek/migracni-a-azylova-politika-ceske-republiky-470144.aspx?q=Y2hudW09NA%3D%3D>
- OBP MVČR. (2014). *Koncepce boje proti organizovanému zločinu na období 2015-2017*. Praha: MVČR. Získáno 2014, z <http://www.mvcr.cz/soubor/koncepci-boje-proti-organizovanemu-zlocinu-na-obdobi-let-2015-2017.aspx>
- MVČR. (2015). *Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2014 (ve srovnání s rokem 2013)*
- OSN. (2000). Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu. Geneva: OSN. Získáno 2014, z <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=139719>
- Pearson, G., & Hobbs, D. (2001). *Middle market drug distribution* (Sv. 227). London: Home Office. Získáno 2010, z <http://www.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs/hors227.pdf>
- Rezková, M. (2002). *Jaké problémy občany znepokojují, tisková zpráva CVVM z 28.5.2002*. Dostupný též z [www: http://cvvm.soc.cas.cz/politicke-ostatni/jake-problemy-obcany-znepokojuji](http://cvvm.soc.cas.cz/politicke-ostatni/jake-problemy-obcany-znepokojuji)
- Šamanová, G. (2011). *Bezpečnostní rizika pro Českou republiku podle veřejnosti, tisková zpráva CVVM z 19. ledna 2011*. Dostupný též z [www: http://cvvm.soc.cas.cz/politicke-ostatni/bezpecnostni-rizika-pro-ceskou-republiku-podle-verejnosti](http://cvvm.soc.cas.cz/politicke-ostatni/bezpecnostni-rizika-pro-ceskou-republiku-podle-verejnosti)

- Tuček, M. (2012). *Očekávání do budoucna a názory na závažnost některých hrozeb pro Českou republiku – listopad 2012, tisková zpráva CVVM z 19. prosince 2012*. Dostupný též z [www: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a6933/f3/ov121219.pdf](http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a6933/f3/ov121219.pdf)
- UNODC. (2002). *Results of a Pilot Study of Forty Selected Organized Crime Groups in Sixteen Countries*. Získáno 2012, z www.unodc.org/pdf/crime/publications/Pilot_survey.pdf
- von Lampe, K. (2003). *The Use of Models in the Study of Organized Crime*. Načteno z <http://freenet-homepage.de/kvlampe/kvIECPRocmodels.pdf>
- von Lampe, K. (2008). Organised Crime in Europe: Conceptions and Realities. Policing: A Journal of Policy and Practice, 2(1), 7-17. Získáno 2014, z <http://www.organized-crime.de/KlausvonLampeOCEuropePolicing2008.pdf>

Použité tiskoviny:

Mladá fronta DNES

30. 4. 2012

25. 9. 2014

9. 1. 2015

9. 5. 2015

19. 2. 2015

23. 2. 2015

24. 2. 2015

Lidové noviny

7. 4. 2012

23. 6. 2012

23. 3. 2013

7. 2. 2015

Týdeník Rozhlas

6/2015

Seznam zkratek

IKSP	Institut pro kriminologii a sociální prevenci
PČR	Policie České republiky
ÚOOZ	Útvar pro odhalování organizovaného zločinu
NPC	Národní protidrogová centrála
ÚOKFK	Útvar pro odhalování korupce a finanční kriminality
KŘP SKPV	Krajské ředitelství policie Služby kriminální policie a vyšetřování Praha
SKPV	Služba kriminální policie a vyšetřování
GIBS	Generální inspekce bezpečnostních sborů
GŘC	Generální ředitelství cel
CŘP	Celní ředitelství Praha
CBSS	Centrum pro bezpečnostní a strategická studia
MSp	Ministerstvo spravedlnosti
MV	Ministerstvo vnitra
MFF	Mezinárodní finanční fond
TZ	Trestní zákon č. 140/1961 Sb.
nTZ	Trestní zákoník č. 40/2009 Sb.
MfD	Mladá fronta Dnes
Lid. nov.	Lidové noviny
LN	Literární noviny
TR	Týdeník Rozhlas

Přílohy

Příloha 1

I. DOTAZNÍK

pro výzkum **Jak jsou organizovaný zločin a s ním spojené rizikové faktory vnímány veřejným míněním**

Následujících několik otázek se týká organizovaného zločinu. Cílem těchto otázek je zjistit postoje veřejnosti k tomuto typu trestné činnosti i názory na to, jak by měl stát proti ní postupovat. Zajímá nás Váš názor, řekněte, co si myslíte.

Nejdříve bych Vám však rád(a) sdělil(a) stručnou charakteristiku tohoto druhu trestné činnosti.

Organizovaný zločin má celkem několik charakteristických znaků. Nejdůležitější jsou tři:

- musí se jednat o závažnou trestnou činnost,
- tato činnost musí být prováděna soustavně, tedy opakovaně,
- a musí ji provádět skupina nejméně tří osob.

1. Myslíte si, že organizovaný zločin je pro Českou republiku v současné době bezpečnostní riziko:

Rozhodně je riziko	1
Spíše je riziko	2
Spíše není riziko	3
Rozhodně není riziko	4
Nevím, nemohu posoudit	9

2. Myslíte si, že v organizovaných zločineckých skupinách v ČR jsou:

Převážně cizinci	1
Cizinci a Češi přibližně stejně	2
Převážně Češi	3
Nevím, nemohu posoudit	9

3. Které cizí národnosti (kromě Čechů) jsou – podle Vašeho názoru – na území ČR v současné době v organizovaných zločineckých skupinách nejvíce zapojeny? (Uveďte nejvýše tři.) Uvádějte konkrétní národnosti. Neuvádějte: ruskojazyčné, bývalá SSSR, Asiaté, bývalá Jugoslávie apod.

KARTA A – CIZINCI Nedává se respondentovi, zaznamenaná se do ní spontánní odpověď.

.....

.....

.....

Neví, nemůže posoudit 15

KARTA A – Cizinci

Národnost

Vietnamci	1
Číňané	2
Ukrajinci	3
Rusové	4
Albánci/Kosovští Albánci	5
Bulhaři	6
Rumuni	7
Arabové	8
Poláci	9
Slováci	10
Italové	11
Němci	12
Rakušané	13
Jiné	14

4. Organizované zločinecké skupiny se zaměřují na řadu nejrůznějších nelegálních aktivit, které lze shrnout do několika základních typů. Posuďte, který z vybraných typů je – podle Vašeho názoru – nejrozšířenější. (Uveďte nejvýše tři.)

Karta B – Činnosti Zakroužkovat vybrané (nejvýše tři)

Typ nelegální činnosti organizovaných zločineckých skupin	
Hospodářská a finanční kriminalita (praní špinavých peněz, daňové, úvěrové a směnečné podvody, fiktivní firmy)	1
Korupce (úplatky, protislužby, neoprávněné výhody)	2
Majetková kriminalita (krádeže aut, krádeže uměleckých předmětů, krádeže vloupáním)	3
Výroba, pašování a distribuce drog	4
Organizování prostituce	5
Nelegální převádění lidí přes hranice	6
Nelegální výroba a pašování alkoholu	7
Vydírání (vybírání poplatků za „ochranu“)	8
Násilná trestná činnost (nájemné vraždy, násilí ve skupinách a mezi skupinami)	9
Počítačová kriminalita, podvody s platebními kartami	10
Padělání dokumentů, šeků, peněz, mincí	11
Obchodování s lidmi	12
Nelegální výroba a pašování cigaret	13
JINÉ TYPY: Zakroužkovat 14 a vypsát	14
.....	
.....	
.....	
.....	
Neví, nemůže posoudit	15

5. Organizovaný zločin se pokouší pronikat do některých oblastí života. Chce získat důvěrné informace, zajistit si beztrestnost, ovlivňovat veřejné mínění, získat výhodné zakázky.

Domníváte se, že organizovaný zločin v České republice proniká do oblastí:

	ano	ne	nevím
Politiky (politici, politické strany)	1	2	9
Ekonomiky (státní podniky, peněžnictví)	1	2	9
Práva (státní zastupitelství, soudy)	1	2	9
Policie (státní, městská)	1	2	9
Státní správy (ministerstva, úřady)	1	2	9
Místní správy (radnice)	1	2	9
Médií	1	2	9
Podnikatelské sféry	1	2	9

6. Organizovaný zločin způsobuje nejen ohrožení bezpečnosti lidí, ale i společenského systému. Pokuste se zhodnotit, které okolnosti mohou organizovaným zločineckým skupinám usnadnit nebo i podpořit páčání trestné činnosti.

Vyznačte na škále od 1 do 5, jaký vliv mohou mít níže uvedené okolnosti na výskyt organizovaného zločinu v ČR.

Hodnota 1 znamená „malý vliv“, hodnota 5 „velký vliv“.

	Malý vliv	Velký vliv	Nevím
Špatná ekonomická situace státu	1 2 3 4 5		9
Ekonomické problémy obyvatel	1 2 3 4 5		9
Nedostatky politiků, politických stran	1 2 3 4 5		9
Nedostatky v legislativě	1 2 3 4 5		9
Nedostatky v organizaci a činnosti soudů	1 2 3 4 5		9
Nedostatky v organizaci a činnosti policie	1 2 3 4 5		9
Nedostatky ve veřejné správě (úřady)	1 2 3 4 5		9
Nedostatky v práci médií	1 2 3 4 5		9
Rozmach moderních technologií (počítače, mobily)	1 2 3 4 5		9
Úpadek mezilidských vztahů	1 2 3 4 5		9
Lhostejnost lidí k věcem veřejným	1 2 3 4 5		9
Nedůvěra lidí k veřejným institucím (soudy, policie, úřady)	1 2 3 4 5		9
Neinformovanost lidí o problematice a rizicích organizovaného zločinu	1 2 3 4 5		9

Neopatrnost lidí vůči rizikům organizovaného zločinu	1	2	3	4	5	9
--	---	---	---	---	---	---

Jiné významné (pouze je-li velký vliv=5):

.....

.....

.....

7. Zkuste vyhodnotit, které z níže uvedených opatření by měla být využita k ochraně společnosti před organizovaným zločinem.

Svůj názor prosím vyjádřete na níže uvedené škále, kde 1 znamená „rozhodně ano“ – tj. rozhodně využít a 4 „rozhodně ne“, tj. rozhodně nevyužít.

rozhodně ano 1	spíše ano 2	spíše ne 3	rozhodně ne 4	neví/neodpověděl/a 9
Vládní koncepce a strategií s koordinovanými jednotlivými kroky				1 2 3 4 9
Přísnějšími tresty za organizovanou trestnou činnost				1 2 3 4 9
Důslednou ochranou svědků, kteří vypovídají proti organizovanému zločinu				1 2 3 4 9
Opatřeními proti korupci ve veřejném sektoru				1 2 3 4 9
Zdokonalováním speciálních složek Policie ČR				1 2 3 4 9
Zdokonalováním speciálních složek na státních zastupitelstvích a soudech				1 2 3 4 9
Posílení důsledné nezávislosti orgánů činných v trestním řízení				1 2 3 4 9
Větší mezinárodní spolupráci specializovaných policejních orgánů				1 2 3 4 9
Důsledným zabavováním nelegálních zisků z organizovaného zločinu				1 2 3 4 9

Jiná opatření, která by se měla rozhodně využít:

.....

.....

.....

.....

.....

Příloha 2

Tabulka 40: Míra zastoupení cizích národností v organizovaném zločinu na území ČR v roce 2011

Pořadí	Národnost	Index
1.	Vietnamci	219
2.	Ukrajinci	206
3.	Rusové	112
4.	Albánci/Kosovští Albánci	111
5.	Bulhaři	74
6.	Číňané	68
7.	Slováci	65
8.	Poláci	64
9.	Rumuni	62
10.	Nigerijci	56
11.	Srbové	41
12.	Arméni	32
13.	Chorvaté	24
14.	Gruzínci	22
15.	Turci	21
16.	Makedonci	17
17. – 18.	Moldavané	15
	Němci	15
19.	Kazachstánci	12
20.	Čečenci	11
21.	Řekové	9
22.	Syřané	8
23. – 26.	Nizozemci	7
	Litevci	7
	Rakušané	7
	Belize	7
27. – 28.	Iráčané	6
	Dagestánci	6
29. – 30.	Bosna a Hercegovina	4
	Pobřeží slonoviny	4
31.	Senegalci	3
32. – 34.	Mongolové	2
	Egyptané	2
	Libijci	2
35.	Italové	1

Pozn.: Experti mohli uvést deset možností (ve výzkumech z let 1993–2003 pouze šest). Souhrnný index jsme stanovili tak, že počet respondentů, kteří uvedli příslušnou národnost na 1. místě, byl násoben 10x, na 2. místě 9x atd. až na 10. místě 1x. Celkový index je pak součtem těchto násobků.

Příloha 3

Tabulka 41: Míra zastoupení cizích národností v organizovaném zločinu na území ČR v roce 2012

Pořadí	Národnost	Index
1.	Vietnamci	234
2.	Rusové	214
3.	Ukrajinci	197
4.	Slováci	113
5.	Albánci/Kosovští Albánci	112
6.-7.	Čiňané	82
	Bulhaři	82
8.	Rumuni	78
9.	Srbové	71
10.-12.	Poláci	32
	Arméni	32
13.	Nigerijci	25
14.	Dagestánci	23
15.	Tunisané	20
16.	Turci	19
17.	Gruzínci	18
18.	Maďaři	14
19.- 20.	Čečenci	12
	Makedonci	12
21.-23.	Maročané	10
	Moldavci	10
	Litevci	10
24..	Italové	9
25.	Kurdové	8
26.-27.	Němci	7
	Kazachstánci	7
28.	Chorvaté	6
29.	Alžířané	5
30. – 31.	Uzbeci	4
	Izraelci	4

Pozn.: Experti mohli uvést deset možností (ve výzkumech z let 1993–2003 pouze šest). Souhrnný index jsme stanovili tak, že počet respondentů, kteří uvedli příslušnou národnost na 1. místě, byl násoben 10x, na 2. místě 9x atd. až na 10. místě 1x. Celkový index je pak součtem těchto násobků.

Příloha 4

Tabulka 42: Míra zastoupení cizích národností v organizovaném zločinu na území ČR v roce 2013

Pořadí	Národnost	Index
1.	Vietnamci	456
2.	Albánci (+ Kosovští)	443
3.	Ukrajinci	390
4.	Rusové	326
5.	Bulhaři	128
6.-7.	Rumuni	104
	Slováci	104
8.-9.	Číňané	84
	Poláci	84
10.	Srbové	78
11.	Turci	70
12.	Nigerijci	66
13.	Makedonci	35
14.	Alžířané	31
15.	Chorvaté	28
16.	Gruzínci	27
17.-18.	Arméni	25
	Maďaři	25
19.	Čečenci	22
20.	Syřané	17
21.	Tunisané	16
22.	Litevci	12
23.	Lotyšci	11
24.	Francouzi	9
25.-26.	Italové	8
	Dagestánci	8
27.	Moldavané	7
28.	Kazachstánci	6
29.	Bělorusové	5
30.-31.	Uzbeci	4
	Španělé	4
33.-37.	Thajci	3
	Němci	3
	Černohorci	3
	Slovinci	3
	Rakušané	3

Příloha 5

Tabulka 43: Míra zastoupení cizích národností v organizovaném zločinu na území ČR v roce 2014

Pořadí	Národnost	Index
1.	Vietnamci	456
2.	Albánci (+ Kosovští)	443
3.	Ukrajinci	390
4.	Rusové	326
5.	Bulhaři	128
6.-7.	Rumuni	104
	Slováci	104
8.-9.	Číňané	84
	Poláci	84
10.	Srbové	78
11.	Turci	70
12.	Nigerijci	66
13.	Makedonci	35
14.	Alžířané	31
15.	Chorvaté	28
16.	Gruzínci	27
17.-18.	Arméni	25
	Maďaři	25
19.	Čečenci	22
20.	Syřané	17
21.	Tunisané	16
22.	Litevci	12
23.	Lotyšů	11
24.	Francouzi	9
25.-26.	Italové	8
	Dagestánci	8
27.	Moldavci	7
28.	Kazachstánci	6
29.	Bělorusové	5
30.-31.	Uzbeci	4
	Španělé	4
33.-37.	Thajci	3
	Němci	3
	Černohorci	3
	Slovinci	3
	Rakušané	3

Pozn.: Experti mohli uvést deset možností (ve výzkumech z let 1993-2003 pouze šest). Souhrnný index jsme stanovili tak, že počet respondentů, kteří uvedli příslušnou národnost na 1. místě, byl násoben 10x, na 2. místě 9x atd. až na 10. místě 1x. Celkový index je pak součtem těchto násobků.

Příloha 6

Tabulka 44: Rozvinuté formy trestné činnosti za rok 2012

Pořadí	Činnost	N=27	%
1.	Korupce	23	85
2.-3.	Praní špinavých peněz	21	78
	Daňové, úvěrové, pojišťovací a směnečné podvody	21	78
4.-5.	Zakládání podvodných a fiktivních firem	20	74
	Celní podvody	20	74
6.	Nelegální výroba a pašování alkoholu a cigaret	19	70
7.	Zneužití prostředků EU	17	67
8.	Zneužití PC k trestné činnosti	16	59
9.	Výroba, pašování a distribuce drog	15	56
10.-11.	Krádeže aut	13	48
	Zneužívání platebních karet a internetového bankovníctví	13	48
12.-13.	Bankovní podvody	12	44
	Padělání dokumentů	12	44
14.-16.	Překupnictví odcizených předmětů	11	41
	Porušování autorských práv a ochranných známek	11	41
	Organizování nelegální migrace	11	41
17.-19.	Organizování prostituce a obchod se ženami	10	37
	Vylákání peněz se slibem jejich velkého zhodnocení	10	37
	Padělání šeků, peněz a mincí	10	37
20.-22.	Krádeže vloupáním	9	33
	Vymáhání dluhů na objednávku	9	33
	Padělání CD a podobných nosičů	9	33
23.-25.	Obchodování s lidmi za účelem nucených prací	8	30
	Krádeže uměleckých předmětů	8	30
	Hazardní hry	8	30
26.-28.	Mezinárodní obchod se zbraněmi a výbušninami	7	26
	Vydírání a vybírání poplatků za ochranu	7	26
	Bankovní loupeže	7	26
29.-30.	Vraždy	6	22
	Kriminalita proti informačním a komunikačním technologiím	6	22
31.	Podvody s nemovitostmi	5	19
32.	Nelegální dovoz a vývoz nebezpečných odpadů	4	15

Příloha 7

Tabulka 45: Rozvinuté formy trestné činnosti za rok 2013

Pořadí	Činnost	N=36	%
1.	Praní špinavých peněz	29	81
2.	Daňové, úvěrové a směnečné podvody	27	75
3.	Korupce	26	72
4.-5.	Výroba, pašování a distribuce drog	25	70
	Nelegální výroba a pašování alkoholu nebo cigaret	25	70
6.	Zakládání podvodných firem	24	67
7.	Krádeže aut	22	61
8.-11.	Organizování prostituce	20	56
	Vylákání peněz se slibem jejich velkého zhodnocení	20	56
	Celní podvody	20	56
	Padělání dokumentů	20	56
12.	Bankovní podvody	19	53
13.	Překupnictví odcizených předmětů	18	50
14.-16.	Vymáhání dluhů na objednávku	17	47
	Zneužití počítače k trestné činnosti	17	47
	Zneužití prostředků EU	17	47
17.-18.	Hazardní hry	16	44
	Podvody s platebními kartami	16	44
19.	Krádeže vloupáním	15	42
20.-21.	Padělání CD a podobných nosičů	14	39
	Padělání šeků, peněz a mincí	14	39
22.	Krádeže uměleckých předmětů	13	36
23.-25.	Mezinárodní obchod se zbraněmi a výbušninami	12	33
	Obchodování s lidmi za účelem nucených prací	12	33
	Vydírání a vybírání poplatků za ochranu	12	33
26.-27.	Nelegální dovoz a vývoz nebezpečných odpadů	10	28
	Nelegální migrace	10	28
28.	Kriminalita proti informačním a komunikačním technologiím	9	25
29.	Bankovní loupeže	8	22
30.	Vraždy	7	19
31.	Obchodování s lidskými orgány	1	3

Příloha 8

Tabulka 46: Rozvinuté formy činnosti organizovaného zločinu za rok 2014

	Činnost	N=58	%
1.-3.	Výroba, pašování a distribuce drog	48	83
	Daňové, úvěrové, pojišťovací a směnečné podvody	48	83
	Zakládání podvodných a fiktivních firem	48	83
4.	Nelegální výroba a pašování alkoholu a cigaret	47	81
5.	Praní špinavých peněz	46	79
6.-7.	Krádeže aut	44	76
	Korupce	44	76
8.	Celní podvody	42	72
9.	Překupnictví odcizených předmětů	35	60
10.-13.	Organizování prostituce a obchod se ženami	32	55
	Krádeže vloupáním	32	55
	Zneužití prostředků EU	32	55
	Padělání dokumentů	32	55
14.	Zneužití PC k trestné činnosti	31	53
15.	Bankovní podvody	30	52
16.-17.	Vymáhání dluhů na objednávku	29	50
	Organizování nelegální migrace	29	50
18.-20.	Vydírání a vybírání poplatků za ochranu	25	43
	Padělání CD a podobných nosičů	25	43
	Podvody s platebními kartami	25	43
21.-22.	Mezinárodní obchod se zbraněmi	24	41
	Padělání šeků, peněz a mincí	24	41
23.-24.	Krádeže uměleckých předmětů	23	40
	Hazardní hry	23	40
25.-26.	Vylákání peněz se slibem jejich velkého zhodnocení	21	36
	Kriminalita proti informačním a komunikačním technologiím	21	36
27.	Vraždy	17	29
28.	Bankovní loupeže	16	28
29.	Obchodování s lidmi za účelem nucených prací	15	26
30.	Nelegální dovoz a vývoz nebezpečných odpadů	12	21

Příloha 9

Tabulka 47: Vybrané ustanovení trestního zákoníku – jako člen organizované skupiny nebo ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech

§ 152/2a	Šíření nakažlivé lidské nemoci
§ 156/2a	Ohrožování zdraví závadnými potravinami a jinými předměty
§ 164/3f	Neoprávněné odebrání tkání a orgánů
§ 166/3b	Odběr tkáně, orgánu a provedení transplantace za úplatu
§ 167/3a,4a	Nedovolené nakládání s lidským embryem a lidským genomem
§ 168/3a,4c	Obchodování s lidmi
§ 169/2a,3c	Svěření dítěte do moci jiného
§ 170/2a	Zbavení osobní svobody
§ 171/3a	Omezování osobní svobody
§ 172/3a	Zavlečení
§ 173/2a	Loupež
§ 174/2a	Braní rukojmí
§ 175/2a	Vydírání
§ 180/3a	Neoprávněné nakládání s osobními údaji
§ 182/3a	Porušení tajemství dopravovaných zpráv
§ 183/3a	Porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí
§ 186/4c	Sexuální nátlak
§ 189/2b	Kuplířství
§ 191/3a,4a	Šíření pornografie
§ 192/3a,4a	Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií
§ 193/2a,3a	Zneužití dítěte k výrobě pornografie
§ 200/3a	Únos dítěte a osoby stížené duševní poruchou
§ 205/4a	Krádež
§ 206/4a	Zpronevěra
§ 207/2b	Neoprávněné užívání cizí věci
§ 208/3a	Neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru
§ 209/4a	Podvod
§ 210/5a	Pojistný podvod
§ 211/5a	Úvěrový podvod
§ 212/5a	Dotační podvod
§ 213/4a	Provozování nepoctivých her a sázek
§ 214/3a	Podílnictví
§ 216/3a,4a	Legalizace výnosů z trestné činnosti
§ 218/2b	Lichva
§ 230/4a	Neoprávněný přístup k počítačovému systému a nosiči informací
§ 231/2a	Opatření a přechovávání přístupového zařízení a hesla k počítačovému systému a jiných takových dat
§ 233/3a,4a	Padělání a pozměnění peněz

§ 234/4a,5a	Neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku
§ 237/2a,3a	Neoprávněná výroba peněz
§ 248/3a	Porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže
§ 252/2a	Neoprávněné provozování loterie a podobné sázkové hry
§ 253/2a	Poškození spotřebitele
§ 256/2a	Sjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě
§ 260/4a	Poškození finančních zájmů Evropské unie
§ 263/3a	Porušení povinností při vývozu zboží a technologií dvojího užití
§ 265/2a	Provedení zahraničního obchodu s vojenským materiálem bez povolení nebo licence
§ 266/2a,3a	Porušení povinností v souvislosti s vydáním povolení a licence pro zahraniční obchod s vojenským materiálem
§ 271/2a	Padělání a napodobení díla výtvarného umění
§ 272/2a	Obecné ohrožení
§ 279/4a	Nedovolené ozbrojování
§ 280/3a	Vývoj, výroba a držení zakázaných bojových prostředků
§ 281/3c	Nedovolená výroba a držení radioaktivní látky a vysoce nebezpečné látky
§ 283/2a,4c	Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy
§ 286/2a	Výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu
§ 287/2a	Šíření toxikomanie
§ 288/2a,4c	Výroba a jiné nakládání s látkami s hormonálním účinkem
§ 297/2a	Neoprávněné vypuštění znečišťujících látek
§ 298/3a	Neoprávněné nakládání s odpady
§ 299/3a,4a	Neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami
§ 304/2a	Pytláctví
§ 305/3a, 4a	Neoprávněná výroba, držení a jiné nakládání s léčivy a jinými látkami ovlivňujícími užitočnost hospodářských zvířat
§ 310/2a	Rozvracení republiky
§ 311/3a	Teroristický útok
§ 314/2a	Sabotáž
§ 315/3a	Zneužití zastupování státu a mezinárodní organizace
§ 340/2a, 3a	Organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice
§ 341/2b	Napomáhání k neoprávněnému pobytu na území republiky
§ 342/3a	Neoprávněné zaměstnávání cizinců
§ 348/2a, 3a	Padělání a pozměnění veřejné listiny
§ 353/2a	Nebezpečné vyhrožování
§ 357/3b	Šíření poplašné zprávy
§ 358/2b	Výtržnictví
§ 359/3a	Hanobení lidských ostatků
§ 403/2b	Založení, podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka
§ 410/3a	Porušení mezinárodních sankcí

Příloha 10

Tabulka 48: Přehled vybraných ustanovení – nTZ

§ 129	Organizovaná zločinecká skupina	Organizovaná zločinecká skupina je společenstvím více osob s vnitřní organizační strukturou, s rozdělením funkcí a dělbou činností, která je zaměřena na soustavné páchání úmyslné trestné činnosti
§ 361	Účast na organizované zločinecké skupině	(1) Kdo založí organizovanou zločineckou skupinu, kdo se činnosti organizované zločinecké skupiny účastní, nebo kdo organizovanou zločineckou skupinu podporuje, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až deset let nebo propadnutím majetku. (2) Odnětím svobody na tři léta až dvanáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 ve vztahu k organizované zločinecké skupině určené nebo zaměřené k páchání vlastizrady (§ 309), teroristického útoku (§ 311) nebo teroru (§ 312)⁵⁷. (3) Odnětím svobody na pět až patnáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán, je-li vedoucím činitelem nebo představitelem organizované zločinecké skupiny určené nebo zaměřené k páchání vlastizrady (§ 309), teroristického útoku (§ 311) nebo teroru (§ 312). (4) Ustanovení § 107 a 108 se na pachatele činu uvedeného v odstavcích 1 až 3 neužijí.
§ 107	Pachatel trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny	(1) Pachatelem trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny (§ 129) je ten, kdo spáchal úmyslný trestný čin jako člen organizované zločinecké skupiny, nebo ten, kdo takový čin spáchal vědomě se členem organizované zločinecké skupiny anebo v úmyslu organizované zločinecké skupině napomáhat. (2) Skutečnost, že pachatel se trestného činu dopustil jako člen organizované skupiny nebo ve spojení s organizovanou skupinou, nebrání tomu, aby za splnění podmínek stanovených tímto zákonem byl současně postižen jako pachatel trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny.
§ 108	Ukládání trestu odnětí svobody pachateli trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny	(1) Horní hranice trestní sazby trestu odnětí svobody stanovené v trestním zákoně se u pachatele trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny zvyšuje o jednu třetinu. Takovému pachateli soud uloží trest odnětí svobody v horní polovině takto stanovené trestní sazby odnětí svobody, nejsou-li zároveň splněny podmínky pro mimořádné snížení trestu odnětí svobody podle § 58. (2) Horní hranice trestní sazby trestu odnětí svobody může po zvýšení podle odstavce 1 převyšovat dvacet let. Při ukládání výjimečného trestu odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let nesmí horní hranice převyšovat třicet let.

⁵⁷ Ve druhém odstavci došlo ke zprůšnění sankce trestu odnětí svobody, kdy horní hranice trestu odnětí svobody je nyní 12 let (původně 10 let), a byla upravena možnost uložit za tento trestný čin trest propadnutí majetku (Coufalová, 2009).

Společenské zdroje vývoje organizovaného zločinu

Autoři: Martin Cejp
Šárka Blatníková
Lucie Háková
Jakub Holas
Jiří Vlach
Ivana Trávníčková

Vydavatel: Institut pro kriminologii a sociální prevenci
Nám. 14. října 12, 150 21 Praha 5

Určeno: Pro odbornou veřejnost

Design: addnoise.org

Sazba: Metoda spol. s r.o. Brno

Tisk: Reprocentrum a.s., Blansko

Dáno do tisku: prosinec 2015

Vydání: první

Náklad: 180 výtisků

